

ÄR TAKGÅRDEN LÄMPLIG SOM SKOLGÅRD FÖR BARN?

- EN EMPIRISK STUDIE AV TRE FÖRSKOLEGÅRDAR PÅ TAK I MALMÖ

Är takgården lämplig som skolgård för barn?

- En empirisk studie av tre förskolegårdar på tak i Malmö

Is the yard on the roof suitable as a schoolyard for children?

- An empirical study of three pre-schools on roofs in Malmö.

Ann-Sofie Larsson & Isabella Vamborg

© 2017 Ann-Sofie Larsson & Isabella Vamborg,
e-post: aslarsson22@gmail.com, isabella.vamborg@hotmail.com

Handledare: Maria Nordström, SLU Alnarp, institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi

Examinator: Maria Kylin, SLU Alnarp, institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Bitr. examiner: Linnea Lindström, SLU Alnarp, institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 30 hp

Nivå och fördjupning: A2E

Kurstitel: Master Project in Landscape Architecture

Kurskod: EX0814

Program/utbildning: Landskapsarkitektprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2017

Omslagsbild: Isabella Vamborg

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: takgård, förskolegård på tak, takförskola, barns utemiljö, barnperspektiv, observation, lekvärdesfaktor, OPEC, Malmö stad, friyta

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

I de rådande stadsbyggnadsidealerna ses förtätning som en hållbar strategi att bygga ut staden. I de större städerna i Sverige råder däremot markbrist vilket gör utrymmet i staden till en prioriteringsfråga. Bland många intressen nedprioriteras ibland barnens intresse och de riktlinjer som finns gällande barns utemiljö följs då inte. Skolgårdar placeras på tak och frigör därmed yta på marken åt andra intressen. En taggård kan betraktas som en innovativ lösning på problemet, men vad händer när barnens raster bedrivs på taket? Hur påverkas barnen, deras lek och i sin tur fysiska och psykiska hälsa? Syftet med uppsatsen är att söka svar på om taggården kan anses vara en lämplig utemiljö för barn i förskoleåldern. För att ta reda på detta har empiriska studier genomförts på tre befintliga förskolor på tak i Malmö. Samtliga gårdar har analyserats genom intervjustudie och platsstudie med hjälp av två analysverktyg; OPEC och Malmö stads lekvärdesfaktor. På en av förskolorna har barnens lek dessutom analyserats genom observationsstudier. Resultatet indikerar att gårdarna generellt sett är för små i förhållande till forskningens rekommendationer. Även andelen grönska och kuperade ytor är under rekommendationerna. Resultatet visade även på att taggården upplevs som trygg och säker för barnen. Kvaliteten på förskolegårdarna på tak kan variera lika mycket som de gör på mark. Förutsättningarna är dock annorlunda på tak eftersom det saknas befintliga element att utgå ifrån. För att uppnå en lämplig förskolegård på tak krävs det därför en större insats. En avgörande faktor är att bjälklaget dimensioneras för tunga laster så att skolgården kan rymma de kvaliteter i utemiljön som barn behöver.

With the current city planning ideals, densification is seen as a sustainable strategy to expand the city. In the larger cities in Sweden, however, there is a lack of space on the ground, which makes the space in the city a priority issue. Among many interests, children's interests sometimes have a lower priority, and the guidelines regarding children's outdoor environment are as a consequence not being followed. Schoolyards are being placed on roofs and thus frees up space on the ground for other interests. A yard on the roof can be considered an innovative solution to the problem, but what happens when the children's breaks are carried on the roof? How are the children, their play and in turn, physical and mental health affected? The purpose of this paper is to seek answers on whether or not a yard on the roof can be considered a suitable outdoor environment for pre-school children. To determine this, empirical studies have been conducted at three existing pre-schools on roofs in Malmö. All pre-school yards have been analyzed through interviews and site studies using two analysis tools; *OPEC* and *lekvärdesfaktor* from the municipality of Malmö. In addition, at one of the pre-schools, the children's play has been analyzed through observation studies. The results indicate that the yards are generally too small in relation to the research recommendations. Even the proportion of greenery and hilly areas is under the recommendations. The result also showed that the roof is perceived to be safe and secure for the children. The quality of pre-school yards on the roof can vary as much as yards on the ground. However, the conditions on the roof are different as there are no pre existing elements to start from. Therefore, in order to achieve a suitable preschool outdoor environment on the roof, a greater effort is required. A decisive factor is that the load-bearing capacity of the roof must be dimensioned so that the schoolyard can accommodate the qualities in the outdoor environment that children need.

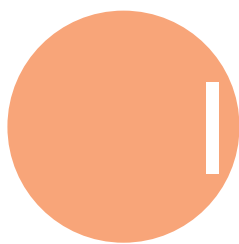
Examensarbetet har skrivits som en avslutande del av landskapsarkitektutbildningen. Under utbildningen har vi haft ett stort intresse för utemiljöer för barn och det har känts som ett meningsfullt ämne att studera vidare. Skolgårdar på tak är ett aktuellt fenomen som bör diskuteras mer och vår förhoppning är att examensarbetet bidrar med värdefull kunskap genom de empiriska studier vi gjort.

Vi vill tacka vår handledare Maria Nordström för stort engagemang och vägledning genom arbetets gång. Vi vill även tacka all personal på Triangelns, Södertulls och Spinneriets förskola för ett vänligt mottagande och för engagerade och uppriktiga intervjuer. Ett extra tack till Triangelns och Korpens förskola för att vi fick vara där och genomföra värdefulla observationer. Tack till de tjänstemän på Malmö stad som svarat på våra frågor och gett oss inblick i planeringen av förskolor på tak i Malmö. Tack till Per Andersson på Sydväst arkitektur och landskap för ett lärorikt samtal om takförskolor ur en landskapsarkitekts perspektiv. Slutligen vill vi tacka våra familjer för ert stöd och för att ni tror på oss.

Ann-Sofie Larsson & Isabella Vamborg

Ann-Sofie Larsson Isabella Vamborg

Malmö, 2017-09-14

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammandrag	
Abstract	
Förord	
Inledning.....	8
Syfte, mål och frågeställningar.....	8
Avgränsning	9
Begreppsförklaring	10
Bakgrund	11
Stadsplanering och förskolegårdar på tak.....	11
Lagar och riktlinjer kring barns utemiljö.....	15
Skolgårdens betydelse för barns hälsa och utveckling	18
Takets förutsättningar som skolgård.....	26
Metod och material.....	32
Platsanalys	33
Intervjustudie.....	34
Observationsstudie	36
Resultat.....	38
Introduktion Malmö stad	38
Riktlinjer för förskolor i Malmö stad.....	38
Förhållningssätt till förskolegårdar på tak.....	41
Kartläggning av förskolegårdar på tak i Malmö	42
Fallstudier i Malmö stad.....	43
Korpens gård - Triangelns förskola.....	43
Lilla gården - Triangelns förskola.....	50
Stora gården - Triangelns förskola.....	54
Södertulls förskola	74
Spinneriets förskola.....	81
Sammanfattning.....	92
Utrymmet på taket.....	92
Landskapet på taket.....	93
Läget på taket	95
Diskussion	99
Avslutning	103
Referenser.....	104

Bilagor

1. Platsanalyser

- 1.1 Korpens gård
- 1.2 Lilla gården
- 1.3 Stora gården
- 1.4 Södertulls gård
- 1.5 Spinneriets gård

2. Intervjuer

- 2.1 Triangelns förskola
- 2.2 Södertulls förskola
- 2.3 Spinneriets förskola

3. Observation överblick

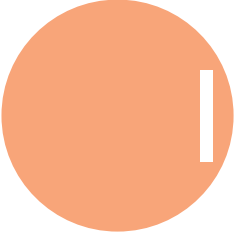
- 3.1 Korpens gård
- 3.2 Lilla gården
- 3.3 Stora gården

4. Observation följa enskilt barn

- 4.1 Korpens gård
- 4.2 Lilla gården
- 4.3 Stora gården

5. Analysverktyg OPEC

6. Analysverktyg lekvärdesfaktor

I NLEDNING

Befolkningen i storstäderna ökar och för att bygga staden på ett hållbart sätt är förtätning en vanligt förekommande strategi. Förtätningen gör att konkurrensen om marken i städerna ökar och ofta nedprioriteras skolgårdar som då ges mindre yta än vad rekommendationerna och kommunernas riktlinjer anger. Markbristen i städerna leder till att stadsplanerarna allt oftare får ta till okonventionella lösningar, däribland utsläppsgårdar, skolgårdar på tak, förskolebussar och att använda närliggande parkmark som skolgård. Icke sällan leder det till att friytan per barn blir långt under de 40 kvm som forskningen rekommenderar för att barnen ska få en fullgod utemiljö som främjar deras utveckling och tillgodoser deras behov. Att placera skolgården på taket är en lösning som blir allt vanligare i de större städerna i Sverige, men även i mindre städer. Bara i Malmö finns det redan ett tiotal takförskolor och flera till planeras att byggas inom snar framtid. Placeringen av skolgården på taket frigör utrymme på marken för andra intressen samtidigt som skolgården på taket i många fall blir större än vad som hade varit möjligt om den placerats på mark. Skolgårdar på tak må lösa ett problem inom det rådande stadsbyggnads-

idealet men vilka blir konsekvenserna för de barn vars dagliga utevistelse sker på taket? Barnen spenderar stor del av sin vakna tid i skolan och skolgården är en mycket viktigt miljö för barns utveckling, här läggs i många fall grunden för hälsan (Mårtensson, 2014). Enligt vår vetenskap har inga studier eller efterforskningar gjorts som stödjer att en skolgård på tak kan uppnå samma kvaliteter som en traditionell skolgård på mark, det är därför rimligt att ifrågasätta trenden att planera skolgårdar på tak. Även bland sakkunniga råder det delade meningar om detta är en lämplig utemiljö för barn eller inte.

SYFTE, MÅL OCH FRÅGESTÄLLNING

Syftet med detta examensarbete är att undersöka om taggården är en lämplig skolgård för förskolebarn ur ett barnperspektiv. Flertalet förskolor på tak planeras byggas i Sverige de närmaste åren trots att det inte studerats närmare vad det får för konsekvenser för barnen. Det är således nödvändigt att utvärdera de förskolegårdar på tak som redan finns innan byggandet av fler sker.

Målet med uppsatsen är därför att undersöka och utvärdera befintliga förskolegårdar på tak för att skapa ett underlag för bedömning om taggården kan erbjuda de kvaliteter som en skolgård bör ha för att uppfylla barns behov. Eftersom det i nuläget finns en brist på studier om taggårdar ur ett barnperspektiv, bidrar de empiriska studierna i uppsatsen till forskningen inom detta.

Huvudfrågeställning:

- Kan en förskolegård på tak vara en lämplig utemiljö för barn?

Frågeställningar:

- Hur påverkas barnen och deras lek av att förskolegården är på taket?
- Vilka problem och möjligheter finns med en förskolegård på tak?

AVGRÄNSNING

Barnperspektiv

Eftersom syftet med uppsatsen var att undersöka om takgården är lämplig som skolgård för barn har vi i huvudsak fokuserat på att ha ett barnperspektiv. Barnperspektivet har i första hand tagits genom observationer där vi har studerat barnens lek och beteende på takgården. Barnperspektivet har också tagits genom att analysera gårdarna med analysverktygen *OPEC* och *lekvärdesfaktor*. Inom uppsatsen ryms även pedagogernas och stadsbyggarnas perspektiv. I intervjuerna med pedagogerna har vi tagit del av deras perspektiv och kunskaper om barnen. Stadsbyggarnas perspektiv behandlas då vi har studerat hur Malmö stad förhåller sig till skolgårdar på tak.

Malmö stad

Vi har avgränsat oss till att undersöka takförskolor i Malmö stad, främst för att den information vi funnit pekar på att det är den kommunen i Sverige som har flest förskolegårdar på tak. Men även för att Malmö sticker ut från andra kommuner då de har ett långt och tydligt arbete för barn inom stadsplaneringen. Arbetet för barns utemiljöer har genom åren lett fram till flertalet riktlinjer och dokument som ska framhäva och säkerställa barns plats i staden. Ett exempel är analysverktyget *lekvärdesfaktor* vars syfte är att garantera att skolgårdar uppfyller kvantitativa och kvalitativa mål. Malmö stad har haft nära samarbete med forskare på SLU med projekt som till exempel *Gröna skolgårdar*. De har även under flera år har satsat på barns utrymme i staden t.ex. genom att anlägga temalekplatser. Malmö stad är också intressant att studera ur den synvinkel att de planerar att bygga ett flertal skolgårdar på tak inom de närmsta åren och har nyligen framtagna riktlinjer.

Förskolegård på tak

Urvalet av undersökningsobjekt gjordes genom att kontakta de förskolor som uppfyllde våra kriterier för "förskolegård på tak". Inklusionskriterierna var följande:

- Hela gårdens friyta ska vara belägen på tak. Förskolor som har en kompletterande friyta på marken uppfyller således inte kriterierna.
- Gården ska vara upphöjd minst en våning från marken. Höjden anses relevant för att gården ska klassas som takgård. Därför har inte förskolor som är byggda på takbjälklag till exempel ovanpå ett underjordiskt parkeringsgarage räknats in, även om det finns vissa likheter konstruktionsmässigt.

Barnens ålder

Vi har avgränsat oss genom att enbart studera takgårdar för barn i förskoleåldern 1-6 år. I denna ålder har förskolans utemiljö en särskild betydelse för barnens utveckling, vilket gjorde det extra värdefullt att utvärdera hur pass lämplig takgården är som utemiljö för barn i förskoleåldern. Vi valde hela åldersspannet 1-6 år då vi ansåg det intressant att undersöka om barnens användning av utemiljön skiljde sig åt mellan de olika åldrarna.

BEGREPPSFÖRKLARING

Barnperspektivet

I den här undersökningen anlägger vi ett barnperspektiv. Det är skillnad på begreppen barnperspektiv och barnets perspektiv. Barnperspektiv innebär att vuxna utifrån sina bästa förmågor återskapar barnets perspektiv baserat på sina egna erfarenheter och förståelse om hur barn fungerar och vad de behöver. Barnets perspektiv är barns egna beskrivningar av världen de lever i, deras erfarenheter, upplevelser, känslor och tankar. Även om vuxna försöker sätta sig in i barnens upplevelser för att komma så nära barnets perspektiv som möjligt, så kommer barnperspektivet alltid representeras ur en vuxens tolkning (Sommer, Pramling Samuelsson & Hundeide, 2009, s. 20-22).

Friyta

Begreppet friyta för lek och utevistelse innebär ytan som går att leka på och som är tillgänglig för barnen i huvudsak under skoltid men även i viss mån på fritiden. Till friyta räknas den yta på förskolegården som barnen kan använda på egen hand vid sin utevistelse. Förrådsbyggnader, bil- och cykelparkering samt ytor för lastning och lossning är otillgängliga för barnen och ingår därmed inte i friytan för lek och utevistelse (Boverket, 2015a, s. 12).

Små, mellan och stora barn

I uppsatsen används begreppet *små barn* synonymt med barn i åldern 1-3 år och *stora barn* synonymt med barn i åldern 3-6 år. I vissa fall används även begreppet *mellanbarn* då Triangelns förskola har en avdelning i åldern 2-4 år som de själva benämner som mellanbarn. Dessa begrepp används istället för *yngre* och *äldre* barn då pedagogerna själva ofta refererar till barnen som små eller stora.

BAKGRUND

Stadsplanering och förskolegårdar på tak

Urbanisering, markbrist och förtätning

Sedan 200 år tillbaka är urbaniseringen en trend i Sverige, en process där befolkningen flyttar från landsbygd till stadsområde. Den har medfört att 85 % av Sveriges befolkning idag bor i tätorter. Omkring 1980 mattades trenden av och idag håller sig befolkningen relativt konstant på landsbygden medan den fortsätter öka i stadsområdena (Svanström, 2015, s. 26-27).

Städerna erbjuder ett stort utbud av arbete, mångfald och kultur, vilket lockar många unga människor att bo i staden. Barnfamiljer har andra preferenser vilket har gjort att de flyttat ut från de centrala delarna av staden förut men idag finns det också en trend att familjer med barn stannar kvar i innerstaden (Cele, 2006, s. 39). Andra faktorer till att befolkningen fortfarande ökar i storstäderna är att livslängden ökar, fler barn föds och den höga invandringen fortsätter (Boverket, 2012, s. 21-23). Detta leder till ett högre tryck på bostäder i storstadsregionerna samtidigt som det också är där det råder markbrist och markpriserna är höga (Netzell, 2015, s. 3). Den nya bebyggelsen har då uppförts i utkanten av staden där tillgången på mark är större, vilket inneburit en utbredning av staden (Boverket, 2012, s. 21). Att växa utåt sker på bekostnad av värdefull jordbruksmark och naturmark samtidigt som även bilberoendet och transporter ökar. Detta har lett till att förtätning, att bygga staden inåt, idag är en trend inom stadsplanering (Boverket, 2016, s. 6-7). Det är ett sätt att mer effektivt utnyttja redan ianspråktagen mark och använda sig av befintlig infrastruktur (Boverket, 2012, s. 21). Förtätning blir på så sätt en mer hållbar strategi för staden att växa, samtidigt som det sägs bidra till en mer blandad och attraktiv stad där tillgängligheten ökar och fler möten mellan människor sker. I städer med markbrist är förtätning däremot inte helt oproblematiskt, det kan få till följd att grönytor bebyggs, att friytor försvinner, att hela bostadsgårdar hamnar i skugga och att det inte byggs tillräckligt med skolor och förskolor för att möta de behov som finns (Boverket, 2016, s. 6-7).

Skolor och förtätning

I takt med det ökade invånarantalet i de större städerna växer även behovet av samhällsservice som kräver utrymme och mark i staden. I den stora, relativt täta staden är konkurrensen om marken stor. I de mindre städerna är i regel tillgången på mark större vilket ger mer utrymme att tillgodose barns behov kring utemiljö i stadsplaneringen (Boverket, 2015b, s. 18). Trots de goda förutsättningarna för sådana platser ser man på flera ställen runt om i Sverige att det inte avsätts tillräckligt med yta vars innehåll svarar på barns och ungas behov. I de större städerna är det en stor utmaning att avsätta tillräcklig stor friyta för barn, då det är i konflikt med andra krav och prioriteringar som ska uppfyllas på en liten yta (Boverket, 2015b, s. 9-10). Även det faktum att privata aktörer idag har större inflytande över hur mark exploateras påverkar barns utrymme i staden. Eftersom friytan för barn inte genererar några direkta ekonomiska värden är det svårt att hävda dess värde i planeringen (Cele, 2014, s. 48). Cele skriver i antologin *Förskolans och skolans utemiljö* (2014) om denna problematik:

“Ju större press som marken utsätts för, ju högre måste kunskapen vara hos dem som planerar barns miljöer och ju fler måste kvaliteterna i miljön vara. Den täta staden kräver kompetens i planering och arkitektur, den kräver en utformning som inte bara är tät utan som också innehåller så många kvaliteter att de kan skapa stimulans och möjlighet till lek på olika sätt. Men det finns också en gräns för när ett ökat antal kvaliteter kan kompensera för den radikala minskningen av kvantiteten av kvadratmeter.”
(Cele, 2014, s. 48)

Strategier vid brist på mark

På grund av svårigheterna att avsätta tillräckligt med mark åt skolor och förskolor så är det idag vanligt att kommunala planerare försöker hitta alternativa strategier i tätbebyggda områden. Där ytan inte räcker till för en traditionell skolgård väljs ibland lösningar där så liten yta som möjligt tas i anspråk. Samutnyttjande av bostadsgård eller att använda en intilliggande offentlig park är exempel på detta. Att tvinga förskolebarnen att leka på offentliga parker eller delade bostadsgårdar istället för på en egen gård är problematiskt. Dels så ökar slitaget på ytorna och det krävs mer skötsel (Normann Bjarsell & Kylin, 2014, s. 7).

Boverket och Movium anordnade konferensen *Gör plats för barn och unga* år 2015 där landskapsarkitekterna Engström och Brunge höll i föreläsningen *Konkurrensen om marken* (UR Samtiden, 2015a). Under föreläsningen redogjorde de för hur den akuta förskolebristen löses genom att starta flertalet temporära förskolor i baracker. Som utemiljö får de antingen ta parkmark eller befintliga skolgårdar till förfogande, vilka inte är dimensionerade för det ökade antalet barn. Vissa av barackerna får inte någon skolgård alls utan bara en grus- eller asfaltsyta som har iordningställts provisoriskt. Dessa baracker kan stå på tillfälliga bygglov upp till 15 år vilket kan kännas som en kort tid ur en planeringssynpunkt, men ur ett barns perspektiv så täcker det hela barnets skolgång. Således har den provisoriskt framtagna skolmiljön stor betydelse (UR Samtiden, 2015a).

Ett nytt fenomen som har börjat dyka upp mer och mer är så kallade utsläppsgårdar. Det är ett mycket litet utrymme, ofta på en bostadsgård, som är inhägnat. Utsläppsgårdens enda syfte är att vara en uppsamlingsplats för barnen innan de i grupp beger sig iväg till ett grönområde i närheten (Normann Bjarsell & Kylin, 2014, s. 7). Denna minimala yta är förskolans enda egna plats utomhus. ”Det började som ett undantag och nu är det standard” påstår Brunge (UR Samtiden, 2015a, 17:54) efter att ha sett utsläppsgårdar bli allt mer vanligt i nybyggda områden i Stockholm. I de tätbebyggda stadsdelarna där utsläppsgårdar är vanligast finns det även ofta en brist på större parker. Förskolebarnen kan då behöva leka på platser som inte är anpassade för dem, vilket leder till att de blir uppmanade att vara lugna och tysta och inte kan leka som de vill. Eftersom barngrupperna kan vara stora och svåra att hålla koll på kan det vara nödvändig att stängsla in offentliga lekparken så att förskolorna kan använda dem. Detta kan leda till att resten av invånarna känner sig utestängda från de platser där förskolorna håller till (Brunge, Engström & Lindeqvist, 2014).

Likadant kan fallet vara på bostadsgårdar som delas med en förskola, vilket framgår i Kristenssons avhandling (2003, s. 82-83, 229). Studien visade på att de boende på trånga bostadsgårdar kände sig utkonkurrerade när de delade gården med en förskola. Även de höga

ljudnivåerna orsakade klagomål hos de boende. Missnöjet över barnen härstammade främst från bristen av utrymme på gården. Brunge och Engström (2105) menar att problemen i dagens stadsplanering är att man fördubblar mängden invånare, och förtätar på bekostnad av parkmark men samtidigt struntar i att skapa ordentligt med plats för förskolebarnens utevistelse.

Skolgårdar på tak i Sverige

Ytterligare en strategi för att få plats med förskolor i tätbebyggda områden är att placera dem på tak (Normann Bjarsell & Kylin, 2014, s. 7). Det är ett fenomen som börjar bli större i Sverige och det är inte bara i storstäderna som skolgårdar på tak planeras, även i Borås och Uppsala finns det planer på att bygga sådana (Förskolan, 2016). I Malmö har det funnits skolgårdar på tak i minst 30 år (Bergdahl, 2016, s. 8) och i nuläget finns det ca 10 förskolegårdar på tak. 3 stycken nya takförskolor planeras byggas inom de närmsta åren, samt ytterligare förskolor där delar av gården är placerad på tak (se kartläggning på sida 42). I Stockholm och Göteborg har inte takförskolor funnits lika länge men även där är fenomenet på uppgång (Hellgren & Pozar, 2011; Andersson, 2014). Debatten om förskolegårdar och skolgårdar på tak är ytterst aktuell och de röster som hörs går isär. Boverket är kritiska till lösningen och menar att studier som gjorts visar att det är svårt att åstadkomma en utemiljö på tak som rymmer de kvaliteter som är nödvändiga för barns lek (Boverket, 2017b). År 2014 invigdes den första skolan med skolgård på tak i Stockholm, Lugnets skola och förskola i Hammarby Sjöstad. Den har både skolgård på tak och på markplan (AIX arkitekter, 2017-01-05). Stadsmiljöborgarrådet Per Ankersjö (C) uttryckte sig positivt till att trenden kommit till Stockholm, då han anser att den värdefulla marken kan användas mer effektivt när gårdar förläggs på taket (Hellgren & Pozar, 2011). Sedan dess har det diskuterats att planera in ett antal fler förskolor på tak i tätbebyggda områden som i Hagastaden och Liljeholmen. Brunge, Engström & Lindeqvist (2014) menar att Hagastaden är ett skräckexempel på hur tätt nya stadsdelar i Stockholm byggs, där förskolegårdarna blir så små att det är omöjligt att leka på dem. White arkitekter som har gjort utredning av förskoleläget i Hagastaden på uppdrag av Norrmalmstadsdelsförvaltning, anser att förskolegårdar på tak kan vara ett bra alternativ istället för samutnyttjande av bostadsgårdar. Bostadsgårdarna i Hagastaden är väldigt trånga och skuggiga då de är omringade av höga hus, men på taket får barnen tillgång till dagsljus och slipper konkurrera med boende (Tottmar, 2016). Stadsbyggnadsborgarrådet Roger Mogert (S) betonar att gårdar på taket är bättre än inga gårdar alls, men anser att man måste ta hänsyn till hur hög byggnaden är. Han menar också att det ritades in för få förskolor i planeringen av Hagastaden, vilket var en stor miss som måste försöka kompenseras när etapp 2 byggs (Tottmar, 2016).

Även i det tätbebyggda området Liljeholmen planeras en förskolegård på tak ovanpå ett sjuvårningshus. Denna takförskola har en friyta på 3 kvm/barn vilket är avsevärt mindre än Boverkets rekommendationer på 40 kvm/barn (Förskolan, 2016). Detta låga värde på friyta är inte något unikt, i den nya stadsdelen i Årstaberg-Årstadal i Stockholm ligger snittet på förskolornas friyta på 3,4 kvm/barn (Brunge, Engström & Lindeqvist, 2014). När Liljeholmens stadsdelsnämnd beslutade om att ha en takförskola hänvisade de till Köpenhamn som ett gott exempel (Andersson, 2016). DCUM (Dansk center för undervisningsmiljö) lägger fram Ørestadskolen, den nybyggda skolan i Köpenhamn, som ett lyckat exempel där delar av skolgården placerats på taket på grund av platsbrist på marken (Boverket, 2015b. s. 11). När Brandi-Hansen studerade elva nya förskolor i Köpenhamn, av vilka ungefär hälften hade en

gård på taket, framkom det dock att skolgårdar på tak är en lösning som innebär mycket problem. Många av gårdarna upplevdes som blåsiga och otrygga på grund av rädslan att barnen ska ramla ner eller kasta ner föremål. Det ledde till att takgårdarna sällan användes och barnen fick spendera mer tid inomhus (Brandi-Hansen, 2015, s. 40-41).

Även i Norge diskuterar man förskolor på tak i planeringssammanhang (Wilhelm 2015, s.2). Vid en konferens i Köpenhamn år 2014 med bl.a. forskare från SLU och Oslos Arkitektur- och designhögskola diskuterades erfarenheter av skolgårdar på tak. Brandi-Hansens studie (2015) låg som grund till diskussionen. Det framkom att det fanns ett stort behov av att utvärdera och reflektera över de exempel som redan finns av skolgårdar på tak. Under konferensen hade de nytta av en rapport från 1992 om den första takförskolan i Norge, Soria Moria. Efter konferensen gjordes det en nyupplaga av rapporten eftersom den innehöll många reflektioner som är relevanta i dagens planeringsdiskussioner (Wilhelm 2015, s.2). Förskolan Soria Moria låg på taket av en kontorsbyggnad på prov i två år. Eimjellen, förskolans chef och författaren till rapporten, såg många fördelar med att skolgården var belägen på taket. Till exempel att skolgården kom bort från trafik och ovälkomna besökare, samt tillgången på sol och utsikt. Tack vare det samt att det fanns goda utflyktsmöjligheter i närheten bedömdes takgården som lyckad. Trots det menar hon att en takgård inte kan ersätta en skolgård på mark (Eimhjellen, 2015, s.24).

Det är inte bara i de största städerna som man diskuterar planer på skolgårdar på tak. De Laval nämner att politiker överväger att anlägga en förskola på taket av en shoppinggalleria i Umeå. Hon ser mycket negativt på att trenden sprider sig även till mindre städer där markbristen inte är lika stor. De Laval förstår delvis varför man bygger alldeles för tätt i Stockholm, men att det är svårare att motivera på andra platser i Sverige. Hon anser att taket inte är en lämplig miljö för barn (Ekman, 2016). Även i Örebro har det funnits planer på att bygga en skola med skolgård på tak, som var tänkt att ligga på ett parkeringshus fyra våningar upp. Bland politikerna var det delade meningar, ansvarigt kommunalråd Björn Sundin (S) anser att det inte finns något speciellt värde i att skolgården ligger på marknivå, utan att det viktiga är att det finns en bra utemiljö. Han tror att man kan få en likvärdig miljö på ett tak och att skolgården då även har chans att blir ett föredöme för gröna tak (Hansson, 2015a). Skolpolitikern Niclas Persson (MP) håller inte med alls, han motsäger sig förslaget att ha skolgård på tak då det inte har gjorts någon konsekvensanalys över vad det skulle betyda för barnen (Hansson, 2015b).

Speciellt inom forskningsvärlden är det många som delar den negativa inställningen till skolgårdar på tak. Boverkets vägledning anger att skolgård på tak kan vara ett alternativ vid exceptionella förhållanden. I Boverkets skrift står det även att "Friytor på tak kan ha en begränsad tillgänglighet och betraktas därför som kompletterande friyta" (Boverket 2015a, s. 44). Olsson och de Laval (2017-01-04) håller med om att takgården kan ha kvaliteter som en kompletterande takterass, men aldrig ersätta en skolgård på mark. "Den är inte likvärdig i något som helst avseende" menar Olsson och de Laval (2017-01-04). De menar att skolgården på tak inte uppfyller kraven på vad en god skolgård bör innehålla, t.ex. olika zoner som är trygga, vidlyftiga och vilda.

Lagar och riktlinjer kring barns utemiljö

Nationella styrdokument

För att säkerställa att barns behov av en välfungerande och god utemiljö tillgodoses finns en rad bestämmelser. Sverige har sedan 1990 ratificerat FN:s konvention om barnets rättigheter och är därför skyldiga att göra sitt yttersta för att efterleva de bestämmelser som finns i den (Barnombudsmannen, 2015a). Barnkonventionen redogör genom 49 artiklar för vilka rättigheter barn har och Lenninger (2014, s. 14) menar att konventionen kan användas i planeringen som ett argument för barns friytor. Artikel 31 är särskilt intressant och anger barns rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till barnets ålder, samt att konventionsstaterna ska tillhandahålla lämpliga platser för detta (Barnombudsmannen, 2015b).

Utöver Barnkonventionen finns det i Sverige lagar som berör utemiljön för barn, dels Plan- och bygglagen som ställer krav på utrymme, dels Miljöbalken som ställer krav på att lokalisering av skolgården är lämplig med hänsyn till hälsoaspekter. De krav på friyta som finns lagstadgade om i Plan och bygglagen, *kap 8 § 15*, lyder:

“Om tomten ska bebyggas med byggnadsverk som innehåller en eller flera bostäder eller lokaler för fritidshem, förskola, skola eller annan jämförlig verksamhet, ska det på tomten eller i närheten av den finnas tillräckligt stor friyta som är lämplig för lek och utevistelse. Om det inte finns tillräckliga utrymmen för att ordna både friyta och parkering enligt första stycket 4, ska man i första hand ordna friyta.”
(SFS 2010:900)

Lenninger (2014, s.14) menar att man även kan ta stöd i Miljöbalken för att uppnå goda utemiljöer för barn. I Miljöbalken kap 2, *Val av plats § 6*, står det:

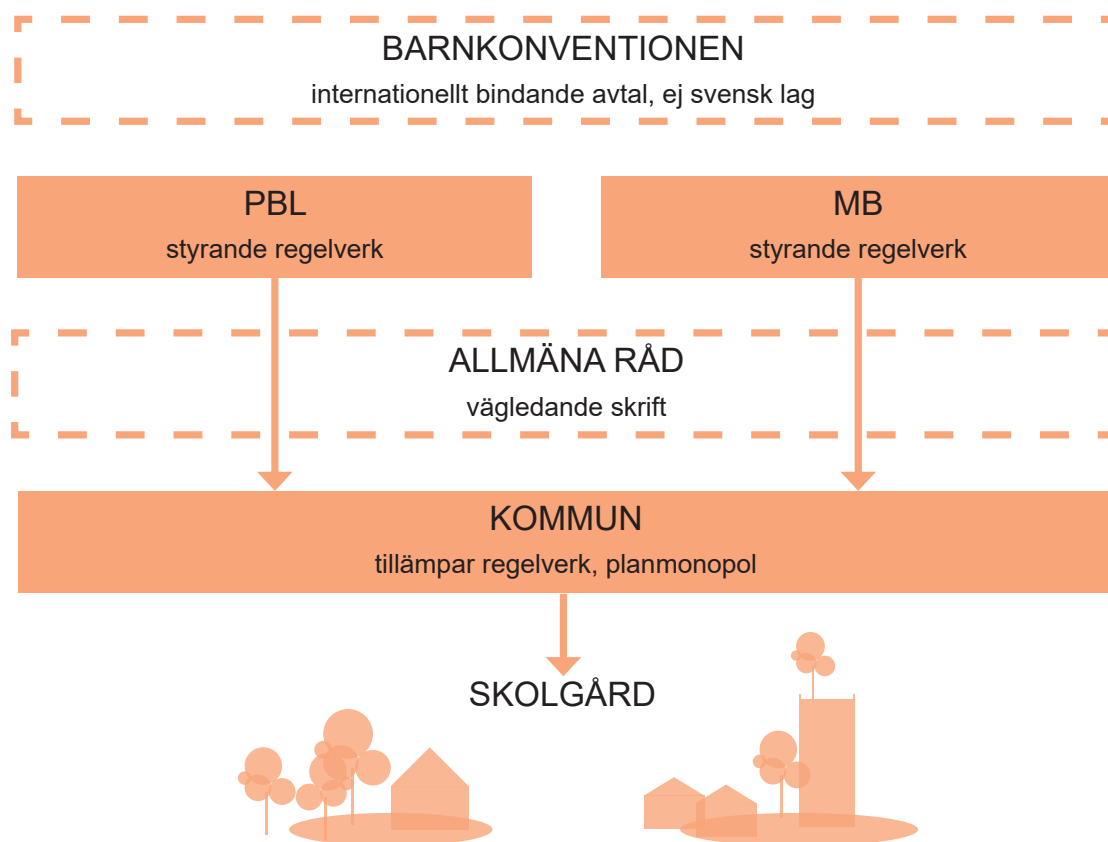
“För en verksamhet eller åtgärd som tar i anspråk ett mark- eller vattenområde ska det väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön.”
(SFS 1998:808)

Varken i PBL eller MB framgår det vilken storlek en skolgård bör ha eller hur den bör utformas. Normann Bjarsell och Kylin (2014, s. 9) menar att det otydliga regelverket som saknar styrande riktvärden gör det svårt för planerare att göra plats för skolgårdar i ny och befintlig stadsbebyggelse. Det krävs tydligare riktlinjer för skolgårdar för att hävda dess betydelse eftersom det i många fall idag är kortsiktiga ekonomiska värden som styr. Boverket anger däremot, i en vägledande skrift, ett mått på friyta som de anser är rimlig. De rekommenderar 40 kvm friyta per barn i förskolan och anger även att den totala storleken på friytan bör vara större än 3000 kvm, då forskning visat att en mindre skolgård inte uppfyller de behov barn har för att kunna utveckla lek och socialt samspel (Boverket, 2015a, s. 42).

Åkerblom, Åkerlund och Normann Bjarsell menar att redan i det tidiga skedet av planeringen måste barnperspektivet och kunskap om kvaliteter för barn föras in, för att kunna avsätta

tillräckligt med yta för utevistelse och hitta en lämplig lokalisering av förskolan. Kunskapen om barn ska finnas med i alla nivåer av planeringen, från översiktsplan ner till detaljplan, bygglov och utförande, för att säkra barns tillgång till goda utemiljöer (Åkerblom, Åkerlund & Normann Bjarsell, 2016, s. 6). Boverket har tagit fram generella rekommendationer som ska fungera vägledande vid planering och lokalisering av förskolor. I de allmänna råden (BFS 2015:1 FRI) framgår det att:

“Vid placering och anordnande av friytor för lek och utevistelse vid fritidshem, förskolor, skolor eller liknande verksamhet bör särskilt beaktas friytans storlek, utformning, tillgänglighet, säkerhet och förutsättningarna att bedriva ändamålsenlig verksamhet. Med ändamålsenlig verksamhet avses i dessa allmänna råd att friytan kan användas till lek, rekreation samt fysisk och pedagogisk aktivitet för den verksamhet som friytan är avsedd för. Friytan bör vara så rymlig att det utan svårighet eller risk för omfattande slitage går att ordna varierande terräng- och vegetationsförhållanden. Friytan bör kännetecknas av goda sol- och skuggförhållanden, god luftkvalitet samt god ljudkvalitet. Friytan bör placeras i direkt anslutning till byggnadsverk som innehåller lokaler för förskola, förskoleklass, skola årskurs ett till sex, fritidshem eller liknande verksamhet och barnen och eleverna bör självständigt kunna ta sig mellan byggnadsverket och friytan.”
(BFS 2015:1 FRI)

Figur 1: Plan- och bygglagen och Miljöbalken är de styrande regelverk som behandlar placering och storlek av skolgårdar. Kommunens planmonopol och de otydliga regelverken gör att kommunens inflytande över skolgårdar är stort.

Kommunala riktlinjer

De kommunala riktlinjerna för skolgårdar är ytterst viktiga eftersom kommunerna har planmonopol och statens inflytande är litet. Kommunerna besitter det högsta ansvaret för kvalitetsgranskning av offentliga miljöer, såsom allmänna skolor, vilket framgår i PBL, Skollagen och Miljöbalken. Lagstiftningen anger alltså inga kvantitativa värden på hur stor en skolgård bör vara utan överlämnar åt de enskilda kommunerna att ta ställning till (Kylin & Bodelius, 2015, s. 14). Inte heller i de allmänna råden från Boverket (2015, s. 1) framgår det några angivelser av krav på ytmått. Detta på grund av att de anser att de lokala förutsättningarna är essentiella och därför kan centralt fattade beslut bli kontraproduktiva (Olsson, 2015, s. 38). Kylin och Bodelius (2015, s. 14) menar att avsaknaden av tydliga nationella riktlinjer i Sverige har gjort att många kommuner och skolförbund försökt ta fram egna riktlinjer att förhålla sig till vid planering av barns utemiljöer, vilket till exempel Malmö har gjort. Där har man kunnat avveckla skol-verksamheter som har pågått i lokaler som inte levt upp till kommunens egna riktlinjer (Olsson, 2015, s. 38).

Kylin och Bodelius (2015, s. 21-22) har gjort en studie där de har undersökt 27 kommuner i Sverige för att se hur många som har egna kvantitativa och kvalitativa riktlinjer gällande skolgårdar. 10 av de 27 undersökta kommunerna har bestämt ett riktvärde på vilken storlek friytan bör ha, räknat i antal kvadratmeter per barn. Nynäshamns kommun var den enda kommun som har satt ett riktvärde enbart för total friyta (3000 kvm) istället för friyta/barn. De har, utöver ytmåttet, arbetat med kvalitativa värden baserat på en forskningsrapport av bland andra Boldemann, som kallades *Spring-projektet* (Lättman-Masch & Wejdmark, 2012, s. 3-5). Två andra kommuner som även har kvalitativa krav är Malmö och Göteborg. Göteborg har ett planprogram som baseras på barnkonsekvensanalyser medan Malmö jobbar med något som de kallar lekvärdesfaktor som består av ett poängsystem i 7 olika kategorier (Kylin & Bodelius, 2015, s. 21-22). Malmös planering av förskolor och användande av lekvärdesfaktor behandlas vidare i kapitel *Introduktion Malmö stad*. Göteborg har en riktlinje på 35 kvm/barn i förskolan, vilken är baserad på Malmös riktlinje på 30 kvm/barn med ett tillägg på 5 kvm/barn extra för att säkerställa att barnens behov av utrymme tillgodoses (Normann Bjarsell, 2014).

De slutsatser som kunde dras av undersökningen var bland annat att det var i större grad de kommuner med stort antal invånare som hade riktlinjer. Anledningen var att de glesbyggda kommunerna inte hade samma behov av att ta fram riktlinjer då det sällan råder platsbrist där. De flesta kommuner med riktlinjer hade lite högre krav på storleken på förskolegårdar än skolgårdar. Förutom det var det svårt att se samband mellan kommunerna och hur stora ytor de har krav på. Lägst av de undersökta riktlinjerna var kommunen Helsingborg som klassades som större stad, vars riktvärde låg på 25 kvm/barn medan den högsta riktlinjen hade förortskommunen Huddinge med 50 kvm/barn (Kylin & Bodelius, 2015, s. 21-22).

Skolgårdens betydelse för barns hälsa och utveckling

Barn i förskoleåldern spenderar en stor del av sin tid i förskolans inne- och utemiljö, och för vissa är utemiljön i skolan nästan den enda platsen de har att vistas på utomhus. Den allt tätare staden har gjort att utrymmet utomhus för barn har minskat, en utveckling som påverkar deras välbefinnande negativt och som kan skada deras hälsa (Boverket, 2015a, s. 13). Eftersom en stor del av barnens tid spenderas i skolan spelar den en central roll för barns utveckling, hälsa och välbefinnande. Leken är väsentlig för deras utveckling och lägger grunden för livet. Därför är det viktigt att den fysiska miljön kan erbjuda möjligheter till många olika typer av lek: lek med hög fart, lek på hög höjd, lek med olika material och lek tillsammans med andra eller för sig själv (Åkerblom, Åkerlund & Normann Bjarsell, 2016, s. 2). Den fysiska miljön spelar även stor roll för att främja en god fysisk hälsa. Pagels och Raustorp menar att satsningar på just förskolenivån bör göras eftersom en påverkan på beteendemönstret, i form av minskat stillasittande, ska sättas in i en så tidig ålder som möjligt för att förebygga ohälsa (Pagels & Raustorp, 2013, s. 511).

Flertalet forskningsresultat har visat på att storleken på skolgården är en viktig faktor för lek (Mårtensson, 2013, s. 502-508; Norén-Björn, 2016b, s. 137), fysisk aktivitet och i sin tur även hälsan (Pagels & Raustorp, 2013, s. 510; Boldemann et al., 2006, s. 301). Boldemann framhåller att en rymlig förskolegård är väsentlig för att barn ska kunna få en sund fysisk och mental utveckling. Alltför små gårdar leder till sämre motorik och sjukdomar som utvecklas på grund av låg fysisk aktivitet (Ekman, 2016, s. 56). Även Lenninger och Olsson (2006, s. 18) talar om betydelsen av stort utrymme för att vissa lekar ska kunna uppstå.

Sjukdomar och övervikt bland barn ökar och Pagels och Raustorp (2013, s. 511) menar att skapa en bra skolgårdsmiljö är ett verkningsfullt sätt att komma åt problemet. I deras studie jämförde de den fysiska aktiviteten hos barn på en förskola med bra skolgårdsmiljö (rymlig och stimulerande till lek och rörelse) respektive dålig. Det visade sig att de förskolebarn som hade en bra skolgårdsmiljö hade en högre fysisk aktivitet. Det är således bevisat att utformningen av en skolgård spelar roll för barns fysiska aktivitet och kan bidra till att främja hälsan (Pagels & Raustorp, 2013, s. 510). Även Boldemann et al. (2006, s. 307) fann detta samband i sin studie och kunde dra slutsatsen att en rymlig skolgård med varierad grönska i form av buskar och träd triggat fysisk aktivitet.

Flertalet studier pekar på att en god skolgård inte bara handlar om kvantitet (storlek) utan även kvalitet (innehåll) (Boldemann et al., 2011, s. 81; Norén-Björn, 2016b, s. 137). Förutom storleken på skolgården har de funnit att skolgårdar med stor variation, grönska, kupering och integration mellan de olika ytorna i miljön (høgt OPEC-värde) ger en högre fysisk aktivitet hos barn (Boldemann et al., 2011, s. 79). På en god skolgård ska det finnas en stor variation; utemiljön ska erbjuda en flexibilitet där miljöer kan erbjuda många olika typer av lekar. Landskapet och materialen ska vara omväxlande i struktur och textur, de ska vara föränderliga och det ska finnas möjlighet för barnen att själva förändra (Mårtensson, 2013, s. 504). Även Kyttä (2003, s. 100) framhåller detta och menar att en bra utemiljö ska innehålla många *affordances* (miljöerbjudanden) som bidrar till att skapa en stor variation i lek och rörelser bland barnen.

SPRING-projektet är ett projekt som genomförts på skolor och förskolor i Nynäshamns kommun i syfte att öka fysisk aktivitet och skugga på gården. I projektet gjordes åtgärder på gårdarna som byggde på resultat från en annan forskningsstudie, *SCAMPER*. Från studien togs det fram kriterier som en skolgård bör uppfylla för att utgöra en bra utemiljö (Lättman-Masch & Wejdmark, 2012, s. 3-5). Kriterierna användes som utgångspunkt i *SPRING-projektet* och var följande:

- "Ytan bör överstiga 3000 kvm
 - Springutrymmen, d.v.s. barnen måste få en chans att "få upp farten"
 - Mellan hälften och två tredjedelar av ytan ska vara kuperad och bevuxen med vegetation som barnen använder i sin lek
 - Den fria himmelsvyn ska vara mindre än 50% under förutsättning att det är vegetation som kuperar himmelsvyn, sett från lekinstallationer och favoriserade lekställen
 - Favoriserade lekställen ska vara integrerade med natur (träd, buskage, stenar)
 - Passager som ger möjlighet att springa runt och emellan till exempel husväggar, buskar och staket och som knyter ihop olika lekmiljöer, d.v.s. ett slags "konnektivitet" (mycket viktigt då mark inte kan annekteras)
 - Utemiljöerna ska vara säkra från trafikmiljö och kriminalitet"
- (Karolinska Institutet och Centrum för Epidemiologi och Samhällsmedicin, 2013)

De åtgärder som gjordes på skolgårdarna för att uppfylla kriterierna var i de flesta fall att ta intilliggande mark i anspråk för att öka ytan, plantera växter som gav skugga och lekmöjlighet samt att tillverka olika installationer (Lättman-Masch & Wejdmark, 2012, s. 3-5).

Med grund i forskningen om vad som utgör en skolgård med goda lekmöjligheter har Mårtensson tagit fram ett bedömningsverktyg som kallas OPEC. Det används för att värdera utemiljöer för barn och bedöma vilken möjlighet det finns för att vidlyftig och hälsofrämjande lek ska utvecklas i den miljön. Men OPEC kan även användas som ett verktyg i gestaltning för att uppnå en god kvalitet på barns utemiljöer. Det finns tre dimensioner (element i utemiljön) som används för att värdera miljön;

- A. Utomhusarean,
- B. Andel yta med buskar, träd och kuperad terräng
- C. Integrationen mellan vegetation, öppna ytor och lekytor.

Dessa dimensioner är väsentliga för att en lek ska kunna utvecklas som tillfredsställer de psykologiska, fysiska och sociala behov som barn har. Ett högt totalt värde på dimensionerna innebär alltså en skolgård med hög lekpotential som främjar barns lek och utveckling. Detta är bevisat genom flertalet studier som visar på att ett högt OPEC-värde förbättrar den fysiska och mentala hälsan hos barn (Mårtensson, 2013, s. 502-508).

De styrdokument som finns vad gäller kvalitet på barns utemiljö är dock inte särskilt handfasta eller konkreta. Boverket har därför på uppdrag av regeringen tagit fram en tolkning av PBL:s krav på "tillräckligt stor friyta lämplig för lek och utevistelse" som ska fungera vägledande för kommuner och planerare. Det är en samling av allmänna råd som används för att åstadkomma en god utemiljö som tillgodoser barns behov, bland annat genom att precisera vilka kvaliteter som friytan bör ha men även hur den bör vara placerad (Olsson, 2015, s. 37). De allmänna råden

talas således om för oss vad som kännetecknar en god skolgård, men de är alltså inte några bindande föreskrifter. I de allmänna råden framgår det att friyta bör vara så pass stor att det går att skapa varierande terräng- och vegetationsförhållanden utan några svårigheter eller risker för att dessa ska slitas. Friytan bör även ha goda sol- och skuggförhållanden samt god ljud- och luftkvalitet. Det framgår även att friytan bör placeras i direkt anslutning till förskolelokalerna så att barnen själva kan ta sig in och ut till friytan från byggnaden (BFS 2015:1).

Åkerblom, Åkerlund och Normann Bjarsell (2016, s. 7-8) har i Moviums skrift *Bygga stad för barn och unga* beskrivit råd för gestaltning av en bra utemiljö för barn. De menar att gestaltningen ska utgå från platsens förutsättningar och uppfylla de krav som beskrivs i Boverkets allmänna råd (som redovisats ovan). På platser där det finns befintlig topografi, terräng och vegetation bör denna tas tillvara på, i övrigt ska variation i topografi och vegetation skapas. De framhåller att på förskolegårdar bör mellan hälften och två tredjedelar av utemiljön vara kuperad och täckt med vegetation, det skyddar barnen från stark solstrålning och bidrar till en ökad fysisk aktivitet. Rummen ska vara både öppna och slutna för att ge utrymme för både vilda lekar och avskilda lugna platser. Skolgårdens koppling till den omgivande miljön bör beaktas och man bör sträva efter att den ansluter till befintliga naturområden och parker för att på så sätt bli en tillgång för skolmiljön. Ett bra samspel mellan inne- och utemiljö är också viktigt för att kunna nyttja hela skolmiljön. De anser vidare att säkerheten på skolgården ska vara tillräcklig medan lekvärdet ska vara största möjliga. De betonar också vikten av att inte låta sig styras av vuxenestetiken utan ge plats för den oreda som barn uppskattar med vilda platser och löst material (Åkerblom, Åkerlund & Normann Bjarsell, 2016, s. 7-8). Boldemann lyfter fram hur placeringen av staket och byggnader på skolgården kan bidra till att öka den fysiska aktiviteten och lekvärdet i miljö. Genom att skapa passager, gärna trånga, mellan förråd, husväggar och staket blir barn lockade till att springa in mellan dessa. Att låta gården sträcka sig runt hela skolbyggnaden visade sig också i observationer vara positivt då barnen sprang runt byggnaden och gavs möjlighet att accelerera (Boldemann, 2014, s. 35).

Faktorer

Genom litteraturstudier har vi kunnat urskilja ett antal faktorer som verkar avgörande för att skapa en god utemiljö för barn och i sin tur främja en god hälsa och utveckling som lägger grunden för ett fortsatt gott liv. Dessa redovisas nedan.

Storlek/utrymme

Flertalet forskningsresultat visar på att storleken på gården i hög grad är kopplad till fysisk aktivitet och lekpotential. En stor gård innebär alltså högre fysisk aktivitet och en ökning av den vidlyftiga leken hos barnen (Boldemann, 2014, s. 35; Mårtensson, 2013, s. 502-508). Vissa menar på ytan är så pass viktig för uppnå en god lekmiljö att kvalitet (innehåll) aldrig kan ersätta kvantitet (friyta). Det innebär alltså att en god skolgård är en stor skolgård (Lenninger och Olsson, 2006, s. 19).

En skolgård med stort utrymme ger också möjligheten att skapa en gård med högre kvalitet och ett rikare innehåll. Mer vegetation kan få plats vilket ger bättre ljus- och skuggförhållanden. Mer kupering kan byggas upp och integrationen mellan de olika lekmiljöerna och redskapen kan förbättras. Det är faktorer som alla har visat sig spela en betydande roll för en god lekmiljö,

enligt *SPRING-projektet* (Lenninger, 2014, s. 13). De erfarenheter som finns idag visar på just detta; att när utrymmet är litet blir slitaget högt och för att undvika detta används det mycket hårdgjorda och konstgjorda material som påverkar barns lek till att bli mer styrd och mindre kreativ (UR Samtiden, 2015a, 18:05).

Nordström har undersökt skolgårdens betydelse för barn i 12-års åldern genom att jämföra rastaktiviteter hos skolbarn med skolgård respektive utan skolgård (Nordström 2014, s.39-43). Studierna utfördes på två närliggande skolor i Stockholm. På ena skolan tillbringade eleverna rasterna på skolgården och den intilliggande parken och på den andra skolan tillbringade eleverna rasterna i offentliga parker en bit från skolan, i sällskap av lärarna. Resultatet från studien visade att skillnaderna i aktiviteter var stora mellan barnen på de olika skolorna. De barn som hade skolgård visade sig vara betydligt mer fysiskt aktiva på rasterna än de barn som saknade en skolgård att tillbringa rasterna på. Leken, för barnen med egen skolgård, karaktäriserades av en mer friare lek som startade när de kom utanför dörren och som pågick tills klockan ringde in. De hade möjlighet att själva välja aktivitet och lärarnas inblandning var mycket liten, oftast höll de sig på avstånd från barnen. Att ha en "egen" plats att förfoga över, skolgården, påverkade leken på så sätt att den blev mer långvarig, omväxlande och det sociala samspelet mellan barnen utvecklades. För barnen utan skolgård påverkades rasterna av den ständiga vuxennärvaron och den hänsyn barnen var tvungna att ta till andra människor i det offentliga rummet. Lärarna fanns hela tiden där och var ofta delaktiga i barnens lek och löste konflikterna som uppstod. Rasterna blev också kortare eftersom promenaden dit var organiserad, de gick dit tillsammans med lärarna och fick vänta in alla innan de började promenaden. Ibland kunde det ta lång tid att samla alla, vilket minskade den tid barnen hade till att leka i parken. Nordström poängterar att skolrasten ger barnen möjlighet till återhämtning från inläringen. Hon menar därför att skolgården är ett ytterst värdefullt stöd för själva undervisningen (Nordström, 2014, s. 39-43).

Vad som anses vara tillräckligt stort utrymme råder det delade meningar kring. Kommunerna har, som behandlats i tidigare kapitel, olika riktlinjer och olika sätt att mäta friytan, bl.a. genom total friyta eller friyta/barn. I *SPRING-projektet* angavs till exempel att den totala friytan bör överstiga 3000 kvm (Lättman-Masch & Wejdmark, 2012, s. 5) och Boverket anger 40 kvm/barn som ett rimligt mått på friyta för barn i förskoleåldern (Boverket, 2015a, s. 42).

Storleken på friytan är inte allt, för att uppnå en fullgod utemiljö måste även kvaliteten och innehållet på friytan erbjuda många och varierande lekmöjligheter. Däremot är, som nämnt ovan, utrymmet avgörande för att uppnå en god kvalitet på lekmiljön. Norén-Björn framhäver att det inte bara handlar om storleken på miljön utan lyfter även fram vikten av miljös utformning. I studier kunde de konstatera att utformningen har stor betydelse. De fann att lekmiljöer med varierade ytor och rumslighet främjade olika typer av lekar och gjorde att de kunde pågå ostört, vilket utvecklar och fördjupar leken (Norén-Björn, 2016b, s. 137). I en norsk rapport *På taket, i gården, i parken: Kvalitetskriterier för uterom i tett by* (Isdahl, 2007) har man genomfört empiriska studier på utemiljöer i nybyggda stadsmiljöer, med fokus på barn i skolåldern. I rapporten tar de upp det faktum att storleken på ytorna för barnen minskar i staden och de diskuterar att en liten yta sätter högre krav på att innehållet och utformningen av miljön håller hög kvalitet. De menar att en god utemiljö för barn inte måste innebära en stor friyta utan

en god planering av ytan kan ge en viss effekt på arean. När flera funktioner kombineras finns en möjlighet att minska ytan men de ställer samtidigt frågan hur mycket det är klokt att skära ner på arean. De framhåller även att en kubikmeter utrymme har helt olika egenskaper i markplan än på tak (Isdahl, 2007, s. 11 och 19). Storleken på gården påverkar utformningen och innehållet på gården och i sin tur barnens lek. Boldemann menar att det går att göra åtgärder på små gårdar för att öka leken och den fysiska aktiviteten hos barn. För att uppnå en äventyrlig lek ska förskolemiljön som skapas vara vidlyftig och kuperad med oöm vegetation där barnen kan leka samt vara fri från staket inom inhägnaden (Boldemann, 2014, s. 35).

Lösa material/naturliga material

Löst material är av stor vikt för att skapa lekvänliga miljöer. Med löst material kan barn skapa och ändra på sin miljö vilket gynnar lek och är en förutsättning för många lekar (Norén-Björn, 2016a, s. 18-20; Lenninger & Olsson, 2006, s. 19). Norén-Björn menar att barn behöver "något att göra något av" och fann i sina studier att löst material var en av huvudfaktorerna för att en lek skulle pågå under en längre tid. Löst lekmaterial visade sig också vara avgörande för att leken skulle nå en mer komplex nivå (Norén-Björn, 2016b, s. 137).

En varierad vegetation på gården ger upphov till material som kan användas i leken men även i pedagogiskt syfte (Boverket, 2015a, s. 62). Löst material har en fördel gentemot färdiggjorda lekredskap eftersom det i regel ger större nytta och glädje för barnen (Insulander, 1977, s. 65). Löst material kan också användas av barn för att lösa konflikter. När det lösa materialet ersätts, t.ex. sand ersätts med skyddsmattor, minskar handlingsmöjligheterna för barnen och förutsättningarna blir också sämre för att hantera och lösa konflikter (Mårtensson, 2013, s. 503). De vuxnas medverkan i lekmiljön spelar roll för utvecklingen av barns lek, då de genom att plocka fram lekmaterial som cyklar, hinkar och bollar skapar större lekmöjligheter (Norén-Björn, 2016b, s. 137).

Förutom lekmaterial och leksaker belyser Insulander (1977, s. 7-8) barns behov av material som går att förändra. Även Norén-Björn (2016a, s. 18) understryker detta och menar på att kreativitet och möjlighet att förändra sin miljö är väsentligt för barn. Barn intresserar sig för material och utrustning som går att manipulera och göra om till något nytt. Att konstruera och själva skapa något i utemiljön är även en nödvändighet för att barn ska uppfatta en plats som sin egen, menar Kylin. Vidare menar hon därför att platser som skapas för barn ska erbjuda dem en miljö där de kan sätta sina egna spår och där deras skapande får ta plats utan att det anses störande av andra (Kylin, 2004, s. 35). Dessa platser där barn tillåts att sätta avtryck är viktiga för att de ska känna sig respekterade, sedda och behövda (Åkerblom, Åkerlund och Normann Bjarsell, 2016, s. 2).

Vegetation och topografi

Vegetation på skolgårdar har i ett flertal studier visat sig ha positiv inverkan på barns lek (Mårtensson, 2013, s. 506; Boldemann, 2014, s. 35), men även på deras fysiska aktivitet (Pagels & Raustorp, 2013, s. 510; Boldemann et al., 2006, s. 307) och mentala aktivitet (Söderström et al., 2013, s. 3). Vegetationen bidrar med flera kvaliteter för barns lek eftersom det är ett föränderligt och levande material (Boverket, 2015a, s. 66). Naturens rikedom och processer bildar en karaktär på platsen som är mer flexibel och obestämd vilket öppnar upp för den lek som kallas "den vidlyftiga leken", där fantasin flödar och rörelsen är livlig (Mårtensson, 2013, s.

504). Barnens möjligheter till lekaktiviteter är fler när skolgården innehåller någon typ av naturinslag. Mångfalden i naturen ger inspiration till leken och erbjuder också material och stoff till den (Grahm et al. 1997, s. 6). Det lösa materialet är, som diskuterats innan, väsentlig för barns lek och vegetationen är rik på just sådant material, t.ex. kottar, barr och löv. Konflikterna mellan barnen minskar i naturmiljöer på grund av att vegetationen bidrar med så stora mängder löst material att det finns gott om det till alla. Även konflikter mellan vuxna och barn minskar eftersom det inte finns samma krav på att det ska se städat ut i en naturmiljö som det finns i en mer anlagd miljö. Barnen tillåts då att lämna mer spår efter sig och deras kreationer får stå kvar (Olsson & Lenninger, 2006, s. 19). Det har i studier visat sig att barn lättare stimuleras till lekar med fysisk aktivitet i gröna miljöer (Mårtensson, 2014, s. 112; Boldemann, 2014, s. 35). Vegetationen har inte bara god inverkan på lek och fysisk aktivitet utan även på koncentrationsförmågan och återhämtningen. En naturlig lekmiljö med grönska kan ha en lugnande inverkan på barn (Boldemann, 2014, s. 34).

Insulander (1977, s. 7-8) och Norén-Björn, Andersson och Mårtensson (1993, s. 46) framhåller även vikten av de naturupplevelser som vegetationen skänker barnen, i form av prasslet i lövverket, sol och skugga, färgrik blomning och sinnesupplevelser såsom smak och doft. Växtlighet är även ett pedagogiskt material som ger kunskap genom att barnen exempelvis kan beskåda årstidsväxlingarna.

Vegetation kan även fungera som en skärm mot stark sol eftersom det i studier har visat att det skyddar mot skadlig ultraviolett strålning som kan orsaka hudcancer (Söderström et al., 2013, s. 3). Boldemann (2014, s. 34-36) har funnit i sin studie att barn på förskolegårdar med stor yta, varierad topografi och lekbar vegetation har en ökad fysisk aktivitet och en minskad exponering för UV-strålning. Vegetationen är en lockande lekmiljö för barn och fungerar därför som ett naturligt solskydd. Boldemann talar om att trånga passager i vegetation tycks vara särskilt intressanta för barn, de lockas att ta sig fram mellan grenarna från buskarna och att leka mellan dem. Hon framhåller därför att det är nödvändigt med vild och slitstark vegetation som tål barnens lek och att undvika ömtålig vegetation.

Utöver vegetationen är även topografin en betydelsefull faktor för lek. Insulander (1977, s. 7-8) menar att nivåskillnader är av betydelse för att rörelseleken ska uppkomma hos barnen. Variationer i topografin blir en tillgång i lekmiljön då skillnaderna i höjd bildar rumslighet och ger fysiska utmaningar för barnen i form av trappor, slänter, murar och utsiktsplatser. Topografin bidrar även till att skapa platser i olika lägen med olika funktioner, backen i sydväst blir en ljus och varm plats och slutningen i nordost blir en plats för pulkaåkning då snön ligger kvar där längre (Boverket, 2015a, s. 65).

Zonering

En god utemiljö kännetecknas även av en god variation av funktioner och rum. De olika rummen i utemiljön är nödvändiga för att olika typer av lek ska kunna äga rum utan att de stör varandra (Norén-Björn, Andersson & Mårtensson, 1993, s. 55-57). Det ska finnas små och avskilda rum där barnen har möjlighet att dra sig tillbaka och leka för sig själv eller i mindre grupper (Isdahl, 2007, s. 19; Lenninger och Olsson, 2006, s. 19). Vidare ska det också finnas rum där lekmiljön stimulerar barnen till rörelselekar (Isdahl, 2007, s. 19). I flertalet litteratur finns det tips på hur man i gestaltningen av lekmiljöer kan bilda rumslighet, ofta handlar det om

att gestalta med hjälp av vegetation, såsom buskar, träd och häckar (Åkerblom & Åkerblom, 1993, s. 12). Även hårda element såsom plank, stenblock, lektugor och många små förråd istället för ett stort, kan användas för att skapa mindre rum (Norén-Björn, Andersson & Mårtensson, 1993, s. 55-57). Om förutsättningarna på platsen inte är gynnsamma menar Norén-Björn att det går att tillföra material för att skapa en bra rumslighet och därmed förbättra lekmöjligheterna; "Om gården är för platt för sådana lekar kan man skapa kullar, forsla stora stenblock till tomten och förstärka vegetationen genom att plantera snabbväxande snår av vide och pil" (Norén-Björn, Andersson & Mårtensson, 1993, s. 55-57).

Integrering med omgivande miljöer

Skolgårdens placering i staden har betydelse för barnens möjlighet till lek och god hälsa. Insulander (1977, s. 7-8) anser att förskolor bör lokaliseras på platser där de har direkt närhet till rekreativa miljöer i staden, t.ex. grönstråk, bollplaner och större friytor. Det är bevisat att förskolebarn vars skolgård är lokaliserad i en miljö med grön, rymlig och varierad omgivning hade bättre koncentrationsförmåga, var lugnare och mindre stressade än barn vars skolgård låg i en kal och trång stadsmiljö (Söderström et al., 2013, s. 3). Skolgårdar som är placerade i anslutning till naturmiljöer har även den fördelen att pedagogerna och barnen kan nyttja naturen som ett pedagogiskt verktyg. Kyttä menar att barnen på så sätt kan lära sig att hitta möjligheter (affordances) i det närmiljön erbjuder (Kyttä, 2003, s. 106). Kontakten med omgivningen handlar inte bara om kvaliteter i miljön utan även sociala aspekter. Insulander menar på att det är värdefullt för barnen att ha kontakt med vuxenvärlden (Insulander, 1977, s. 7-8).

Kaplan (1995, s. 173) talar om värdet av att utemiljön är så pass integrerad med omgivningen att gränsen mellan de olika miljöerna inte uppfattas. Omgivningen spelar stor roll för hur lekredskapen i barns utemiljö används. En lekmiljö placerad i en omgivning som saknar natur eller som inte besöks innebär begränsningar i barns lek (Mårtensson, 2004, s. 132). På många skolgårdar är staketet en nödvändighet av säkerhetsskäl och för att skapa en känsla av trygghet. Mårtensson framhåller däremot att olägligt placerade staket kan innebära ett hinder från att låta leken flöda mellan olika rum och platser (Mårtensson, 2013, s. 503). Även Boldemann (2014, s. 36) påpekar risken med stängsel och menar att stängsel underlättar uppsikten över barnen men på bekostnad av deras möjlighet att röra sig över stora ytor vilket hindrar dem från accelererande lek och att utforska sin miljö.

Fördelarna är många med att placera förskolan på ett strategiskt läge. Mårtensson anser således att det är viktigt att i den övergripande planeringen tänka över lokaliseringen av förskolan ordentligt för att verksamheten på så sätt ska kunna dra nytta av de kvaliteter och ytor som omgivningen besitter (Mårtensson, 2004, s. 132). Lokaliseringen av förskoleverksamheten är mycket viktig men det är även av största vikt att den tillhörande friytan är belägen i direkt anslutning till verksamheten. Aktivitetsnivån blir högre hos barnen om de inte är beroende av en vuxens sällskap för att röra sig mellan inne- och utemiljön. Friytans placering i förhållande till verksamheten spelar stor roll för den fysiska aktiviteten då det visat sig att den kan stå för två tredjedelar av barns dagliga behov av fysisk aktivitet om friytan är placerad i direkt anslutning till verksamheten och är rymlig (Boverket, 2015a, s. 17). Enligt plan- och bygglagen ska friytan för lek ligga på tomten för förskoleverksamheten eller i närheten av den. I de allmänna råden som Boverket tagit fram framgår det däremot att friytan för förskolor bör ligga vid byggnaden. I högre årskurser, 7-9, rekommenderar de att friytan ligger i direkt eller nära anslutning till

byggnaden och att den ska nås utan att passera någon större led eller att det finns behov av vuxet sällskap för att ta sig dit (BFS 2015:1).

Utmaningar för barn

Sandseter och Kennair anser att det i dagens samhälle är överdrivet stort fokus på säkerhet i barns utemiljöer (Sandseter & Kennair, 2011, s. 258-259). Rädslan för att ta ansvar för att barn skadas på förskolan leder till att säkerheten ökas och att barnen utsätts för färre och färre risker. Efter svenska standarder har tillkommit så finns det yrken som enbart ägnar sig åt att kontrollera säkerheten bland annat på skolgårdar och lekplatser. Det resulterar ofta i att man avlägsnar det som är stimulerande och väcker nyfikenheten och leklusten hos barnen i deras lekmiljöer (Lenninger & Olsson, 2006, s. 10). Ser man verkligen till barnets bästa när man tar bort alla risker och utmaningar från deras utemiljö? De Laval och Åkerblom (2014, s. 5) hävdar motsatsen: barn måste ha möjligheten att utmanas och förstå sina styrkor och begränsningar i sin vardag. Till detta spelar skolgården en stor roll då det är här barnen spenderar en betydande del av sin tid utomhus. En stor del av attraktionen i att leka utomhus ligger just i risktagandet och den skräckblandade förtjusning som det innebär. Genom den riskfyllda leken lär sig barnet att bemöta sina olika psykiska, fysiska och sociala behov (Mårtensson, 2013, s. 504). Sandseter och Kennair (2011, s. 258-259) kallar dessa äventyrliga fysiska utomhuslekar för "risky play" och menar att det är en bra träning inför utmanande situationer vid tillfällena då det inte finns vakande vuxna personer i närheten.

Statistik världen över visar på att allvarliga olyckor på lekplatser är väldigt ovanliga. I de fallen de sker så är det oftast på grund av att barnen använder lekutrustningen på ett annat sätt än vad som är tänkt, till exempel att klättra upp för rutschkanan samtidigt som någon annan åker ner. Sandseter och Kennair menar att olyckor sker på grund av barnens naturliga spänningssökande och kreativitet och därför kan de skapa risker även om lekutrustning uppfyller alla säkerhetskrav (Sandseter & Kennair, 2011, s. 259). I Bergdahls studie *Takgårdar för barn - ett sätt att lösa ett stadsbyggnadsproblem* framgick det i intervjuer att det som pedagogerna var mest nöjda över med takgården var att de hade uppsikt över alla barnen samtidigt samt att ingen utomstående kunde komma in (Bergdahl, 2016, s. 21). Det handlade alltså om säkerhetsaspekten då pedagogerna upplevde en trygghet över att enkelt kunna se till att inget hände barnen.

Sandseter och Kennair (2011, s. 261) anser att risker är något som vi måste lära oss att bemästra istället för en fara som måste undvikas. "Garanterad säkerhet skapar i sig aldrig några fullvärdiga miljöer för barn" menar Lenninger och Olsson (2006, s. 10).

Däremot är det viktigt att skilja på farliga risker som barnet inte kan hantera och kontrollerbara risker som barnet utvecklas av (Sandseter & Kennair, 2011, s. 261). Risker som barn borde utsättas för i kontrollerade former kan delas in i 6 kategorier:

- Höga höjder med risk att ramla ner (t.ex. klättra, hoppa).
 - Hög fart med risk att krocka (t.ex. springa, cykla).
 - Farliga verktyg med risk att skada sig (t.ex. såga, spika, hugga).
 - Farliga element med risk att ramla i eller skada sig på (t.ex. eld, djupt vatten eller is).
 - Slagsmål med risk att skada varandra (t.ex. brottas, fäktas med pinnar).
 - Försvinna ur uppsikt med risk att gå vilse (t.ex. gå på upptäcktsfärd, gömma sig).
- (Sandseter & Kennair, 2011, s. 265)

Takets förutsättningar som skolgård

De faktorer som beskrivits ovan är viktiga beståndsdelar för att skapa en fullgod utemiljö för barn. Förutsättningarna på tak skiljer sig åt från de på mark vilket påverkar möjligheterna att skapa en sådan utemiljö på tak. Med placeringen på tak kommer automatiskt vissa fördelar och nackdelar som måste vägas in i planeringen och utformningen av skolgården. Nedan följer en beskrivning av faktorer som i tidigare studier har visat sig ha betydelse för taggårdens lämplighet som utemiljö i förskolan. Erfarenheterna som finns dokumenterade och ligger till grund för de utvalda faktorerna är främst från Brandi-Hansens (2015) studie av förskolor i Köpenhamn vilka flertalet ligger på tak, bland annat förskolorna Damperen och Det røde hjørne. En annan studie är om Soria Moria, en förskola i Norge vars gård var placerad på tak i två år på prov (Eimhjellen, 2015). Samt Bergdahls kandidatarbete från 2016 där hon har besökt och intervjuat pedagoger på Möllevångens takförskola i Malmö och Lugnets skola i Stockholm, som har sin gård både på taket och på marken.

Vind och vatten

I Olssons och Lenningers artikel (2015) diskuteras resultatet av Brandi-Hansens undersökning av takförskolor i Köpenhamn som visade på att det största problemet med taggårdarna var vinden och höjden. En av förskolorna som ingick i studien är Damperens förskola där utemiljön består av tre takterrasser på olika våningar samt en smal gård på markplan. Den största av gårdarna är belägen högst upp på femte våningen. Under blåsiga dagar fick barnen stanna inne eftersom det var för kallt för att vara ute på takterrasserna. I Danmark är det vanligt att alla barn under två år sover ute i barnvagnar, men på Damperens taggård blåste det in sand i vagnarna vilket gjorde det problematiskt att sova ute. Vissa av förskolorna valde att inte ha några sandlådor alls då det blev för dyrt och svårt att byta ut sanden på taket. Vinden och torkan skapar också ett hårdare klimat för vegetationen på taket och den kräver därför mer skötsel än på marken (Olsson & Lenninger, 2015). På Soria Moria skolan i Norge var erfarenheten tvärtom att det inte blåste mer på taket än det hade gjort på marken. Eimhjellen (2015, s. 8-9) berättade att de dagar som de hade varit tvungna att stanna inne på grund av dåligt väder kunde räknas på en hand. Sandlådorna på Soria Moria var väldigt populära hos barnen och Eimhjellen menar att de funkade lika bra på tak som på marken, speciellt när det hade regnat och fanns tillgång till vatten i stupröret som barnen kunde använda. Hon menade att det enda de fick se upp med var att inte sanden rann ut i avloppet. I Bergdahls studie (2016, s.12) på Möllevångens förskola i Malmö berättade en pedagog att de enda gångerna de inte kunnat använda taggården var innan renoveringen, då det blev översvämning när det regnade mycket. Förutom det så upplevde inte pedagogerna att vädret utgjorde något hinder för barnen att vara ute på gården.

Luftföroreningar och buller

Stora och vältrafikerade gator framkallar mycket luftföroreningar och buller, men enligt Boverket (2015a, s. 67) är problemet störst om vägen ligger högre än gården. Isdahl (2007, s.27) menar att det oftast är både bättre luftkvalitet och mindre buller på tak än vad det är på marken. Arkitekten till den planerade Molnets förskola på taket av ett trevåningsparkeringshus vid Lidl i Malmö, resonerar att många kanske direkt tänker på trafikbuller och luftföroreningar när de tänker på ett parkeringshus vid en stor gata, men förskolan klarar både luftskvalitetsnormen och bullernivån (Nord, 2014). Det saknas idag regler för buller i förskolans och skolans utemiljö men Boverket menar att bedömningar av ljudkvaliteten på friytan bör göras. Åtgärder för att

uppnå en lägre ljudnivå kan vara att placera skolbyggnaden strategiskt eller att sätta upp bullerskärmar (Boverket, 2017b).

I närheten av förskolan Soria Moria fanns det en fabrik med en 40 meter hög skorsten som var till för att hålla utsläppen över hustaken, vilket i det här fallet blev misslyckat då det låg en skolgård på taket. Speciellt när det var fuktigt väder och västlig vind så la sig utsläppen över taggården. Utsläppen låg precis inom luftkvalitetsnormen men om det fanns barn med astma eller allergier så behövde man vara lite extra uppmärksam. Utsläppen från den egna byggnaden behövs också tas i beaktning, så att skorstenar placeras så långt bort som möjligt från där barnen leker (Eimhjellen, 2015, s. 10). Träd och annan vegetation är värdefull eftersom det renar luften och förbättrar luftkvaliteten (Boverket, 2015a, s. 67) vilket är en av anledningarna till varför det borde finnas mer vegetation på taggårdar.

Sol

Tillgång till solljus på en skolgård är viktigt för att D-vitamin ska bildas i kroppen (Boverket, 2015a, s. 66). I många fall där nya förskolegårdar byggs på markplan i tätbebyggda områden idag är problemet att det inte kommer in tillräckligt med sol till gården då den omgärdas av höghus (UR Samtiden, 2015a). På taket är problemet snarare tvärtom att det blir för mycket sol vilket inte heller är bra då barns hud är känslig och inte tål för mycket ultraviolett strålning (Boverket, 2015a, s. 66). När Malmö stad utredde möjligheterna att anlägga takskolgårdar år 2011 kom de fram till att läget på taken gör de mer utsatta för sol än på marken, och att det är viktigt att försöka skapa kreativa lösningar på solskydd (Nord, 2014). På Soria Morias förskolegård blev det ofta väldigt varmt eftersom solen värmde upp asfalten och det höga staketet bidrog till att värmen hölls kvar. Eimhjellen (2015, s. 9) menar att det är väldigt viktigt att skapa ordentligt med solskydd; värmen och solstrålningen kan motverkas med hjälp av växter, gräs, spaljeer och platser under tak. Ofta har takförskolor en brist på skuggande vegetation vilket ökar värmen på gården, ett exempel är Möllevångens förskola i Malmö där de satte upp parasoller när solen låg på. Eftersom barnen springer runt och inte enbart håller sig i skuggan fick personalen vara noga med att smörja in barnen med solkräm. Ibland tvingades de till och med att korta ner rasterna för att skydda barnen mot solen (Bergdahl, 2016, s. 13). Att istället låta barnen vara inomhus på soliga dagar är knappast en lösning då barnen behöver vara ute och leka. Vegetationen och utformningen av barnens skolgård spelar en väsentligt roll i att skapa en balans mellan sol och skugga. Populära lekställen i skugga under träd och annan vegetation minskar exponeringen av solstrålar nästan till hälften. Utformningen av skolgårdar är alltså en viktig hälsofråga (Strålsäkerhetsmyndigheten, 2009, s. 2). Boldemann menar att himmelsvyn är ett sätt att undersöka om utemiljön är "solsäker". En solsäker miljö nås genom att mer än hälften av himlen rakt ovanför platsen där barnen leker täcks av grönska (Boldemann, 2013, s. 36). Även på Lugnets skola i Stockholm visade sig solen och värmen vara ett problem, speciellt på taggården där det inte fanns solskydd på den delen där barnen vistades mest. Det ledde till att det var väldigt varmt på taggården från mars och framåt (Bergdahl, 2016, s. 17). Boverket anser att de akuta solproblemen kan lösas med solsegel där solen skiner starkt mitt på dagen, men att det helst ska finnas en långsiktig lösning med träd eller ordentliga lekbuskage som skuggar (Boverket, 2015a, s.67). Det finns däremot de som anser att de goda chanserna till sol och utsikt är några av de främsta fördelarna med att ha en gård på taket. Isdahl (2007, s. 28) menar att takterrasser i allmänhet har en annan säsong än vad marken har. Takterrasser utnyttjas gärna på hösten och våren för att få tillgång till dagsljus när solen står lägre. Medan marken är

mer användbar på vintern då klimatet är lite mildare och mer skyddat samt att man har bättre möjligheter att ta tillvara på snön. På Soria Moria upplevde de emellertid att snön låg kvar lika länge som på marken, vilket de värderade högt (Eimhjellen, 2015, s. 9).

Höjd och säkerhet

Att gården ligger flera våningar upp på taket påverkar gestaltningen och medför vissa aspekter att ta hänsyn till. Till exempel försvåras skötsel och underhållsarbete då redskap måste transporteras upp och avfall ska ner från taket. Material och utrustning bör därför väljas med extra eftertanke. Det är en fördel att välja hållbara produkter och växtmaterial som inte kräver mycket skötsel (Nord, 2014). Det är dessutom betydligt svårare att skapa utrymningsvägar till en skolgård på tak än en skolgård på mark eftersom det finns ett krav på att det ska finnas minst två trappor att ta sig ner via (Nord, 2014; Isdahl, 2007, s.28).

En annan essentiell säkerhetsaspekt att lösa på taket är staketet som krävs runt gården. Staketet måste utformas så att det är omöjligt att ramla ner eller klättra över, i synnerhet när det är barn som ska vistas på gården. Tekniskt sett är det inga problem att bygga säkra staket men Isdahl menar att utmaningen är att samtidigt få de estetiskt tilltalande (Isdahl, 2007, s. 28). Känslan av trygghet måste balanseras med att inte hindra barnens fria rörelse. Det är vanligt att gårdar delas upp i mindre sektioner med staket för att pedagogerna ska ha god uppsikt över barnen. Detta kan hindra accelerationen i barnens lek och chansen för dem att utforska hela sin utemiljö, samt att hitta platser i skugga. Då är det bättre att ha ett helt rymningssäkert staket runt ett så stort område som möjligt (Boldemann, 2014, s. 36).

Staketet får inte heller skymma utsikten så att man känner sig instängd (Nord, 2014; Berstad, 2015, s. 18). Brandi-Hansen märkte i sina studier av flera skolgårdar på tak att rädslan över att barnen skulle ramla ner ofta var stor och i vissa fall ledde rädslan till att personalen hellre höll barnen inomhus än att vistas på taken (Brandi-Hansen, 2015, s. 41). På förskolan Damperen var tanken att de lite äldre barnen skulle vara på den största gården högst upp, men då pedagogerna saknade överblick över hela gården så var oron för stor att barnen skulle trilla ner eller kasta ner saker. De valde således att istället ha de minsta barnen på taket eftersom de inte är lika mobila. Det visade sig att rädslan inte var helt obefogad eftersom gården var avstängd vid ett av Brandi-Hansens besök då en sektion av glasstaketet hade gått sönder (Olsson & Lenninger, 2015). Om staketet upplevdes som säkert eller inte var alltså avgörande för om takgårdarna blev använda (Brandi-Hansen, 2015, s. 41).

På Møllevångens förskola tyckte pedagogerna emellertid att det kändes tryggare på takgården än på marken. De menade att det nästan var helt omöjligt att barnen skulle kunna ta sig över staketet och råka ut för en olycka, medan en gård på marken ofta har ett mindre säkert staket. Istället upplevde de att den säkra inhägnaden och översikten av gården var det som gjorde takgården till något övervägande positivt och resulterade i att det kändes tryggt att vara ute även när de var underbemannade (Bergdahl, 2016, s. 12-13). Vågås (2015, s. 21) upplevelse av Soria Moria i Norge var liknande, att det fanns en större rädsla över att barnen skulle lyckas ta sig över staketet på en skolgård på marken där de kan bli påkörda av bilar, än på taket. Deras staket var 2 meter högt och bestod av stora plexiglasrutor så att även de minsta barnen hade god möjlighet att se ut. Detta menar Eimhjellen (2015, s. 6-11) bidrog till att staketet upplevdes som säkert.

Eimhjellen (2015, s. 6-11) förklarar att pedagogerna hade en speciell strategi när det kom till staketet. De vuxna bestämde sig för att lita på att staketet var tillräckligt säkert. För att barnen inte skulle vara så nyfikna på staketet så kom pedagogerna inte med några förmaningar om att barnen skulle vara försiktiga. Det fick önskad effekt och barnen var bara framme vid staketet för att titta ut när de hörde att något speciellt hände utanför, men de försökte aldrig att ta sig upp på det. Eimhjellen menar däremot att det aldrig finns några garantier mot att inget skulle kunna hända, så barnen fick inte vara på taket utan uppsikt av pedagogerna. De hade emellertid lite problem med att barnen tyckte att det var roligt att kasta ut stenar och andra saker genom en 10 cm bred springa under stålramen som håller plexiglasen. Även små objekt kan göra stor skada när det faller från fjärde våningen och Eimhjellen poängterar att det är viktigt att undvika sådana springor inom barns räckvidd. Barnen fick inte heller leka med fotbollar eller andra tunga bollar som lätt flyger över staketet (Eimhjellen, 2015, s. 6-11). Även på takgården till Lugnets förskola i Stockholm var bollsporter förbjudet av samma anledning (Bergdahl, 2016, s. 12-13).

Tillgänglighet

Boverket (2015a, s. 44) menar att takterrassernas tillgänglighet är begränsad och därför bara kan betraktas som en kompletterande utemiljö och inte räknas som en skolgård. Detta tyder på att tillgängligheten på en förskolegård på tak är en fråga som måste lösas. I Brandi-Hansens undersökning (2015) visade det sig att mycket tid gick åt till att få med sig alla barnen från lokalerna till skolgården eftersom de låg på olika våningsplan. Barnen fick inte gå själva mellan våningarna så alla skulle gå i samlad trupp upp i trappan eller hissen och få på sig ytterkläderna. De fick sedan stå och vänta på varandra i trånga utrymmen. Hon observerade hur konflikter mellan barnen ofta bildades i de här sammanhangen (Brandi-Hansen, 2015, s. 34). På rasterna är det ofta färre pedagoger som är närvarande vilket försvårar processen (Olsson & Lenninger, 2015). Även pedagogerna som Brandi-Hansen frågade tyckte synd om barnen som fick lägga så mycket tid på att vänta på varandra istället för att kunna springa ut när de själva var klara (Brandi-Hansen, 2015, s. 34). På Möllevångens förskola ansåg en av pedagogerna att de äldre barnen hade kunnat få lite mer frihet att gå ut själva och ställde därför frågan till föräldrarna. Föräldrarna ville dock att barnen skulle hållas under uppsyn på gården och därför tilläts barnen inte att gå ut själva (Bergdahl, 2016, s. 12-13).

Ett annat problem som kan uppstå är om barnen behöver gå på toaletten när de är ute på takgården. Pedagogerna kan inte lämna de andra barnen utan uppsikt när alla har kommit ut så om toalett saknas på taket kan barnen bli nekade att gå på toaletten, vilket Brandi-Hansen bevitnade i Köpenhamn (Olsson & Lenninger, 2015). När inne och ute är för separerat blir att gå ut på rast lika omständligt som att bege sig ut på utflykt och det blir ingen naturlig koppling för barnen. I vissa fall kan det leda till att de bara kommer ut några få gånger i veckan (Olsson & Lenninger, 2015). Det kan påverka leken negativt om det är svårt för barnen att röra sig mellan inomhusmiljön och utomhusmiljön som de själva vill (Mårtensson, 2013, s. 508). När Malmö stad utredde möjligheterna att anlägga takskolgårdar så ansåg även de att förskolelokalerna och skolgården borde ligga i direkt anslutning till varandra (Nord 2014). Om en förskola har gårdar både på mark och på tak eller på olika takterrasser så krävs det mycket planering och systematisering för vilka grupper som ska vara på vilken plats och vid vilken tid (Olsson & Lenninger, 2015).

Isolerat från omvärlden

Isdahl (2007, s. 27-28) menar att en fördel med att ha gården på tak är att man kommer bort från farlig trafik. Man slipper även vandalism i stor utsträckning då de flesta tagårdar är betydligt svårare att ta sig in på som obehörig än en skolgård på mark. Att slippa trafiken och vandalismen sågs som en stor fördel på Soria Moria i Norge. Särskilt värdefullt blev möjligheten att ha köksträdgårdar och växthus där barnen kunde så och plantera utan att behöva riskera att utomstående kom dit och förstörde eller åt upp det som barnen odlat (Eimhjellen 2015, s. 9). Nackdelen med att gården är avskild är att platsen inte kan samutnyttjas som lekplats för allmänheten efter stängningstid (Vågå, 2015, s. 21).

På Soria Moria delade förskolan ingång och hiss med resten av byggnaden, vilket skapade en del oro för konflikter. Men utfallet var totalt sett positivt då alla tyckte att integrationen av barn i byggnaden skapade livfullhet (Eimhjellen, 2015, s. 17). Placeringen av en tagård omgärdad av höghus med bostadslägenheter kan dock innebära nedskräpning vilket de båda intervjuade pedagogerna på Möllevångens förskola poängterade som ett stort problem. Efter helgen var personalen tvungna att gå och plocka upp fimpar och ölburkar på gården (Bergdahl, 2016, s. 18).

Bjälklag som utgångsläge

Tagårdarna byggs på bjälklag vilket gör att utgångsläget skiljer sig från det på mark där det finns befintliga strukturer att förhålla sig till, t.ex. befintliga terrängförhållanden och vegetation. Många poängterar vikten av att använda sig av de befintliga förutsättningarna när skolgården utformas (Jansson, 2016, s. 172; Herrington, 1999, s. 33). Att ta tillvara på platsens befintliga kvaliteter, till exempel vegetation, löst material och terräng gör att gården blir mer ekonomiskt och ekologiskt hållbar (Jansson, 2016, s. 172). Att skapa en utemiljö för barn med kopplingar till landskapet och dess naturliga processer är viktigt då det väcker känslor och nyfikenhet hos barnen. Dessa känslor får inte barnen inomhus eller på en lekplats med bara prefabricerade element där leken är förutbestämd. Om designern lyckas hitta platsens unika själ - "genius loci" och bygger vidare på den så bidrar det till att barnen får något att relatera till. När de känner tillhörighet till den specifika platsen så skapas starka barndomsminnen som de bär med sig resten av livet (Herrington, 1999, s. 33).

Men hur ska designern gå tillväga när utgångsläget är ett platt tak där det är ytterst svårt att hitta några befintliga kvaliteter eller genius loci? Eimhjellen (2015, s. 8) förklarar att på taken får man inte något gratis utan allt måste skapas från noll. Tekniskt sett så är det möjligt att skapa samma förutsättningar på tak som på marken, om man har ett ordentligt bjälklag som tål stora laster. Enligt Isdahl (2007, s.38) är detta emellertid något som myndigheterna sällan kräver och därför läggs hellre pengarna på annat istället. På Soria Moria förskolan fanns det önskningar från arkitekten om att skapa kuperad terräng på taket för att åstadkomma en mer naturlig och utmanande lekmiljö, men då bjälklaget inte var dimensionerat för den extra vikten som det hade inneburit så fick det strykas. Marken blev platt och gräs och jord ersattes med konstgjorda gummimaterial (Berstad, 2015, s. 17-18). Eimhjellen (2015, s. 9) menar att i en konstgjord miljö som den på taggården så är mycket växtlighet ett nödvändigt inslag som behövs för att skapa en känsla av naturlighet och rumslighet. Det är helt möjligt att åstadkomma detta om man bara tar hänsyn till vikten och dimensioneringen av bjälklaget redan från början så att det håller för planteringslådor, träd, jord och stenar.

Taklandskapets uttryck

Soria Moria är inte den enda takförskolan där skolgården inte blivit så naturlig som man önskat, generellt sett är det vanligt med konstgjorda material och platta gårdar med liten andel växtlighet. Det upptäckte bland annat Brandi-Hansen när hon gjorde sin studie av skolgårdar i Köpenhamn. Gårdarna präglas mer av en känsla av urbanitet än natur; glas, betong och gummi är de material som är mest framträdande. På Damperens förskola var meningen att miljön skulle föreställa naturen, men allt var skapat av konstgjort material, såsom sandkullar och stenar skapade av gummi. Den lilla mängden vegetation fungerade mest som en dekoration och det fanns inget löst naturligt material som barnen kunde använda i sin lek (Olsson & Lenninger, 2015).

Även på Soria Morias skolgård var vegetation och löst material en stor bristvara. Då pedagogerna förstod vikten av att kunna leka med löst naturligt material plockade de ibland med sig grenar, löv och stenar när de var ute i naturen för ta med upp på gården. Men hur de än försökte så kunde skolgården aldrig ersätta den riktiga naturen, menar Eimhjellen (2015, s. 11). Det hade även varit mycket värdefullt om vegetationen på gården hade kunnat spegla årstidsväxlingarna för att barnen skulle få en inblick i naturens växlingar, men vegetationen på gården var inte tillräckligt varierad för det.

Vidare så hade barnen haft mycket glädje av nedsänkningar i marken där vatten kunde samlas som de kunde använda i sandleken eller en liten kulle där de minsta kunde åka pulka på vintern. Eimhjellen (2015, s. 7-9) anser emellertid att det som saknades allra mest på Soria Morias gård var en gräsmatta som man kunde gå barfota på. På grund av högt slitage och bjälklagets begränsade bärighet används ofta gummigranulat på takgårdarna. På takgården till Lugnets skola i Stockholm består golvet helt av gummigranulat, och förutom en kulle i gummi så är gården helt platt. Gummigranulat räknas som en hårdgjord yta och gynnar inte biologisk mångfald som en gräsmatta gör (Olsson & Lenninger, 2015).

Takgårdens påverkan på leken

Enligt Brandi-Hansens studie levde de nya skolgårdarna på tak inte upp till samma standard som de på marken, pedagogerna upplevde att det inte fanns samma möjlighet till fri lek och pedagogisk verksamhet (Olsson & Lenninger, 2015). En reflektion som Eimhjellen (2015, s. 12) gjorde var att det kunde tydas ett mönster att leken på takgården blev mer lik inomhuslek. Rollspelsleken var i fokus och den fysiska och motoriska lek som brukar dominera på skolgårdar skedde i mindre utsträckning. På Lugnets skola drogs samma slutsats av pedagogerna, där delar av takgården snarare användes som ett extra rum dit man tog ut lego och andra leksaker inifrån. Under skärmtaket brukade personalen lägga ut filtar för att det skulle bli mysigt att sitta där. Men det fanns även delar av gården som lockade till mer aktiv lek, t.ex. gummiytan där barnen gillade att springa runt barfota. Det fanns begränsningar i leken på takgården, barnen fick varken klättra eller leka med bollar på grund av säkerhetsriskerna det innebar att vara på taket. På grund av den lilla ytan på takgården så upplevde pedagogerna att barnen inte hade möjlighet att dra sig undan och leka för sig själva, utan leken skedde i grupp i större utsträckning än på deras gård i markplan (Bergdahl, 2016, s. 17-19).

METOD OCH MATERIAL

Uppsatsen består av en kortare litteraturstudie och tre fallstudier. Litteraturstudien utgör en bakgrund till fallstudierna. Där har vi studerat lagstiftning och kommunala riktlinjer, rådande forskning kring skolgårdar och barn, samt dokumentationer om skolgårdar på tak. De källor som legat till grund för studien är i huvudsak vetenskapliga artiklar, regelverk, nationella utredningar och rapporter samt tidigare studier som gjorts om skolgårdar på tak. Sökningen har fortsatt genom kedjesökning där vi har gått igenom källförteckningen i lämpliga artiklar och böcker som i sin tur lett oss vidare till ytterligare liknande litteratur. På så vis så har vi fått en god inblick i vilka forskare som är betydelsefulla och verksamma inom ämnet, så att vi har kunnat läsa vidare av deras litteratur. I den del som rör tagårdar specifikt har det inte funnits lika många undersökningar att ta del av. Förutom ett fåtal studier så består den insamlade litteraturen till stor del av artiklar från tidningar och tidskrifter, med uttalanden från forskare, samhällsplanerare och politiker, vars åsikter om ämnet ofta går isär. Det är dock viktigt att komma ihåg att debatten utgörs av subjektiva åsikter som inte ska tas som en sanning och att uttalanden sker ur ett annat perspektiv än barnperspektivet.

Fallstudierna utgör grunden för bedömningen om tagården är en lämplig utemiljö för barn i förskolan. På grund av den knappa forskning som finns om förskolegårdar på tak så har arbetet i huvudsak bestått av att samla in empiriskt material genom observationer, intervjuer och platsanalyser. I fallstudierna har flera metoder använts för att få en bredare grund och för att se om resultaten från de olika metoderna stödjer varandra. På samtliga undersökta takförskolor har platsanalyser och intervjuer gjorts och på en av förskolorna har dessutom observationer gjorts. Det empiriska materialet från gårdarna på denna förskola är därför betydligt större än de övriga. Att kombinera flera metoder på detta sätt kallas triangulering (Alvehus, 2013, s. 71-75). Poängen med triangulering är att resultatet ska bli mer exakt genom att titta på det genom olika synvinklar. Med olika metoder för insamling av empiriskt material så blir resultatet dock lätt spretigt och bilden som skapas kan snarare bli mer komplex istället för mer tydlig. Alvehus menar att man istället ska se till triangulering som en nyansering av olika aspekter hos problemställningen (Alvehus, 2013, s. 71-75). Vi har haft i åtanke att vi har fått ta del av olika perspektiv och infallsvinklar genom att använda oss av olika metoder, samt att resultaten av dem då bör analyseras på varierande sätt.

PLATSANALYS

Metod/syfte

Platsanalyserna är en del av insamlingen av empiriskt material. Syftet med platsanalyserna är att, tillsammans med observationerna och intervjuerna, utgöra en del av bedömningen om takgården är en lämplig utemiljö för barn. Takgården utvärderas med hjälp av två analysverktyg; OPEC och Malmö stads lekvärdesfaktor (bilaga 5 & 6). Båda analysverktygen har ett barnperspektiv och bygger på forskning och erfarenheter kring hur barns utemiljö bör se ut för att uppfylla deras behov.

Urval

Flertalet förskolor med takgård i Malmö kontaktades via mail med en förfrågan om att få utföra studier i form av intervjuer, observationer och platsbesök. Tre förskolor gav svar och godkännande om att besöka deras skolgård.

Genomförande

Förberedelserna inför platsbesöken bestod av att läsa på om förskolan och fördjupa sig i analysverktygen. Inventeringen av gårdarna skedde i samband med intervjuerna, d.v.s i mars 2017. Analysverktygen lekvärdesfaktor och OPEC användes för att utvärdera gårdarna. Poängsättningen utfördes av oss båda när vi var på plats på förskolegården. Samtliga gårdar inventerades och bedömdes således under en tidpunkt då växtligheten inte grönskade. Triangelns förskola och Spinneriets förskola har dock besökts under fler tillfällen när gården varit grön, men ingen ytterligare bedömning av gårdarna har då gjorts. Under platsbesöken har vi inte bara fokuserat på att bedöma gårdarna med hjälp av lekvärdesfaktor och OPEC utan vi har även tittat på gårdarna genom de "glasögon" vi fått under litteraturstudierna och utbildningens gång. Vi har således noterat och antecknat faktorer som inte tagits upp i analysverktygen, som ljudnivå, lukt och vind.

Under platsbesöket på Triangelns förskola valde vi att inventera gården som två separata gårdar, den "Lilla gården" och den "Stora gården" eftersom de skiljs åt genom en stängd grind. Även den intilliggande gården, som tillhör Korpens förskola, inventerades eftersom Triangelns förskola använder denna frekvent. På Spinneriets förskola gjordes totalt två platsbesök, ett i september 2016 då biträdande förskolechef guidade oss runt på gården. Det andra gjordes i samband med intervjuer och inventering i mars 2017 då vi blev guidade av en av respondenterna. Besöket på Södertulls förskola gjordes i samband med intervjun i mars 2017. Resultatet från platsanalyserna finns som bilaga 1.

Bearbetning

Samtliga punkter i lekvärdesfaktor och OPEC, förutom friytans och vegetationens area, bedömdes och poängsattes i fält. Beräkning av friytan för både lekvärdesfaktor och OPEC gjordes i efterhand genom att lägga in ritningarna över gårdarna i AutoCAD, skala om dem och med hjälp av ett verktyg beräkna arean av hela gården. Från arean subtraherades sedan ytor som inte betraktas som friyta, t.ex. förrådsbyggnader och ventilationstrummor. För att få fram andelen grönska och kupering beräknade vi först, på samma sätt som friytan, hur stor area som

täcktes av vegetation (bortsett gräsytor) och kuperad mark. Detta värde dividerades sedan med den totala friytan.

Diskussion metod

Poängsättningen utfördes av oss båda när vi var på plats på förskolegården. Enigheten mellan oss var hög och vi såg en fördel med att båda vara delaktiga i bedömningen eftersom vi då kunde tolka, diskutera och förstå poängsättningssystemen på ett bättre sätt. Tidpunkten på året kan ha påverkat upplevelsen av grönska på gården, något vi var medvetna om och därför hade i åtanke när vi poängsatte. Även likheten mellan takgårdarna kan ha påverkat bedömningen. Om vi hade besökt skolgårdar med mycket höga poäng eller mycket låga poäng hade det kunnat ge oss inblick i hur brett spektrumet kan vara och fungerat som något att jämföra med.

Analysverktygen är lika i sina kategorier och poängsättningssystem eftersom lekvärdesfaktor bygger på OPEC med viss modifikation och tillägg. Lekvärdesfaktor har fler kategorier och tar därför ett bredare grepp när det gäller bedömning av gården, vilket även kan göra att det upplevs som ett mer rättvist verktyg. Dock är kriterierna för poängsättningen vagare än OPEC och mer öppet för egen tolkning. OPEC är ett mer tillförlitligt verktyg då det inte är möjligt att i lika hög grad göra en egen tolkning eftersom två av de tre kategorierna bygger på att beräkna friyta respektive grönska och kupering.

Poängsättningen av friyta var inte helt oproblematisk. Spinneriets förskolegård var uppdelad dels genom att gården var på två plan men även genom att de två gårdarna hade separata "små-gårdar" som skiljdes åt från resten av gården genom staket och grindar. Om grindarna hålls stängda under rasterna är alltså dessa ytor otillgängliga för barnen och bör knappast räknas som friyta. På Spinneriets gård var den totala friytan för gårdarna på våning 4 och 6 2002 kvm. De tillgängliga friytan på våning 4 (som nås utan att passera grindar) är 1160 kvm. Vilka grindar som är öppna och var barnen får röra sig utan vuxet sällskap påverkar alltså i hög grad hur stor yta de har till sitt förfogande. Eftersom det inte är självklart vilka ytor barnen har tillgång till och därmed ska räknas som friyta har vi utgått från att hela gården räknas som friyta bortsett från förrådsbyggnader och andra byggnadsverk.

INTERVJUSTUDIE

Metod/syfte

Syftet med intervjuerna var att få en inblick i hur pedagogerna upplever att takgården används av barnen. Eftersom de dagligen vistas på gården med barnen har de en bred uppfattning av hur gården används som dessutom sträcker sig över alla årstider och väderlekar. Intervjuerna fångade alltså upp aspekter som av någon anledning missades eller inte var synliga vid platsbesöken och observationerna. Intervjuerna syftade inte till att behandla hur pedagogerna upplever takgården, utan snarare till att pedagogerna ska förmedla hur gården används av barnen, hur rutinerna för verksamheten ser ut samt vilka möjligheter till lek gården erbjuder. Det var viktigt att ha i åtanke att respondenterna svarade ur sina egna perspektiv i rollen som pedagog framför barnperspektivet. Intervjuerna med pedagogerna är halvstrukturerade vilket gjort det möjligt att jämföra dem samtidigt som det tillät och öppnade upp för att beröra andra

aspekter än de förutbestämda frågorna. På Spinneriets förskola genomfördes även en intervju med ansvarig landskapsarkitekt. Intervjun tillförde ytterligare en aspekt och belyste de utmaningar som troligtvis är frekventa vid utformning av skolgårdar på tak.

Urval

Respondenterna valdes ut av biträdande förskolechef på respektive förskola. De flesta hade arbetat på förskolan länge och hade lång erfarenhet av att arbeta som förskollärare eller barnskötare.

Genomförande

Intervjuerna genomfördes i samband med platsbesöken på Triangelns, Södertulls och Spinneriets förskola. Samtliga intervjuer startade med en presentation av oss, vårt syfte med intervjun och upplägget. Detta gjordes genom att läsa upp en introducerande text för respondenten innan intervjun satte igång, så att utgångspunkten var densamma för alla. Samtliga intervjuer spelades in efter att vi fått tillåtelse av respondenten. En av oss antecknade på dator medan den andra ställde frågorna. I samtal med biträdande förskolechefer hade vi kommit överens om att intervjua två pedagoger var för sig, under ca 30 minuter. På grund av organisatoriska anledningar och personalbrist var detta inte möjligt på alla förskolor och därför gick intervjuerna till på olika sätt på de tre förskolorna. På Spinneriets förskola intervjuades två pedagoger var för sig i 30 minuter vardera. På Triangelns förskola intervjuades två pedagoger samtidigt under en timme. På Södertulls förskola intervjuades en pedagog under en timme.

Intervjuerna var halvstrukturerade vilket innebär att samma frågor ställdes till alla respondenter och vid behov ställdes förutbestämda följdfrågor (Gillham, 2011, s. 103). Frågorna ställdes i en förutbestämd ordning som var den samma för samtliga respondenter och ungefär samma tid avsattes för intervjuerna. Om respondenten verkade osäker på en fråga förtydligade vi den. I vissa fall, då intressanta samtalsämnen dök upp, ställdes även sonderande frågor (Gillham, 2011, s. 103) som skiljde sig åt mellan de olika intervjuerna beroende på hur samtalet utvecklades.

Bearbetning

Efter att intervjuerna genomförts transkriberades dem. Sedan skrevs en sammanfattning av intervjuerna för vardera förskola. Intervjufrågorna och de transkriberade intervjuerna finns med som bilaga 2.

Diskussion metod

Vi önskade ha intervjuer med två respondenter på vardera förskola för att få en bredare syn på hur barnen använder takgården och för att få ett större underlag. Ett svar som är likadant hos båda respondenterna ger dessutom ett mer objektiva svar och har högre tillförlitlighet. Vid besöket på Södertulls förskola genomfördes enbart en intervju vilket kan ha påverkat resultatet. På Triangelns förskola intervjuades två respondenter samtidigt, vilket kan ha gjort att deras svar påverkade varandras. Dock var uppfattningen vi fick att de snarare uttryckte tydligt när de höll med varandra respektive inte höll med. De fyllde också ut för varandra och tog upp saker som den andra missat. Båda respondenterna var aktiva och svarade på alla frågor.

Med tanke på att intervjun var kvalitativ med öppna frågor gled samtalen ibland in på svar och ämnen som inte direkt har med barnen och gården att göra. Svaren skiljer sig också åt en del eftersom respondenterna hade olika perspektiv när de svarade på frågorna. Vissa respondenter svarade mer ur ett barnperspektiv än andra, vilket märktes då de berättade om gården och dess lekställen med barnens upplevelse och behov i åtanke, t.ex. "Men sen ju längre det gick så tog man ju bort mer grönt för att man ska ha uppsikt. Men samtidigt är ju det gömställen för barnen att komma undan. Man märker ju att barnen söker sig till det (buskarna)... där kommer de undan och kan vara lite själva", "Barnen uppskattar ju att de kan se ner till garageinfarten från lokalerna här inne. De brukar springa fram till fönstret varje morgon och kolla vilka bilar och lastbilar som kör in där, det är väldigt populärt".

OBSERVATIONSSTUDIE

Metod/syfte

Observationerna utgör en viktig del i uppsatsen eftersom de tar barnperspektivet. Syftet med observationerna var att samla in information om hur barnen använder taggården och på så vis se om taggården uppfyller de behov som barn har i sin utevistelse. Som metod för observationerna valdes de metoder som Patrik Grahn et al. (1997) använt för att studera barns lek och kreativitet på förskolegårdar.

Metod överblicka

Metoden innebär att en person gör anteckningar var 10:e minut på en karta. Där antecknas var varje enskilt barn befinner sig just då och några korta kommentarer om vad var och en av dem gör. Även pedagogernas placering antecknas för att bedöma delaktigheten i barnens lek. Metoden ger oss information om vilka platser som barnen helst väljer att leka på, hur gården används av dem och behovet av de vuxnas närvaro/delaktighet.

Metod följa enskilt barn

Metoden innebär att en person följer och observerar enskilda barn under en rast (ca 1-1,5 h). Observatören för löpande anteckningar om vad barnet gör och pratar om. Om barnet deltar i en lek med andra barn så följs istället hela leken. "Med lek menas samspel mellan barnen där det finns någon kontinuitet i temat och/eller barnen som ingår" (Grahn et al. 1997, s. 18).

Urval

Flertalet förskolor med taggård i Malmö kontaktades via mail där frågan ställdes om vi fick göra observationer på barnens lek. Vi fick endast positiv respons från Triangelns förskola och valde därför denna som studieobjekt. Observationerna gjordes på barn i åldern 1-6 år.

Genomförande

Observationerna genomfördes under totalt fyra dagar, två dagar i mars och två dagar i maj. Observationen delades upp för att täcka in olika årstider eftersom det påverkar möjligheten till lek. Observationen i maj skilde sig åt från den i mars eftersom vegetationen var grön och vädret var varmare. Varje dag bestod av två observationstillfällen, en på förmiddagen och en på eftermiddagen som varade så länge rasterna pågick. Vi var båda på plats under hela tiden och

använde varsin metod för att observera, *metod överblicka* och *metod följa enskilt barn*. Utöver dessa två metoder förde vi även korta anteckningar om vad som skedde på gården. Vi skiftade metod mellan varandra när ett nytt observationstillfälle startade. Vi höll oss på avstånd från barnen för att inte störa leken och om någon av dem började prata med oss höll vi oss kortfattade och berättade att vi var där för att studera gården.

Bearbetning

Metod överblick

Det insamlade materialet bestod av en karta för varje tionde minut, där barnens och pedagogernas placering på gården redovisades och även en kort kommentar om vad de var sysselsatta med. Efter observationerna fördes materialet in digitalt och redovisades i form av kartor med punkter i olika storlekar beroende på antalet barn samt med en tillhörande förkortning på. Punkterna föreställer barnens, bokstaven P föreställer pedagogernas placering och förkortningarna redovisar vad barnen var sysselsatta med vid den tidpunkten. Det finns en förklaringstext som beskriver vad förkortningarna betyder, samt hur många barn de olika stora punkterna symboliserar. Dessa kartor finns som bilaga 3. Observationerna sammanfattades och finns redovisade i resultatdelen i uppsatsen.

Metod följa enskilt barn

Det insamlade materialet består av anteckningar i form av löpande text som beskriver barnens lek. Efter observationerna fördes materialet in digitalt genom att renskrivas. En sammanfattning med analys gjordes och finns redovisad i resultatdelen i uppsatsen. De fullständiga observationerna finns som bilaga 4.

Diskussion metod

Denna metod har enbart utförts på Triangelns förskola eftersom det var den skola vi fick tillåtelse att utföra dem på. Dock har observationer kunnat utföras på tre gårdar; Lilla och Stora gården men även intilliggande Korpens gård eftersom avdelningarna ibland nyttjar denna. Metoderna vi valde fångade upp flera aspekter om barnens lek; hur, var och vad barnen lekte med. Genom att anteckna pedagogernas placering och sysselsättning fick vi även en inblick i deras delaktighet i barnens lek. Eftersom vi delade upp observationsstudien på två olika årstider fick vi dessutom information om hur leken förändras när vegetationen är grön och vädret varmare.

Tiderna då barnen är ute på gården varierar från dag till dag vilket gjort att vi samlat in olika mycket material vid observationstillfällena. De har heller inga fasta rutiner för vilka delar av gården de nyttjar på rasterna vilket gjort att det samlats in olika mycket observationsmaterial på de olika gårdarna. Det fanns tillfällen under observationerna då vi bedömde att det var läge att ingripa i leken eller påkalla hjälp från pedagogerna, t.ex. när ett barn fastnat med benet under cykeln eller när någon ramlat och slagit sig. Det hände även att barn frågade oss om hjälp med olika saker och då hänvisade vi dem i första hand till någon av pedagogerna/förskollärarna då vi försökte vara så lite delaktiga som möjligt i barnens lek.

INTRODUKTION MALMÖ STAD

Malmö stad har en stadsbyggnadsideologi som förespråkar förtätning och ambitionen är att staden ska växa inåt och bli en nära, tät, grön och funktionsblandad stad (Malmö stad, 2014, s. 7). De har även en hög ambitionsnivå beträffande barns plats i staden. "Barnperspektivet ska ges hög prioritet, både med syftet att barnen ska kunna ta sig till skola och fritidsaktiviteter utan vuxens sällskap, och med syftet att de ska få tillgång till lekplatser, stora parker, naturområden och fritidsanläggningar" (Boverket, 2017a, s. 42). Deras långa arbete med barns utrymme i staden har genom åren genererat ett flertal skrifter och bland annat resulterat i en sammanställning som gav ett riktvärde på tomtstorlek för förskolor. Riktvärdet är en summering av friytan för gården och ytkraven på andra funktioner i förskoleverksamheten, som byggnad, parkering, uthus etc. Riktvärdet är en konkret vägledning på hur stor yta som måste avsättas till förskoleverksamhet i detaljplanearbetet (UR Samtiden, 2015b, 05:10). Sohlberg menar dock att det rådande stadsbyggnadsidealet och de mål som formulerats i översiktsplanen innebär en hel del utmaningar för att ordna tillräcklig yta för förskoleverksamheten. De verksamma ställer sig frågan "hur får vi plats med samhällsservicen som måste till?" (UR Samtiden, 2015b, 17:03). I översiktsplanen för Malmö stad (Malmö stad, 2014, s. 20) berörs problematiken med begränsad tillgång på mark i den byggda staden, ett problem som anses kunna lösas med innovativa idéer och ifrågasättande av konventionella lösningar. Arvidson, projektledare för *Plan för samhällsservicens markbehov i Malmö*, menar att det under de senaste åren har varit svårt att ordna fram tillräckligt med förskoleplatser eftersom konkurrensen om marken är hög i en förtätad stad och förskolor är en samhällsservice som kräver stor yta. Det har gjort att kommunen tvingats testa nya lösningar där samutnyttjande har varit den främsta lösningen. Genom samutnyttjande delar man på resurserna, t.ex så kan delar av en skolgård utformas som park för att användas mer flexibelt och av andra målgrupper. Arvidson menar att det är möjligt att ordna en stor yta för skolgårdar men att denna inte får vara enfunktionell utan måste kunna utnyttjas även på andra sätt (Boverket, 2016, s. 15-17).

Riktlinjer för förskolor i Malmö stad

För att säkerställa att förskolegårdar "...har tillräckligt stor friyta lämplig för lek och utevistelse" och för att reda ut begreppet från PBL sammanställde Malmö stad 2011 handboken *Utemiljö vid förskolor i Malmö*. Sohlberg (UR Samtiden, 2015b) menar att på grund av Malmö stads förtätningsdiskussioner krävdes det motiveringar och förklaringar till varför förskolegårdar behöver ta så stor plats. Syftet med skriften var dels att utgöra ett argument för friytan baserat på forskning, dels att vara riktlinjer för att "ge förskolebarn tillräckligt stora samt omväxlande

utomhusmiljöer så att deras lek- och rörelsebehov tillfredsställs och deras utveckling främjas” (UR Samtiden, 2015b, 02.38). Skriften byggde på gamla riktlinjer och inventeringar/undersökningar som Malmö stad genomfört på förskolegårdar under flera år och detta resulterade bland annat i analysverktyget lekvärdesfaktor som förutom storleken på friytan även väger in gårdens kvalitetsmässiga innehåll (UR Samtiden, 2015b, 04:50). Malmö stad har en lång tradition av att bygglovsgranska förskolans utemiljöer och de framtagna riktlinjerna används av landskapsarkitekter vid bygglovsgranskningen. Lekvärdesfaktorn används även vid detaljplanläggning och upprustning av befintliga miljöer. Lekvärdesfaktorn finns med i detaljplanen för nya områden som en riktlinje att gå efter när tomten ska utformas (UR Samtiden, 2015b, 14:15).

I augusti 2016 kom Stadsbyggnadsnämnden i Malmö ut med nya riktlinjer i en rapport som de kallar *Friytor vid förskolor och skolor*. Riktlinjerna har utgångspunkt i forskning och lagstiftning enligt PBL, samt Boverkets allmänna råd och vägledning. De nya riktlinjerna ersätter tidigare dokument från Malmö stad, bl.a. den tidigare skriften *Utemiljö vid förskolor i Malmö*. Riktlinjerna gäller för både kommunala och privata förskolor och skolor och ska appliceras även vid tillfälliga bygglov (Malmö stadsbyggnadskontor, 2016, s. 4-5).

Riktlinjerna uppger att friytan bör vara 30 kvm per barn i förskolan respektive 15 kvm i skolan, då tillgången till en stor friyta är en viktig förutsättning för en god utemiljö i förskolan och skolan. Målet är att friytan ska rymmas på den egna fastigheten, men där det inte är möjligt på grund av platsbrist i tätbebyggda områden så kan 25-30 kvm/barn godkännas om det finns en park inom 500 meter från förskolan. I dessa fall måste emellertid ytan kompenseras på andra sätt, till exempel genom att gården utvärderas med analysverktyget lekvärdesfaktor och uppfyller minst +3 poäng. En annan förutsättning är att det finns en sammanhängande friyta på minst 2000 kvm. Kravet på 2000 kvm kan göras avsteg från om förskolan har färre än 60 barn, detta trots att Boverket rekommenderar en yta på minst 3000 kvm (Boverket, 2015a, s. 42). Vid dessa avsteg följs istället kravet på 30 kvm/barn i en samlad yta. De kommunala förskolor som nu planeras i Malmö ska ha minst 80 barn för att anses rationella att driva (Malmö stadsbyggnadskontor, 2016, s. 10).

Friyta på tak

Till skillnad från de äldre riktlinjerna från Malmö stad så specificeras här även riktlinjer för friyta på tak. Om friytan är uppdelad både på mark och på tak så ska en sammanhängande friyta vara minst 2000 kvm. En taggård måste vara minst 50 kvm för att få räknas till friytan. Friytan ska vara placerad i direkt förbindelse med verksamhetens entré och avsteg från detta är inte möjligt. “Detta gäller oavsett om friytan är placerad på tak eller i markplan och ställer tillgänglighetskrav” (Malmö stadsbyggnadskontor, 2016, s. 8). Barnen ska ha lätt för att röra sig mellan inne och ute. Om förskolan inte ligger på bottenplan så ska den ha en egen entré med hiss och helst med utrymme för att ställa barnvagnar och lådcyklar.

Wallby, landskapsarkitekt på stadsbyggnadskontoret i Malmö (mail, 2017-05-09) förklarar att även om principen säger att gården alltid ska ligga i anslutning till entréerna så finns det ibland tillfällen då avsteg kan godkännas. Till exempel är det inte ovanligt att förskolorna har flera våningsplan och då räcker det att ett plan angränsar till uteytan. Det kan även finnas tillräckligt bra hisslösningar då avstegen godkänns, men Wallby kan inte exakt ange orsaken till varför

avstegen kan anses befogade. Hon utvecklar att det handlar om möjligheten för barn och personal att på ett enkelt sätt kunna ta sig till den egna gården. Möjligheten att flytta ut traditionella inomhusaktiviteter till gården, exempelvis måltider, sovstunder m.m. anses också ha betydelse, liksom tillgången på toalett och kötrum, förklarar hon.

Vidare så preciseras ett krav på dimensionering av bjälklag så att det ska gå att plantera på taket. Det ska vara möjligt att ha gräs, buskar och mindre träd på takgården. Vid friyta på tak ska även byggnaders höjd fastställas så att det finns utrymme att sätta upp murar och solskydd. I detaljplanearbetet utreds även luftkvalitet, bullernivå och markföroreningar och det tilläggs att på takgårdar så ska inte utemiljön bli negativt påverkad av ventilation från garage och verksamheter underifrån (Malmö stadsbyggnadskontor, 2016, s. 8-9).

Friyta och innehåll

Det är viktigt att förskolan har en egen inhägnad friyta både ur säkerhetsskäl och från barnens behov. Gällande friytans innehåll så hänvisar Malmö stadsbyggnadskontor (2016, s. 9) till PBL:s allmänna råd, att den ska vara tillräckligt stor för att inte drabbas för hårt av slitage. Där ska även finnas möjlighet till mycket grönska och varierande terräng. Friytan ska erbjuda varierad lek och pedagogisk verksamhet. Det ska finnas platser som är både soliga och skuggiga samt skyddade mot vind.

Lekvärdesfaktor

År 2011 utvecklade Malmö stad ett analysverktyg i samarbete med Malmö Naturskola, som de kallar lekvärdesfaktor (Normann Bjarsell, 2014, s. 38). Lekvärdesfaktorn innebär en möjlighet att lättare bedöma mjuka värden. Analysverktyget används både i bygglovsgranskningen och även som ett planeringsverktyg i detaljplaneprocessen. Vid bygglovsansökan ska markplaneringsplan och utrustnings- och planteringsplan redovisas för att en bygglovsgranskning ska kunna genomföras (Malmö stadsbyggnadskontor, 2016, s. 15). Wallby (mail, 2017-05-09) menar att i många detaljplaner informerar planbeskrivningen om att gården ska utformas utifrån lekvärdesfaktorns kriterier. Lekvärdesfaktorn finns inte med som krav på plankartan – delvis på grund av brist på stöd för det i plan- och bygglagen. I bygglovsgranskningen av förskolegårdar används alltid lekvärdesfaktorn. Samma lekvärdesfaktor används på förskolegårdar på tak som på mark.

Lekvärdesfaktorn består av 7 olika kategorier, där gården bedöms och tilldelas poäng mellan -1 och +1 i vardera kategori. Högsta möjliga poäng är +7 och minsta möjliga är -7 poäng (Malmö stadsbyggnadskontor, 2016, s. 15). Minsta godtagbara värdet är +3 poäng. Vad som är ett lämpligt värde att komma upp i har tagits fram genom en inventering av ca 20 befintliga förskolor i Malmö (Normann Bjarsell, 2014, s. 38). De olika kategorierna är:

1. Friyta
2. Zonering av gården
3. Tillgänglighet
4. Vegetation och topografi
5. Integrering av lekutrustning i landskapet
6. Möjlighet till förståelse av sin omvärld
7. Samspel mellan ute och inne

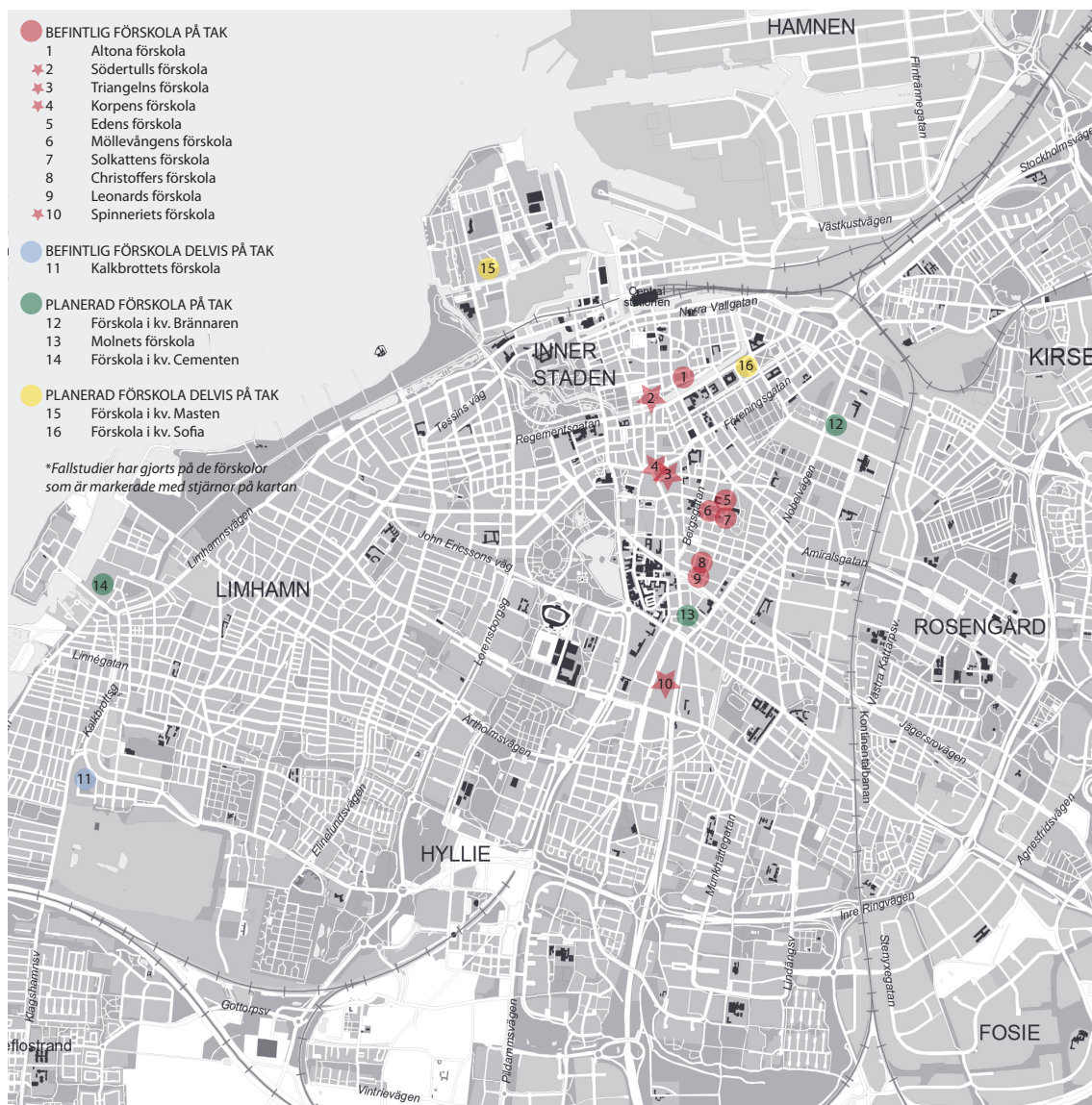
Normann Bjarsell (2014) har gjort en enkätundersökning och intervju med stadsbyggnadskontoret i Malmö om hur riktlinjerna upplevs och efterföljs i praktiken. I intervjun menade stadsbyggnadskontoret att den totala friytan var av större vikt än friytan per barn, men att friytan per barn är mer slagkraftigt och lättbegripligt så därför används det begreppet oftare. Stadsfastigheter menar att de ser på riktlinjerna som ett krav då de inser att det är för barnens bästa men de önskar samtidigt att riktlinjerna hade kunnat vara mer flexibla. Vid markbrist vill de föreslå andra lösningar som till exempel samutnyttjande av parker, men Gatukontoret brukar motsätta sig att inhägna lekplatser. Det problem som uppstår då lekplatserna inte hägnas in är att det krävs mer personal för att hålla koll på barnen. Många förvaltningar ser riktlinjerna som ett hinder för att lösa bristen på förskoleplatser. Det byggs aldrig förskolor med större friyta än 30 kvm per barn i Malmö, utan där mycket yta finns tillgänglig så gör man istället fler förskoleplatser. "I praktiken har det som egentligen var menat som ett minimivärde blivit till ett maxvärde" menar Normann Bjarsell (2014, s. 40). Det finns enstaka befintliga förskolor med större yta än 30 kvm/barn men det är betydligt fler som inte når upp till de 30 kvm/barn som riktlinjen anger. Trots att vissa tycker att riktlinjerna är delvis hindrande så menar alla som svarat på enkäten att riktlinjerna är nödvändiga för att annars skulle det byggas förskolor med betydligt mindre friyta än idag (Normann Bjarsell, 2014, s 39-40).

Sohlberg, enhetschef planavdelningen Malmö, menar att riktlinjerna är ett bra stöd och att det underlättar bygglovsgranskningen eftersom det är lättare att motivera och få utföraren att förstå vad kommunen efterfrågar. En annan fördel är att det blir en mindre subjektiv bedömning då det är samma faktorer som bedöms för varje bygglov (UR Samtiden, 2015b, 14:15).

Förhållningssätt till förskolegårdar på tak

Via mailkontakt har landskapsarkitekter på Malmö stad fått svara på frågor om deras inställning till att bygga förskolor på tak. Både Anne Brontér (2016-12-08) och Klara Wallby (2017-05-09) som båda är landskapsarkitekter på stadsbyggnadskontoret i Malmö menar att förskolegårdar på tak aldrig är ett förstahandsval. Wallby anser att det kan låta som en bra idé i teorin då det kan vara svårt att hitta tillräckligt stora ytor på marken i tätbebyggda områden. I praktiken har däremot taken mycket sämre förutsättningar till att bli en bra utemiljö för barn än vad en yta på marken har. Brontér förklarar att det emellertid kan vara aktuellt i förtätningsprojekt och där ny tät stad planeras, som till exempel i Västra hamnen där vissa gårdar kommer att ligga på tak eller takbjälklag. I vissa fall kan större takterrasser användas som komplement till friytan på mark, vilket den nya förskolan Kalkbrottet i Limhamn har. Friytan på taket ska vara över 50 kvm för att få räknas in till den totala friytan. Wallby anser att förskolegårdar på tak i enstaka fall ändå är bästa lösningen och därför bör man studera möjligheterna till hur de kan utvecklas, då det kommer fortsätta att byggas. En anledning till att förskolorna hamnar på taket är att marken är dyrbar och då finns en vilja att exploatera den med bebyggelse i så hög grad som möjligt. I andra fall handlar det om att det uppstår ett behov av en förskola i ett redan bebyggt område där det inte finns plats till en förskola på marken (Wallby, mail, 2017-05-09).

Kartläggning av förskolegårdar på tak i Malmö

Figur 2. Fallstudier har gjorts på de förskolor som är markerade med stjärna på kartan.

FALLSTUDIER I MALMÖ STAD

TRIANGELNS FÖRSKOLA

Antal barn Triangelns förskola: 105 barn

Total friyta triangelns gårdar: 2 012 kvm

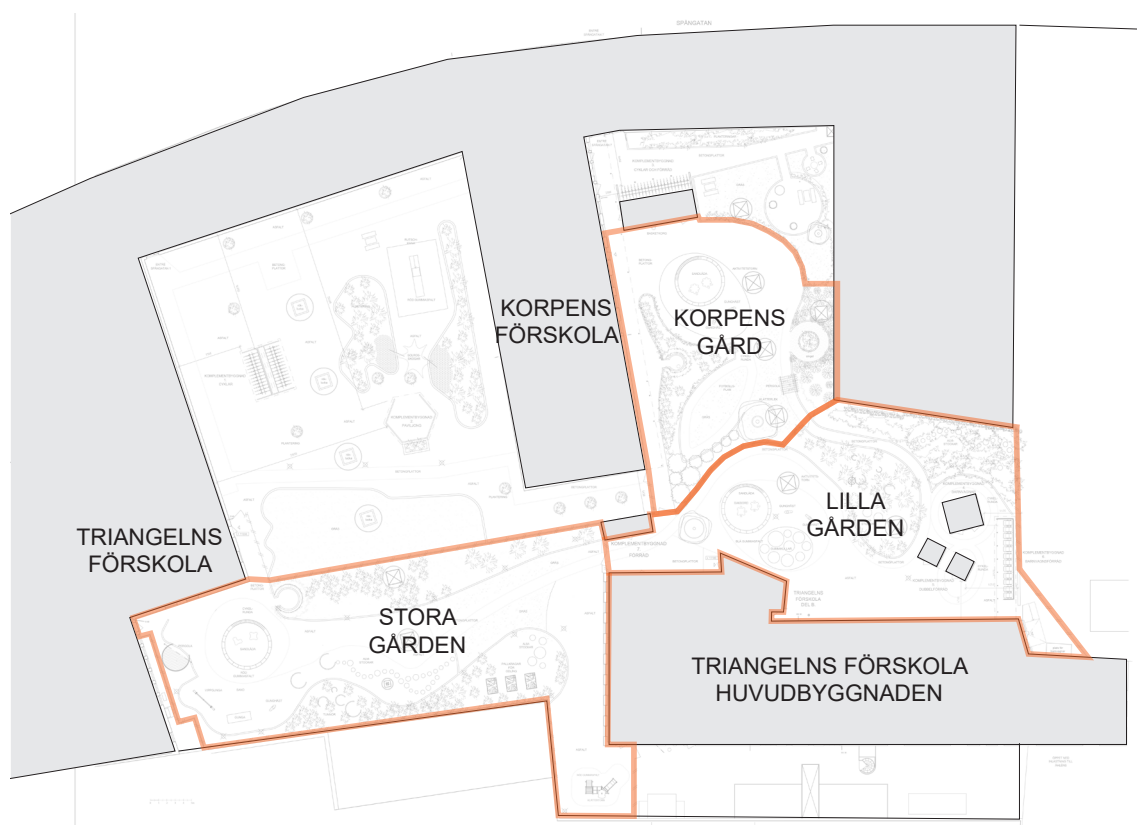
Friyta/barn triangelns gårdar: 19 kvm/barn

Placering av gård och lokaler: plan 3 Start

av verksamhet: mitten av 90-talet

Gestaltning av gård: 2011/2012

.....

Figur 3. Översiktlig karta över verksamheternas gårdar och lokaler. Triangelns gård består av Stora och Lilla gården. Ej skalenlig.

Bakgrund och beskrivning av förskola

Förskolegården till Triangelns förskola är förlagd på ett tak/en innergård mellan omkringliggande flerbostadshus. Gården består av två gårdar, en mindre och en större, som skiljs åt av en grind. Den Lilla gården angränsar till förskolan Korpens gård, som avdelningarna ibland nyttjar. Gårdarna är inhägnade med flätverksstängsel. Triangelns förskola har 5 avdelningar i huvudbyggnaden och 1 avdelning i den höga byggnaden i västra delen av gården (figur 3). Korpens förskola har 3 avdelningar i byggnaden som angränsar till Korpens gård. Gårdarna byggdes om 2011-2012 på grund av läckage ner till butikerna under och gårdarna är lika vad gäller gestaltning och utrustning.

Majoriteten av markmaterialen som använts är asfalt, betongplattor och sand. Det finns även ytor av gräs, konstgräs, gummigranulat och singel. Relativt stor del av ytan består av planteringar, dessa är dock inte helt täckta med vegetation. Alla planteringar är lekbara och nästan alla är upphöjda. Vegetationen utgörs nästan uteslutande av buskar. Det finns totalt två träd, dessa står i urnor, ett på Korpens gård och ett på Lilla gården (Triangelns förskola). På Korpens gård finns även ett fåtal prydnadsgräs. Endast på Lilla gården finns vintergröna växter; tall och bambu. Lekutrustningen är nästan densamma för alla gårdar. På varje gård finns sandlåda med bakkbord, vippgungor, målning på asfalt, cykelslinga och lektavlor. På Korpens gård finns dessutom en basketkorg. På Lilla gården finns kullar i gummigranulat, stubbar och trästaket i cirkelformer. På Stora gården (Triangelns förskola) finns stubbar, trästaket i cirkelformer, gungbräda, paviljong, stor vippunga och en klätterställning med rutschkana. Korpens gård och Lilla gården har förråd med löst material och cyklar.

KORPENS GÅRD

Antal barn: 51 barn

Friyta: 642 kvm

Friyta/barn: 13 kvm/barn

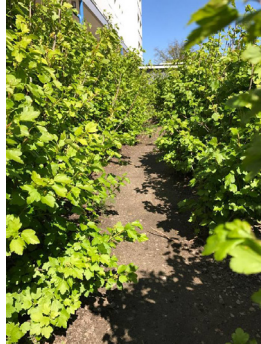
Figur 4.1 Karta över förskolan Korpens gård. Ej skalenlig.

Figur 4.2 Översikt över Korpens gård.

Figur 4.3 Vid grinden in till Lilla gården sågs barnen sitta och gräva i planteringen.

Figur 4.4 Ett välvuxet busk där barnen kan gömma sig. Stigen som har bildats tyder på att barnen ofta springer här och leker.

Figur 4.5 Cykelslinga runt konstgräsytan var populär under observationstillfällena. Ofta sågs barn cykla, gå runt med vagn eller springa här. De fyra ventilationstrummorna på gården är kringbyggda med trästaket. De tar upp plats men skapar avskildhet och användes av barnen för att gömma sig bakom.

Figur 4.6 De boendes yta. Barnen får inte vistas där men de har observerats smita genom häcken.

Figur 4.7 Betongstensyta som ofta sågs användas till att cykla på, men även till att måla med krita på.

Figur 4.8 Den trygga zonen med sandlåda och gungdjur. På väggen av förrådet hänger en basketkorg. Bakom förrådet får barnen inte vistas, där finns dörren till trapphuset.

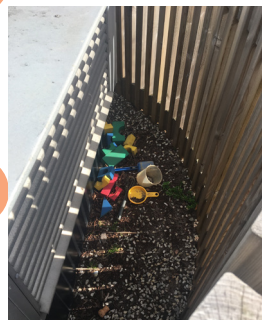
Figur 4.9 Pergolan och gången som leder fram till Lilla gården. Arkitektens intention var en cykelslinga som löpte genom alla tre gårdar, men staket och grindar sattes upp i efterhand.

Figur 4.10 Gården har en stor upphöjd buskplantering. Förutom att leka i buskarna används kanterna ofta till att sitta på eller gå balansgång på.

Figur 4.11 Grusrondell med prydnadsgräs bakom. Här sågs barnen leka med cyklar, löst material och ha olika rollerkar.

Figur 4.12 Trästaket runt ventilationstrumma. Här har barnen kastat in leksaker.

Figur 4.13 Korpens lokaler ligger i direkt anslutning till gården.

Platsanalys

I platsanalyserna har en inventering och bedömning av respektive förskolegård gjorts med hjälp av analysverktygen OPEC (bilaga 5) och lekvärdesfaktor (bilaga 6). Nedan redovisas gårdarnas poäng och en sammanfattning av analysen för respektive gård. Den fullständiga bedömningen med motivering finns som bilaga 1. Observera att analysverktygen har olika poängräkningssystem och analyseras utifrån olika antal kategorier. I lekvärdesfaktor finns sju kategorier där vardera tilldelas poäng från -1 till +1. Poängen för respektive kategori läggs sedan ihop vilket ger ett totalt maxpoäng +7 och minimipoäng -7. I OPEC finns 3 kategorier där varje kategori graderas från 1-3 poäng och därefter delas med 3, vilket ger ett totalt maxpoäng 3 och minimipoäng 1.

Sammanfattning av platsanalys

Lekvärdesfaktor: 0 poäng (av -7 till +7)

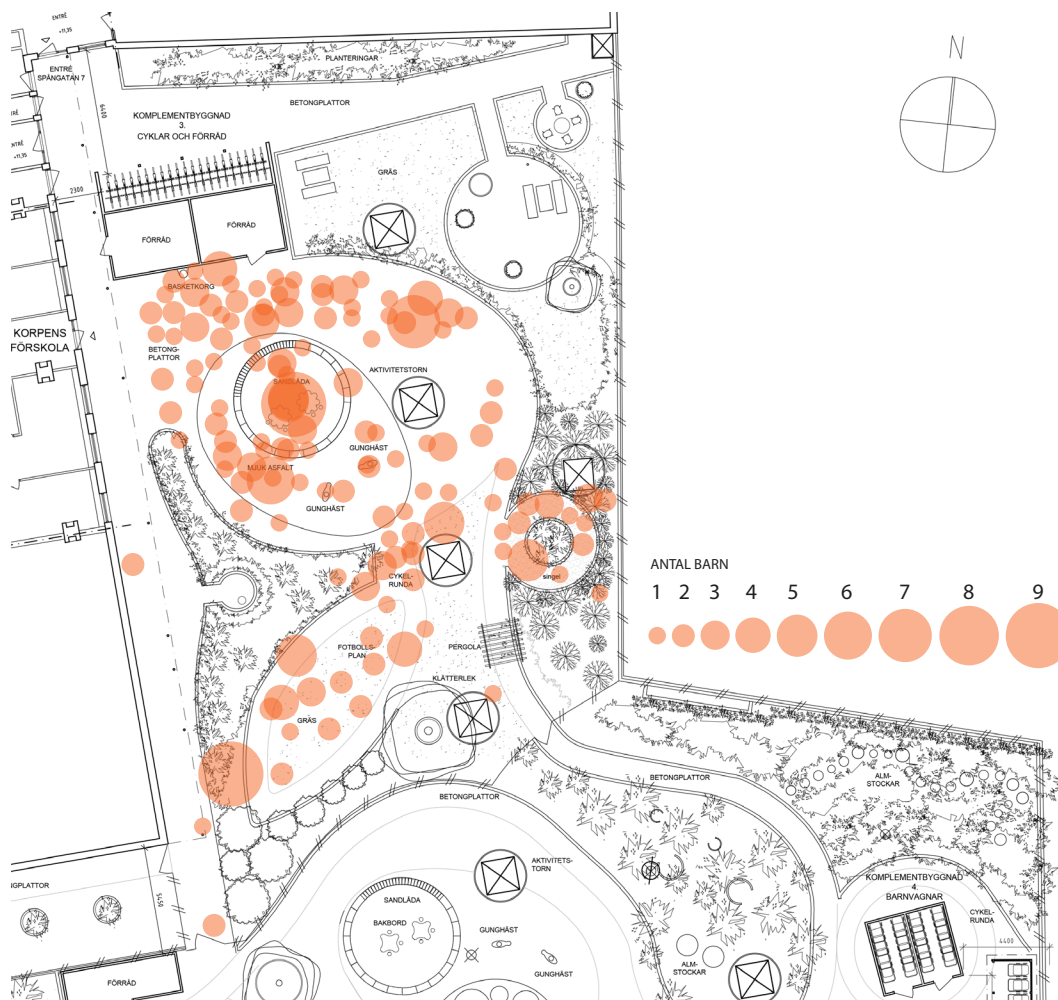
OPEC: 1,7 poäng (av 1 till 3)

Friytan på Korpens gård är liten vilket visade sig då gården fick lägsta poäng i denna kategori i båda analysverktygen. Den stora lekvänliga buskplanteringen genererar en del poäng i båda verktygen, så även integreringen mellan de olika ytorna på gården. Gården har egenskaper från den trygga zonen och den vidlyftiga zonen. Gården saknar däremot kupering och en zon med vildare uttryck (t.ex. trädjungar) som barnen själva kan råda över och som ger möjlighet att följa naturens kretslopp. Hela gården är solbelyst under större delen av dagen då det saknas skuggande element, så som stora träd eller solsegel. Förskoleverksamheten har direktutgång till gården men förskolan saknar en grön omgivning som kan upplevas även inifrån. De hårdgjorda ytorna gör det möjligt för rörelsehindrade att ta sig fram på stora delar av gården och även fram till lekredskap. Viss lekutrustning är också tillgänglighetsanpassad.

Observation överblick

En av metoderna som användes vid observationerna var att anteckna barnens position och göra en kort notering om vad de gjorde just då, vilket utfördes var tionde minut. Nedan följer en sammanlagd karta över barnens position under samtliga observationstillfällen på Korpens gård samt en sammanfattning av hur de olika platserna på gården användes av barnen. För mer detaljerad information se bilaga 3.

Sammanfattning av observation överblick

Figur 4.14. Karta över användningen av Korpens gård. Prickarna symboliserar barnens placering och storleken på dem motsvarar antalet barn. Kartan är en överlagring av samtliga observationskartor från Korpens gård. Kartorna för varje enskild rast finns som bilaga 3.1.

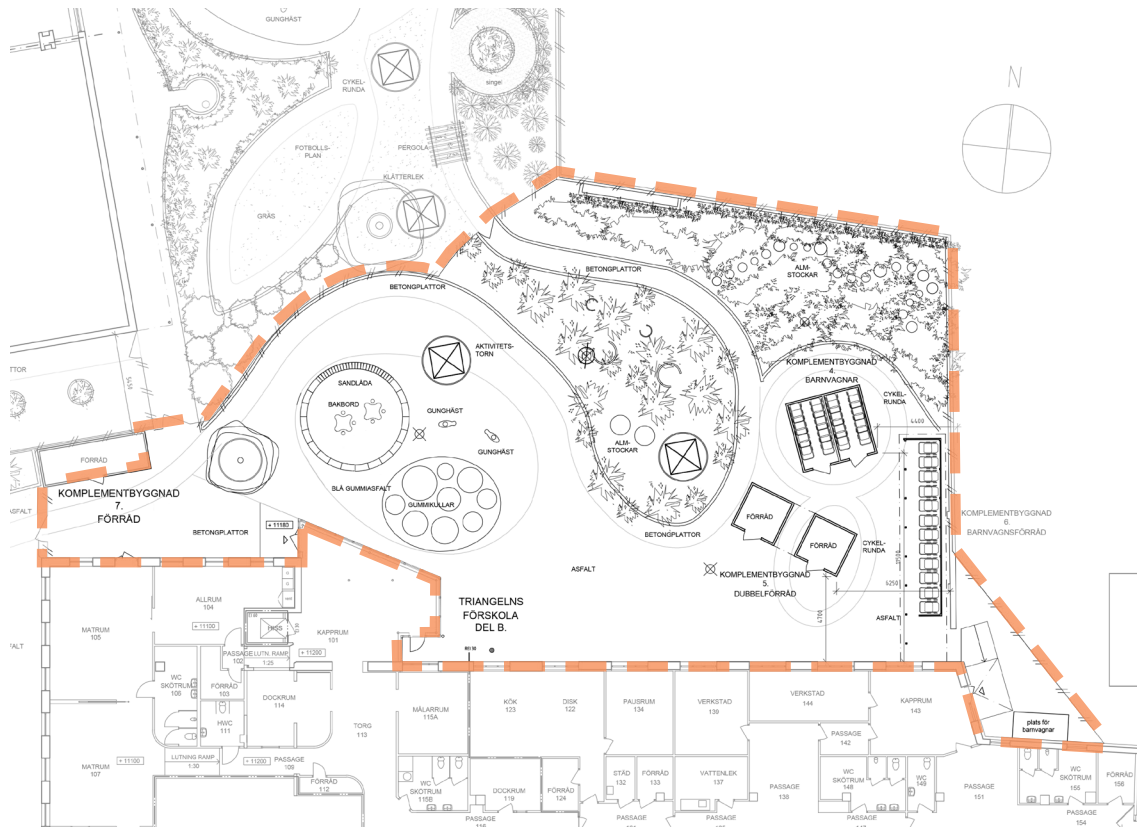
Under sammanställningarna av observationskartorna på Korpens gård märktes det tydligt att gården upplevs som mer trång än de andra två gårdarna. Prickarna som representerar barnen ligger tätt i den trygga zonen runt sandlådan (figur 4.8) samt längs med cykelslingan runt ovalen med konstgräs (figur 4.5). Den populäraste aktiviteten var att cykla runt på gården, samtliga framplockade cyklar var nästan alltid upptagna. De cyklade främst runt sandlådan och runt konstgräs-ovalen, där det kunde uppstå krockar och köbildning. Gångarna mot de två grindarna till Lilla gården användes väldigt sällan av cyklisterna, troligtvis på grund av att grindarna gör dem till återvändsgränder. Fysiskt aktiv lek var den mest framträdande leken på gården, speciellt när de äldre barnen var ute. Men även lugnare lek som sandlek i sandlådan var populär bland barnen. Pedagogerna vistades ofta i närheten av sandlådan och då något barn skulle tröstas satt pedagogerna främst på kanten till sandlådan tillsammans med det ledsna barnet. Generellt sett vistades barnen mer sällan på den södra delen av gården (figur 4.9) och den västra längs med förskolans fasad (figur 4.13). Detta kan bero på att det saknas lekutrustning där och att platserna inte känns integrerade med resten av gården. I den stora upphöjda planteringen (figur 4.10) och

området kring grusrondellen (figur 4.11) dominerade fantasilek framför fysiskt intensiv lek. I grusrondellen togs cyklar ofta med in, men då det var svårt att cykla där så satt barnen ofta stilla på cyklarna medans de var involverade i någon typ av rollek eller lek med löst material. Bredvid grusrondellen finns en trästaketsrundel dit barn som ville leka för sig själva kunde dra sig undan. Där förekom till exempel lek med vegetation eller leksaker. I maj när bladen hade slagit ut så användes buskarna i den stora upphöjda planteringen till att leka kurragömma i. Kanterna till planteringen användes även flitigt till att sitta på eller gå balansgång på. De stora barnen rörde sig mer aktivt över gården än de små, vilket ledde till att gården kändes mer underdimensionerad när de större barnen var ute än de mindre. Det hände att barnen vid enstaka tillfällen befann sig på den delen av gården där de inte får vara, som tillhör de boende (figur 4.6).

LILLA GÅRDEN - TRIANGELNS FÖRSKOLA

Friyta: 887 kvm

Friyta/barn: 20 kvm/barn

Figur 5.1 Karta över Lilla gården, Triangelns förskola. Ej skalenlig.

Figur 5.2 Översikt över Lilla gården. Verksamhetens huvudbyggnad i gult tegel och inglasat kapprum med direktutgång till Lilla gården.

Figur 5.3 Översikt över Lilla gården. På bilden syns de upphöjda planteringarna och cykelslingan som löper mellan dem.

Figur 5.4 Trygga zonen med sandlåda, vippungor och kullar i gummigranulat. Under regn blev dessa hala och pedagogerna fick då hjälpa barnen upp. I bakgrunden syns Korpens gård som skiljs åt med staket och grindar. Korpens verksamhet bedrivs i bottenplan på den vita byggnaden i bild.

Figur 5.7 Cykelslinga som löper mellan och under förrådsbygganderna. Under en observation sågs barnen cykla fler varv runt dessa i en lek som tog fart.

Figur 5.8 Buskplanteringen. Här sågs barnen strosa runt och plocka blad från växterna. Förrådsbyggnaderna bredvid gör detta till en tämligen avskild del av gården.

Figur 5.5 Viss lekutrustning är placerad i de upphöjda planteringarna. På bilden syns trärundlar och almstockar som barnen använde som bord. Leken som skedde vid kullarna och sandlådan flyttade ibland hit till planteringen där de fortsatte gräva, baka och plocka blad.

Figur 5.9 Asfaltyta intill huvudbyggnaden. Denna yta användes mest för cykling men under en regnig dag bildades det vattenpölar som var mycket poplära att leka i.

Figur 5.6 Balansbana av almstockar i buskplanteringen i utkanten av gården. I planteringarna på Lilla gården fanns många vintergröna buskar, på bilden syns bambu.

Figur 5.10 Intilliggande bostadsgård. Staketet är lågt och barnen blev därför tillsagda att inte vistas i närheten av detta.

Figur 5.11 Förbjuden hörna för barnen som leder fram till staketet som syns i figur 5.10. Under observationerna blev barn som vistades där tillsagda att gå därifrån.

Figur 5.12 En avskild plats i buskplanteringen bakom föråden. Här sågs barnen leka gömda bland buskarna.

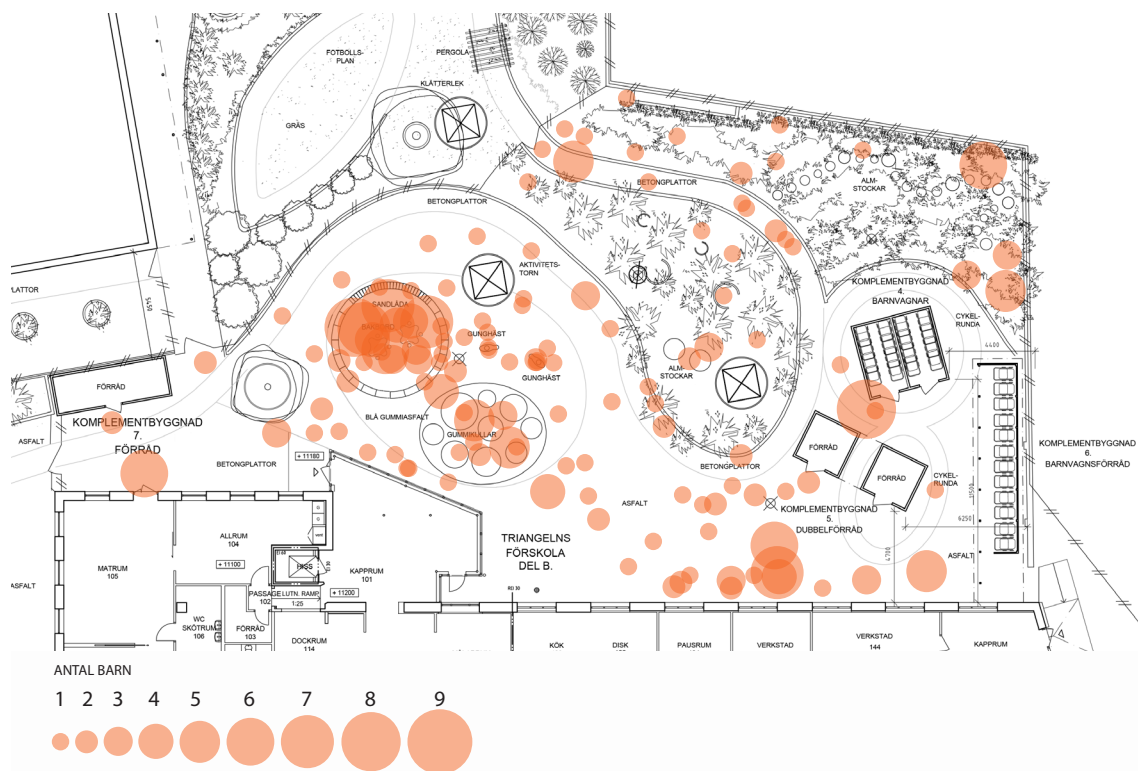
Sammanfattning av platsanalys

Lekvärdesfaktor: 2,5 poäng (av -7 till +7)

OPEC: 2 poäng (av 1 till 3)

Lilla gården är enligt båda analysverktygen för liten eftersom den har låga poäng i denna kategori. Gården har en ganska bra zonerings då den har både en trygg och en vidlyftig zon. Gården har även till viss del egenskaper från en vild zon tack vare den avskilda buskplanteringen i utkanten av gården (figur 5.8). Gården har relativt höga poäng i kategorierna som rör vegetation och integration mellan olika ytor, det beror bl.a. på de stora buskplanteringarna, de anlagda kullarna i gummigranulat samt att lekutrustning är placerad i buskplanteringarna. I lekvärdesfaktor har gården också ganska höga poäng i kategorierna *tillgänglighet* och *kontakt mellan inne och ute*. Det går enkelt att ta sig runt på gården och fram till lekutrustningen på grund av de tillgängliga markmaterialen. Kontakten mellan inne och ute är bra eftersom lokalerna har direktutgång till gården och det stora kapprummet har väggar av glas, som gör det möjligt att se ut på gården inifrån lokalerna (figur 5.2). Det finns även låga fönster in till lokalerna som barnen kan se genom. Gården brister däremot en aning i kategorin *möjlighet till omvärlds-förståelse* eftersom det t.ex. saknas odlingsmöjligheter, vattenlek eller andra element som gör att barnen kan undersöka och påverka miljön. Gården är dessutom relativt solexponderad, endast lite skugga bildas från solseglet över sandlådan och från förskolebyggnaden.

Sammanfattning av observation överblick

Figur 5.13. Karta över användningen av Lilla gården. Prickarna symboliserar barnens placering och storleken på dem motsvarar antalet barn. Kartan är en överlagring av samtliga observationskartor från Lilla gården. Kartorna för varje enskild rast finns som bilaga 3.2.

En stor del av leken skedde i den trygga zonen av gården, närmast entrén, och var koncentrerad till den lekutrustning som finns där (figur 5.4). Barnen hade sandlek i sandlådan, gungade på vippgungorna och klättrade och lekte tillsammans på kullarna. En del lek är även redovisad längs skolbyggnaden i södra delen av gården (figur 5.9), detta är nästan uteslutande vattenlek som kom till under den regniga dagen då regnvatten ansamlades där. När vatten fanns att tillgå var detta ett populärt element som ca en tredjedel av barnen lekte med under den rasten. På de hårdgjorda ytorna dominerade cykling, som överlag var en populär syssla på gården. Barnen sågs cykla över alla hårdgjorda ytor, bland annat cykelslingorna runt förrådsbyggnaderna (figur 5.7) och cykelslingan som leder fram till Korpens gård. Leken uppe i planteringarna var ofta lek med redskap (löst material), vegetation eller att gräva i jorden. Leken som skedde där var både i grupp och enskild lek. Det kunde inte noteras några större skillnader i leken i vegetationen under de två årstiderna, vilket kan bero på att de flesta växterna där är vintergröna och karaktären på platsen i princip är samma året om.

I observationen kunde det noteras en viss skillnad i lek mellan de större och de mindre barnen. De större barnen lekte längre bort från ingången, i den vidlyftiga/vilda zonen, där de t.ex. kunde ses leka tillsammans i bambun (figur 5.6). De större barnens lek var mer jämnt fördelad över gården medan de mindre barnens lek var mer koncentrerad till de trygga zonen närmast ingången till förskolan. De ytor som i observations-kartan (figur 5.16) ses användas mindre är vissa asfaltytor och några delar av buskplanteringen. En bättre integration mellan ytorna och lekredskapen hade kunnat göra gården mer spännande och lekbar.

STORA GÅRDEN - TRIANGELNS FÖRSKOLA

Friyta: 1125 kvm

Friyta/barn: 19 kvm/barn

Figur 6.1 Karta över Stora gården, Triangelns förskola. Ej skalenlig.

Figur 6.2 Översikt över Stora gården. Vy från huvudbyggnaden.

Figur 6.3 Översikt över Stora gården. Huvudbyggnaden i gult tegel syns till höger i bild.

Figur 6.4 Balansbana av stubbar. Användes av barnen för att sitta, hoppa och klättra på, men även som bakkbord till sandleken.

Figur 6.5 Cirkelformade trästaket. Integrerade i buskagen och ger möjlighet för barnen att gömma sig eller leka på avskild plats.

Figur 6.11 Den trygga zonen i anslutning till lokalerna i byggnad två. Lekutrustningen bestod av gungbräda, sandlåda, stor och liten vippgunga. De generösa sandyterna gjorde att barnen ofta lekte med sand utanför sandlådan. Kanten på sandlådan användes till mycket, bl.a. som bakkbord, sittytta och balansgång.

Figur 6.6 Cirkelformad plats med mur och trästaket. På denna plats sågs barnen leka med boll, ligga ner, stå och prata med varandra, sitta på kanten och hänga över staketet.

Figur 6.12 Stängslet ut mot bostadsgården. I intervjuerna kom det fram att det kunde hända att barnen ibland kastade ut lekredskap och mössor på taket som ansluter till gården.

Figur 6.7 Klätterställning. Under observationerna kunde vi se många barn leka här tillsammans, ofta i en livlig rollek.

Figur 6.8 Paviljongen och leksakspisen. Även här skedde ofta en lek med flera barn inblandade, bland annat rollek och lek med löst material.

Figur 6.13 Grop i planteringsytan. Här sågs barnen leka många gånger under observationerna. De grävde i jorden och hittade insekter.

Figur 6.14 Lekbuskaget som i partier var tätt och relativt högt. I buskaget hade det bildats stigar och rum från barnens lek. Blad och grenar blev till material i leken.

Figur 6.9 Cyklarna var populära bland barnen. Till höger i bild syns grinden in till Lilla gården och förrådet för lekredskap och cyklar.

Figur 6.10 Lekbuskaget. Det täta buskaget gav skuggiga och avskilda platser för barnen att leka på, en plats som i intervjuerna visade sig vara populär bland barnen.

Figur 6.15 Odlingslådorna. Här sågs barnen balansera på kanten, ligga på bänken och gömma sig bakom.

Figur 6.16 Odling. Under en rast organiserade pedagogerna en lek där barnen fick så frön inom det markerade området.

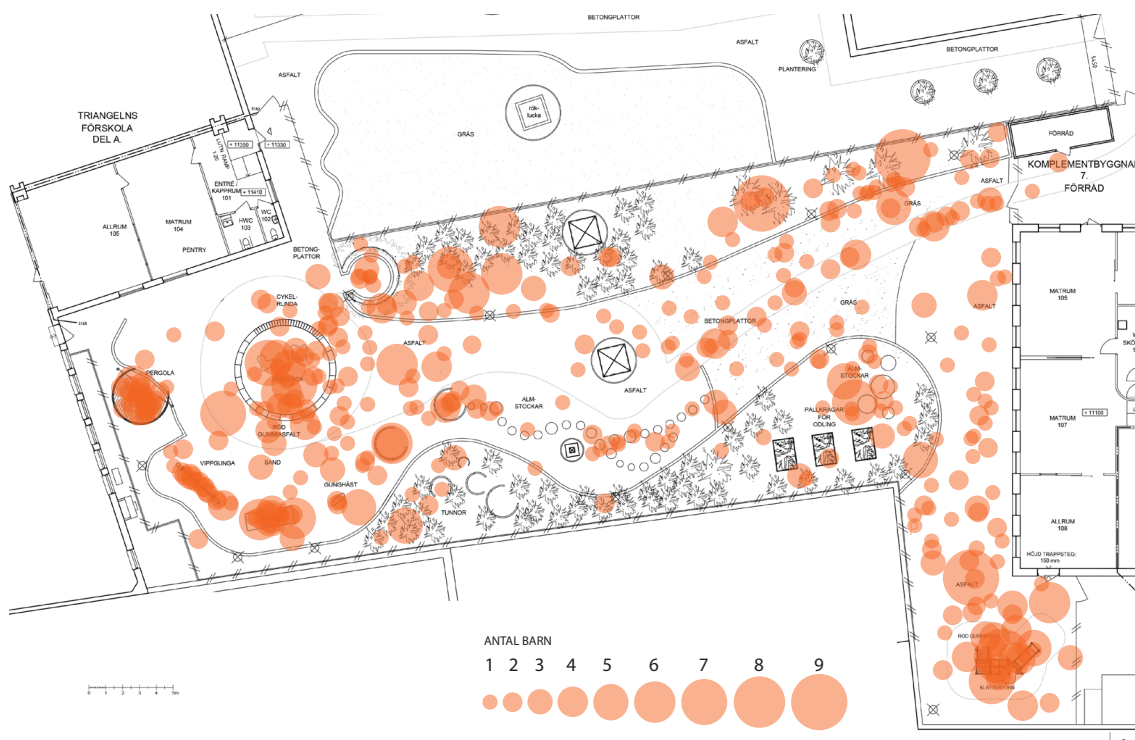
Sammanfattning av platsanalys

Lekvärdesfaktor: 2 poäng (av -7 till +7)

OPEC: 2,3 poäng (av 1 till 3)

Stora gården är liten då den har fått låga poäng i båda analysverktygen i kategorin som rör friytan. I båda verktygen får gården ganska höga poäng i kategorierna som rör vegetation och integration mellan olika ytor och lekredskap. Det beror bl.a. på att gården har två lekvänliga, ganska stora buskplanteringar samt att lekredskapens placering i förhållande till det omkringliggande landskapet bidrar till att de olika miljöerna vävs ihop. I lekvärdesfaktor har gården fått ett högt poäng i kategorin *möjlighet till omvärldsförståelse*, bl.a. på grund av odlingsmöjligheterna på gården och planteringarna som bidrar till djurliv. Vidare har gården fått ganska medelmåttiga poäng i kategorierna som rör tillgänglighet och samspel mellan inne och ute. Betongplattorna och asfalten gör att stor del av gården är tillgänglig men flertalet lekutrustning är placerad i strid sand eller upphöjda planteringar vilket gör dem otillgängliga för rörelse-hindrade. Gården ligger i nära anslutning till förskolelokalerna men grindar skiljer dem åt från gården. Lokalerna har däremot relativt stora fönster ut mot gården som gör att grönskan kan upplevas även inifrån. Gården har en trygg och vidlyftig zon. Gården har täta buskage där barnen kan gömma sig och vara ifred (vild zon) men likt Lilla gården borde denna zonen vara större. Det saknas även stora träd och en varierad topografi på gården. Det finns en brist på skugga, endast solseglet över sandlådan och byggnaderna ger lite skugga.

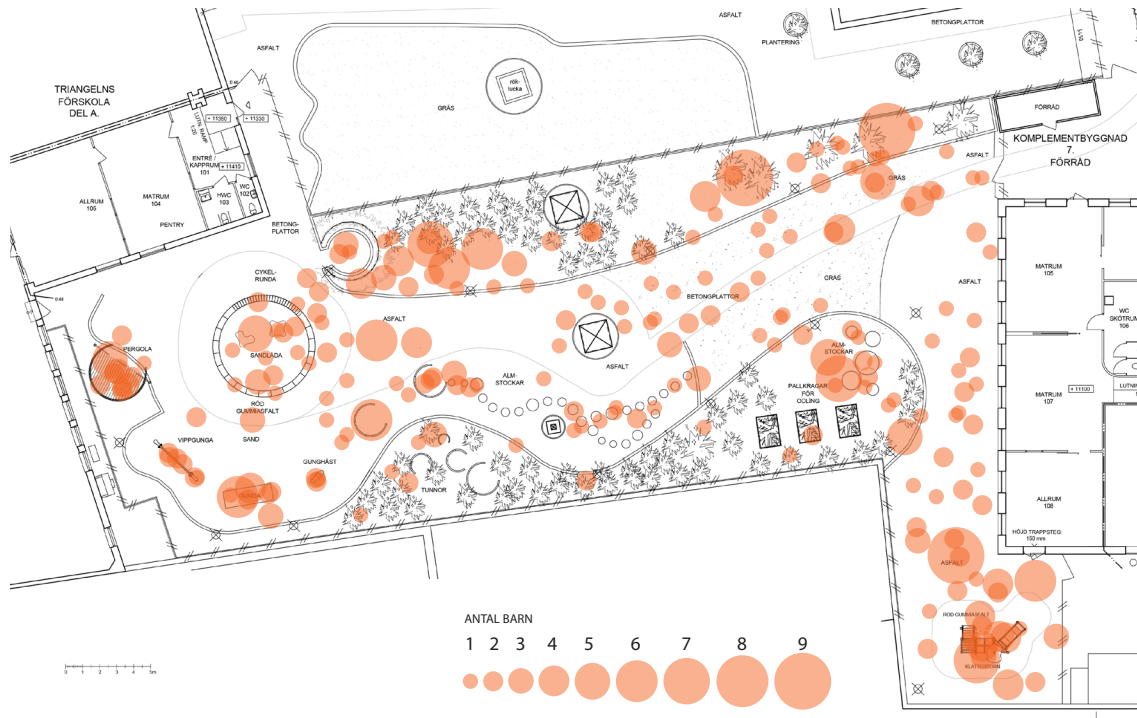
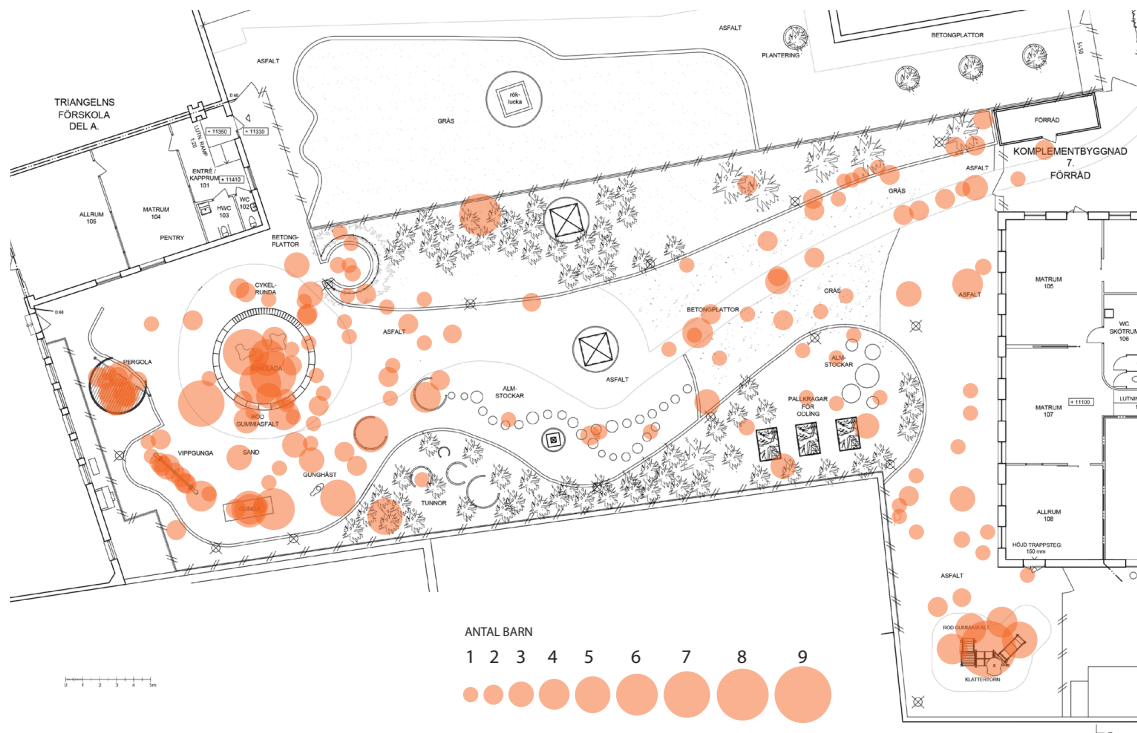
Sammanfattning av observation överblick

Figur 6.17. Karta över användningen av Stora gården. Prickarna symboliserar barnens placering och storleken på dem motsvarar antalet barn. Kartan är en överlagring av samtliga observationskartor från Stora gården. Kartorna för varje enskild rast finns som bilaga 3.3.

Av kartan ovan kan man se att barnen är ganska jämnt spridda över gården men att leken är aningen mer koncentrerad vid viss lekutrustning; klätterställningen, sandlådan, gungorna och pergolan. Sandlådan användes för sandlek och gungorna för att gunga på, medan leken på klätterställningen och pergolan dominerades av rollek eller lek med redskap (löst material) och klätterställningen av rollek och klätterlek. Även vissa delar av de båda buskplanteringarna visade sig vara populära bland barnen. I den norra planteringen är det främst området vid det runda trästaketet (figur 6.6) där barnen sågs gräva i jorden och leka med den täta vegetationen. I den södra planteringen var det främst området vid stubbarna och odlingslådorna (figur 6.15) som barnen vistades. Där sågs barnen göra många olika aktiviteter, såsom springa, baka med jord eller sand, leka med löst material, stå och prata med varandra eller med pedagogerna. De hårdgjorda ytorna användes mest för att cykla på, men även att springa eller strosa runt på. Konstgräsytan användes mest för att spela boll och springa över. Då sand är ett vanligt förekommande markmaterial på gården (figur 6.11) så försiggick sandleken på flera ställen, även i planteringarna men där användes istället jorden för att gräva i och baka med. Ofta sågs kanterna på planteringarna och stubbar användas som bakkbord eller för att sitta på under sandleken. Redskapsleken, d.v.s leken med löst material (t.ex. skål, sopkvast), skedde på de flesta platser på gården. I många fall sågs barnen bära med sig dessa redskap till flera platser av gården och leken såg ut att flöda mellan platserna.

Under samtliga raster då observationerna ägde rum var det enbart de stora barnen, 3-6 år, som vistades på Stora gården. I kartan som redovisar alla raster (figur 6.18) framgår det att nästan varje yta på gården användes och även under respektive rast observerades det en ganska bra spridning bland barnen över ytan (se bilaga 3.3). I kartorna på följande sida går det att se en ganska markant skillnad mellan leken i mars månad (figur 6.19) respektive maj månad (figur 6.20). I maj används vegetationen betydligt mer, både som lekmaterial och plats för lek. På plats under observationerna noterades det att barnen rörde på sig mycket, vilket även framgår av kartorna genom prickarnas olika färger (bilaga 3.3) och att leken skedde både i grupp och enskilt (storleken på prickarna). Även på denna gård observerades många barn på cykel, både i mycket hög fart men även stillasittandes på cykeln i samtal med andra barn. Gården har en ganska lång, hårdgjord och sammanhängande yta som gör det möjligt att få upp hög fart på cykeln.

Intervju pedagoger

I intervjuerna har två förskollärare på Triangelns förskola intervjuats och nedan följer en sammanfattning av dessa intervjuer. De fullständiga intervjuerna finns som bilaga 2.

Sammanfattning av intervjuer

Om pedagogerna

Pedagogerna som intervjuades var väl insatta i förskolan då de hade arbetat där i 8 respektive 15 år. Isabella är utbildad lågstadielärare och arbetar med "mellan-barnen" i åldrarna 2-3 år. Martin är barnskötare och jobbar med de "stora barnen" i åldrarna 3-6 år. Båda har arbetat på förskola på mark tidigare och Isabella har dessutom arbetat på en annan förskola med takgård tidigare.

Rutiner

Mellan-barnen är ute på förmiddagen i en timme ungefär och ibland går de även ut på eftermiddagen. De stora barnen är alltid ute på eftermiddagen, i 1-2 timmar, och ibland även på förmiddagen. Martin påpekar att hur mycket och länge barnen är ute beror på pedagogerna och vädret. Vissa pedagoger kan välja att stanna inne med barnen om det regnar ute, medan andra pedagoger är ute med barnen i alla väder. Det beror också på barnen, om det är fint väder och barnen säger att de vill vara ute istället för inne så går Martin ut med dem. Isabella menar att barnen i stort sett är ute väldigt mycket och att de tidigare lät barnen sova utomhus i vagnarna.

På Stora gården kan det vara upp till 60 barn samtidigt men vanligtvis är de inte så många. På Lilla gården kan det hända att det är 45 barn ute samtidigt, men oftast är de bara en eller två avdelningar ute på gården. Varje avdelning på 15 barn har tre pedagoger. Av flera anledningar är det dock ovanligt att de är fulltaliga. Martin menar att gården vid personalbrist fungerar som en extra pedagog och att det under sådana lägen är ett sätt att lösa problemet eftersom det är lättare att överblicka och ha koll på barnen utomhus än inomhus.

På både Isabellas och Martins avdelning tar sig barnen ut på gården tillsammans med pedagogerna. För att komma till Stora gården får barnen först ta sig ut genom ytterdörren som leder ut till Lilla gården och sedan ta sig genom en grind för att komma ut till Stora gården. De stora barnen öppnar grinden själva. Det är kodlås på alla ytterdörrarna och det är inte tänkt att barnen ska kunna ta sig in utan sällskap av vuxna. Av säkerhetsskäl följer pedagogerna alltid med barnen in på toaletten. Martin påpekar att det hade varit praktiskt att ha ytterdörren placerad som den är in till byggnaden där Isabellas avdelning har sin verksamhet, i den västra byggnaden. Han menar att en bra placering av ytterdörren är då man kan följa med ett barn in till toaletten men stå kvar i dörröppningen och samtidigt ha överblick över vad som sker på gården.

Både Martins och Isabella har för vana att göra utflykter med sina barngrupper till närliggande parker och lekplatser. Hur ofta de beger sig iväg till andra platser beror på barngruppen och personalen. Det är lättare att ge sig iväg om barnen är äldre och om pedagogen känner barnen väl, då kan det ske en gång i veckan. Båda pedagogerna betonar det positiva i att ha nära till det mesta och att Natur- och kulturbussen finns om de ska längre iväg.

Pedagogerna följer de standardrekommendationer som de får av Malmö stad, vilket innebär att de under vissa väderomständigheter inte ska vara ute. Martin nämner att de under vissa sommardagar när det är stark sol ska undvika att vara utomhus efter klockan tolv eftersom det är för lite skugga på gården. Isabella håller med om att det är mycket sol på gården under sommaren.

Användning av takgården/lek

Pedagogerna berättar att barnen brukar leka i sandlådorna, cykla, gräva, leka i buskarna, springa, spela boll och åka rutschkana. De upplever också att barnen använder hela ytan på gårdarna men att de inte får leka bland barnvagnarna eller klättra på staketet. Martin påpekar att det brukar gå i vågor vilken lekutrustning som är populär, ibland leker alla i sandlådan och ibland vill de gunga. Den lekutrustning som Martin upplever används minst på Stora gården är paviljongen, men denna började användas mer efter att de satte dit en leksaksspis. Martin anser att leken på gården uppkommer spontant hos barnen och att pedagogerna inte behöver finnas där för att "sätta igång" leken. Han påtalar att om det bara varit en gräsmatta på gården så hade de troligen fått starta upp olika aktiviteter och ta ut olika saker. Cyklarna är de mest populära lekredskapen och det är också viss brist på dem vilket gör att det kan uppstå konflikter mellan barnen. Vissa dagar väljer personalen att inte ta ut cyklarna och då kan vissa barn gå runt och ha "tråkigt" ett tag innan de sätter igång med en annan lek. Martin berättar att buskaget vid vippgungorna i den västra delen av Stora gården är ett populärt ställe dit barnen söker sig. När buskarna har blad är det där han hittar många barn, då kan de ha byggt en koja där och sitta gömda och leka. Han menar att buskagen har den funktion att barnen kan komma undan och få vara lite själva, utan uppsikt av pedagoger. Isabella upplever inte att gårdens utformning och innehåll påverkar om barnen leker ensamma eller i grupp.

Martin anser att gården innehåller för få redskap att klättra på, det enda de kan använda för klättring är stubbarna och trärundlarna. De tomma ytorna i både den södra och norra planteringen var från början planterade med buskar, blommor och bär. Men blommorna har nu vissnat bort och bärplantorna blev stulna av de boende. Isabella ger som förslag att de tomma ytorna i planteringarna istället hade kunnat vara gräsytor där de hade kunnat sätta sig ner och läsa eller göra andra aktiviteter. Martin påpekar däremot att barnen leker där i geggan när det regnat. På ritningarna hade det funnits mer grönt inritat och en klätterställning. Isabella hade önskat fler cyklar och Martin nämner att det hade behövts en gräsmatta att spela fotboll på. I nuläget spelar de på en konstgräsyta som korsas av cykelstigen, vilket har gjort att förbi-cyklande barn har fått bollar i huvudet några gånger. Både Isabella och Martin saknar bord och stolar, de enda sittmöjligheterna som finns idag är kanten på sandlådan. Med bord och stolar hade de kunnat flytta ut verksamheten mer, både aktiviteter och måltider.

De upplever, som tidigare nämnt, att solen påverkar barnens lek och utevistelse. Martin menar att gården kan vara som en gryta på sommaren; full sol och vindstilla uppe på gården medan det blåser för fullt nere på gatan. När det blåser är det "som i öknen, allt grus blåser runt". Han påpekar dock att det är bättre sedan 2-3 år tillbaka då de satte upp solskydd över sandlådorna. Martin berättar att de flesta av barnen är nere vid Cassiopeias byggnad på eftermiddagen eftersom det är där det finns skugga. Isabella nämner att en förälder reagerat på att det låter mycket av ventilationen som går ut på gården.

Både på Martins och Isabellas avdelning brukar de ta med sig löst material inifrån ut på gården. Det kan handla om att "flytta ut" en aktivitet, t.ex. att måla eller bara att ta med leksaker ut, t.ex. lego och klossar. Hur ofta de tar med saker ut beror på vädret och vad barnen säger att de vill göra. De har samlat på sig naturmaterial från olika platser och tagit med till förskolan, men det finns förvarat inomhus. De påtalar temat som Malmö stad har för Norr-områdets förskolor, "Vad kan barns möte med naturen i Malmö bli".

Den utrustning som finns på gården ger inte särskilt stort utrymme för barnen att förändra. Martin menar att det mesta sitter fast och att det inte går att förändra utemiljön särskilt mycket, till skillnad från inomhus där man kan flytta möbler. Isabella påtalar att de delvis förändrar sin miljö då de gräver efter insekter i jorden. Inställningen hos pedagogerna, åtminstone i Martins grupp, är att barnen ska få prova så mycket de vill snarare än att hållas tillbaka. Isabella berättar att de ska börja odla på gården igen och att varje avdelning får tre odlingslådor var.

Gårdarnas olika storlek påverkar vilka som använder gården och hur den används. Martin menar att Lilla gården är för liten för hans barngrupp om de ska vara där samtidigt som grupper med mindre barn. De större barnen springer och de små barnen går fram, vilket gör att de stör varandras lek. Det är därför bestämt att avdelningar med stora barn ska vara på Stora gården på eftermiddagen. Martin anser dock att Lilla gården är lagom stor för hans barngrupp (20 barn) om de är ensamma där, annars anser han att den blir för liten. Isabella håller med om detta och ger som exempel att om ytterligare en barngrupp på 15 barn kommer ut så går det inte längre att använda cyklarna för att då får barnen upp för hög fart och riskerar krocka med andra barn. Martin menar att Stora gården då är bättre, eftersom den är större och ger utrymme för lek med högre fart. Isabella tycker att gården är stor för att vara en förskola mitt i stan och Martin uttrycker en glädje och tacksamhet över att ha en så stor gård.

Ibland har de grinden mellan de två gårdarna öppen så att barnen kan röra sig fritt mellan dem. Martin menar att det beror på pedagogerna, om de beslutar för att ha grindarna öppna eller inte. De berättar att arkitektens tanke var att inte ha några grindar alls mellan Stora och Lilla gården och Korpens gård. Det skulle då vara möjligt för barnen att cykla på slingan som går genom alla gårdarna. Önskemålet om grindar kom från förskolan och motivet var att ha bättre överblick och säkerhet. Respondenterna diskuterar att en grind ut till Korpens gård är nödvändig eftersom det är möjligt från Korpens gård att ta sig ut i trapphuset och ner till gatan. Däremot anser de att man hade kunnat ha grinden mellan Triangelns gårdar (Stora och Lilla gården) öppen oftare, men att det handlar om att inställningen hos pedagogerna måste förändras.

Förutsättningar på tak

Både Isabella och Martin tycker inte att det känns som att gården är på tak. Isabella jämför med Altona (takförskola i Malmö) där det tydligt kändes att gården var på tak eftersom de var tvungna att ta sig uppför en trappa för att komma ut på gården, till skillnad från här där gården är rakt utanför dörren. Martin tar även upp Södertulls förskola som exempel där känslan av att vara på tak är betydligt mer påtaglig då man ser ut över kanalen från gården. Martin menar att Triangelns gård kan jämföras med en gård i markplan utanför stan, eftersom den är så stor samt att man inte upplever det som att man är mitt inne i stan eftersom gården är kringbyggd och man inte ser någon trafik. Martin menar att många föräldrar söker sig till Triangelns förskola just för att den har en gård på taket och därför upplevs säkrare eftersom den är avskild från människor.

Den största skillnaden mellan skolgård på tak och på mark är enligt Martin och Isabella att det känns tryggare på taket eftersom de upplever att de kommer undan suspekta och obehagliga människor när ingen obehörig kan ta sig in på gården.

Varken Isabella eller Martin tror att höjden, som kommer av att gården är på tak, är något som barnen upplever eller tänker på. De nämner ett ställe på gränsen till Korpens gård som är ett "hål" i marken där ventilationen har sitt utlopp, med galler och staket omkring. Ibland kan det stå barn där och titta ner och kasta ner spadar och småstenar. Varken Isabella eller Martin känner sig oroliga över barnens säkerhet på taket men de brukar trots det säga åt dem att inte stå vid ventilationsutloppet. De upplever gården på taket som en trygg miljö.

Nackdelen med att ha skolgården på tak menar Isabella är att det är svårt att få ner cyklarna till markplan eftersom hissen är trång, de kan därför inte ha några lådcyklar till utflykterna. Martin tycker att gården i sig är bra ur den synpunkt att den är uppskattad av barnen och att dom har lätt för att leka där. Han menar att det finns betydligt tråkigare gårdar och takmiljöer. Han påpekar däremot att i jämförelse med den förskolegård han själv lekte på under 80-talet så har Triangelns gård alldeles för lite grönska. Martin tycker att gården ser lite tråkig ut och har för lite buskar, han lyfter fram vikten av att ha täta buskage där barnen kan komma undan och få vara för sig själva lite grann.

Martin upplever det som något väldigt positivt att Triangelns förskola har hela gården som sin egen fram till halv sju på kvällen, då även de boende får nyttja gården eftersom förskolans verksamhet då är slut. Innan den tiden kan personalen säga till hyresgäster att gå därifrån, vilket har hänt några gånger. Isabella berättar att de på sommaren, efter helger, ibland får plocka flaskor, grillar och fimpar innan barnen kommer ut på gården. Martin berättar att när de har odlat med barnen eller låtit saker stå ute över natten kan han ibland vara lite orolig att hyresgästerna ska förstöra det eller plocka med det hem som de gjorde med smultronplantorna. Varken Isabella eller Martin har varit med om att de fått klagomål från hyresgästerna, förutom en gång då en person klagade på att barnen lät för mycket.

Pedagogens åsikter och reflektioner

Martin och Isabella anser att gården till Triangelns förskola är en lämplig utemiljö för barn. Om de fick ändra på något skulle de se att gården var mer grön, att det fanns något att klättra på och att det fanns bänkar så att de kunde ha fler aktiviteter ute. Isabella anser att gården fungerar för barnen; de har något att göra hela dagen, det finns plats och gården är säker. Martin anser att det är en stor och trevlig gård trots allt.

Gården byggdes om omkring 2011/2012 och Martin tycker att gården blivit bättre ur vissa hänseende och sämre ur andra, men överlag anser han att den blivit bättre. Det beror bland annat på att de blivit av med en del höga kanter, en trappa vid entrén och dåligt fungerande gungor. Isabella anser att Lilla gården har blivit mycket bättre men att den stora blivit sämre. Hon nämner bland annat att förrådet till Stora gården står på andra sidan grinden, på den Lilla gården. På Stora gården fanns också gräsmatta, buskar och ett träd i anslutning till byggnaden som barnen brukade pynta vid högtider och där de hängde ut fågelmat under vintern.

Observation följa enskilt barn

En av metoderna som användes vid observationerna var att under ca 10 minuter följa ett enskilt barn och anteckna vad barnet gjorde och sa. Nedan följer en sammanfattning av de observationer som gjordes samt citat hämtade ur anteckningarna. Anteckningarna finns i fullständig form som bilaga 4.

Sammanfattning av observation följa enskilt barn

Gårdens utformning

Sandytor

Sandlek var väldigt populärt på alla gårdar och det fanns en stor tillgång på sand. Det fanns även en stor tillgång på sandleksaker som spadar, hinkar och formar men även gamla köksredskap som vispar, kastruller, bakformar och penslar. Dessa lösa material användes mycket och bidrog till att många av lekarna i sanden handlade om att laga mat att bjuda varandra på. Speciellt de mindre barnen har observerats kunna hålla på med sandlekarna under långa perioder och varit fokuserade på sin lek. Leken med sand skedde inte bara i sandlådan utan ofta observerades barn som flyttade på sanden och tog den med sig till andra platser av gården. Barnen sågs bland annat använda stubbarna i planteringarna som bakhord.

(Stora gården, mars, större barn)

Han springer sedan in bland buskarna där tre barn leker. De leker med spade, hink och sand. "Jag lagar lite mat", säger han. De sitter tätt inne bland buskarna och pratar med varandra samtidigt som de bakar med sanden. De gräver i den sandblandade jorden inne bland buskarna och lägger det i hinkarna. De förflyttar sanden och äter den på låtsas. De leker att de lagar mat och säger "nu är maten klar". De sätter slevar och vispar upp och ned i sanden i den ena hinken. Leken pågår länge och ostört mellan de tre barnen. De sitter nästan i en grop för att de grävt upp så mycket sand. Hade buskarna varit gröna hade man inte sett dem där inne. De leker tillsammans och sätter ännu fler spadar upp och ned i sanden i hinken. De låtsas att spadarna är ljus och att de blåser ut ljusen.

Upphöjda planteringar

På Stora gården har det vid flera observationer märkts att djur- och insektslivet är av intresse för barnen. De relativt stora planteringarna gjorde att det fanns gott om öppen jord där barnen ofta grävde och letade efter insekter. Under observationen i maj grävde några pojkar målvedvetet efter daggmaskar i jorden i en plantering. Hålet i planteringen var djupt, så det verkar vara en återkommande syssla att gräva just där (figur 6.13).

(Stora gården, maj, större barn)

"Det har ju regnat och då finns det ju daggmaskar. Kommer du ihåg när vi fick en daggmask? Det var ju kul!", säger pojken till sin kompis. De pratar om att de tappade masken den gången. "Kolla!", säger kompisens. "Vi gräver där daggmasken har grävt innan, kolla där!". Pojken frågar: "Kan vi inte gräva där vi la den andra masken vi hittade?". "Ja då kanske vi kan hitta den igen", säger kompisens. Deras grävande väcker nyfikenhet hos barn som går förbi och när ett annat fynd av en insekt görs längre bort så kommer en flicka

genast och hämtar de grävande pojkarna. 6 stycken barn står och tittar på skalbaggen vid en stubbe. De håller den på spaden och sen tar pojken den i handen. Då säger ett barn att de borde ge tillbaka skalbaggen till flickan som hittade den. De bråkar lite om den och sen tappar de den i sanden och försöker ta den igen.

På de andra gårdarna har inte lika mycket grävande i jorden observerats, inte heller några fynd av insekter. Det kan bero på att de yngre barnen inte gräver lika djupt och att det inte finns lika mycket öppen jord i de gårdarna som på Stora gården.

Zonering

Flera barn har även observerats gömma sig bakom eller suttit i de cirkelformade trästaketerna när de har velat vara för sig själva. Buskplanteringarna skapade avskilda och mindre rum på gården där vi under flera tillfällen hittade grupper av barn som satt och lekte halvt undagömda. Barn som varit ledsna och blivit tröstade av pedagoger har ofta observerats sitta på kanten av sandlådan, i den trygga zonen. När pedagogerna tröstade ledsna barn sågs ofta andra barn komma fram och titta på och vara nyfikna.

(Lilla gården, maj, mindre barn)

En flicka tittar på ett barn som gråter i sandlådan som en pedagog försöker trösta. Hon sätter sig bredvid det ledsna barnet. Hon blir upplyft så att hon står på sandlådekanten av en pedagog som försöker få de två barn som är ledsna glada igen genom att dra igång en lek. Hon tillsammans med tre barn och två pedagoger börjar gå runt längs med kanten samtidigt som de sjunger.

Leken på taket

Fantasilek

Det fanns vissa platser på gårdarna där leken ofta var någon sorts fantasilek. På Stora gården var en sådan plats paviljongen med en spis i. Här höll ofta några få barn till under långa perioder av rasten. Leken här inne hade chans att inte bli avbruten eller distraherad och därför kunde samma lek pågå under en längre period. Spisen och att det känns som ett hus i paviljongen bidrog troligtvis till att många av lekarna som barnen lekte där inne var mamma, pappa, barn och liknande fantasilekar.

(Stora gården, maj, två större flickor)

En flicka och hennes kompis leker i den cirkelformade pergolan med en spis. De skriker och sitter båda två på spisen. De har en leksakstermometer och leker att det tar tempen på sig själva. De diskuterar vem av dem som har feber, båda tycker att de har det.

“Vi kan baka kladdkaka!”, säger flickan. Hennes kompis står uppe på spisen nu.

“Ska vi gå till skolan nu?”, frågar flickan. De hoppar ut från pergolan men sen går det tillbaka in igen. De tar ut grytan ur ugnen.

“Vi ställer den här så länge”. De tänker välta spisen.

“Vi ska vända den såhär”, säger kompiserna.

“Nej jag kan”, säger flickan. De välter hela spisen och sätter sig på den. De har tagit ut två stycken grytor ur ugnen och nu skakar de runt sanden i dem. De stoppar tillbaka grytorna i ugnen och sätter sig på den igen.

Även på klätterställningen med rutschkana skedde mycket fantasilek som ofta involverade många barn. Under ett tillfälle observerades det sex barn där som lekte en rollek. De lekte att de var drottningar och kungar och de städade klätterställningen från sand med hjälp av sopkvastar. Ofta var leken vid klätterställningen livlig och högljudd och märktes på så sätt från de andra delarna av gården. Många barn lekte där samtidigt och var delaktiga i samma lek.

Lekar som utvecklas

I vissa fall har lekar som har involverat en stor grupp av barn observerats. Leken har skett fokuserat och länge men har samtidigt utvecklats under tidens lopp.

(Korpens gård, maj, mellanstora barn)

De pratar om en lek som går ut på att kasta in en liten boll bland buskarna för att sedan leta upp den. Ett av barnen kastar bollen, de letar sedan efter bollen bland buskarna. När de hittat bollen kastar ett annat barn iväg den igen. Alla sex barnen springer och letar efter bollen bland buskarna och tillslut hittar de den. De säger att de ska leka kurragömma med bollen, så en person ska gömma sig tillsammans med bollen. Alla barnen, förutom barnet som gömmer sig med bollen, räknar till 20 och sedan springer de och letar upp den som gömt sig. De letar över hela gården och har svårt för att hitta personen som gömt sig men hittar barnet tillslut i buskarna. Det fortsätter likadant ett tag fast olika barn gömmer sig. Sedan kommer de på att två personer ska gömma sig istället. Leken fortsätter och utvecklas vidare. Den nya leken går ut på att ett barn kastar bollen och sen ska de andra hämta den så snabbt som möjligt. Leken fortsätter; de kastar bollen och barnen springer så snabbt de kan för att vara först med att hämta den. Nu går leken ut på att barnen kastar bollen mellan varandra. Barnen diskuterar vem som fuskade. Efter en stund börjar de spela fotboll med bollen istället. Fler barn ansluter till leken. De barn som lekte leken från början tar istället varsin cykel och cyklar därifrån.

Leken verkade vara en spontan lek som inte organiserades av någon vuxen utan som barnen själva uppfann och utvecklade medan den pågick. Till skillnad från den leken så observerades vid ett annat tillfälle en annan lek som pågick nästan en hel rast. Den leken var organiserad i förväg och hade tagit inspiration från ett en lek från barnkanalen där de låtsas vara olika djur och den verkade gå ut på att jaga varandra.

Leka enskilt/i grupp

Det märktes en tydlig skillnad på barngrupperna med mindre barn och de med större när det kom till att leka enskilt eller i grupp. De större barnen lekte ofta i små eller stora grupper och sällan ensamma, medan de mindre barnen mest lekte ensamma eller bredvid varandra men utan särskilt mycket interaktion. Det förekom dock även större barn som helst lekte ensamma. En större flicka som lekte mycket för sig själv höll gärna till på kanterna av planteringarna och lekte ofta med sanden. Hon drog sig gärna även till pedagogerna. Det här var ett mönster som fanns hos många av de barn som lekte ensamma, att de tyckte om att vara i sandlådan eller på kanterna.

(Stora gården, mars, större flicka)

Flicka går runt på kanten till planteringen och iakttar barn som leker. Hon går fram till pedagogerna. Sedan går hon fram till rutschkanan. Hon är vid kanten och sen går hon uppför trappan. Hon åker nedför rutschkanan och verkar bli ledsen och springer iväg. Hon sätter sig

vid en pedagog. Hon följer efter pedagogen och några andra barn in i förrådet, men hon kommer ut utan att ha tagit med sig något. Hon följer efter pedagogen och ett annat barn. Sedan går hon upp på kanten till planteringen och sätter sig och tittar på. Hon tar på jorden. Hon följer hoppbanan på marken och kanterna på planteringen. Hon börjar gräva i jorden med en spade och lägger lite jord i en stekpanna. Hon går på kanten till planteringen igen. En pojke kommer fram och ställer sig framför henne men det sker ingen kommunikation. Hon tar lite på sanden och gräver lite med handen. En pedagog kommer fram och frågar vad hon gör. Hon sitter kvar och pedagogen går vidare.

Under observationerna la vi också märke till att konstellationerna bland de äldre barnen för det mesta såg likadana ut vid alla observationstillfällen. Det var ovanligt att de bytte lekkamrater men det kunde hända att en grupp gick med i en annan grupps lek.

Löst material

Lekredskap

Gårdarna hade överlag rikt med löst material som barnen kunde hämta från förrådet under rasterna och sällan observerades det bråk eller konkurrens om lekredskapen. Däremot var det hög konkurrens om cyklarna. Trots att gården stundtals upplevdes som full av cyklar så räckte de inte till eftersom barnen frågade efter fler. Det märktes tydligt att cyklarna hade ett högt värde hos barnen. Vid ett tillfälle vägrade en flicka släppa sin sparkcykel även när hon lekte med sina kompisar och inte använde den.

(Stora gården, maj, större flicka)

Flicka åker på en sparkcykel bort till det cirkelformade staketet där hennes två kompisar är. Kompisarna springer iväg och hon följer efter på sin sparkcykel tills hon hinner ikapp dem. Hon snurrar runt och sparkar iväg ett varv runt det cirkelformade trästaketet i mitten av gången. Kompisarna har gått upp i planteringen och hon sätter sig på kanten och håller fortfarande i sin sparkcykel för att ingen ska ta den, men hon får inte ta med den upp i planteringen. Hon ropar till sina kompisar:

“Ska vi leka mamma, pappa, barn?” Hon släpper tillslut sparkcykeln och börjar pensla på två tallrikar på stubben tillsammans med sin kompis.

“Skolan börjar snart, nu ska jag till skolan mamma!” säger hon till sina kompisar men de lyssnar inte riktigt och springer iväg. Hon tar sparkcykeln igen ända bort till det cirkelformade staketet dit kompisarna sprang. Hon säger att hon ska till skolan men kompisarna säger att detta inte är skolan utan det är hennes jobb. Då säger flickan att skolan var stängd. Hon sätter sig på bänken men längst ut där hon fortfarande kan hålla i sin sparkcykel.

Naturmateriel

Det var stor skillnad på lekarna i mars när det knappt fanns några blad på växterna och i maj när alla växter hade slagit ut. I mars var lekarna med sand och jord väldigt populära, det fanns väldigt mycket sandleksaker framplockade och alla användes nästan hela tiden. I maj var också sandleksaker populära men användes inte i lika hög grad och framför allt inte under lika långa perioder som i mars. I maj hade gården en annan rumslighet eftersom buskarna fått blad. Buskarna på Stora gården står relativt tätt och är ca 1,5 meter höga, vilket gjorde att barnen kunde gömma sig i grönskan och nästan inte synas. Det täta lekbuskaget på Korpens gård är lite lägre, ca 1 meter, men även där kunde barnen gömma sig om de hukade sig. Många barn sågs

även leka med bladen och grenarna på buskarna och de hittade många användningsområden för dem i leken. Barnen tilläts använda vegetationen som en del i sin lek av pedagogerna och den betraktades inte som prydnad.

(Korpens gård, maj, större pojke)

Han går upp i buskplanteringen och strosar runt där. Han går fram till syrenbusken och drar av flera blad. Han går ner från planteringen och hoppar på en cykel där bak och åker med en sväng. Han går upp i planteringen igen och försöker rycka av några grenar från måbärsbusken men de sitter för hårt så han lyckas inte. Han bryter av en gren från syrenbusken istället och springer och letar och skriker efter ett annat barn. Han sträcker fram blomman till det andra barnet.

Bladen på bambun används även i fantasilekar, ofta som något ätbart precis som jorden och sanden.

(Lilla gården, maj, större barn)

En flicka leker med saftdunken och springer runt i rabatten och gräver upp jord med spade som hon sedan håller i dunken. Hon går bort till hörnet av planteringen där fem andra barn sitter undandömda i bambun. Alla barnen gräver i jorden. Barnen är inne i en fantasilek med leran: "Vi behöver lite godis", säger en.

"Här är lite bajs" svarar en annan.

"Nej godis" säger den första. En flicka fyller på hinken med jord.

"Vi lagar mat". De leker att de sitter i en bil.

"Du måste sitta där bak" säger de till en pojke som vill vara med i bilen. Barnen slår med sina spadar i bambun och på sina hinkar. Flickan ropar:

"Nej jag vill inte!" för att några slog bambu på henne och så går hon ut. Hon fortsätter att gräva upp jord och hålla ner i dunken. Hon går tillbaka in i "bilen" till de andra barnen. Hon frågar vad det är i hinken. De lägger bambublad i hinken. "Jag vill smaka" säger en pojke.

"Man får inte äta dem" säger en annan pojke. Han frågar flickan om hon vill smaka sallad.

"Nej" svarar hon. De diskuterar om man får äta bladen på riktigt.

Barnen kunde lätt hitta många olika användningsområden för sina lösa material. De började att leka med dem på ett visst sätt för att sedan manipulera föremålen och försöka hitta nya kreativa sätt att använda dem, till exempel de här två barnen som experimenterar med några pinnar.

(Stora gården, maj, större barn)

En flicka leker med ett annat barn i buskarna. De håller i pinnar som de petar in i springorna i staketet. De ritar med pinnarna i sanden som ligger på marken. Flickan böjer pinnen som är elastisk. Hon tar upp ett snöre ur fickan och binder det lite löst runt en gren på busken, sedan tar hon av det igen. Sittandes i gräset tar de upp pinnarna igen och ritar med dem i jorden. En stund senare har flickan fortfarande pinnen i handen, hon böjer den och skalar av barken från den. De sitter kvar på kanten och pratar med varandra och håller sand på pinnen.

Det lösa materialet, både konstgjort och naturligt var överlag mycket populärt. Det var mycket sällan barnen sågs utan någonting i händerna, var de än gick bar de för det mesta med sig något.

En flicka går runt bland buskarna med hink och spade och en gammal saft-dunk i händerna. Hon pratar med ett annat barn som sitter och leker under buskarna med andra barn. De går en bit genom de täta buskarna och får trycka sig fram mellan grenarna. De går runt och snubblar lite med alla saker i händerna. Hon bär hela tiden med sig hinken, spaden och dunken.

Lekens varaktighet och kontinuitet

Under observationerna tyckte vi oss märka att de fasta lekredskapen användes under en kortare tid än leken som skedde med löst material eller material som gick att forma. Under ett observationstillfälle (11 maj) med de små barnen på Lilla gården användes vattenpöslarna och sandlådan under en längre tid, medan vippgungorna och kullarna av gummigranulat användes under en betydligt kortare stund. Vid ett annat observationstillfälle (12 maj, stora barn) på Stora gården kunde vi se barn vars lekar pågick under en mycket lång tid, uppskattningsvis mer än 30 minuter. De lekar som observerades pågå länge var en fantasilek i paviljongen med 5 barn, en lek i sanden vid stubbarna med löst material och polis-cykeln, två flickor som lekte med en pinne i buskarna och en organiserad lek med mycket spring.

Under flera observationer kunde vi se leken flöda mellan olika platser på gården. På Lilla gården där viss lekutrustning är integrerad i landskapet; trärundlar och stora stubbar står i planteringen närmast sandlådan, observerade vi en lek som flödade mellan sandlådan och lekutrustningen i planteringen. Även på Korpens gård noterades ett livligt flöde i leken mellan olika platser, något som liknade det Mårtensson (2013, s. 504) kallar den vidlyftiga leken. Leken som observerades hade hög fart och växlade mellan spring, hopp och utforskande. Leken flödade mellan den stora buskplanteringen till gräsytan där barnet fick upp högre fart och fram till gräsplanteringen.

Pedagogernas delaktighet

Under observationerna noterade vi även att pedagogerna var mer delaktiga i de små barnens lek än de storas lek. Ofta rörde det sig om att pedagogerna var delaktiga i leken som skedde i sandlådan eller att de gick runt och höll de små barnen i handen. Det var däremot sällan vi observerade att pedagogerna fick sätta igång lekar åt barnen, det skedde oftast då något barn var ledset. Bland alla åldrar verkade leken ske av sig själv och barnen verkade inte uttråkade förutom vid ett tillfälle då pedagogerna av någon anledning hade beslutat att inte ha mer än tre cyklar ute på gården.

Friytans gräns

De tre gårdarna skiljs åt av staket. Vid några tillfällen hände det att barnen stod och tittade över staketet till gården bredvid och verkade vilja ta sig ut genom de stängda grindarna. Särskilt vid de tidpunkter när det var barn ute på andra gården som lekte.

(Korpens gård, maj, mindre pojke)

En pojke strosar runt i buskplanteringen. Han går fram till den stängda grinden som leder in till lilla gården. Han står och håller i stängslet och tittar på barnen som leker på andra gården. Han rycker lite i grinden och försöker öppna den. De kommer fram två barn på cykel till honom. Han rycker i grinden igen och skriker.

Vissa av de äldre barnen kunde öppna grinden själva. Vid ett tillfälle observerades några barn som snabbt tog sig ut från kapprummet och sprang ut mot Stora gården.

(Stora gården, mars, större barn)

Först kom en barngrupp på ca 14 barn ut med en pedagog. Två barn lyckades öppna grinden själva till Stora gården och sprang in medan de andra stod kvar. Pedagogerna ropade tillbaka dem och sa att de skulle vara på Lilla gården.

På gårdarna finns platser där barnen inte får vara men som inte är avskilda med staket. På Korpens gård finns det ett sådant område då inte hela gården tillhör förskolan. Den delen av gården där barnen inte får vara markeras av förrådet och en häck (figur 4.8) men framför porten till trapphuset är det inget som avgränsar det förbjudna området. Vid vissa tillfällen kunde vi se barn som tog sig genom häcken och in på det förbjudna området. När pedagogerna upptäckte dem sa de till dem att de inte fick vara där. Även på Lilla gården finns en hörna där barnen inte får vara, där inne finns ett barnvagnsförråd och ett staket som skiljer av en bostadsgård på taket (figur 5.10 och 5.11). Vid ett observationstillfälle var barnen inne i den hörnan flertalet gånger, men blev tillsagda att gå därifrån.

(Lilla gården, mars, mindre pojke)

En pojke går mot det förbjudna hörnet men blir stoppad av pedagoger två gånger. Senare gör han ett nytt försök och går in mot det förbjudna hörnet då kommer pedagogen och säger: "Ni får stanna här". Hon slänger också ut en liten boll därifrån så alla springer efter. Han cyklar in i tunneln. Han börjar röra sig mot det förbjudna hörnet igen dit de andra barnen gått in, när pedagogerna var upptagna med att prata med varandra. En annan pojke med sand i ett durkslag kommer fram och pratar lite. Nu kommer pedagogen springande och säger: "Kom mina kycklingar, ni kan inte leka här", och tar med alla barnen ut ur hörnet. Pojken cyklar vidare.

Det finns en plats på Stora gården som är det enda stället där det upplevs att förskolegården är belägen på ett tak en våning upp. Ett staket skiljer av mot ett sluttande tak och bortom det skymtas marken på en innegård (figur 6.12). På taket ligger flera leksaker, bollar och andra föremål som tyder på att barnen har kastat ut saker över staketet. Under en rast stod en pojke uppe på ett elskåp och tittade genom nätstaketet ut på taket under en lång stund. Förutom det har inte mycket observationer gjorts där barnen har verkat intresserade av staketet eller att ta sig ut på taket.

Utrymme

På Korpens gård observerades vid flera tillfällen krockar eller köbildning när barnen cyklade runt. Vid ett tillfälle skedde först en krock med två cyklar så att två barn välte. Några minuter senare skedde ytterligare en krock där två cyklar fastnade mitt emot varandra. Då kom en pedagog fram och sa att det fanns gott om plats och att de inte behövde cykla på precis samma ställe.

På de andra gårdarna var inte detta lika märkbart. På Stora gården kändes det däremot ibland som att vi själva stod i vägen för cyklande barn när vi stod på gången och förde anteckningar. Då gården inte har en cykelslinga att cykla på utan bara en rak väg så kunde trängsel upplevas främst där cykelstigen löper genom konstgräsytan. En pedagog berättade dessutom om två barn på hennes avdelning som brukade spela boll på konstgräsytan tvärs över cykelstigen. Hon berättade att det fungerade bra trots att många barn cyklar förbi på stigen. Barnen hade hittat ett bra samspel där antingen de som har boll pausar när det kommer cyklar eller tvärtom. Hon ansåg att det var positivt eftersom barnen lärt sig respektera varandra. Den Stora gårdens avlånga form och storlek gav bra möjlighet till fartfyllda lekar.

(Stora gården, maj, större pojke)

En pojke springer upp i planteringen, springer till andra sidan av gården. Han springer upp på plankorna som vilar mellan odlingslådorna. Han springer tillbaka till andra sidan av gården där han tar ett annat barn i handen och de springer tillsammans.

Väderförhållanden

Andra observationsdagen i maj på Korpens gård var vädret blåsigt och sand från sandlådan blåste upp i ögonen. Barnens lek verkade dock inte bli synbart påverkad av detta. En pedagog tog vid ett tillfälle fram såpbubblor som hon blåste över gården och de flesta av barnen slutade upp med leken som de höll på med och började istället jaga såpbubblorna som flög runt i vinden. Kanske var det just på grund av att det blåste så mycket som pedagogen tyckte det var ett bra tillfälle att blåsa såpbubblor.

Samma dag fast senare på eftermiddagen sprack det upp och blev sol. På Stora gården märktes stor skillnad från Korpens gård i vindstyrka, det var ett betydligt mer vindstilla och varmare klimat. I slutet av rasten hade nästan alla barn slängt av sig både jackor och tjocktröjor som låg spridda över gården. En grupp med större barn hade lagt sig ner på sina jackor i gräset och sa att de solade.

Vid första observationsdagen i maj regnade det under förmiddagen när barnen observerades på Lilla gården. Under observationen noterades det att de små kullarna i gummigranulat blev mycket hala av regnet, vilket gjorde att barnen halkade och ramlade när de klättrade på dem. Det fanns ett stort intresse för vattnet och de pölar som bildats på gården. Barnen var engagerade med att samla in vatten och sedan använda det i fantasilek eller sandlek. Leken med vattnet var den dominerande sysselsättningen under det observationstillfället.

(Lilla gården, maj, större flicka)

En flicka cyklar in under tunneln mellan förråden och stannar och tittar på de andra som leker i en vattenstråle som rinner från taket på förrådet. En pedagog är där och säger att de måste gå in i taget och tvätta händerna under vattendropparna, så de bildar en kö. Hon står sist i kön. Pedagogen frågar barnen var vattnet kommer ifrån. Nu har det blivit flickans tur och hon tvättar också händerna. Pedagogen visar hur man kan klappa händerna och sedan gnugga dem för att torka så barnen gör likadant. Hon säger till pedagogen att det regnar och att hon vill gå in, men det får hon inte.

Främst de större barnen var intresserade av att leka med vattnet. Det var framför allt ett ställe på asfaltsytan som vattnet samlades och där var barn och lekte nästan hela rasten.

(Lilla gården, maj, två större flickor)

En flicka och hennes kompis stannar kvar ute med en pedagog för de ville inte gå in än. De leker med sanden i sandlådan vid bakkorden. Flickan samlar vatten i hinken och hennes kompis samlar sand på bakkordet. Flickan har en visp som hon blandar vattnet med. Hon frågar pedagogen om han vill smaka hennes soppa och han frågar vad det är för soppa, han smakar och tycker att den var lite smaklös. Sedan håller hon ut soppan i sandlådan och de går in.

Utmaningar

På gården kunde vi inte finna några element som var uppenbart kopplade till en utmanande och riskfylld lek. Däremot kunde vi notera att barnen ibland använde lekutrustningen på ett annat sätt än vad som var tänkt, vilket gjorde att leken blev mer utmanande. Bland annat noterades ett barn som ställde sig uppe på vippgungan och balanserade för att sedan hoppa ner från den. Ett barn sågs balansera på kanten av odlingslådan som bara var ett par centimeter bred. Ett annat barn hoppade upp på spisen i paviljongen för att sedan hänga sig i ribborna som utgjorde taket. Barnen utmanade sig själva genom att stå upp på cyklarna eller att vara fler barn på cykeln än vad den var gjord för. Vid dessa tillfällen blev barnen tillsagda av pedagogerna att de inte fick göra så. De försökte även få upp hög fart genom att cykla eller springa fort, men ibland sågs bristen på utrymme begränsa detta.

Sammanfattning av platsanalys, intervjuer och observationer

Friyta

Alla tre gårdarna är små enligt platsanalysen utifrån lekvärdesfaktor och OPEC. I observationerna märktes detta speciellt på Korpens gård. Barnen fick inte plats att cykla som de ville utan krockade flera gånger med varandra, eller fick vänta in andra barn för att kunna cykla vidare. Under observationerna kunde vi se en fartfylld lek på Stora gården där hela gården utnyttjades och barnen sprang fram och tillbaka från ena änden till andra. Även med cyklarna fick barnen upp en hög fart men det var sällan det ledde till kollisioner på Stora gården, så som det gjorde på Korpens gård eller Lilla gården. Pedagogerna uttryckte en tacksamhet över hur pass stor gården är jämfört med andra gårdar i stan, detta trots att gården inte uppfyller de storlekskrav som Malmö stad har i sin riktlinje. Barnen har möjlighet att använda sig av alla tre gårdarna, det har framgått både vid intervjuerna och observationerna. Dock har det varit tydligt

att barnen på Korpens förskola oftast befinner sig på Korpens gård samt att de yngre barnen mest är på Lilla gården på förmiddagen medan de äldre barn är på Stora gården på eftermiddagen. I intervjun förklaras det att den här fördelningen är gjord på grund av att de större barnen behöver mer plats än de små, och att de riskerar att krocka och störa varandra om de är ute på samma gård samtidigt. Enligt intervjun är de äldre barnen alltid ute på eftermiddagen och de yngre ute på förmiddagen men ibland även en gång till. Det var dock ovanligt att vi såg samma barn ute mer än en gång per dag under våra observationer. Under ett observationstillfälle var grinden mellan Stora och Lilla gården öppen och barnen hade möjlighet att röra sig fritt mellan gårdarna. Under intervjun framkom det att pedagogerna kunde tänka sig att ha grinden öppen oftare och anledningen till att den hölls stängd snarare var av vana. I arkitektens ritning fanns det inte några avgränsande staket mellan gårdarna och tanken var att barnen skulle kunna cykla runt på cykelslingan som löper genom alla gårdar, men förskolan ville ha bättre säkerhet och överblick. Staketet till Korpens gård framhöll pedagogerna som extra viktigt då risken finns att barnen kan ta sig ut i trapphuset och ner på gatan från den gården. Emellertid iaktogs det aldrig någon upplevd otrygghet eller något rymningsförsök på Korpens gård under observationerna.

Vegetation

En relativt stor del av de tre gårdarna är täckta av upphöjda buskplanteringar, dock saknas det växter på många platser. På ritningarna framgår det att det har varit tänkt att vara växter i hela planteringarna men de har troligtvis inte överlevt slitaget av barnen. I intervjun med pedagogerna visade det sig även att boende hade stulit smultronplantor som fanns planterade på gården. Pedagogerna berättade även att de brukar ha planteringslådor som de odlar i vilket vi såg vid observationer i maj, men då hade ännu inget såtts i dem. Däremot så höll en grupp på att plantera något i en av rabatterna under ett observationstillfälle. I intervjun framkom det dock att när de odlat i rabatten förra året så hade det blivit nedtrampat efter en månad trots att de hade satt upp ett staket runt. Att de sysslar med odling visar på ett önskemål om mer växtlighet och att lära barnen om naturens kretslopp. På samtliga tre gårdar fanns en stor brist på träd och kuperade ytor. På gårdarna finns totalt sett bara två träd och dessa står i urnor. I intervjuerna kom det fram att anledningen till att gården hade behövts göras om troligtvis kan ha varit för att rötterna hos träden som tidigare funnits på gården orsakade problem med läckage i byggnaden under. Det uttrycktes en stor önskan hos pedagogerna att ha mer grönt på gården.

Vid observationerna iaktogs en ökning av lekarna i buskarna i maj när bladen hade slagit ut, men även i mars när de var utan blad så användes buskarna till att lekas i. Ett barn refererade till buskplantering som "skogen". Detta framgick även av intervjuerna där en av pedagogerna berättade att ett av buskagen på Stora gården var väldigt populärt att leka i och att det även gav barnen möjlighet att komma undan och gömma sig. Vegetationen användes även i leken som löst material, i form av blad och pinnar. De fyllde även en funktion i rumsligheten och zoneringsen av gården och skapade platser för barn att komma undan, att gömma sig och att leka utan uppsyn.

Läget på taket

Att skolgården är belägen på ett tak är ett faktum som inte är särskilt uppenbart på Triangelns förskola. Det går knappt att se ner till marken och pedagogerna underströk vid intervjun att de flesta som kommer hit för första gången blir förvånade över att det ligger en stor förskola där

uppe. Trafiken utanför är inte heller märkbar på gården. Pedagogerna lyfte fram känslan av trygghet på gården som den största skillnaden från en skola på mark, då det bara är de som bor i byggnaden och de som ska till förskolan som kan komma in på gården. Att gården inte delas med de boende under tiden som förskolans är öppen anser pedagogerna vara ytterligare en stor fördel.

Gårdarna ligger nästan uteslutet i sol under de timmar som barnen vistas ute. Enda undantagen är på Stora gården, där klätterställningen samt området vid paviljongen och gungorna hamnar i skugga från byggnaderna på eftermiddagen. En pedagog beskrev det som att det kan bli varmt som i en gryta och helt vindstilla. Vid tillfällena för fältstudierna så noterades att det blåste mer på Korpens gård än på Lilla och Stora gården. På Korpens gård var det så blåsigt vid ett tillfälle att sanden blåste in i ögonen, vilket möjligtvis hindrade barnens lek. En pedagog liknade gården vid en öken när det blåser på grund av sanden som yr. Precis som det framgick i intervjuerna så fick barnen chans att vara ute även vid regn, vilket var fallet vid en observation. Det ansamlades vatten i en pöl på Lilla gården och där pågick lek under hela rasten. Vid flera tillfällen under observationerna spred sig en doft av matos från ventiliationsutloppen på Stora gården, även vid intervjun bekräftades detta.

Gestaltning/användning av gården

Alla tre gårdar har liknande gestaltning. En pedagog på Korpens förskola sa under ett observationstillfälle att främsta anledningen till att de ibland väljer att vara på den Lilla gården istället är på grund av de små gummikullarna som finns där. En annan pedagog på Korpens förskola sa att de andra gårdarna är bättre än Korpens och roligare att leka på. Stora gården är betydligt större än de andra två samt har fler lekredskap. Medan den Lilla gården är den enda som vi i platsanalyserna har bedömt ha den tredje zonen, *den vilda zonen*, enligt lekvärdesfaktorn. Detta kan vara anledningen till varför Korpens gård inte upplevs som lika bra som de andra två, då de i övrigt innehåller ungefär samma typ av lekutrustning, material och utformning. De upphöjda planteringarna användes mycket i barnens lek, vilket noterades i både de enskilda observationerna och de översiktliga observationerna. Barnen lekte både i planteringarna och på kanterna där de gärna satt och grävde i jorden eller bara gick runt. Pedagogerna berättade att cyklarna är det populäraste lekredskapet och att det lätt blir konkurrens om dem. Om de inte har många cyklar ute så kan vissa barn gå runt sysslösa en stund. Detta märktes under observationerna då barnen ibland började bråka om cyklarna och blev tillsagda att inte ha dem till annat än att cykla på. Att cykelslingan som löper mellan gårdarna bryts av med grindar och staket gör att utrymmet för att cykla på gårdarna ibland kunde upplevas vara för liten.

Det mesta av informationen som vi har fått ta del av genom intervjuerna har även stämt med vad vi har noterat under observationerna av barnen och med platsanalyserna. Vegetationen hade behövt vara rikligare och mer varierad. De hade behövt en större variation i lekutrustningen samt större yta, i de fall då flera avdelningar vistas på samma gård samtidigt. Pedagogerna uttryckte däremot en tacksamhet över att gården var stor i jämförelse med andra förskolegårdar i Malmö. Detta trots att gårdarna enligt platsanalysen har en friyta som är lägre än Malmö stads riktlinje på 30 kvm/barn.

SÖDERTULLS FÖRSKOLA

Bakgrund och beskrivning av förskola

Antal barn: 59 barn

Friyta: ca 340 kvm

Friyta/barn: ca 6 kvm/barn

Placering av gård: plan 3

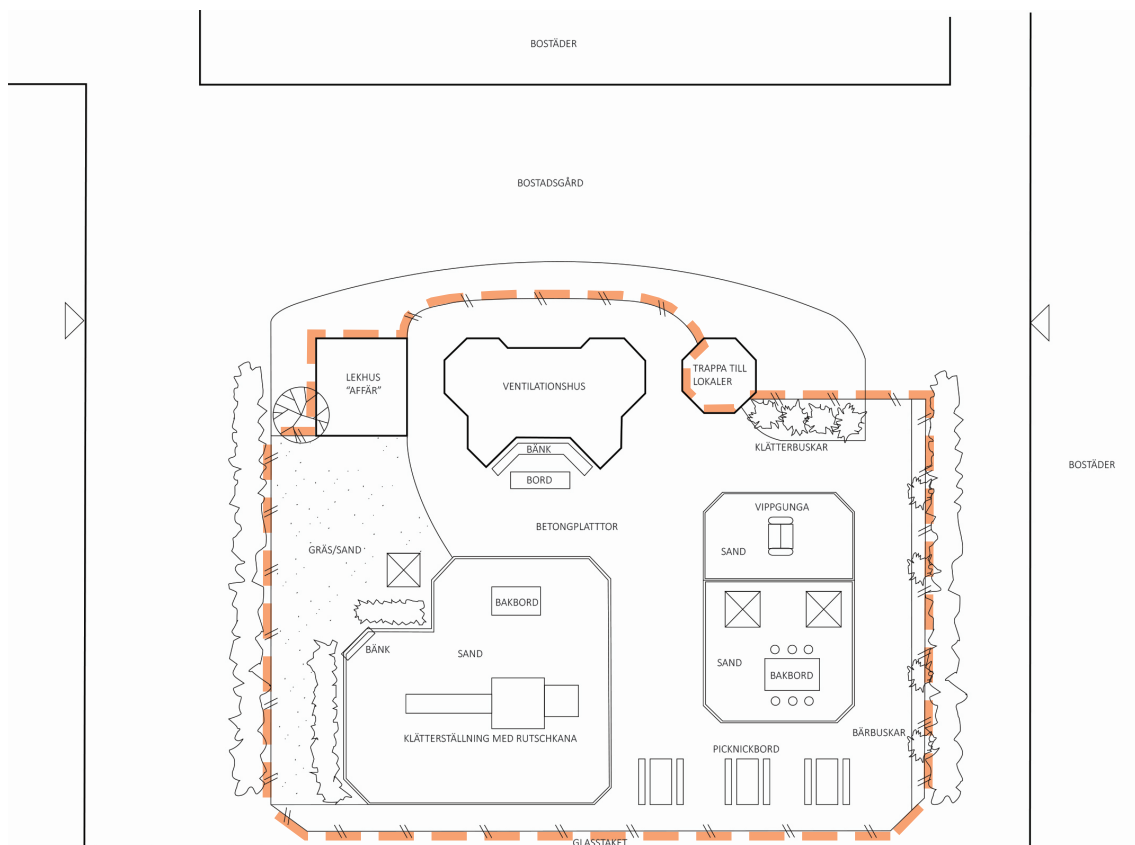
Placering av förskolans lokaler: plan 2

Start av verksamhet: 1991

Gestaltning av gård: 1990

Förskolegården är förlagd på ett tak/en innergård mellan omkringliggande flerbostadshus som är 5-8 våningar högre än gården. Gården angränsar i norr till bostadsgården och skiljs åt med staket och grind. Gårdens södersida vetter ut mot kanalen och avgränsas med ett ca 2 meter högt glasstaket med ytterligare ett staket bakom bestående av två rör av stål. Gården nås från en spiraltrappa eller en hiss inifrån förskolelokalen. Utgången från spiraltrappan har glasväggar vilket gör det möjligt att skymta gården redan från mitten av trappan ungefär.

På gården finns förutom glasbyggnaden där spiraltrappan leder upp även en mindre byggnad och ett litet lekhus som påminner om en affär. Bakom byggnaden finns en trång asfaltsgång och den halvt undangömda ingången till affären. Resten av gården består till största delen av två stora sandlådor, en av dem med en klätterställning med rutschkana och ett krypin under med bord och bänkar. I sandlådan står även ett fristående bakkbord och en bänk. Den andra sandlådan har också ett bakkbord med 6 stubbar att sitta på och en stor vippgunga. Mellan dem finns det två takkupor som är täckta av ett staket i stål. Resten av gården består av ytor med betongplattor som vid besöket till stor del var täckta med sand, samt en mindre gräsyta och ett fåtal buskplanteringar. På ytan med betongplattorna finns ett flertal bord och bänkar. På väggarna hänger det inomhusleksaker, kuddar, vattenkannor och kvastar. Det finns även insektsbon, pedagogiska skyltar och material från naturen samt foton som beskriver förskolans genomförda odlingsprojekt. Gården har endast ett träd, men det finns även några vintergröna buskar, ett par mindre buskar med bär samt några flerstammiga buskar som är ca 2 meter höga.

Figur 7.1 Karta över förskolan Södertulls gård. Ej skalenlig.

Figur 7.2 Överblick över Södertulls förskolegård.

Figur 7.3 Överblick över Södertulls förskolegård.

Figur 7.4 Cykelslingan bakom byggnaden. En tankstation sitter på väggen.

Figur 7.5 Vy inifrån lekhuset "affären". Ett mörkt rum med ingång från cykelslingan och ett affärsfönster ut mot gården.

Figur 7.8 I ena hörnet av gården finns en pedagogisk vägg, där bilder och material från naturen är uppsatt.

Figur 7.9 Andra sandlådan med klätterställning med rutschkana och ett krypin under. I sandlådan finns även ett bakbord där de små barnen föredrog att vara framför det andra

Figur 7.6 Sandlåda med bord, takkupor och en vippunga. I bakgrunden syns klätterbuskarna och entrén till spiraltrappan. Till höger i bild syns bärbuskarna.

Figur 7.10 Tecken på att buskplanteringen används som lektya. I intervjuerna framkom det att barnen grävde efter insekter och maskar här.

Figur 7.11 Installationer på väggarna som barnen har tillverkat.

Figur 7.7 Väggen till den lilla byggnaden på gården användes till förvaring av löst material, med allt från pinnar till typiska inomhusleksaker.

Figur 7.12 Det ca 2 meter höga glasstaketet som vetter ut mot kanalen.

Platsanalys

I platsanalysen har en inventering och bedömning av förskolegården gjorts med hjälp av analysverktygen OPEC (bilaga 5) och lekvärdesfaktor (bilaga 6). Nedan redovisas gårdens poäng och en sammanfattning av analysen. Den fullständiga bedömningen med motivering finns som bilaga 1.

Sammanfattning av platsanalys

Lekvärdesfaktor: -2 poäng (av -7 till +7)

OPEC: 1 poäng (av 1 till 3)

Gården har lägsta möjliga poäng med verktyget OPEC och med lekvärdesfaktor har den ett negativt totalpoäng. Friytan på Södertulls gård är mycket liten, endast 6 kvm/barn, vilket har gjort att den fått lägsta poäng i denna kategori i båda analysverktygen. Vegetationen är sparsam och lekutrustningen är inte integrerad med omgivande ytor vilket har lett till att gården fått mycket låga poäng i båda verktygen i kategorierna som rör vegetation och integration. Gården har även fått låga poäng i kategorierna *tillgänglighet* och *samspel mellan inne och ute*. Ingen fast lekutrustning är tillgänglighetsanpassad eller enkel att ta sig fram till då den står i strid sand och omges av en sarg. De hårdgjorda ytorna som går att ta sig fram på är små och trånga. Det saknas direktkontakt mellan lokalerna och gården, barnen får ta sig upp för en spiraltrappa eller åka hiss för att ta sig ut dit. Gården har egenskaper från *den trygga zonen* och till viss del även *den vidlyftiga zonen*. Gården saknar dock en *vild zon* till följd av avsaknaden av tät vegetation, topografi och möjlighet för barnen att gömma sig eller leka ifred. Den kategori där Södertulls gård får bra poäng är *möjlighet till omvärldsförståelse*. Detta är på grund av alla de installationer, naturmaterial, insektsbon etc. som fanns på väggarna, samt att det fanns sand och vatten att använda till konstruktionslek.

Sammanfattning av intervju

Om pedagogen

Förskolläraren Niklas Kronberg har arbetat på Södertulls förskola i 2 år med barn i 3-5 års ålder. Han har tidigare jobbat i 20 år som förskollärare på förskolor i markplan. En av förskolorna han har jobbat på hade en gård som var nästan 10 gånger så stor som Södertulls gård medan en annan var uppdelad på två avdelningar där den ena inte hade någon gård alls och den andra hade en gård som räckte till ca 10 barn.

Rutiner

De små barnen går ut först, vid kl 9, och är ute lite mer än en timme. De större barnen går ut lite senare för att de är lite vildare i sin lek och därför underlättar det att de inte är ute samtidigt. Oftast är de även ute en stund på eftermiddagarna. När det är fint väder så är barnen ute längre, vilket gör att de små och stora barnen är på gården en längre tid tillsammans. Om alla barnen är uppe samtidigt så är de 59 barn och 10 pedagoger. Om någon pedagog är sjuk så är de också ute mer för att det är enklare att vara ute än inne när de är få pedagoger.

De går ofta ut till gården i små grupper åt gången, 4-5 barn, med en vuxen som har ansvar för att det ska gå smidigt när alla ska ta på sig sina kläder. De små barnen tar hissen upp och de större tar spiraltrappan. Även vissa två-åringar klarar av att ta trappan. Barnen är vana vid det och det har inte hänt någon olycka i trappan än så länge. De stora barnen kan få gå upp och ner själva för att gå på toaletten men de små följs av en vuxen.

De stora barnen lämnar förskolan 1-2 gånger i veckan och går till lekplatser och parker som ligger i närheten. Ofta går de till Spirallekplatsen eller Kungsparken och Slottsparken. De brukar undvika Sagolekplatsen för där är det så många andra barn att det blir svårt att hålla koll på alla. De brukar istället leka mycket under promenaden till parken där de kan klättra i träd och samla kottar och pinnar. Syftet är att barnen ska få röra sig lite mer fritt och springa runt. På gården är det svårt att springa runt, speciellt när de mindre barnen är ute samtidigt för då blir det lätt att de kolliderar.

Användning av gården/lek

Barnen gillar att åka i rutschkanan och att leka affär och laga mat i det lilla huset. De tycker också att det är väldigt roligt att leta efter insekter och gräva i rabatterna. De brukar även klättra i de små buskarna vid spiraltrappan och det fungerar bra, berättar Niklas. Ibland tar de ut cyklar och då öppnar de upp grinden till bostadsgården intill så att 6-7 barn kan cykla runt där under uppsikt av en pedagog. Niklas menar att förskolegården erbjuder tillräckligt att upptäcka för de små barnen, de behöver inte komma ut lika mycket som de stora. Niklas tycker inte att de stora barnen får tillräckligt med rörelse eller varierad lek av att bara vara på gården. Gunghästen är populär för alla åldrar för de kan gunga så snabbt de själva vill. De små barnen får inte använda rutschkanan för det är för stor risk att de slår sig. Niklas anser att det som saknas på gården är utrustning som främjar rörelse, till exempel en balansgång och en mindre rutschkana för de små barnen. Niklas uttrycker tydligt att gården inte är tillräckligt stor. Det finns inget på gården som inte används eftersom den är så liten, men de äldre barnen är oftare på det bakhjulet som är längre bort från där de vuxna brukar vara.

Pedagogerna tar ibland med redskap inifrån som barnen kan samla insekter i och luppar som de kan använda. De brukar även ta med kottar som får ligga kvar på gården. Det finns däremot inte så mycket som barnen kan påverka på gården, det finns inte mycket som går att flytta på. Däremot så kan de leka kreativa lekar, till exempel när de krattar eller gräver gropar.

De större barnen leker nästan alltid i grupp, ofta om 2-3 barn, medan de små leker antingen i grupp eller ensamma. Det finns platser där de vuxna inte alltid har överblick, som det lilla huset eller bakom förrådet. Niklas menar att det kan hända saker där eftersom pedagogerna inte har uppsikt, t.ex. att barnen kränker varandra.

Förutsättningarna på tak

Niklas anser att en av de största fördelarna med att ha gården på tak är närheten till gården, att inte behöva korsa någon gata och att den är lätt att överblicka. En annan sak som han värderar högt är utsikten över vad som händer på gatan nedanför. Tack vare det stora glasstaketet kan barnen se omgivningen från ett annat perspektiv än de normalt gör. Nackdelarna är att gården inte ligger i samma plan, de måste ta sig upp till gården via spiraltrappan. Det kräver att de är flera i personalen som går upp på gården, för någon måste kunna följa med barnen ner om de

behöver gå på toa eller hämta något. Det är blåsigt på gården och solen skiner starkt vilket Niklas tror kan påverka barnens lek ibland. En annan nackdel är att gården antagligen är mindre än den varit om den legat på mark. Trots det tycker Niklas att gården är bättre än gården på förskolan han jobbat på tidigare, där de var tvungna att korsa en väg för att nå gården.

Niklas tror att höjden har påverkan på barnen för att han ser att de tycker att det är jättekul att titta ner på bilar. Han menar att glasstaket är något som alla takgårdar bör ha. Niklas har inte upplevt att barnen leker försiktigare än de hade gjort på mark utan tror att det i så fall bara är de vuxna som tänker på höjden som en fara. Ibland har de problem med att barnen kastar ut krattor och spadar över staketet vilket restaurangen nedanför har påpekat. De får inte leka med större bollar på gården av samma anledning, men mindre bollar har fungerat bra. Barnen klättrar ibland på staketet, mest för att få pedagogernas uppmärksamhet, tror Niklas. Men han har aldrig känt oro för att de ska klättra över och trilla ner. Istället är han mer orolig att barnen ska ta sig ut genom någon dörr till trapphuset, därför har förskolan skaffat ett extra lås på dörren.

Samspelet med de boende runt omkring på gården fungerar bra enligt Niklas. Det är sällan någon som klagar. Det är heller aldrig någon vandalism på gården när förskoleverksamheten är stängd, vilket nog är tack vare att det är bostäder runt omkring. Förr hade de ibland problem med att några av de boende vistades på gården. Det är möjligt för dem att ta sig in på gården men det händer väldigt sällan nu.

Pedagogens åsikter och reflektioner

Niklas tycker att gården är en lämplig utemiljö för de små barnen men de stora behöver mer yta än vad gården erbjuder. Det är inte alltid de har resurser nog för att gå iväg med barnen till andra platser. Det skulle även behövas mer utmaningar för barnen, till exempel någon lekutrustning där de kan träna balansen på och lite mer lekmaterial.

Sammanfattning av platsanalys och intervju

Friyta

Resultatet från både platsanalysen och intervjun visar att förskolegårdens friyta är för liten. Den framräknade friytan, ca 6 kvm/barn är långt under de 30 kvm/barn som står i Malmö stads riktlinjer för förskolebarn. I intervjun framkom det att gården kan vara tillräcklig för de små barnen men att de större barnen behöver mer utrymme och utmaning. Det saknas större oprogrammerade ytor där barnen kan få upp farten och det saknas lebuskage där barnen kan leka ostört och få skapa sina egna platser. En bättre zonering och variation av gården hade kunnat göra att gården passat bättre för de större barnen, dock sätter den lilla friytan begränsningar för detta. För att undvika att barnen stör varandras lek har pedagogerna som rutin att de små barnen nyttjar gården först och sedan får de stora barnen komma ut. 1-2 gånger i veckan brukar även pedagogerna och de stora barnen ge sig iväg till närliggande parker och lekplatser. Stor del av leken sker på väg till lekplatsen och på de gröna ytorna utanför, istället för inne på själva lekplatsen. Under intervjun poängterades det att dessa promenader till andra ställen var värdefulla för barnen eftersom de kan springa och röra på sig mer fritt än på takgården. I intervjun framkom det också att de ibland använder en annan del av takgården som ligger precis utanför förskolegårdens grindar för att cykla runt på. Vid sådana tillfällen går 1 pedagog med 6-7 barn över till den delen av gården.

Vegetation/löst material

En tydlig observation vid platsbesöket var att vegetationen på gården var mycket liten, detta bekräftades även vid beräkningen då det visade sig att bara 8 % av friytan täcks av växtlighet. De planteringar som finns är ett tillskott i lekmiljön och uppskattades av barnen, då det genom intervjuerna visade sig att barnen lekte i buskarna och grävde i jorden efter maskar och insekter (figur 7.10).

En annan uppenbar observation vid platsbesöket var allt material som hängde på väggarna; alltifrån naturbilder med tillhörande text, till egentillverkade djur-bon (figur 7.11). Det var påtagligt att förskolegården användes som ett klassrum utomhus. På väggarna hängde även lösa naturliga material såsom kottar och pinnar och i intervjun framkom det att de tog med sig naturmaterial upp på gården. Barnen var fascinerade av djurlivet och de var ofta sysselsatta med att leta efter insekter när de var ute på förskolegården. Tillgången på det lösa materialet och installationerna som barnen tillverkat själva är ett tillskott till gården som ökar lekpotentialen, då det finns mer att utforska och skapa en lek utifrån.

Gestaltning/användning av gården

Enligt pedagogen användes alla platser och lekredskap på gården. Olika lekredskap användes av barn i olika åldrar. Bakbordet och platsen närmast trappuppgången användes mest av de små barnen och de stora barnen höll sig ofta längre bort på gården. De flerstammiga buskarna var väldigt populära som klätterträd och användes mycket (figur 7.6), "Där klättrar alltid 4-5 barn i buskarna" (Kronberg, intervju, 2017-03-24). Lekutrustningen och de separata sandytorna som de är placerade i tar upp stor del av gårdens yta, att integrera dessa med varandra och med omgivande ytor hade skapat en bättre zonering av gården som gett större lekpotential. Det som under intervjun framkom saknades på gården var någon typ av balansgång och en rutschkana för de mindre barnen. Det mesta av lekmaterialet är inte heller möjligt för barnen att förändra eller göra konstruktioner av.

Läget på taket

Det ca 2 meter höga staketet av glas (figur 7.12) var något som genom intervjun framgick som en stor tillgång på gården. Barnen var nyfikna på vad som hände nere på gatan och sprang ofta fram och tittade ut genom glaset om det hände något speciellt där nere. Glasstaketet medförde en känsla av att rummet fortsatte bortom staketet, vilket kan ha gjort att gården under platsbesöket upplevdes större än vad den egentligen är. Läget på taket medför en förflyttning upp och ner för trappan, vilket sågs som en nackdel. Gården är utsatt för vind och sol och när dessa är starka kunde det vara en påfrestande miljö uppe på taket.

SPINNERIETS FÖRSKOLA

Bakgrund och beskrivning av förskola

Antal barn: 72 barn

Friyta: 2002 kvm

Friyta/barn: ca 28 kvm/barn

Placering av gård: plan 4 och plan 6

Placering av förskolans lokaler: plan 2

Start av verksamhet: mars 2016

Gestaltning av gård: 2016

Förskolegården är förlagd på taket av köpcentrumet Mobilia och är uppdelad på två plan, en större gård på fjärde våningen och en mindre gård på sjätte våningen. Gårdarna förbinds genom en trappa på utsidan av byggnaden, men det finns även möjlighet att ta hiss upp till plan 6. Gården på plan 4 omges av flätverksstängsel i partier där omgivningen är i samma nivå som gården och glasstaket där gården har kant mot marknivå. På plan 4 finns ett flerbostadshus vars balkonger och uteplatser vetter mot förskolegården. Gården på plan 6 omges av flätverksstängsel och har ingen kant ner mot marknivå. Förskolelokalerna ligger på plan 2 och för att ta sig ut till gården får man ta sig igenom en lång korridor och sedan ta hissen upp till fjärde våningen där utgången till gården finns.

Majoriteten av markmaterialen som använts är gummigranulat och betongplattor. Utöver det består ytorna till stor del av trä och konstgräs. En liten del av ytan består av plantering eller äng/gräs. Den volym- och skuggbildande vegetationen är liten, näst intill obefintlig då det endast finns ett träd på hela gården och fyra flerstammiga träd/buskar i urnor. Det finns endast en plantering gjord för lek, som är upphöjd och består av en växtart, vide. En naturlig gräs/ängsyta finns utanför grinden, innan trappan som leder upp till plan 6. Gården har däremot rikligt med odlingslådor på båda våningar, totalt ca 20 st, som innehåller bärbuskar, sommarblommor och grönsaker. Lekutrustningen är varierad och erbjuder lek för olika åldrar. Det finns sandlåda med bakbord, vattenlek, tipis, kullar, klätterställning med rutschkana, inburad bollbana, löparbana, scen, "affär", balansgång, gungor och klätterställning för mindre barn. På gården finns också insektholkar, förråd med löst lekmaterial och bänkar.

Figur 8.2 Översikt över gården. Konstgräs, trädäck och gummasfalt i gult och orange. Vegetationen består i huvudsak av utspridda urnor med buskträd i.

Figur 8.5 Sand- och vattenlek och tips. Bakom skymtas "lek-skogen" med tips och bjälkar som var tänkt att vara klädda med klättrväxter och segelduk.

Figur 8.3 Del av korridoren som leder ut till gården, väggarna är målade för att det ska vara lätt att hitta.

Figur 8.6 Odlingsslådor för barnen.

Figur 8.7 Den instängslade "sagoplatzen" med björkstockar och sedummatta med kullar. Där är glasstaket mot kanten.

Figur 8.8 De boendes uteplatser ligger i direkt anslutning till gården. Tidigare stod picknickborden här men efter klagomål från grannarna flyttades de till andra änden av gården.

Figur 8.4 Den största kullen på gården är integrerad med lekbuskaget. I den svarta byggnaden bakom ligger entrén till gården.

Figur 8.9 Det enda lekbuskaget på gården utgörs av en upphöjd plantering med vide och ett träd.

Figur 8.10 Instängslad plats med ängsgräs och björkstockar och en trappa som leder upp till övre gården. På väggen hänger insektholkar.

Figur 8.13 På Spinneriets gård finns det många planteringslådor där de bland annat odlar smultron.

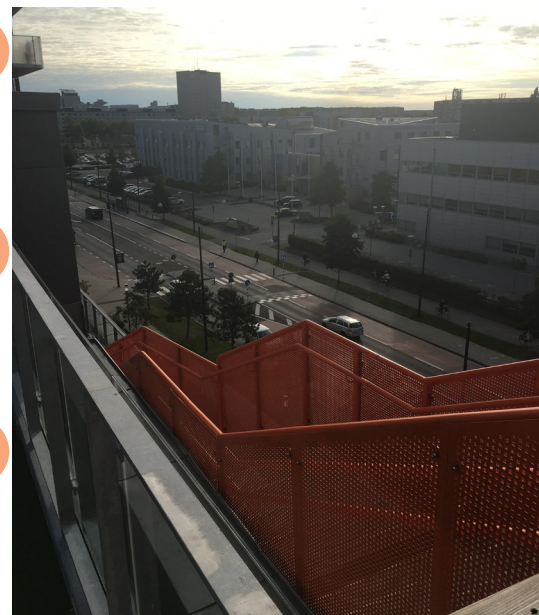
Figur 8.11 Tillgänglig ramp i trä. På höger sida finns planteringslådor och på vänster sida ett förråd, scen och "affär".

Figur 8.14 På övre gården finns en cykelslinga/löpbana, en klätterställning och en bollbur.

Figur 8.12 Utsikt över omkringliggande landskap. Till skillnad från gården på nedre plan ger denna gård en "takkänsla".

Figur 8.15 Från trappan är känslan av att vara på tak påtaglig och det är bra utsikt över staden.

Platsanalys

I platsanalysen har en inventering och bedömning av förskolegården gjorts med hjälp av analysverktygen OPEC (bilaga 5) och lekvärdesfaktor (bilaga 6). Nedan redovisas gårdens poäng och en sammanfattning av analysen. Den fullständiga bedömningen med motivering finns som bilaga 1.

Sammanfattning av platsanalys

Lekvärdesfaktor: 2 poäng (av -7 till +7)

OPEC: 1,7 poäng (av 1 till 3)

Gården har en storlek som gör att den i båda analysverktygen får det mellersta poänget, det är dock på gränsen att den når en sammanlagd yta på 2000 kvm. Gården har en brist på vegetation, vilket visat sig i både OPEC och lekvärdesfaktor. Träden och buskarna är, med undantag för ett lekbuskage, placerade i urnor eller odlingslådor där det inte är möjligt för barnen att leka. Lekredskapen är väl integrerade i det landskap som taket erbjuder, t.ex. är tipis placerade i det kulliga landskapet och gården erbjuder en variation i lekutrustning och ytor. Dock saknar gården naturliga partier som kan bli en del av lekutrustningen och landskapet vilket gjort att gården inte fått högsta poäng i kategorin integrering. Avsaknaden av naturlig "vild" vegetation är också anledningen till att gården inte har den *vilda zonen* som efterfrågas i Malmös lekvärdesfaktor. Gården har däremot egenskaper både från den *trygga* och den *vidlyftiga zonen*. Gården har fått högsta poäng i *tillgänglighet* och *möjlighet till omvärldsförståelse*. Tillgängligheten är hög eftersom nästan alla ytor går att ta sig fram på som rörelsehindrad, det finns också flera lekredskap som är tillgänglighetsanpassade. Gården har rikligt med odlingslådor som förändras med årstiderna och ger kunskap om kretslopp. Det finns insektsholkar och björkstockar där djurlivet kan studeras och möjlighet till konstruktionslek med vatten och sand. Gården har fått låga poäng på *samspel mellan inne och ute* eftersom lokalerna ligger på olika plan och det är en transportsträcka och hiss för att komma ut på gården.

Sammanfattning av intervjuer med pedagoger

Om pedagogen

De två respondenterna på Spinneriets förskola är förskollärarna Anne Sjöstedt som jobbar med de mindre barnen, 1-3 år, och Karin Henriksson som jobbar med de större barnen, 3-6 år. Båda två har jobbat på förskolan sedan den öppnades 1 mars 2016 och innan dess har de arbetat på förskola på mark i ca 25 respektive 35 år.

Rutiner

Barnen vistas på gården vanligtvis minst en timme på förmiddagen och en timme på eftermiddagen, hur länge de är ute beror till viss del på vädret. Om det är stormvarningar, åska eller väldigt varmt får de stanna inne, men det är väldigt få gånger det har varit så extremt väder. Hur många barn som är ute samtidigt kan variera från en liten grupp på 5-7 barn till hela förskolan som är runt 72 barn. De är 3 pedagoger på varje avdelning och när alla barn är ute samtidigt så är det 12 pedagoger ute. Gården är uppdelad på två plan och när det är många barn ute så brukar

de dela upp sig så att några av de större barnen går upp på den övre gården. Alla avdelningar har även en dag i veckan som de beger sig ut i naturen, till exempel till Pildammsparken eller lekplatser i närheten. Syftet med utedagarna är enligt Anne att uppleva naturen på annat sätt än vad gården kan erbjuda, till exempel för att uppleva årstidskiftningarna i vegetationen och insektslivet.

För att ta sig ut på gården från förskolelokalerna på andra våningen måste barnen först gå ut genom kapprummet och ut i en lång korridor som är baksidan av köpcentrumet (figur 8.3), sedan ta hissen upp till fjärde våningen. Anne menar att den långa promenaden ut till gården nästan blir som att ge sig iväg på utflykt eftersom alla barnen måste vänta in varandra. Karin håller med om att det är lite annorlunda. Det finns en toalett i anslutning till entrén till gården på fjärde våningen så det är lätt att följa med barn som behöver gå på toaletten. Dörren är kodad av säkerhetsskäl och barnen får inte röra sig in och ut själva.

Användning av takgården/lek

Karin tycker att Spinneriets gård erbjuder samma lekar som andra förskolegårdar men att det som är lite annorlunda är att det inte finns så mycket naturliga material. Det finns ingen gräsmatta eller några krypin bland buskar. Anne anser att gården inbjuder till fysisk lek; barnen brukar alltid springa runt på kullarna eller leka på rutschkanan eller klätterställningen. Sandlådan är också väldigt populär för de yngre, speciellt när pedagogerna plockar fram sandleksaker. Planteringarna är omtyckta på sommaren, speciellt roligt är det att äta av smultronen. På gården på plan 6 vill barnen gärna cykla. Asfalten och en tom hörna med konstgräs på den övre gården är det enda som inte utnyttjas så mycket på gården. Barnen leker mestadels tillsammans men det finns några kojor där de går undan för sig själva ibland.

Pedagogerna är noga med att lära barnen att de inte får klättra på staketet och de har aldrig försökt någon gång. En annan faktor som kan begränsa lekmöjligheterna är att vattenpölar inte bildas på gården. Anne tycker att det saknas träd och naturliga skuggplatser. De har bett om solsegel men de har fortfarande inte kommit. Karin håller med om att solljuset kan vara ett stort problem på gården, de har fått säga till att barnen ska ha keps och solglasögon på sig när solen skiner. I övrigt anser de att vind, ljud och luftföroreningar nästan är ett mindre problem än på marknivå.

Det händer att de tar ut material inifrån, som ritsaker eller t.ex. ärtpåsar för rörelselekar. De har inte tagit med några material från naturen än men de har pratat om att göra det. Barnen har chans att påverka vad för lekmaterial som köps in till gården och vad de vill leka med. På grund av att det inte är förskolan som äger gården så kan de inte göra åverkan på gården utan att få godkännande, de får till exempel inte spika fast något. Viss typ av kreativ lek kan de ändå göra som att gräva i sanden och leka med vatten och rita med kritor på asfalten. Båda tycker att gården är tillräckligt stor men Karin menar att när alla barnen är ute så får de äldre barnen ta hänsyn till de yngre så att de inte springer ner dem.

Förutsättningar på tak

Både Anne och Karin tycker att fördelarna med att förskolegården ligger på tak är att den inte blir vandaliserad för att ingen annan är förskolan har tillgång till den. De kan lämna kvar sina saker utan att de blir stulna och planteringarna blir inte förstörda. En annan fördel är att de inte behöver oroa sig för att grindar ska stå öppna. Karin tycker att utsikten och frihetskänslan har stort värde samt tillgången på sol. På den förskola hon jobbat på visste de knappt vad det var för väder när de var på gården eftersom den var omringad av höga hus. Nackdelarna tycker de är att gården har ett konstgjort och tillrättalagt uttryck, den ser likadan ut som många lekplatser som byggs idag. De anser att barnen också måste få tillgång till naturen med löst material som man t.ex. kan bygga kojor av. Karin hade även önskat att inomhuslokalerna och gården låg på samma plan så att de äldre barnen hade kunnat röra sig mer fritt mellan inne och ute. Anne menar att det blir lite mindre spontant än på en gård i markplan. De får till exempel inte göra upp eld, på en annan förskola brukade de ha grillfester med föräldrarna.

Barnen verkar inte reflektera över att de befinner sig högt upp på tak, de leker precis likadant som på mark. I början reagerade några av de vuxna på höjden, speciellt trappan till översta gården var lite obehaglig. Tidigare fanns det även lite bekymmer över säkerheten med staketet, men de små barnen är inte intresserade av utsikten. De äldre barnen bryr sig bara om de vuxna tar initiativet och t.ex. säger att de ska räkna gröna bussar på marken. Annars brukar barnen inte vara framme vid staketet. Både Anne och Karin upplever gården som en trygg miljö. Karin poängterar dock att det finns en viss oro att barnen ska lära sig koden till dörren och ta sig in till hissen och korridorerna själva. Därför har alltid någon i personalen lite extra koll på dörren.

De som bor i huset som tornar över gården har vetat om att det låg en förskola där när de flyttade in men i början så klagade en del av dem på ljudnivå. Detta resulterade i att förskolan fick flytta borden en bit bort och hålla bollspel och annan lek på avstånd. Nu har de boende lärt sig att barnen är ute på förmiddagen och därför syns inte så många ute på balkongerna då, men på eftermiddagen är det fler ute. Barnen får leka med bollar även utanför bollburen på högsta våningen. Bollarna har ibland därför hamnat på de privata uteplatserna och på det platta taket runt omkring, men det har inte varit ett stort problem förutom att de har blivit av med många bollar. Ibland har hyresgästerna som har balkong över gården slängt ner fimpar men efter tillsägelse händer det mer sällan. Vid enstaka tillfälle har ungdomsgäng tagit sig upp på taket men det slutade när de blev upptäckta.

Pedagogens åsikter och reflektioner

På frågan om de anser att förskolegården är en lämplig utemiljö för barnen svarade Anne att hon tycker den är lika lämplig som någon annan utemiljö. Karin svarade att den funkar bra men att det alltid finns utrymme för utveckling. Hon drömmer om en gård med naturlig växtlighet som man kan gömma sig i, men framhåller samtidigt att detta är en trygg gård. Anne hade velat ha mer skugga och kunna göra upp eld. Hon tycker också att det skulle behövas lite mer som triggar igång fantasin, t.ex. en affär. Hon tycker att gården är perfekt för de små barnen men att de äldre kanske hade behövt något lite mer utmanande. Karin hade velat ändra placeringen på sandlådan som nu ligger i den enda blåsiga hörnan, vilket gör att det blir kallt där även på sommaren. Båda två är överens om att gården skulle behövt vara lite mer naturlig och originell.

Sammanfattning av intervju med landskapsarkitekt

Per Andersson, landskapsarkitekt på Sydväst arkitektur och landskap, berättar att projektet startades 2008 av fastighetsbolaget Atrium Ljungberg. De ville ha en förskola på köpcentrumet Mobilia då deras vision var ett multifunktionellt komplex. Malmö stad var intresserad av att hyra en förskola i deras lokaler. Problemet var att taket på den befintliga byggnaden där förskolan skulle ligga inte var dimensionerad för att tåla så stora laster och därför fick taket förstärkas med bjälkar. Även efter förstärkningen tålde taket fortfarande bara en begränsad last vilket har påverkat gestaltningen av förskolegården avsevärt och inneburit många utmaningar för landskapsarkitekterna. Kullen med trädet är den enda platsen som tål lite tyngre last och alla träd i urnor har placerats där det finns pelare under.

Malmö stad planerar efter förtätnings-principen och då är det nödvändigt att utnyttja taken. I verkligheten är det sällan möjligt att skapa drömskolan med vild natur. Man får anpassa sig till de förutsättningar som finns och göra det bästa av det, menar Per. Landskapsarkitekterna på Sydväst hade en löpande dialog med Malmö stad under projektet då de arbetade för att uppfylla kriterierna i lekvärdesfaktorn. Förskolegården nådde upp till +3 poäng i lekvärdesfaktor och fick beviljat bygglov. Detta trots att samspelet mellan inne och ute är kasst, menar han, vilket är en av kategorierna i lekvärdesfaktorn.

Gestaltning

Vad gäller gestaltningen berättade Per att de började med att titta på vilka styrkor förskolan hade. De kom fram till att läget mitt i staden var en stor fördel, med god möjlighet för barnen att titta ut och vara del av ett sammanhang. De ville också dra nytta av det bilfria och lekfulla området vid Mobalias entré. De såg därför till att det fanns en trappa ner dit, så att barnen kunde ta sig ner och leka i vattenspelet. Då det var en nybyggd skola fanns det ingen möjlighet att ha kontakt med förskolans verksamhet och anpassa gården efter deras önskemål, vilket annars är möjligt vid ombyggnader av skolor. Istället fick vi göra så gott vi kunde efter våra egna erfarenheter och efter de riktlinjer som finns, berättar Per.

Vilka laster takbjälklaget är dimensionerat för har genomsyrat hela projektet och styrt gestaltningen. Flertalet idéer fick släppas för att taket helt enkelt inte klarade av lasterna. Per menar att växtligheten är det sämsta med taggården och han hade önskat kunna rita in mer vegetation. Eftersom det är ett extremt klimat på taket och växterna står i urnor kommer skötseln vara viktig. Han berättade också att säkerhetstänket har följt med genom hela projektet och att de var glada att de fick igenom att ha glasstaket i vissa partier. Vidare berättade Per om de idéer de haft i gestaltningen och hur de haft barnen i fokus. Detta har inneburit att de ibland fått strida för att få igenom vissa materialval och viss utformning som de tror kommer gynna barnen och deras lek, men som har inneburit en högre kostnad. Inför projektet hade de tittat på några takförskolor i Danmark men inte tyckt att dessa var särskilt bra eftersom de upplevde att det hade satsat mer på design och "coolhet" än att få in ett barnperspektiv på gården.

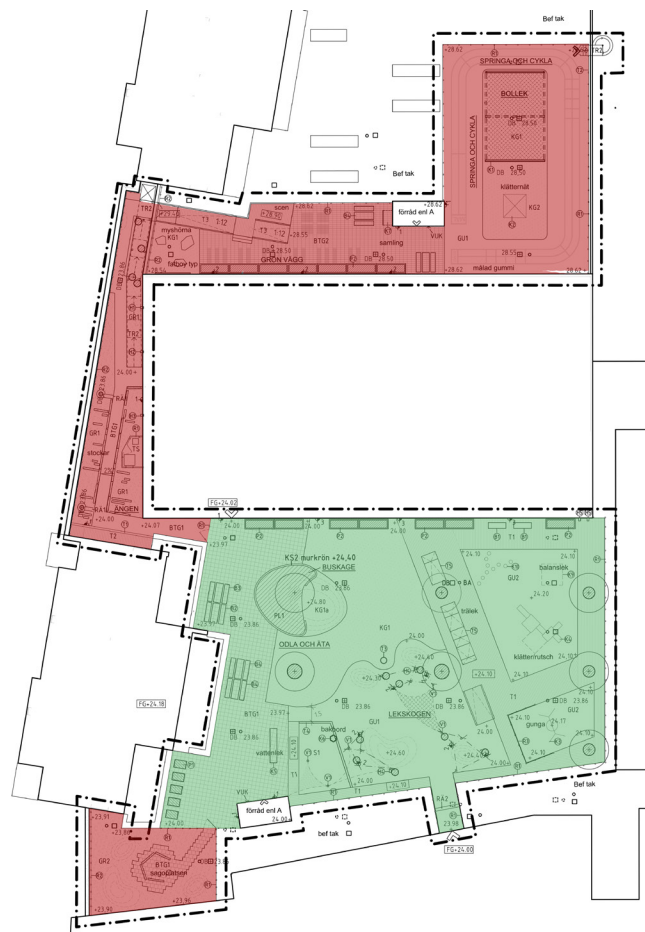
Per tror på att det kan bli lika bra förskolor på tak som på marken om bara takets bärlast är tillräcklig. Han menar att alla gårdar på tak inte per automatik är dåliga gårdar och påtalar att vissa taggårdar t.ex. kan vara bättre än kringbyggda gårdar på mark, men han håller med om att det finns många dåliga exempel på taggårdar.

Sammanfattning av platsanalys och intervjuer

Friyta

Storleken på friytan lever upp till de ambitioner som Malmö stad har på minst 2000 kvm. Gården erbjuder dock inte 30 kvm/barn, vilket gör Spinneriets förskolegård till ett avsteg från riktlinjerna. De krav som ställs vid avsteg är att gårdens friyta ska vara 25-30 kvm/barn och uppnå +3 poäng i lekvärdesfaktor. Gårdens friyta är ca 28 kvm/barn och i intervjun med landskapsarkitekt framkom det att gården nått upp till +3 i lekvärdesfaktor och därmed beviljats bygglov. I vår analys av gården uppnår den däremot bara +2 poäng i lekvärdesfaktor. De största anledningarna till detta är bristen på vegetation och gårdens placering i förhållande till förskolelokalerna. I dokumentet för Malmö stads riktlinjer står det skrivet "Avsteg från att friytan ska ligga i direkt anslutning till förskoleverksamhetens lokalers entréer är inte möjligt" (Malmö stadsbyggnadskontor, 2016, s. 10). Spinneriets förskolegård kan inte betraktas ligga i direkt anslutning till förskolans entréer då barnen och pedagogerna måste ta sig genom en korridor och hiss för att komma ut på gården (figur 8.3). En av pedagogerna menade att promenaden till gården kunde liknas vid en utflykt eftersom de måste vänta in varandra och gå i samlad trupp. Det fanns en önskan om att gården skulle legat i samma plan som lokalerna för att barnen då hade kunnat röra sig mer fritt mellan inne och ute.

Att förskolegårdens friyta är placerad på två olika plan påverkar utrymmet och möjligheten till lek. I intervjuerna och samtalet med biträdande förskolechefen framkom det att gården på sjätte våningen (figur 8.14) brukar användas av de större barnen och att den används som en slags extra gård dit de tar sig med ett begränsat antal barn och använder den främst när det är många barn ute. Under första platsbesöket berättade biträdande förskolechef att det inte är mer än sju barn och en pedagog där uppe åt gången, för att det blir svårt att hålla koll på alla annars. Barnen får inte vara där uppe själva, därav den stängda grinden till trappuppgången. Hon berättade även att de stora barnen tyckte det var kul att vara där uppe och att de såg det som deras "egna" gård eftersom de små barnen inte fick vara där. Utöver ytan vid trappuppgången finns det en mindre yta på plan 4 som är avgränsad med stängsel och grind (figur 8.7). Biträdande förskolechef berättade att grinden är låst och att barnen inte får vara där utan sällskap av en pedagog eftersom de inte litar på glas-staketet då två rutor har gått sönder tidigare. Detta har gjort att ytan mest används till förvaring, t.ex. uppställningsplats för vagnar. De låsta grindarna gör att den yta barnen kan använda utan pedagogernas sällskap minskar. Den yta de använder frekvent är betydligt mindre än den totala friytan, 1160 kvm respektive 2002 kvm. 1160 kvm är den yta som alltid är tillgänglig för barnen, dvs där de inte behöver passera några stängda grindar eller ha någon extra pedagog som sällskap, vilket utgör ytan direkt utanför dörren på plan 4 (figur 8.16). De intervjuade pedagogerna anser att gården är tillräckligt stor, men en av dem tillägger att när alla 72 barn är ute samtidigt så får de stora barnen ta hänsyn till de små så att de inte springer in i dem.

Figur 8.16 Grön färg markerar yta som nås utan att passera en grind.

Vegetation

Förskolegården fick ett lågt poäng både i lekvärdesfaktor- och OPEC-bedömningen när det kommer till vegetation och kupering, bara ca 10 % av ytan utgörs av detta. Under platsbesöket noterade vi att vegetationen var mycket liten och den som finns där är mestadels upphöjda planteringsbäddar och flertalet av dessa är inte möjliga att leka i (figur 8.2). I intervjuerna framkom det att båda pedagogerna saknade en mer naturlig karaktär på gården, det nämndes t.ex. gräsmatta, träd som skuggar, buskar där barnen kan krypa in och löst material att bygga kojor av. I intervjun med landskapsarkitekten framkom det att orsaken till den knappa grönskan var ett underdimensionerat bjälklag, lasterna har begränsat mängden vegetation och placeringen av träd och buskage har utgått från var det rent konstruktionsmässigt är möjligt att placera dem. Han menade på att vegetationen var det sämsta med gården och berättade om olika idéer de haft för att försöka kompensera för bristen på större vegetation.

Läget på taket

Bristen på vegetation är en bidragande faktor till att skuggförhållandena på taggården är dåliga. Både i intervjuerna med pedagogerna och i samtalet med biträdande förskolechef framgick det att gården saknar skugga och att solljuset stundvis utgör ett stort problem. Pedagogerna får se till att barnen har keps och solglasögon på sig och biträdande förskolechef menar att de har fått gå in och leka i vissa fall då det har varit alldeles för varmt ute. Enligt ritningarna ska gården ha solsegel, men de har inte levererats ännu. I övrigt är inte gården utsatt för mer vind, ljud och luftföroreningar än en gård på marken, det upplevs snarare som ett mindre problem på taket.

De främsta fördelar som nämns med att ha gården på taket är inte direkt kopplade till värden för barnen. Pedagogerna upplever att gården är säker eftersom inte obehöriga har tillgång till gården, de behöver inte heller oroa sig för vandalism eller nedskräpning. Biträdande förskolechef menar också att det känns tryggt att de inte behöver oroa sig för att barnen ska öppna grindar och ta sig ut och hon värdesatte också att gården var lätt att överblicka. En av pedagogerna lyfte fram värdet av utsikten och att kunna uppleva vädret, vilket hon menade inte är möjligt på en kringbyggd skuggig skolgård på mark.

Gestaltning/användning av gården

Genom platsanalysen kunde vi se att det fanns många lekredskap som främjade rörelselek och kunde ingå i *den vidlyftiga zonen*. Detta bekräftades i intervjuerna där pedagogerna berättade att barnen brukade springa på kullarna, leka på rutschkanan eller i klätterställningen, cykla och spela boll. Lekredskap typiska för *den trygga zonen* fanns också på gården (figur 8.5). Vi ansåg däremot att *den vilda zonen* saknades, vilket främst beror på att bristen på vegetation gör att barnen har mindre möjlighet att komma undan, skapa egna platser och bygga. Även detta bekräftades i intervjuerna då det framkom att det saknades kryp-in bland buskar och naturliga material att leka med.

SAMMANFATTNING

Utrymmet på taket

Ingen av de studerade gårdarna levde upp till Malmös ambition på 30 kvm/barn och endast Spinneriets förskola levde upp till kravet på en sammanlagd yta om 2000 kvm. När grinden mellan Stora och Lilla gården på Triangelns förskola är öppen så har de också en sammanlagd yta på över 2000 kvm. Södertulls gård har den minsta friytan av de studerade gårdarna, endast 6 kvm/barn och Spinneriets har den högsta, 28 kvm/barn.

Förskolegård	Friyta/barn	Sammanlagd friyta
Stora gården (Triangelns förskola)	19 kvm/barn	1125 kvm (totalt 2012 kvm)
Lilla gården (Triangelns förskola)	20 kvm/barn	887 kvm (totalt 2012 kvm)
Korpens gård	13 kvm/barn	642 kvm
Spinneriets gård	28 kvm/barn	2002 kvm
Södertulls gård	6 kvm/barn	340 kvm

Figur 9. Tabell över förskolegårdarnas friyta.

Vilken yta som kan anses räknas till friytan kan däremot diskuteras eftersom det finns en skillnad på ytan som är avsedd för att användas av barnen och ytan som faktiskt är tillgänglig för barnen under en rast. Under platsanalyser, intervjuer och observationer på Triangelns och Spinneriets förskola har det noterats att utrymmet barnen har till förfogande är mindre än vad som anges i ritningarna eftersom gårdarna är uppdelade med stängsel och grindar som hålls stängda (figur 8.17). Anledningen till att det tillgängliga utrymmet blir mindre på taket än vad som var tänkt har visat sig beror på olika faktorer. På Triangelns förskola var grinden mellan Stora och Lilla gården som regel stängd på grund av att det var enklare för pedagogerna att hålla koll på barngrupperna. På Spinneriets förskola var en hörna av gården instängslad av säkerhetsskäl eftersom taket på det partiet inte var dimensionerat för många barn på samma plats. Det fanns även en annan yta som var instängslad av säkerhetsskäl, där de var rädda att glasstaketet inte skulle hålla, därför fick inte barnen vara där utan uppsikt av pedagoger. På Södertulls gård hade de, till skillnad från de andra gårdarna, ibland mer utrymme eftersom de ibland använde den intilliggande bostadsgården till lek. Även de tagårdar som undersökts i andra studier är små. Möllevångens förskola har en friyta på 9 kvm/barn och en sammanlagd yta på 647 kvm (Bergdahl, 2016, s. 9). Det tyder på att många förskolegårdar på tak i Malmö är mindre vad deras egna riktlinjer rekommenderar. "Jag misstänker att förskolor placerats på tak speciellt i de områden där det råder platsbrist och att då även takförskolorna som är mindre än rekommendationerna ansetts vara bättre lösningar än de ytor som en förskola på mark i samma område hade fått" förklarar Wallby, landskapsarkitekt på stadsbyggnadskontoret i Malmö (mail 2017-05-09).

I samtliga intervjuer framkom det att pedagogerna upplevde att gårdarna var för små om alla barn vistades ute samtidigt. Verksamheten hade därför löst det så att olika avdelningar oftast var ute olika tider på gården. På Triangelns förskola var det vanligt att de valde gård utefter barnens behov. Därför vistades de stora barnen oftast på Stora gården där det fanns mer utrymme att springa. På Spinneriets förskola tog de ibland med de äldre barnen upp på plan 6 där gården inbjöd till fysiskt aktiva lekar. På Södertulls förskola gav de sig iväg till närliggande parker med de större barnen för att de skulle få mer utrymme att röra sig på, då gården inte upplevdes uppfylla de behov som de stora barnen har. I Bergdahls studie (2016, s. 13) framkom det att så var även fallet på Möllevångens förskola. Gården upplevdes trång när alla barn var ute samtidigt och därför delade de ibland upp barngrupperna och tog med några ut till ett närliggande område.

Zonering av gårdarna visade sig i litteraturstudien vara viktig för gårdens lekpotential och det är även en kategori i Malmö stads lekvärdesfaktor. Genom platsanalyser kan det ses ett samband mellan gårdens yta och zoneringen där en större yta ofta innebär en bättre zonering. Södertulls gård är mycket liten och saknar i princip zonering och varierad rumslighet. På Triangelns gård och Korpens gård är zoneringen bättre, men den *vilda zonen* är fortfarande underrepresenterad, vilket beror på att ytan för buskagen är för liten. I intervjuer med pedagoger på Triangelns förskola framkom det att de önskade en gräsmatta där barnen kunde spela boll. Den som finns i dagsläget korsas av en cykelslinga vilket ibland lett till krockar med de som cyklar. Gården saknar alltså en större, oprogrammerad och öppen yta. Detta var något som landskapsarkitekten tänkte på under gestaltningen av Spinneriets gård, men den gården är samtidigt nästan dubbelt så stor vilket gett utrymme till sådana ytor. I Bergdahls studie (2016, s. 17-19) på Lugnets skola fann hon att pedagogerna upplevde att den lilla ytan som fanns på takgården gjorde det omöjligt för barnen att dra sig undan och leka för sig själva.

I litteraturstudierna visade sig leken på takgården vara mer lik den som sker inomhus, där rollspels-leken dominerar över den fysiska och motoriska leken som brukar ske utomhus (Eimhjellen, 2015, s.12; Bergdahl, 2016, s. 17-19). Bergdahl (2016, s. 17-19) menar att Lugnets takgård snarare var en förlängning av inomhuslokalerna. Under observationerna på Triangelns och Korpens gård kunde vi inte märka detta. Barnen gjorde typiska "utomhus-aktiviteter" (springa, cykla, gräva i sand) och de fick upp farten, speciellt på Stora gården.

Landskapet på taket

Vegetation och topografi

På de undersökta gårdarna varierade andelen vegetation och kuperad terräng mellan 8 % och 28 % av den totala ytan. Lägst andel hade Södertulls förskola och störst andel hade Lilla gården på Triangelns förskola. Överlag fanns det mycket få träd på gårdarna och det växtmaterial som användes var i huvudsak buskar. I intervjuerna framkom det att Triangelns gårdar hade renoverats på grund av en läcka ner till butikslokalerna och troligtvis berodde det på att rötterna hade trängt ner. Detta var orsaken till att inga träd planterats på gården efter det, förutom ett fåtal träd i urnor. Orsakerna till den bristande vegetationen på Spinneriets förskola visade sig genom intervjun med landskapsarkitekten vara att lasterna som taket var dimensionerat för var begränsade. En anledning till den knappa vegetationen och topografin på Södertulls förskola kan vara bristen på utrymme. Ambitionerna har alltså funnits för att skapa grönare förskole-

gårdar men situationen på taket har inneburit begränsningar. På Triangelns förskola berättade en pedagog att de tidigare hade haft gräsmatta men på grund av slitage hade den ersatts med konstgräs. På Spinneriets gård hade landskapsarkitekterna ritat in gräs men beställaren hade då önskat konstgräs för att inte riskera att gräset skulle bli nedtrampat och lerigt. Intervjuerna bekräftade att det fanns en brist på grönska och naturliga element då detta efterfrågades. Pedagogerna på Triangelns förskola uttryckte en saknad av de fruktträd som de tidigare haft på gården som de brukade pynta. De önskade överlag att gården skulle varit grönnare. Även på Spinneriet uttrycktes detta i intervjuerna, de saknade träd och menade på att gården hade ett konstgjort uttryck. Att ta sig till parker och andra naturområde blev då ett sätt för barnen att uppleva naturen på ett annat vis än vad gården kan erbjuda.

Under observationerna på Triangelns förskola kunde vi se att barnen använde vegetationen i stor omfattning i sin lek. Det märktes också en skillnad mellan observationerna i mars respektive i maj; när vegetationen grönskade användes den mer, t.ex. för att plocka blad eller gömma sig. Under observationerna kunde vi se att de lekar som skedde i planteringarna ofta var lekar där växtmaterialet användes i leken. Vegetationen skapade viss skugga på gårdarna och den hade funktionen av en *vild zon* (Malmö stad lekvärdesfaktor) där barnen kunde komma undan, leka för sig själva och utan uppsyn av vuxna. Detta har i litteraturstudien visat sig vara viktiga kvaliteter på en gård. Vegetationen genererar också löst material vilket i litteraturstudierna framgick som viktigt för barns lek. I SCAMPER studien framkom det att mellan hälften och två tredjedelar av gårdens yta bör vara kuperad eller vegetationsklädd för att skapa lekvänliga miljöer, så är inte fallet på någon av de studerade gårdarna. Även på de taggårdar som Brandi-Hansen studerat och på Soria Morias förskola var andelen växtlighet liten, så också det lösa materialet.

Topografin på de undersökta gårdarna var överlag ganska platt. Alla gårdar saknade en naturlig "böljande" topografi som var gräs- eller vegetationsklädd. De gårdar som var kuperade hade konstgjorda kullar i gummigranulat. Mest kuperat var Spinneriets förskola som hade en större kulle och flertalet mindre, samt två kullar i sedum på en instängslad yta. Korpens gård, Södertulls gård och Stora gården saknade alla kuperad terräng om man bortser från den höjdskillnad som upphöjda planteringar och kanter utgör. I studierna som gjorts på andra gårdar kan man även där förstå att gårdarna generellt sett är platta med liten andel grönska, vilket var fallet på Soria Moria. Likt Spinneriets förskola fanns det även där önskningar från arkitekten om att skapa en mer naturlig lekmiljö med kullar men på grund av bjälklagets dimensionering var det inte möjligt där heller, vilket resulterade i ett platt tak. Den generella bristen på varierad topografi och vegetation påverkar taggårdarnas uttryck och gör att de kan upplevas kala och öppna.

Material

I de andra studierna som gjorts (Brandi-Hansens studie (2015), Soria Moria (Eimhjellen, 2015) och Bergdahls studier (2016)) har det överlag visat sig att taggårdarna saknar ett "naturligt uttryck", i bemärkelsen att de upplevs konstgjorda och saknar natur. Brandi-Hansen menar t.ex. att man på Damperens gård har försökt efterlikna naturen men med hjälp av konstgjorda material som t.ex. en sten i gummi. Hon menar att de material som främst används är betong, gummi och glas vilket snarare ger en känsla av urbanitet än natur. Detta uttrycktes även i intervjuerna med pedagogerna på Spinneriets förskola där de hade noterat att gården har ett

konstgjort uttryck och var tillrättalagd i kontrast till de "busiga" lekplatserna som finns på mark. De poängterade vikten av att barnen har tillgång till natur och löst material och för att de ska få uppleva detta tar de sig till närliggande parker. På Soria Morias förskola var fallet likadant och därför tog de med sig naturligt material från utflykterna upp till gården. På Södertulls förskola kunde även detta bevitnas då de hade kottar, pinnar och andra naturliga lösa material hängandes på väggarna.

Det konstgjorda uttrycket på tak kan härledas till en användning av konstgjorda material, framförallt gummi, och en brist på växtlighet. Detta upplevde vi på Spinneriets gård men inte på Triangelns, Korpens eller Södertulls gård, där markmaterialen främst bestod av sand, betongplattor, planteringar och i viss utsträckning asfalt, gräs, gummi och konstgräs. Det naturliga materialet är viktigt eftersom det ger betydligt fler handlingsmöjligheter för barnen eftersom de då kan ändra och skapa sin miljö (Norén-Björn, 2016a, s. 18-20; Lenninger & Olsson, 2006, s. 19). Löst material är viktigt för att leken ska kunna pågå under en längre tid, nå en komplex nivå (Norén-Björn, 2016b, s. 137) och användas av barn för att lösa konflikter (Mårtensson, 2013, s. 503).

Läget på taket

Yttre faktorer/väder

Vinden var olika påtaglig på Spinneriets, Södertulls och Triangelns förskola. På Södertull kunde vinden upplevas som störande för barnens lek, men i intervjuerna framkom det att trots stormigt väder så var barnen ute och lekte. På Spinneriet var det blåsigt på 6:e våningen samt i en hörna på 4:e våningen där sandlådan finns. Förutom det så menade pedagogerna att gården låg skyddat och att det var mindre blåsigt än på marken. På Triangeln var det oftast helt vindstilla även när det blåste mycket nere på gatan utanför, men ibland kunde det dock blåsa ordentligt även på gården. Vid observationerna upplevde vi själva Korpens gård som mer utsatt för vind än Triangelns två gårdar, men detta var inget som pedagogerna poängterade. I Brandi-Hansens undersökning av takförskolor i Köpenhamn så framhölls vinden som ett av de största problemen vilket ibland ledde till att barnen fick stanna inne istället för att vistas på de kalla och blåsiga gårdarna. På Soria Moria i Norge upplevdes det inte mer blåsigt på taket än på marken. Att det är olika resultat på olika gårdar tyder på att vindförhållanden på tak kan variera lika mycket som på en gård på marken.

Både på Triangelns och Södertulls förskola ansamlades det vatten på gårdarna under regniga dagar och barnen lekte i vattenpölar. På Spinneriets förskola upplevdes bristen på ansamlat vatten som en nackdel då pedagogerna ansåg att det hade varit roligt för barnen att leka med. Ingen av de undersökta gårdarna hade problem med översvämning, vilket däremot var ett problem på Möllevångens förskola innan renoveringen, där fick barnen stanna inne under regniga dagar (Bergdahl, 2016, s.12).

Solen var ett stort problem på alla tre undersökta förskolor, gårdarna var så gott som helt solbelysta under platsbesöken. Både på Södertull och på Spinneriet hade pedagogerna önskat solseglar men dessa hade inte kommit ännu. På Spinneriet fick pedagogerna se till att barnen tog med sig keps och solglasögon. I extrema fall fick barnen vara inne när det var för varmt, både på

Södertulls och Spinneriets förskola. Även på Triangelns förskola var solen det största problemet vädermässigt, de hade fått vänta 2-3 år innan de fick sina soltak över sandlådan. På Spinneriets förskola såg pedagogerna solen som en tillgång, då en av dem tidigare hade arbetat på en gård som var kringbyggd av så höga hus att solen knappt nådde in. De tidigare studierna som gjorts av takgårdar visar på samma sak; det finns en tacksamhet över att solen når in på gården jämfört med kringbyggda gårdar på mark, men samtidigt är bristen på skuggiga partier en stor nackdel. På de flesta takgårdar finns en brist på skuggande vegetation, som till exempel Möllevångens förskola i Malmö där personalen fick sätta upp parasoll på soliga dagar. Malmö stad anser själva att det är viktigt med kreativa solskydd och Boverket menar att skugga kan lösas tillfälligt med solsegel men bör helst lösas på ett långsiktigt sätt med skuggande träd och buskar (Nord, 2014; Boverket, 2015a, s. 67). Trots att solskydd är viktigt på skolgårdar har det på de undersökta takgårdarna i Malmö visat sig ta lång tid att skaffa fram vilket uppenbarligen påverkar barnens lek. Generellt sett så verkar solen och värmen vara ett stort problem på de flesta undersökta takgårdar.

På Södertull nämns inte buller eller luftföroreningar som ett problem, trafiken nedanför ses snarare som ett positivt inslag då barnen kan betrakta bilarna från taket. Även på Spinneriet ses trafiken som ett förhöjande inslag, de har inga störande ljud men kan känna av os från restaurangerna nedanför. På Triangeln har man däremot fått in enstaka klagomål på att ventilationen för oväsen på gården. Luftföroreningar och buller från trafiken är generellt sett mindre på taken än på marken (Isdahl, 2007, s.27).

Säkerhet

Säkerheten på förskolor är en viktig fråga, under intervjuerna på samtliga förskolor poängterades det ofta som det mest essentiella. På Södertull bidrar glasstaket som vetter mot kanalen till att känslan av att vara på tak är omedelbart påtaglig när man kommer upp från trappan. Även på Spinneriet är känslan av höjden tydlig, speciellt på 6:e våningen där utsikten sträcker sig långt. Däremot är det på Triangeln nästan omöjligt att se ner från taket och därför upplevs gården som en kringbyggd gård på markplan. Samtliga pedagoger tror inte att barnens lek påverkas av att vara på taket, det är snarare endast de vuxna som tänker på höjden. Landskapsarkitekten till Spinneriets gård betonade utsikten som en stor kvalitet i gestaltningen. Pedagogen på Södertull menar att alla takförskolor bör ha ett glasstaket, då det är en stor tillgång för barnen. Det är viktigt med ett staket som inte skymmer utsikten så att man känner sig instängd (Nord, 2014; Berstad, 2015, s. 18). På Soria Moria hade de ett 2 m högt plexiglasstaket så att även de minsta barnen kunde se ut.

Att barnen ska ta sig över staketet och ramla ner har inte visat sig vara en rädsla på någon av gårdarna, trots att barn har försökt klättra på glasstaketet på Södertull. Rädslan är istället betydligt större att de ska ta sig in i byggnaderna och sedan ut på gatan. På Spinneriet har alltid en i personalen koll på dörren som leder in till byggnaden, trots att den är försedd med kodlås. I övrigt har alla pedagoger uttryckt en stark känsla av trygghet över att vara uppe på taket, då det är avskilt från obehöriga personer. Detta är en av anledningarna till att föräldrarna väljer en förskola på taket, menar en av pedagogerna på Triangeln. Känslan av att barnen är tryggare på taket än nere på marken är precis samma inställning som pedagogerna hade på Möllevångens förskola och Soria Morias förskola (Bergdahl, 2016, s. 12-13; Vågå, 2015, s. 21). I Köpenhamn

på Damperens förskolan fanns dock en överhängande rädsla att barnen skulle trilla ner, så stor att den ibland ledde till att barnen fick vara inomhus istället (Brandi-Hansen, 2015, s. 41).

På Triangelns gård finns det en plats där barnen tydligt kan uppfatta höjden över mark, vid en ventilation. Ibland ses barnen stå där och titta ner och kastar ner saker. På Södertull har de haft lite problem med att barnen kastar ut saker som hamnar utanför restaurangen nedanför. På samtliga gårdar får barnen leka med bollar, fast på Södertull är bara mindre bollar tillåtna. På Spinneriet hamnar bollarna ofta på andra delar av taket eller på uteplatserna till de boende, men de får ändå leka med dem. Både på Soria Moria och Lugnets skola löstes problemet genom att helt förbjuda bollar på taggårdarna (Eimhjellen, 2015, s. 6-11; Bergdahl, 2016, s. 12-13). På Soria Moria hade de också problem med att barnen kastade ut föremål genom en springa under staketet, därför är det viktigt att undvika sådana springor (Eimhjellen, 2015, s. 6-11).

På Spinneriet och Södertull uttrycktes det en brist på utmaningar för de äldre barnen, medan gården ansågs tillräckligt utmanande för de yngre. Under observationerna på Triangeln kunde vi se hur barnen försökte skapa utmaningar genom att använda lekuitrustningen på andra sätt än vad som är tänkt. Detta sker på grund av att barnen har ett naturligt spänningssökande beteende (Sandseter & Kennair, 2011, s. 259). Forskning visar på att det är nödvändigt att barn utsätts för utmaningar för att de ska utvecklas och förstå sina egna begränsningar. Förskolans utemiljö spelar en viktig roll i detta då barnen spenderar mycket tid där (de Laval och Åkerblom, 2014, s. 5). Risker som barn borde utsättas för i kontrollerade former är bland annat farliga element, vilket det visade sig vara ont om på taggårdarna. På Spinneriet fick till exempel pedagogerna inte göra upp eld och visa för barnen på grund av säkerhetsskäl. En annan risk barn borde utsättas för enligt forskning är att få känslan av att försvinna ur uppsikt (Sandseter & Kennair, 2011, s. 265). På samtliga tre undersökta gårdar värderade pedagogerna den goda överblicken över barnen väldigt högt och det var få tillfällen och platser på gårdarna där barnen kunde vara utan uppsikt. Även resultatet av Bergdahls studie pekar på att det som pedagogerna var mest nöjda över med taggården var den uppsikt de hade över alla barnen samt att ingen utomstående kunde komma in (Bergdahl, 2016, s. 21).

Läget på taket

På samtliga tre förskolor är målet att barn ska på utflykt någon gång i veckan, men i praktiken blir det inte så för alla avdelningar. På Spinneriet uppgav pedagogen att huvudsyftet, åtminstone för de små barnen, var att uppleva naturen på annat sätt än vad gården erbjuder. På Triangelns förskola ville barnen ibland hellre stanna på gården då transporten i vagnar till andra platser tar för lång tid. Enligt forskning är det viktigt att förskolor placeras inom kort gångavstånd till rekreativa miljöer i staden (Insulander, 1977, s. 7-8). Kontakten med omgivningen handlar inte bara om kvaliteter i miljön utan även sociala aspekter. Det är mycket värdefullt för barnen att ha kontakt med vuxenvärlden (Insulander, 1977, s. 7-8). På Soria Moria i Norge delade förskolan ingång och hiss med resten av byggnaden och alla tyckte att integrationen av barn i byggnaden skapade livfullhet (Eimhjellen, 2015, s. 17). På taggården förloras ofta den naturliga kopplingen till omgivningen och vuxenvärlden, på gott och ont, men därför kan utflykterna från taggården anses ännu viktigare än för en förskola på mark.

Samtliga tre undersökta gårdar angränsar till bostadshus. På Spinneriet var det initialt lite problem med grannarna, men efter att verksamheten flyttade sin lek lite längre bort från de boendes uteplatser förbättrades situationen. Både Södertulls och Spinneriets förskola har gårdarna för sig själva. På Triangeln har de boende bara tillåtelse att vara på gården efter kl 19, medan Korpens förskola delar gård med de boende, vilket kan innebära konflikter. Problemen med de boende runt omkring verkar emellertid inte ha varit lika stora som på Möllevångens förskola i Malmö där gården ofta drabbades av nedskräpning från de omgärdande byggnaderna (Bergdahl, 2016, s. 18). På Soria Moria i Norge sågs placeringen på taket som positivt då de slapp trafiken och vandalismen (Eimhjellen 2015, s. 9). Nackdelen var däremot att gården inte kunde samutnyttjas som lekplats för allmänheten på kvällar och helger (Vågå, 2015, s. 21). Lösningen på Triangelns gård verkar fungera bra, där gården är deras egen under verksamhetens öppettider. Pedagogerna kände sig då relativt trygga med att lämna saker framme och de kunde förändra gården som de vill, samtidigt som de boende inte blir exkluderade.

Boverket (2015a, s. 44) menar att takterrassernas tillgänglighet är begränsade och därför bara kan betraktas som en kompletterande utemiljö. För en taggård är det därför extra viktigt att se till så att förbindelsen mellan gården och lokalerna är bra. På Södertull tar sig barnen upp på gården i grupper om 4-5 barn, antingen genom en spiraltrappa eller med hiss. På Spinneriet har barnen en ordentlig promenad genom en lång korridor och en hiss för att ta sig upp till gården. På Triangeln är gården i samma plan, precis utanför dörren. På Södertulls förskola får de stora barnen gå in till toaletten själva men på Triangelns och Spinneriets gård är dörren kodad. Triangelns gård har bäst läge och har fått högst poäng på platsanalysen i kategorin *samspel mellan inne och ute*, medan Spinneriets gård har det sämsta läget vilket har gett låga poäng i den kategorin. Den långa gången till gården gör dessutom avsteg från Malmö stads nya riktlinjer som säger att förskolans entré och gården alltid bör ligga i direkt anslutning till varandra

(Malmö stadsbyggnadskontor, 2016, s. 8). Forskning visar på att om det är för separerat mellan lokalerna och gården så barnen inte kan röra sig fritt kan leken påverkas negativt och aktivitetsnivån blir lägre (Boverket, 2015a, s. 17). En omständlig förbindelse till gården kan göra att gå ut på rast kan likställas med att bege sig ut på utflykt. Detta kan leda till att barnen ibland får stanna inne (Olsson & Lenninger, 2015). Att friytan ligger i direkt anslutning till entrén behöver dock inte betyda att barnen kan röra sig fritt in och ut, så som fallet är på Triangelns förskola där dörren alltid är låst.

Barns plats i staden

Markbristen i storstäderna idag är ett problem som går ut över barnen. På grund av de stadsbyggnadsideal som finns är det i många fall inte möjligt att ha en stor grön gård på marken, så som de flesta av oss föreställer sig den ideala skolgården. Istället tvingas planerare ofta hitta andra lösningar. Dessa understiger i vissa fall vad som kan anses vara acceptabla lösningar, t.ex. utsläppsgårdar. När den offentliga parken som ofta redan är i minsta laget, ska nyttjas som både park och skolgård drabbas både barnen och övriga medborgare. En skolgård på tak kan ses som ett bättre alternativ eftersom barnen ofta kan ha den som sin egen och ytan kan bli större än på mark. Men varför förpassas just barnen till taket och varför följs inte de rekommendationer gällande skolgårdar som tagits fram och som bygger på forskning? Marken är dyrbar och andra intressen prioriteras i många fall högre. När olika intressen vägs mot varandra krävs det att någon företräder barnen. Som berörts i litteraturstudien saknas det tvingande riktlinjer utan tolkningsutrymme som försäkrar att en viss yta och kvalitet uppnås i barns utemiljö. Verksamheten inom området driver på diskussionen om att göra befintliga riktlinjer tydligare och tvingande. Kanske kan regeringens nya beslut om att barnkonventionen ska bli svensk lag år 2020 ge effekt och bidra till att barns rättigheter stärks.

Malmö stad

Ett sätt att närma sig att en god utemiljö för barn uppnås är genom att ta fram egna riktlinjer, likt Malmö stad. Planerare från olika förvaltningar gör ett gott arbete för att säkerställa att de skolgårdar som byggs håller en hög kvalitet och andra kommuner ser Malmö stad som en förebild. I deras dokument för lekvärdesfaktor och genom mailkontakt framgår det dock att det stora trycket på förskoleplatser medför att de ibland kan acceptera förskolegårdar med en friyta mindre än deras ambition på 30 kvm/barn samt att de tvingas göra avsteg från sina riktlinjer. Trots att de själva anser att skolgårdar på tak i första hand bör undvikas visar detaljplaner på att fler kommer byggas inom snar framtid. Detta tyder på att riktlinjerna inte är tillräckligt tvingande samt att situationen med markbrist i staden är så pass svårlöst att en skolgård på tak i vissa fall anses vara den bästa lösningen.

Frågeställningar

Hur påverkas barnen och deras lek av att förskolegården är på taket?

Vilka problem och möjligheter finns med en förskolegård på tak?

Genom våra studier kunde vi se att gårdarna överlag var för små, i synnerhet Södertulls gård var mycket liten. Utrymmet påverkade kvaliteten på gården och försvårade sannerligen möjligheten att skapa zonering, etablera vegetation med "skogskaraktär", frigöra öppna större ytor för spring och annan utrymmeskrävande lek. Utflykterna till närliggande områden var därför mycket viktiga, främst för de större barnen eftersom det var då de fick möjlighet att springa och klättra. Triangelns förskola var den som enligt oss hade bäst utemiljö på grund av de relativt stora buskplanteringarna och friytans storlek. Men även där saknades trots det ytterligare utrymme och vegetation med "skogskänsla" för att nå upp till de rekommendationer som Boverket, OPEC och lekvärdesfaktorn har. Studierna på Triangelns gårdar bevisar att det inte har varit några problem med att ha relativt stora lekbuskage på taggårdar, något som skapar goda kvaliteter för barnen. Spinneriets gård hade större yta både per barn och sammanlagt än Triangelns gård, men även där var det trångt när alla barn var ute samtidigt. Det som stack ut från studien på Spinneriets gård var bristen på vegetation och naturliga material och miljöer. Detta kunde härledas till bjälklagets tjocklek och berodde alltså inte på landskapsarkitektens intentioner. Många av förskolegårdarna idag byggs med konstgjorda material för att klara av det hårda trycket på en liten yta. Spinneriet som är den överlägset nyaste förskolan av de tre undersökta förskolorna har ett mer konstgjort uttryck än de övriga. Södertulls förskola har inget gummi material och den är väldigt underdimensionerad med bara 6 kvm/barn vilket innebär hårt slitage, trots detta har gården inte renoverats nämnvärt på 26 år. Detta tyder på att en gård inte måste ha ett konstgjort uttryck för att fungera. Triangelns gård består delvis av gummi asfalt, men gården har trots det ett naturligt intryck då den till omfattande delar består av sand och planteringar. Taggårdarna i Danmark verkar enligt Brandi-Hansen ha ett mer konstgjort uttryck än förskolegårdarna i denna studie har. Hon menade att det ibland var svårt att skilja mellan inne och ute på taggårdarna. Det är inte slutsatsen av vår studie då den observerade leken präglades av typisk utomhuslek, som cykling och spring samt lek i vegetation och sandlåda.

Förutom bristen på utrymme och riklig vegetation saknade även gårdarna skuggiga partier. Solen var ett problem på samtliga gårdar och ibland kunde det innebära att barnen fick stanna inne. Det hade kunnat avhjälpas med skuggande vegetation, men i de flesta fall har det inte varit möjligt att ha ordentligt med vegetation på grund av att bjälklaget inte har tålt vikten eller att oro funnits för att trädens rötter skulle tränga in i konstruktionen och orsaka läckage. Vad som är möjligt att göra med utemiljön på taket bestäms till stor del av tjockleken på bjälklaget. Med ett bjälklag som är rätt dimensionerat och tål tunga laster är det möjligt att skapa nästan samma förutsättningar på tak som på mark. Överlag kan man se att gårdarna fick låga poäng i analysverktygen i kategorierna gällande friyta, vegetation och kontakt mellan inne och ute. Alla dessa faktorer som fick låga poäng är dock möjliga att få full poäng på även för en gård på tak och det borde därför vara möjligt att skapa en lämplig utemiljö för barn på taket. Genom studierna kunde vi dock se att en fullgod utemiljö sällan uppkommer på taket. Ett sätt att komma tillrätta med detta är så som Malmö stad jobbar med lekvärdesfaktor där krav ställs på att uppnå en viss poäng för att beviljas bygglov.

Det finns två faktorer som är specifika för gårdar på tak; höjden och ett isolerat läge. I och med att de är upphöjda från marken saknar de direktkontakt med omgivande platser på mark. Om och hur detta skulle påverka barnens lek och utveckling kan vi inte spekulera kring, men de går miste om den spontana sociala kontakten med andra personer som annars kan uppstå. Dessutom går omgivningen miste om barnens närvaro. Att flytta upp barnen på taket påverkar således livet i det offentliga rummet på ett eller annat sätt och barnens plats i staden blir mindre synlig.

Höjden över marken gör också att säkerheten måste tas i beaktning. Staketet har stor betydelse för taggården; om det upplevs som en risk att barnen ska kunna klättra över staketet eller att det ska gå sönder kan det leda till att barnen inte får vara ute på delar av sin gård. Men om staketet utformas på ett bra sätt så att det upplevs säkert och så att barnen kan se ut, så kan utsikten från taket bli en pedagogisk resurs och skapa en frihetskänsla på gården. En spontan tanke som kan dyka upp när man talar om förskolegårdar på tak är att det verkar farligt. Studierna har dock visat att detta inte upplevs som ett problem och att det snarare känns tryggare på tak då barnen kommer bort från främmande personer och farlig trafik. Däremot talades det ofta om den goda uppsikten över gården, något som är positivt för pedagogerna men ur ett barnperspektiv kan det vara negativt då det saknas platser där barnen kan leka utan uppsyn.

Kan en förskolegård på tak vara en lämplig utemiljö för barn?

Om taggården kan anses som en lämplig utemiljö för barn eller inte handlar till stor del om kvaliteten och storleken på taggården, vilket även gäller gårdar på mark. Dock kan vi i våra studier se att de förutsättningar som finns på tak i många fall begränsar möjligheten att skapa en rik utemiljö för barn. Underdimensionerat bjälklag, risk för rotinträngning, försvårad skötsel och underhåll är några av de faktorer som påverkar gestaltningen och bidrar till att skapa mindre lämpliga utemiljöer på tak. Säkerhets- och ansvarsfrågan begränsar det utrymme som barnen har till sitt förfogande; vi kunde se att vissa delar av gårdarna inte fick användas utan sällskap av vuxen på grund av säkerhetsriskerna. Detta påverkar möjligheten till lek och god hälsa.

Metoddiskussion

För att bedöma taggårdens lämplighet användes tre olika metoder; observationsstudier, intervjustudier och platsanalyser. Metoderna kompletterade varandra och i de flesta fall bekräftade de även varandra.

Platsanalyser

Platsanalyser genomfördes på samtliga gårdar. Metoden täckte in många aspekter av gården och genom att vara baserad på forskning och erfarenheter anlägger den dessutom ett barnperspektiv. Det som framkom i platsanalyserna bekräftades som regel i intervjuerna och observationerna. Platsanalysen var den mest objektiva metoden eftersom den ser till vilken miljö som faktiskt erbjuds på gården och ger poäng därefter. I intervjuerna uttryckte t.ex. pedagogerna att de var nöjda med sin gård och att den var lämplig som skolgård trots att de påpekat flera brister. För ett otränat öga kan barn under observationer upplevas nöjda trots att gården inte är tillfredsställande då de har en förmåga att leka i nästan vilken miljö som helst.

Intervjustudier

Intervjuerna genomfördes på samtliga gårdar och syftade till att låta pedagogen förmedla hur barnen använder gården. Pedagogerna tar inte nödvändigtvis ett barnperspektiv men intervjuerna visade sig stämma väl överens med de resultat som kom av platsanalyserna och observationerna. Intervjuerna stärkte därför våra egna resultat och gav dessutom ytterligare information. Eftersom vi kunde jämföra intervjuerna med de andra metoderna ökade trovärdigheten till intervjuerna. Intervjuerna var särskilt värdefulla då de förmedlade erfarenheter från en annan yrkesroll samt från en längre period än de fåtal dagar vi hade möjlighet att vara där.

Observationsstudier

Observationsstudierna genomfördes enbart på en av de tre förskolorna; Triangelns förskola. Detta ledde till att vi hade mycket mer information om denna än de andra förskolorna, vilket möjligen kan ha påverkat vår bedömning. Observationerna gav oss en bild av hur barnen använde gården och detta stämde väl överens med det som pedagogerna berättat i intervjuerna. Observationerna fungerade därför som en bekräftelse av det som respondenterna hade sagt. Resultaten från intervjuerna och platsanalyserna på de andra förskolorna var liknande de på Triangelns förskola vilket får oss att förmoda att observationsstudier på de gårdarna skulle genererat ungefär samma resultat. Jämförande observationsstudier på de andra förskolorna hade däremot varit intressant för att undersöka till exempel om bristen på utrymme på Södertulls förskola och bristen på naturligt material på Spinneriets förskola påverkar barnens lek. Att vi kom fram till att Triangelns gårdar var bäst hade möjligen kunnat bero på att vi studerade dem mest ingående, men resultatet av platsanalyserna bevisar att detta inte är fallet. Lilla och Stora gården på Triangelns förskola fick högst totalpoäng av alla gårdar i analysverktygen lekvärdesfaktor och OPEC, vilka utfördes innan vi hade gjort observationerna. Detta visar på att resultatet troligtvis hade blivit samma oavsett om vi hade gjort observationer även på de andra två förskolorna.

Slutsatser

Vi ansåg att platsanalysen var den mest användbara och effektiva metoden för att studera en förskolegård på tak. Det som framkom i analyserna bekräftades i både intervjuerna och observationerna. För att behandla frågor som är specifika för en taggård så krävdes dock de andra metoderna som komplement. Gårdarna hade inte kunnat bedömas rättvist genom enbart intervjuer eller observationer eftersom många aspekter då hade missats. Intervjuer med pedagoger kan ge en subjektiv bild och förmedlar inte nödvändigtvis ett barnperspektiv. Materialet från observationerna var stort och ganska svårt för en lekman att dra slutsatser kring, vilket gör den till en metod som inte ensam hade kunnat bedöma en taggård. För landskapsarkitekter som oss gav observationerna däremot ovärderlig praktisk kunskap om hur barn använder utemiljön och material i sin lek.

A VSLUTNING

Frågeställningen om takgården är en lämplig utemiljö för barn går inte att ge ett enkelt svar på. Det beror dels på definitionen av "lämplig" och var gränsen går för att en gård ska benämnas som lämplig respektive icke lämplig. Men även för att det inte heller går att prata om takgårdar som "en produkt" eftersom gårdarna på tak kan variera lika mycket i storlek och kvalitet som gårdarna på mark. Vad som däremot kan konstateras är att de gårdar som studerats i många hänseenden ligger under de rekommendationer som tagits fram av myndigheter och kommuner. Detta tyder på att barnens utemiljö är en fråga som behöver prioriteras högre gentemot andra intressen. Så som Normann-Bjarsell uttryckt i sin studie av kommuners riktlinjer (2014, s. 40) verkar det i många fall handla om att överhuvudtaget försöka nå upp till de minimikrav som satts, snarare än att försöka överstiga dessa och maximera värdena för barnen. Diskussionen kring förskolegårdar på tak behöver lyftas och förhoppningen är att vår uppsats kan bidra till detta. Förskolegårdens placering, storlek och utformning är en fråga om barns utveckling och hälsa, därför är det viktigt att den tas på stort allvar och att beslut övervägs noga.

Om en takgård ses som bästa möjliga lösning är det viktigt att skapa rätt förutsättningar. Gården ska lokaliseras på ett lämpligt läge, ges tillräckligt med yta och gårdens bjälklag ska dimensioneras för tunga laster. Att planera och gestalta en skolgård på tak kräver kunskap och erfarenhet. Det hade varit intressant att undersöka de tekniska möjligheterna för att skapa en förskolegård på tak med samma förutsättningar för riklig vegetation och varierad topografi som på marken. Vidare hade det varit givande att utreda hur utbrett fenomenet att bygga skolgårdar på tak är i världen och vilka erfarenheter som finns att hämta där. Det hade även varit intressant ur forskningssynpunkt med en jämförande studie av en gård på tak gentemot en likvärdig gård på mark, för att se om det finns skillnader på hur barn leker och hur de rör sig.

Referenslista

AIX arkitekter, *Ny kommunal skola och förskola*. Tillgänglig: <http://www.aix.se/projekt/lugnets-skola/> [2017-01-05].

Alvehus, J. (2013). *Skriva uppsats med kvalitativ metod: en handbok*. 1. uppl. Stockholm: Liber.

Andersson, E. (2014). Förskola på Kummelgatan får lekplats på taket. Göteborg direkt, 27 juni. Tillgänglig: <http://www.goteborgdirekt.se/nyheter/forskola-pa-kummelgatan-far-lekplats-pa-taket/lgcynfAlxl2VbXoZ5ZF6ZNRspjzhQ/> [2017-07-26].

Andersson, E. (2016). "Vi bygger miljöer som vi kommer att ångra". *Svenska dagbladet*, 9 februari. Tillgänglig: <http://www.svd.se/vi-bygger-miljoer-vi-kommer-att-angra/om/hoptrangda-barn> [2017-01-04].

Barnombudsmannen (2015a). *Barnkonventionen*. Tillgänglig: <https://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/barnkonventionen/> [2017-01-03].

Barnombudsmannen (2015b). *Konventionstexten*. Tillgänglig: <https://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/barnkonventionen/konventionstexten/> [2017-01-03].

Bergdahl, S. (2016). *Takgårdar för barn - ett sätt att lösa ett stadsbyggnadsproblem?* Alnarp: Sveriges Lantbruksuniversitet.

Berstad, S. (2015). Arkitektens kommentar. I: Eimhjellen, K. (red.), *To år på taket*. 2. uppl. Trondheim, ss. 17-18.

BFS 2015:1 FRI.

Boldemann, C. (2014). Utemiljön och barns hälsa. I: De Laval, S. (red.), *Skolans och förskolans utemiljöer: kunskap och inspiration till stöd vid planering av barns utemiljö*. Stockholm: Arkus, ss. 33-37.

Boldemann, C., Dal, H., Mårtensson, F., Cosco, N., Moore, R. & Bieber, B. (2011). Preschool outdoor play environment may combine promotion of children's physical activity and sunprotection. Further evidence from Southern Sweden and North Carolina. *Science & Sports*, vol. 26 (2), ss. 72-82.

Boldemann, C., Blennow, M., Dal, H., Mårtensson, F., Raustorp, A., Yuen, K. & Wester, U. (2006) Impact of preschool environment upon children's physical activity and sun exposure. *Preventive Medicine*, vol. 42 (4), ss.301-308.

Brandi-Hansen, S. (2015). *Hverdagsliv i nybygget og nyrenoveret dagtilbud*. København: FOA. (Pædagogisk Udviklings Fond, PUF's skriftserie, nr. 1). Tillgänglig: <http://applikationer.foa.dk/publikationer/pjecce.asp?id=1161> [2017-01-05].

- Boverket (2017a). *Skolans nya plats i staden - Kommuners anpassning till skolvalet och urbana stadsbyggnadsprinciper*. Boverket. Rapport 2017:16. Tillgänglig: <http://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2017/skolans-nya-plats-i-staden.pdf> [2017-08-25].
- Boverket (2017b). *Krympande friytor vid skolor och förskolor*. Boverket. Tillgänglig: <http://boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/uppfoljning/spaningar/friytor/> [2017-06-08].
- Boverket (2016). *Rätt tätt: en idéskrift om förtätning av städer och orter*. Karlskrona: Boverket.
- Boverket (2015a). *Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö*. Rapport 2015:8. Karlskrona: Boverket och Alnarp: Movium.
- Boverket (2015b). *Barns och ungas utemiljö - en europeisk utblick: planering av förskole- och skolmiljöer i Norden, England och Frankrike*. Rapport 2015:30. Karlskrona: Boverket.
- Boverket (2012). *En urbaniserad värld. Vision för Sverige 2025*. Karlskrona: Boverket.
- Brunge, E. & Engström, M. (2015). *Konkurrensen om marken – liten plats för barn i tät stad*. Tillgänglig: http://www.boverket.se/contentassets/9cf109ca9aa6445c80a987b163235271/geplatsforbarn-version-3_150603_lowres.pdf [2017-02-10].
- Brunge, E., Engström, M. & Lindeqvist, P. (2014). *Liten plats för barn i tät stad, Svenska dagbladet, 22 juni*. Tillgänglig: <http://www.svd.se/liten-plats-for-barn-i-tat-stad/om/debatt> [2017-01-19].
- Cele, S. (2014). *Lyssnar du på riktigt? Kritiska punkter om barns delaktighet i planeringen*. I: De Laval, S. (red.), *Skolans och förskolans utemiljöer: kunskap och inspiration till stöd vid planering av barns utemiljö*. Stockholm: Arkus, ss. 45-49.
- Cele, S. (2006). *Communicating place: methods for understanding children's experience of place*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet.
- de Laval, S. & Åkerblom P. (2014). *Hur kan noll kvadrat kallas tillräckligt stort? I: de Laval, S. (red.), Skolans och förskolans utemiljöer: kunskap och inspiration till stöd vid planering av barns utemiljö*. Stockholm: Arkus, ss. 5-7.
- Eimhjellen, K. (2015). *Flere takbarnehager*. I: Eimhjellen, K. (red.), *To år på taket*. 2. uppl. Trondheim, s. 24.
- Ekman, K. (2016). *Mörka utsikter. Arkitektur*, nr 3/2016. Tillgänglig: <http://arkitektur.se/reportage/morka-utsikter/> [2017-01-04].
- Förskolan (2016). *Gårdar på taket: Utegårdar flyttas upp från marknivå – framtidens lösning?* Tillgänglig: <http://forskolan.se/gardar-pa-taket> [2017-05-05].
- Gillham, B. (2011). *Forskningsintervjun tekniker och genomförande*. Johanneshov: TPB
- Grahn, P., Mårtensson, F., Lindblad, B., Nilsson, P. & Ekman, A. (1997). *Ute på dagis: hur använder barn daghemsgården? : utformningen av daghemsgården och dess betydelse för lek, motorik och koncentrationsförmåga*. Alnarp: MOVIMUM.

- Hansson, M. (2015a). Skolgård på taket förslaget för ny friskola i Örebro. *Sveriges radio*, 21 maj. Tillgänglig: <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=159&artikel=6170798> [2017-01-12].
- Hansson, M. (2015b). Skolgård på parkeringstak i Örebro villkorat med höga krav. *Sveriges radio*, 22 maj. Tillgänglig: <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=159&artikel=6171744> [2017-01-12].
- Hellgren, J. & Pozar, T. (2011). Vasastan siktar mot skyarna – vill bygga på taken. *Stockholm direkt*, 20 maj. Tillgänglig: <http://www.stockholmdirekt.se/nyheter/vasastan-siktar-mot-skyarna-vill-bygga-pa-taken/Ldeket!aHAKlAAAmRNE4omCzLF5EQ/> [2017-01-04].
- Herrington, S. (1999). Playgrounds as Community Landscape. *Built Environment*, vol. 25, nr. 1, ss. 25-34.
- Insulander, E. (1977). *Förskolans utemiljö*. Lund: LiberLäromedel.
- Isdahl, B. (2007). *På taket, i gården, i parken - Kvalitetskriterier för uterom i tett by*. Oslo: Norsk form og Husbanken. Tillgänglig: http://biblioteket.husbanken.no/arkiv/dok/2805/paa_taket.pdf [2017-03-09].
- Jansson, M. (2016). Lekplatser idag och i framtiden - tankar om hållbar utveckling. I: Jansson, M & Klintborg (red), *Plats för lek*. Stockholm: AB Svensk Byggtjänst, ss. 148-177.
- Kaplan, S. (1995). The Restorative Benefits of Nature: Toward an integrative framework. *Journal of Environmental psychology*, vol. 15, ss. 169-182.
- Karolinska Institutet och Centrum för Epidemiologi och Samhällsmedicin (2013). *Kriterier för utemiljö på förskolor som främjar fysisk aktivitet och solskydd genom fri, aktiv lek*. Tillgänglig: <http://www.nynashamnsnatorskola.se/pdfHtm/utmjlo2013.pdf> [2017-05-05].
- Kristensson, E. (2003). *Rymlighetens betydelse: en undersökning av rymlighet i bostadsgårdens kontext*. Diss. LTH. Lund: Lunds universitet.
- Kylin, M. (2004). *Från koja till plan: om barnperspektiv på utemiljö i planeringssammanhang*. Diss. SLU. Alnarp: Sveriges Lantbruksuniversitet.
- Kylin, M. & Bodelius, S. (2015). *Riktlinjer för lek? Svenska kommuners arbete med planering av platser för barn*. Alnarp: Sveriges Lantbruksuniversitet.
- Kyttä, M. (2003). *Children in outdoor contexts: Affordances and Independent Mobility in the Assessment of Environmental Child Friendliness*. Diss., Helsinki University of Technology.
- Lenninger, A. (2014). Mått och steg - resonemang kring ytbehov. I: de Laval, S. (red.), *Skolans och förskolans utemiljöer: kunskap och inspiration till stöd vid planering av barns utemiljö*. Stockholm: Arkus, ss. 11-15.
- Lenninger, A & Olsson, T. (2006). *Lek äger rum - planering för barn och ungdomar*. Stockholm: Formas.

- Lättman-Masch, R. & Wejdmark, M. (2012). *SPRING-projektet 2008-2011: dokumentation av ett folkhälsoprojekt i Nynäshamns kommun*. Nynäshamn: Nynäshamns Naturskola. Tillgänglig: http://www.nynashamnsnaturskola.se/spring/pdfHtm/dokumentation_spring_okt2012.pdf [2017-05-05].
- Malmö stadsbyggnadskontor (2016) *Friytor vid förskolor och skolor: Riktlinjer från stadsbyggnadsnämnden i Malmö*. Tillgänglig: <http://malmo.se/download/18.5a4985371574d2c19f82f9aa/1491303374149/Friytor+vid+f%C3%B6rskolor+och+skolor.pdf> [2017-05-04].
- Malmö stad (2014). *Översiktplan för Malmö: planstrategi*. Tillgänglig: http://malmo.se/download/18.5bb0a05f145db1bc43d6ac4/1491302698823/OP2012_planstrategi_antagen_140522.pdf [2017-06-15].
- Mårtensson, F. (2014). Utomhuslek och barns hälsa. *Vetenskap och hälsa*. Tillgänglig: <http://www.vetenskapshalsa.se/utomhuslek-och-barns-halsa/> [2017-06-09].
- Mårtensson, F. (2013). Vägledande miljödimensioner för barns utomhuslek. *Socialmedicinsk tidskrift*, vol. 4, ss. 502-509.
- Mårtensson, F. (2004). *Landskapet i leken: en studie av utomhuslek på förskolegården*. Diss. Alnarp: Sveriges Lantbruksuniversitet. Tillgänglig: <http://pub.epsilon.slu.se/803/1/Fredrika20050405.pdf> [2017-04-28]
- Netzell, O. (2015). *Markpriser, markbrist och byggande*. Marknadsrapport mars 2015. Karlskrona: Boverket.
- Nord, B. (2014). Framtidens urbana förskolor är de som byggs på hustaken. *Stadsbyggnad*, nr 2/2014. Tillgänglig: <http://stadsbyggnad.org/2014/framtidens-urbana-forskolor-ar-de-som-byggs-pa-hustaken/> [2017-02-15].
- Nordström, M. (2014). Med eller utan skolgård – gör det någon skillnad? I: De Laval, S. (red.), *Skolans och förskolans utemiljöer: kunskap och inspiration till stöd vid planering av barns utemiljö*. Stockholm: Arkus, ss. 39-43.
- Norén-Björn, E. (2016a). Barn väljer med sina fötter - observera och testa leken. I: Jansson, M. & Klintborg Ahlklo, Å. (red.). *Plats för lek: svenska lekplatser förr och nu*. Stockholm: Svensk byggtjänst, ss. 14-33.
- Norén-Björn, E. (2016b). Hur har det gått med visioner och ambitioner kring barns lekmiljöer? I: Jansson, M. & Klintborg Ahlklo, Å. (red.). *Plats för lek: svenska lekplatser förr och nu*. Stockholm: Svensk byggtjänst, ss. 128-147.
- Norén-Björn, E., Andersson, I. & Mårtensson, F. (1993). *Uteboken*. 1. uppl. Stockholm: Liber utbildning.
- Normann Bjarsell, E. & Kylin, M. (2014). Säkerställ barnens utemiljöer! *Movium Fakta*, nr. 6.
- Normann Bjarsell, E. (2014). *Kvadratmeter per barn: ett planeringsverktyg som mäter kvalitet?*. Sveriges lantbruksuniversitet Alnarp. Landskapsarkitektprogrammet.
- Olsson, T. (2015). Inga krav på ytor i de allmänna råden. *Stad*, nr. 8/2015, ss. 37-38.

- Olsson, T & de Laval, S. *Om friyta för skolor, fritidshem, förskolor*. Sveriges Arkitekter. Tillgänglig: <https://www.arkitekt.se/om-friyta-for-skolor-fritidshem-forskolor/> [2017-01-04].
- Olsson, T & Lenninger, A. (2015) Kampen om marken placerar barnen på taket. *Stad*, nr. 8/2015. Tillgänglig: <http://www.movium.slu.se/kampen-om-marken-placerar-barnen-pa-taket> [2017-03-20].
- Pagels, P. & Raustorp, A. (2013). Att studera förskolebarns fysiska aktivitet. *Socialmedicinsk tidskrift*, vol. 4, ss. 510-517.
- Sandseter, E. B. & Kennair L. E. O. (2011). Children's Risky Play from an Evolutionary Perspective: The Anti-Phobic Effects of Thrilling Experiences. *Evolutionary Psychology*, vol. 9 (2), ss. 257-284. Tillgänglig: <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/147470491100900212> [2017-05-05].
- SFS 1998:808. *Miljöbalk*.
- SFS 2010:900. *Plan- och bygglag*.
- Sommer, D., Pramling Samuelsson, I. & Hundeide, K. (2009). *Child perspectives and children's perspectives in theory and practice*. Dordrecht: Springer.
- Strålsäkerhetsmyndigheten (2009). *Solskyddsfaktorer. 7 tips för säkrare lekplatser och friskare barn*. Tillgänglig: <http://www.stralsakerhetsmyndigheten.se/Publikationer/Broschyr/2009/Solskyddsfaktorer---sju-tips-for-sakrare-lekplatser-och-friskare-barn/> [2017-06-09].
- Svanström, S. (2015). Urbanisering - från land till stad. *SCB:s tidskrift Välfärd*, nr. 1/2015, ss. 26-27.
- Söderström, M., Boldemann, C., Sahlin, U., Mårtensson, F., Raustorp, A. & Blennow, M. (2013). The quality of the outdoor environment influences children's health: a cross-sectional study of preschools. *Acta Paediatr*, vol. 102 (1), ss. 83-91.
- Tottmar, M. (2016). Här byggs förskolor utan ljus. *Dagens nyheter*, 4 januari. Tillgänglig: <http://www.dn.se/sthlm/har-byggs-forskolor-utan-ljus/> [2017-01-04].
- UR Samtiden. (2015a). *Konkurrensen om marken* [Video]. Tillgänglig: <http://urskola.se/Produkter/191458-UR-Samtiden-Gor-plats-for-barn-och-unga-Konkurrensen-om-marken> [2017-01-19].
- UR Samtiden. (2015b). *Planera friyta för barn och unga* [Video]. Tillgänglig: <https://urskola.se/Produkter/191459-UR-Samtiden-Gor-plats-for-barn-och-unga-Planera-friyta-for-barn-och-unga> [2017-01-19].
- Vågå, H. (2015). Barnehaugen på arbeidsplassen... på taket. I: Eimhjellen, K. (red.), *To år på taket*. 2. uppl. Trondheim, ss. 20-23.
- Wilhelm, H. (2015). Forord. I: Eimhjellen, K. (red.), *To år på taket*. 2. uppl. Trondheim, s. 2.
- Åkerblom, P., Åkerlund, U. & Normann Bjarsell, E. (2016). *Bygga stad för barn och unga - vägledning, inspiration och allmänna råd*. Movium Fakta, nr. 1.
- Åkerblom, K. & Åkerblom, P. (1993). *Upptäck förskolans uterum!: en inspirationsbok för personal inom förskola och skolbarnsomsorg*. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet.

Bildförteckning

Figur 1: Illustration inspirerad och bearbetad efter Boverkets figur över regelverk (Boverket, 2015, s. 26. *Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö*. Rapport 2015:8. Karlskrona: Boverket och Alnarp: Movium).

Figur 2: Bearbetad stadskarta (originalkarta, Malmö stad, 2015. Tillgänglig: <http://malmo.se/Stadsplanering--trafik/Kartor--geografisk-information/Kartprodukter/Stadskarta.html> [2017-05-28]).

Figur 3: Bearbetad ritning (originalritning, Rydstern & Liliedahl, återges med tillstånd av Frans Liliedahl, 2017-04-07).

Figur 4.1: Bearbetad ritning (originalritning, Rydstern & Liliedahl, återges med tillstånd av Frans Liliedahl, 2017-04-07).

Figur 4.2-4.13: Fotografier (uppsatsförfattare, 2017-03-17 och 2017-05-12).

Figur 4.14: Bearbetad ritning (originalritning, Rydstern & Liliedahl, återges med tillstånd av Frans Liliedahl, 2017-04-07).

Figur 5.1: Bearbetad ritning (originalritning, Rydstern & Liliedahl, återges med tillstånd av Frans Liliedahl, 2017-04-07).

Figur 5.2-5.12: Fotografier (uppsatsförfattare, 2017-03-17 och 2017-05-12).

Figur 5.13: Bearbetad ritning (originalritning, Rydstern & Liliedahl, återges med tillstånd av Frans Liliedahl, 2017-04-07).

Figur 6.1: Bearbetad ritning (originalritning, Rydstern & Liliedahl, återges med tillstånd av Frans Liliedahl 2017-04-07).

Figur 6.2-6.16: Fotografier (uppsatsförfattare, 2017-03-17 och 2017-05-12).

Figur 6.17-6.19: Bearbetad ritning (originalritning, Rydstern & Liliedahl, återges med tillstånd av Frans Liliedahl, 2017-04-07).

7.1: Ritning framtagen med originalritning som underlag (originalritning, Förskoleförvaltningen Malmö stad, återges med tillstånd av Gabriella Fricke, 2017-05-18).

7.2-7.12: Fotografier (uppsatsförfattare, 2017-03-24).

Figur 8.1: Bearbetad ritning (Originalritning, Sydväst arkitektur och landskap, återges med tillstånd av Per Andersson, 2017-05-22).

Figur 8.2-8.15: Fotografier (uppsatsförfattare, 2016-09-19).

Figur 8.16: Bearbetad ritning (originalritning, Sydväst arkitektur och landskap, återges med tillstånd av Per Andersson, 2017-05-22).

Figur 9: Tabell (uppsatsförfattare, 2017-03-24).

BILAGA 1.1

PLATSANALYS KORPENS FÖRSKOLA

Inventering och bedömning enligt lekvärdesfaktor och OPEC

Utförd 2017-03-17

OPEC

Totalt OPEC-mått: 1,7

Utomhusarean

Poäng: 1

Motivering: Friytan är 642 kvm, dvs mindre än 2000 kvm.

Andelen yta med buskar, träd och kuperad terräng

Poäng: 2

Motivering: 21 % av ytan täcks av buskar och träd.

Integrationen mellan vegetation, öppna ytor och lekytor

Poäng: 2

Motivering: Det finns buskar intill lekytan (sandlåda och vippgungor). Det finns flera öppna ytor men all programmerad lekutrustning är samlad på en yta.

Lekvärdesfaktor

Totalt: 0 poäng

Friyta

Poäng: -1

Motivering: Friytan är under 25 kvm/barn och under 2000 kvm totalt.

Beräkning:

Friyta: 642 kvm

Friyta per barn: $642 \text{ kvm} / 51 \text{ barn} = \text{ca } 13 \text{ kvm/barn}$

Zonering

Poäng: 0

Motivering: Det finns en trygg zon närmast byggnaden där sandlåda med bakbord finns och även vippgungor. Det finns möjlighet att sitta på kanten av sandlådan, men det finns inga bord eller stolar. På gården finns även en vidlyftig zon där barnen kan springa mellan olika platser och aktivitetsytor. I den vidlyftiga zonen finns lekvänliga buskage, cykelslingor och en större

öppen konstgräsyta med grönska intill. På gården finns ingen vild zon eftersom det finns för lite vegetation, det finns inga möjligheter att gömma sig och inte heller någon kuperad mark.

Tillgänglighet

Poäng: +0,5

Motivering: Det är möjligt att ta sig runt större delen av gården i rullstol på de asfalterade och plattlagda ytorna. Av de få lekredskap som finns är de största inte tillgängliga. Sandlådan med bakkant har en kant på ca 45 cm och står i strid sand, lekbuskagen är också upphöjd med kant runt omkring. Däremot är det möjligt att ta sig fram till vippgungorna då underlaget är av gummigranulat. Det finns exempel på tillgänglig lekutrustning som basketkorgen och lektavlorna som sitter fästa på träcirkeln.

Vegetation och topografi

Poäng: 0

Motivering: Det finns ytor med vegetation som går att leka i. Gården ligger helt i sol. Förutom de upphöjda planteringarna har gården inga höjdskillnader.

Integration av lekutrustning i landskapet

Poäng: +0,5

Motivering: All lekutrustning står inom ett markerat och samlat område men det upplevs trots det integrerat med resten av gården och med vartannat. Landskapet utanför går att leka i/på; planteringen och de upphöjda kanterna samt grusrondellen och cirkelformade trästaket att gömma sig bakom.

Möjlighet till omvärldsförståelse

Poäng: 0

Motivering: Stor del av gården består av sand, jord och grus, vilket går att påverka. Det är möjligt att upptäcka viss årstidsväxling genom vegetationen som består av ett större lekbuskage, ett litet träd och några prydnadsgräs. Gården saknar vild miljö, odling, vatten och andra element som gör att barn kan följa kretsloppet.

Utsikt över grönska/samspel mellan inne och ute

Poäng: 0

Motivering: Det finns direktkontakt mellan gården och inomhuslokalen, från kapprummet. Lokalen har fönster ut mot gården som sitter ganska högt upp, men det är möjligt att barnen skulle kunna skymta lite grönska inifrån.

BILAGA 1.2

PLATSANALYS TRIANGELNS FÖRSKOLA

- LILLA GÅRDEN

Inventering och bedömning enligt lekvärdesfaktor och OPEC
Utförd 2017-03-17

OPEC

Totalt OPEC-mått: 2

Utomhusarean

Poäng: 2

Motivering: Den totala friytan för Triangelns förskola (Stora och Lilla gården) är 2012 kvm. Dock framgick det i intervjuer och vid observationer att grinden mellan Lilla och Stora gården oftast är stängd vilket gör att barnen oftast nyttjar en gård i taget. Den Lilla gården har en friyta på 887 kvm.

Andelen yta med buskar, träd och kuperad terräng

Poäng: 2

Motivering: 28% av gården täcks av buskplantering och kuperade ytor.

Integrationen mellan vegetation, öppna ytor och lekytor

Poäng: 2

Motivering: Det finns buskar intill och bland lekytorna. I båda buskplanteringarna finns det lekutrustning. Det finns en öppen yta närmast huvudbyggnaden men denna ligger inte mellan lekytorna. Cykelslingan löper mellan buskplanteringarna.

Lekvärdesfaktor

Totalt: 2,5 poäng

Friyta

Poäng: -0,5

Motivering: Friytan är under 25 kvm/barn och ca 2000 kvm totalt.

Beräkning:

Triangelns förskola totalt (Lilla och Stora gården): 2 012 kvm

Friyta per barn: 19 kvm/barn (beräkning: 2012 kvm/105 barn)

(Friyta Lilla gården: 887 kvm)

(Friyta/barn Lilla gården : 20 kvm/barn (beräkning: 887 kvm/45 barn))

Zonering

Poäng: +0,5

Motivering: Det finns en trygg zon närmast byggnaden med flera små kullar, två vippungor och en sandlåda med två bakhord. Det finns även en vidlyftig zon bestående av två planteringsytor med lekutrustning i, där barnen inbjuds att leka. Det finns även en stor asfaltsyta som övergår i cykelslingor som sträcker sig in bland planteringarna och runt och under förråden. I planteringen längst bort finns gårdens vilda zon där barnen kan gömma sig bland bambun och buskarna. Där finns möjlighet att leka utan uppsikt. Det som saknas i den vilda zonen är träd och byggmaterial.

Tillgänglighet

Poäng: +0,5

Motivering: Det är möjligt att ta sig runt större delen av gården i rullstol på de asfalterade och plattlagda ytorna. Av de lekredskap som finns är de flesta inte anpassade för rörelsehindrade. Sandlådan med bakhord har en kant på ca 45 cm och står i strid sand, lekredskapen som finns i planteringarna är inte tillgängliga eftersom de är upphöjda och har en kant runt omkring. Det är möjligt att ta sig fram till vippungorna då underlaget är gummigranulat. Den tillgängliga lekutrustning som finns är lektavlorna som sitter fästa på träcirkeln. På asfalten finns även målningar till för lek.

Vegetation och topografi

Poäng: +0,5

Motivering: Byggnaderna och solseglet ger lite skugga men större delen av gården ligger i sol. Det finns några små kullar i gummi att leka på och en stor del av gården består av upphöjda planteringar som bidrar till viss höjdskillnad. Samtliga planteringar går att leka i. Höjdskillnaderna och storleken/utbredningen på kullarna är dock för enformig och gården är för solexponerad för att nå upp till ett helt poäng.

Integration av lekutrustning i landskapet

Poäng: +1

Motivering: Flera av lekredskapen, t.ex. stubbar och träcirklar, är integrerade i landskapet då de är placerade i de lekvänliga planteringarna. I trygga zonen finns lekredskap som är integrerade med varandra men inte med naturliga element. Ytan ligger däremot i anslutning till en av planteringarna vilket ger möjlighet för leken att "vandra" dit.

Möjlighet till omvärldsförståelse

Poäng: 0

Motivering: Stor del av gården går att påverka då det är mycket sand och jord. Det går att upptäcka lite årstidsväxlingar i buskaget. Det saknas odlingsmöjligheter och växtmaterialet som finns på gården ger inga ätbara frukter eller bär. Det finns få möjligheter till vattenlek och det naturliga lösa materialet är litet.

Utsikt över grönska/samspel mellan ute och inne

Poäng: +0,5

Motivering: Det är god kontakt mellan inne och ute. Dörren leder direkt ut till gården från kapprummet, kapprummet är dessutom stort och helt inglasat vilket ger barnen direkt utsikt även från delar längre in i byggnaden. En del fönster som som vetter ut mot gården är placerade i barns höjd och ger möjlighet att blicka ut.

BILAGA 1.3

PLATSANALYS TRIANGELNS FÖRSKOLA

- STORA GÅRDEN

Inventering och bedömning enligt lekvärdesfaktor och OPEC
Utförd 2017-03-17

OPEC

Totalt OPEC-mått: 2,3

Utomhusarean

Poäng: 2

Motivering: Den totala friytan för Triangelns förskola (Stora och Lilla gården) är 2012 kvm. Däremot framgick det i intervjuer och vid observationer att grinden mellan Lilla och Stora gården oftast är stängd vilket gör att barnen oftast nyttjar en gård i taget. Den stora gården har en friyta på 1125 kvm.

Vegetation och topografi

Poäng: 2

Motivering: 20 % av gårdens yta täcks av buskplantering.

Integrationen mellan vegetation, öppna ytor och lekytor

Poäng: 3

Motivering: Det finns flera lekytor utspridda på gården. Viss lekutrustning är placerad i buskplanteringarna. Det finns buskar intill lekytorna. De öppna ytorna är spridda mellan lekytorna.

Lekvärdesfaktor

Totalt: 2 poäng

Friyta

Poäng: -0,5

Motivering: Friytan är under 25 kvm/barn och ca 2000 kvm totalt.

Beräkning:

Triangelns förskola totalt: 2 012 kvm

Friyta/barn: 19 kvm/barn (beräkning: 2012 kvm/105 barn)

(Friyta Stora gården: 1125 kvm)

(Friyta/barn Stora gården: 19 kvm/barn (beräkning: 1125 kvm /60 barn))

Zonering

Poäng: +0,5

Motivering: På gården finns en trygg zon med sandlåda, bakkbord och "lekhus". Denna zon finns utanför byggnaden där avdelningen Cassiopeia har sin verksamhet. För avdelningarna i huvudbyggnaden ligger den trygga zonen således i fel ände av gården. Utanför den trygga zonen ligger den vidlyftiga zonen som innehåller klätterställning med rutschkana, gungor, balansbanor, cykelslinga och större ytor för spring och bollek. På gården finns två lekbuskage där buskarna i vissa partier sitter tätt och bildar små gömställen för barnen där de kan leka ifred, dessa utgör till viss del den vilda zonen. Gården saknar dock träd, varierad topografi och större vegetationsytor, därför når gården inte upp till den högsta poängen.

Tillgänglighet

Poäng: 0

Motivering: Det är möjligt att ta sig runt på större delen av gården på plattgångarna och de asfalterade ytorna. Det finns ingen fast lekutrustning som är anpassad för rörelsehindrade. All lekutrustning förutom klätterställningen står placerad i upphöjda planteringar eller i strid sand och är därför inte tillgänglig. Klätterställningen står på gummigranulat och är möjlig att ta sig fram till. Det finns enstaka målning på asfalten.

Vegetation och topografi

Poäng: +0,5

Motivering: Gården varierar en aning i höjd på grund av kanterna upp till planteringarna. Det finns generösa ytor med planterad vegetation och alla dessa går att leka i. Planteringarna erbjuder olika typer av buskar men inga träd. Hela gården är solbelyst med undantag från solseglet över sandlåda och små delar av gården som skuggas av byggnaderna. De höga buskarna ger viss skugga under sommarhalvåret när leken pågår inne i buskagen.

Integration av lekutrustning i landskapet

Poäng: +0,5

Motivering: Flera av lekredskapen, t.ex. stubbar och träcirklar, är integrerade i landskapet då de står i de lekvänliga planteringarna. I den trygga zonen finns lekredskap som är integrerade med varandra men inte med naturliga element. Klätterställningen är isolerad från de övriga lekytorna och står inte heller i anslutning till någon vegetation.

Möjlighet till omvärldsförståelse

Poäng: +1

Motivering: Gården förändras till viss del genom årstidsväxlingar i vegetationen. Det finns möjlighet för barnen att modifiera sin lekmiljö, t.ex. genom att gräva i jorden och sanden. Det finns möjlighet till odling både i pallkragarna och direkt i jorden i planteringarna. Odlingen och växterna bidrar till omvärldsförståelse.

Utsikt över grönska/samspel mellan ute och inne

Poäng: 0

Motivering: För avdelningarna som befinner sig i huvudbyggnaden finns ingen direktutgång till gården, de måste först ta sig ut på Lilla gården och sedan passera en grind in till Stora gården. Avdelningen Cassiopeia, vars verksamhet ligger i en byggnad i motsatt del av gården, har betydligt närmre till gården men måste också passera en grind för att ta sig ut dit. Både från byggnaden där Cassiopeia är och från huvudbyggnaden (där resten av avdelningarna är) finns stora fönster där barnen kan se ut över grönskan på gården.

BILAGA 1.4

PLATSANALYS SÖDERTULLS FÖRSKOLA

Inventering och bedömning enligt lekvärdesfaktor och OPEC
Utförd 2017-03-24

OPEC

Totalt OPEC-mått: 1

Utomhusarean

Poäng: 1

Motivering: Friytan är ca 340 kvm (ritning, Fricke, 2017-05-18) och därmed under 2000 kvm.

Andelen yta med buskar, träd och kuperad terräng

Poäng: 1

Motivering: ca 8 % av ytan täcks av buskar.

Beräkning: 28 kvm/340 kvm

Integrationen mellan vegetation, öppna ytor och lekytor

Poäng: 1

Motivering: Lekredskapen är samlade i mitten av gården. Vegetationen finns representerad i utkanten av gården. Inga större öppna ytor finns.

Lekvärdesfaktor

Totalt: -2 poäng

Friyta

Poäng: -1

Motivering: Friytan är under 25 kvm/barn och under 2000 kvm totalt.

Beräkning:

Friyta: 340 kvm

Friyta per barn: $340 \text{ kvm} / 59 \text{ barn} = 5,7 \text{ kvm/barn}$

Zonering

Poäng: 0

Motivering: Gården har en trygg zon precis vid glashuset där spiraltrappan leder ner till verksamheten. Den trygga zonen har sandlåda med bakkbord och sittplatser. Gården har egenskaper från en vidlyftig zon; klätterställning, cykelslinga runt förrådsbyggnad, vippgunga och viss vegetation som kan användas i lek. Gårdens storlek gör det däremot osäkert om ytan

är tillräcklig för att en vidlyftig lek ska uppstå. Den vilda zonen finns inte representerad på gården på grund av avsaknaden av tät vegetation, kuperad yta och möjlighet för barnen att gömma sig eller leka ifred.

Tillgänglighet

Poäng: -0.5

Motivering: Det är möjligt att ta sig runt på den del av gården som har tillägnliga markmaterial, t.ex. cykelslingan bakom förrådet och plattgångarna mellan sandlådorna. Storleken på gården gör däremot att dessa ytor är trånga. Vid besöket låg det också en del sand på plattgångarna mellan sandlådorna, vilket minskar tillgängligheten. Mestadelen av lekredskapen står i strid sand med sarg runt vilket gör dem otillgängliga. Det är däremot möjligt att ta sig fram till tankstationen och de ”pedagogiska väggarna”, där bl.a. naturmaterial och installationer hänger. På en av väggarna finns texten till en del bilder även redovisad på teckenspråk. Lekaffären är otillgänglig då man måste gå upp för en kant för att ta sig in dit.

Vegetation och topografi

Poäng: -0,5

Motivering: Det finns ytor med planterad vegetation som går att leka i, men de är sparsamma. I stort sett hela ytan är platt, med undantag för kanterna som skapar lite nivåskillnad. En liten del av gården skuggas under förmiddagen av byggnaden, i övrigt är hela gården solbelyst.

Integration av lekutrustning i landskapet

Poäng: -0,5

Motivering: I princip all lekutrustning står inom inramade lekområden, de är således inte integrerade i landskapet eller med varandra. De två sandlådorna upptar stor del av den totala friytan och gör att gården upplevs uppdelad och ”bruten”. Landskapet utanför lekutrustningen är knapp då det bara består av ett fåtal buskar och en mindre gräsyta. Cykelslingan binder samman platser och kan skapa ett flöde i leken. Buskarna är placerade nära lekutrustningen i sandlådorna och är därför integrerade.

Möjlighet till omvärldsförståelse

Poäng: +1

Motivering: Gården förändras inte särskilt mycket under året eftersom vegetationen mestadels är vintergrön. Ingen odling finns, inte heller några naturliga vilda miljöer där barnen kan följa kretsloppet. Det finns tecken och spår av att barnen har fått testa på odling men det är inget som syns på gården. Däremot finns planterade svarta vinbär och bocktörne som ger ätbar frukt. Det finns mycket löst material för barnen att använda. Det finns sand som kan användas i konstruktionslek. Vattenkanna och vattenkran finns, vilket möjliggör vattenlek. Flera insektholkar finns och även naturliga material som hänger på de pedagogiska väggarna. Kottar, stenar, kastanjer och gamla fågelbon. Förskolan visar på ett tydligt arbete med barns möte med naturen. De har stor utblick över omgivningen genom ett stort staket av glas. De kan ta del av vad som händer i deras omgivning och omgivningen skänker även viss grönska i form av högre träd. Delar av gården är möjlig att påverka, t.ex. gräva i jorden i planteringen och även i sanden.

Utsikt över grönska/samspel mellan ute och inne

Poäng: -0,5

Motivering: Det finns ingen direktkontakt mellan inomhusverksamheten och gården. Barnen får ta sig upp för en spiraltrappa eller åka hiss för att ta sig upp och ut till gården. Trappan avslutas med ett glashus som har direktkontakt ut till gården. Fönsterna i lokalerna inomhus är placerade lite lägre än vanligt vilket ger möjlighet för barnen att se ut. Miljön utanför är en typisk innerstadsmiljö bestående av hårdgjorda ytor och några träd, det går därmed att uppleva viss grönska inifrån verksamheten.

BILAGA 1.5

PLATSANALYS SPINNERIETS FÖRSKOLA

Inventering och bedömning enligt lekvärdesfaktor och OPEC
2017-03-23

OPEC

Totalt OPEC-mått: 1,7

Utomhusarean

Poäng: 2

Motivering: Den totala friytan för gårdarna på plan 4 och 6 är 2002 kvm, d.v.s mellan 2000-6000 kvm.

Andelen yta med buskar, träd och kuperad terräng

Poäng: 1

Motivering: ca 10 % av ytan består av buskar, träd och kuperad yta.
Beräkning: 196 kvm/2002 kvm

Integrationen mellan vegetation, öppna ytor och lekytor

Poäng: 2

Motivering: Det finns träd placerade i urnor bland lekytorna på plan 4. Det finns enbart buskar samlat på ett ställe. Vegetationen är dock sparsam. Det finns öppna ytor på gården men dessa är framförallt placerade i utkanten av gården och inte mellan lekutrustningen.

Lekvärdesfaktor

Totalt: 2 poäng

Friyta

Poäng: 0

Motivering: Den totala friytan (plan 4 och 6) är ca 2000 kvm totalt och 25-30 kvm/barn.

Beräkning:

Total friyta: 2002 kvm

Friyta per barn: $2002/72 = 28$ kvm/barn

(Friyta plan 4: 1446 kvm)

(Friyta plan 6: 556 kvm)

(Friyta tillgänglig utan att passera stängda grindar: 1160 kvm)

(Friyta/barn: $1160/72 = 16$ kvm/barn)

Zonering

Poäng: 0

Motivering: Den trygga zonen finns inte närmast byggnaden där den bör vara. Där finns en större kulle, lebuskage och klätterställning där den vidlyftiga leken kan uppstå. Den trygga zonen finns snarare i andra änden av gården. Där finns en sandlåda, odling, vattenlek och tipis. Bord och sittplatser är utspridda över gården men främst placerade i utkanten.

Gården har en vidlyftig zon och det finns många olika lekredskap som främjar rörelselek. Det finns bl.a. gungor, klätterställning, balansgång och kullar i olika höjd och svårighetsgrad. På gården på plan 6 finns även löparbana och bollbana.

Egenskaper från den vilda zonen finns knappast representerade på gården. Det saknas lekbar och tät vegetation där barnen kan gömma sig och leka ifred. Den vilda zonen bör ligga utanför den vidlyftiga och utgöra ca en tredjedel av gården, vilket inte är fallet på Spinneriets gård. Den större kullen med lebuskaget av salix hade kunnat utgöra en vild zon om den hade upptagit en större yta och varit placerad i utkanten av gården istället för närmast ingången.

Tillgänglighet

Poäng: +1

Motivering: Det går att ta sig runt på större delen av gården, det är även möjligt att ta sig upp till gården på sjätte plan med hjälp av hiss. Markmaterialen består i huvudsak av trä, gummigranulat, betongplattor och asfalt, vilka är tillgängliga. Området med kullar är också tillgängligt, det går att ta sig fram till lekställningarna, på plan 6 går det att ta sig upp på scenen och använda affären/kiosken. Odlingslådorna är i bra höjd. Det finns lekredskap som är tillgängliga.

Vegetation och topografi

Poäng: 0

Motivering: Det finns ingen yta med naturlig vegetation och den planterade är knappast lekbar, den är dessutom sparsam. Träden och buskarna är, med undantag för en yta, placerade i urnor eller odlingslådor som inte är möjligt för barnen att leka i. Det finns en gräsmatta/äng och stockar av björkar längs med vägen upp till plan 6, men denna yta är separerad från båda gårdarna genom grindar. Det finns möjlighet till odling. Topografin är relativt bra på den nedersta gården; det finns många små kullar i varierad höjd och en större kulle men nästan all topografi är gjord i gummigranulat vilket kan bli halt. Det finns även små höjdskillnader i trädäcket. Gården saknar skugga.

Integration av lekutrustning i landskapet

Poäng: +0,5

Motivering: Lekutrustningen är väl integrerad i landskapet och med vartannat. Till exempel är den större kullen och lekplanteringen väl integrerade och lekhyddorna är integrerade i det kulliga landskapet. Gården saknar dock naturliga partier som kan bli en del av lekutrustningen och landskapet.

Möjlighet till omvärldsförståelse

Poäng: +1

Det finns möjlighet till konstruktionslek med vatten och sand. Gården förändras under årstiderna, det finns bär att skörda under sommaren och årstidsväxlingarna syns i vegetationen trots att den är sparsam. Det finns stora möjligheter till odling då gården har rikligt med odlingslådor både på plan 4 och 6. Det finns fågelholkar och insektsholkar där djurlivet kan studeras. Det finns delvis en lite vildare och naturlig del, men den är frångående övriga gården genom staket och grind. Gården har dock en brist på naturliga/vilda miljöer där kretsloppet kan studeras.

Utsikt över grönska/samspel mellan ute och inne

Poäng: -0,5

Det finns ingen direktutgång till gården, de måste passera genom en lång korridor och hiss för att ta sig ut. Däremot är utsikten från verksamhetslokalerna mycket bra, det är väl tilltagna fönster som går från golv till tak. Utsikten består av stadsmiljö som innehåller viss del grönska.

BILAGA 2.1

INTERVJUER PÅ TRIANGELNS FÖRSKOLA

Utförd: 2017-03-30

Om pedagogen

- *Vad heter du?*

Isabella.

- *Vad har du för utbildning?*

Lågstadielärare.

- *I vilken ålder är barnen du arbetar med?*

Barnen är födda 2013-2014, så de fyller 3 och 4 år detta året.

- *Hur länge har du arbetat på skolan?*

8 år.

- *Har du arbetat på skola i markplan innan?*

Ja, i Bunkeflo och även på annan förskola vars gård ligger på tak, Altona förskola.

Om pedagogen

- *Vad heter du?*

Martin.

- *Vad har du för utbildning?*

Barnskötare.

- *I vilken ålder är barnen du arbetar med?*

3-5 år, några 6-åringar som ska börja förskolan till hösten.

- *Hur länge har du arbetat på skolan?*

14-15 år.

- *Har du arbetat på skola i markplan innan?*

Ja, har varit vikarie på flera skolor runt om i Malmö och de flesta ligger ju på markplan.

Rutiner

- *När vistas barnen på skolgården? Förtydligande: Vilka tider och hur länge?*

Isabella: Det kan vara ända från nio till stängningen klockan halv sju, på sommaren.

Martin: När och hur mycket de är ute beror på vädret och pedagogerna, hur villiga de är att gå ut t.ex. när det regnar. Det finns bestämmelser från Malmö stad som säger att minst en timme om dagen så ska barnen vara ute. Det har funnits pedagoger innan som har varit ovilliga att gå om det regnar.

Isabella: I stort sett är vi ute väldigt mycket. Vi har till och med sovit med barnen ute innan, det är nu de små börjat sova inne. Alla de åren som jag har jobbat så har barnen sovit ute i vagnarna.

Martin: Även i minusgrader satt personalen i sovsäckar.

Sonderande fråga: T.ex. din avdelning Martin, är ni ute en gång på förmiddagen och en gång på eftermiddagen?

Martin: Det beror på hur vi har lagt upp aktiviteterna. Vi brukar ha det så att de pedagogiska verksamheterna har vi förlagt på förmiddagen primärt. Mellan 09.00/09.30 och 10.30 så går vi t.ex. kanske iväg med gruppen någonstans. Ofta, om det är stor personalbrist så för att lösa dagen så samarbetar vi genom att oftast gå ut eftersom det är lite lättare att vara ute rent personalmässigt. Om det är jättefint väder så vill barnen ut och då går vi ut.

Isabella: Då är ni alltid ute efter lunchen.

Martin: Ja efter lunch är vi alltid ute.

Isabella: 12-14

Martin ställer fråga till Isabella: "Hur gör ni?"

Isabella: Vi är ute på förmiddagen, eftersom de vilar eller sover på eftermiddagen. Vi är ute någon timme, mellan 10-11 ungefär. Ibland är vi ute på eftermiddagen också, efter att barnen vaknat.

Följdfråga: Skiljer det sig åt mellan olika dagar i veckan?

Martin och Isabella: Dagarna/rutinerna ser ungefär likadana ut.

- *Hur många barn är ute samtidigt på gården?*

Martin: Om det är så att alla är ute samtidigt, som efter lunch t.ex., så kan vi vara runt 60 barn på stora gården.

Isabella: Och om alla är ute samtidigt på den Lilla gården så är det 45 barn, men det är sällan alla avdelningar är där samtidigt. Vi har småbarnsavdelningar med 15 barn i varje.

Martin: Och det är inte ofta vi är alla 60 ute samtidigt på den stora gården heller.

- *Hur många pedagoger är ute samtidigt?*

Isabella: det är 3 pedagoger på varje avdelning. På 45 barn är det alltså 9 pedagoger. Men det är det optimala, det blir alltid någon färre pga att någon är på möte, kurs, vabbar eller är sjuk.

Martin: När det är såna omständigheter så fungerar ju utegården som en pedagog. Därav blir det lite lättare att dela upp sig för när vi är alla sextio ute så är de ju inte en hel klump utan de sprider ju ut sig och förhoppningsvis gör pedagogerna det också och då blir det lättare att ha översikt. Ibland så går vi faktiskt ut bara vår avdelning för att slippa dom andra och då är vi ca 20 barn ute på tre pedagoger.

Isabella: Ja, vi är ofta där ute själva eller tillsammans med någon annan avdelning.

- *Hur tar barnen sig in och ut? Förtydligande: Rör barnen sig fritt in och ut?*

Martin: Våra (stora barnen) öppnar grinden själva.

Isabella: Ja, våra går ut allihopa på en gång och så får de säga vad de vill göra och så öppnar vi förrådet om de vill ha något där. Så plockar de själva cyklar och sandleksaker.

Sonderande fråga: Kan de gå in på toaletten själva om de vill det?

Isabella: Nej, det är kod på dörrarna. Våra barn klarar inte öppna dom, i alla fall på Cassiopeia är koden väldigt högt satt så barnen når inte den.

Martin: Av säkerhetsskäl så ska egentligen inte barnen kunna koderna, men det finns föräldrar som har lärt de större barnen det. Men om någon behöver gå på toaletten så följer vi dem en bit.

Isabella: De kan komma ut själva men man får ändå följa med.

Martin: 5-6-åringarna är ju stora, men de är fortfarande barn så det kan ju hända olyckor och därför följer vi med dem.

Isabella: De kan komma på dumma grejer, om de går in tre stycken så istället för att kissa så kan de ju hitta på massa annat.

Martin: Det optimala hade ju varit att ha en dörr (syftar på huvudbyggnaden) som den in till er (syftar på Cassiopeia).

Isabella: Ja, för det finns ju alltid någon personal där inne.

Martin: Då kan man ju hjälpa dom in på toaletten men ändå vara ute på gården. Står du vid ytterdörren på Cassiopeia så kan du ju se hela gården och samtidigt höra och se om dom behöver någon hjälp på toa medans om hjälper du dom in här (syftar på huvudbyggnaden), så får man först gå in genom en dörr och sen gå en bit in och runt hörnet. Ibland så får man säga till dom "kan du vänta två sekunder så springer vi in sen".

- *Spenderar ni raster på andra platser än skolgården?*

Isabella: Varje avdelning har att en gång i veckan försöker man ta sig härifrån och gå någonstans, det är ofta Pildammarna eller någon lekplats här runt omkring. Man försöker göra det en gång i veckan men det kan hända att det inte blir av.

Martin: Min avdelning, Fenix, har varit dåliga detta läsåret på att gå iväg. Mest för att vi inte har känt oss helt säkra med barngruppen för att ge oss ut i trafik. Det ansvaret vill inte vi ha ännu, men ju bättre väder det blir ju lättare är det att gå iväg. Men alltså, det ligger ju nära till alla parker. Det tar en tjugominuter att gå till Kungsparken, Slottsparken.

Isabella: Vi gick ut lite mer i höstas, sen blev vår kollega gravid och då blev det lite färre utflykter eftersom man inte vill trötta ut henne med vagnar och barn, då valde vi att stanna här med barnen istället.

Martin: Men det är nära att gå till de flesta lekplatserna. Gruppen och kollegorna som jag hade innan, vi gick iväg minst en gång i veckan och det var inga problem, men då var majoriteten av barnen 4-5 år.

Isabella: Allt beror egentligen på barngruppen och personalen.

Martin: Nu är majoriteten av våra tre år, precis fyllt fyra och att gå iväg en halvtimme till en av parkerna och sen en halvtimme tillbaka, vad får de ut av det. Frågar man dem om de vill gå iväg någonstans så säger de ofta att "nej, vi vill vara här".

Isabella: Jag håller med, om vi ska iväg så får vi ta med vagnar och vad för nytta har 3-4-åringar av att sitta i vagnar.

Martin: Men här är nära till det mesta och så finns det ju natur- och kulturbussarna som hämtar upp oss på Bergsgatan om vi ska längre iväg.

- *Finns det tillfällen då ni inte kan nyttja skolgården? Förtydligande: t.ex. stark vind, sol, översvämning etc.*

Isabella: Det hände en gång när det var någonting...

Martin: Ösregn, alltså när det riktigt öser ner.

Isabella: Vi fick inte sova ute en gång för att det var någon brand i Västra hamnen eller något. Men det var en dag.

Martin: Sen är det ju standardrekommendationerna som Malmö stad går ut med. Under sommaren när det är stark sol efter 12.00 ska man helst undvika att vara ute, för här är rätt så dålig skugga.

Isabella: Det är ju mycket sol här på sommaren.

Martin: Sen var det när de byggde om som vi inte kunde vara där, då hade de rivit upp hela gården och täckt allt med vatten för att se var läckan var.

Sonderande fråga: Hur lång tid tog det?

Martin: Två veckor. Men då tog de en gård i taget.

Användning av takgården/lek

- *Hur leker barnen på gården? Följdfråga: Vad är det för lekar?/Vad leker barnen med?*

Isabella: Cyklar och sandlådor. Sen gräver de hit och dit och är i buskarna.

Martin: Vilka buskar?

Isabella: Ja, dom pyttesmå som vi har. Vi fick inte ha något annat. Innan hade vi träd, fruktträd, det var en helt annan gård. Men det fick dom göra om för det läckte vatten till garaget och Åhlens. Så som fick ändra gården totalt, så nu får vi inte ha så mycket träd som drar i sig vatten. Och inte mycket buskar heller.

Sonderande fråga: Så det var på grund av träden som det läckte?

Martin: Man tror att det var rötterna som borrar sig neråt och förstörde golvet/deras tak.

Isabella: Rötterna dra åt sig mycket vatten så det är fukten som kommer in. Vi hade fruktträd och körsbärsträd och massor.

Martin: Och björnbär. Men det är mycket springa, cykla, gräva.

Isabella: Spela boll, åka rutschkana.

Följdfråga: Är det någon lekutrustning eller plats som barnen inte brukar leka med/på?

Isabella: De är överallt. De brukar dock inte få leka här bland vagnarna eller klättra upp på staketet.

Martin: Nej det är ju klart. Allting går i vågor, ibland sitter alla i sandlådorna och gräver. Ibland är alla på vippgungorna.

Isabella: På den Stora gården är det många som är där bakom förrådet. Där är ju lite buskar. Martin: Allting där används men det som jag upplever används minst är nog den paviljongen nere vid er (syftar på Cassiopeia). Vi hade en extra-spis som vi satte ut innan och då började de dra sig mer dit men innan den fanns där så var dom väldigt sällan där nere när de inte skulle försöka hänga sig i träribborna i taket på paviljongen. Men som sagt allt går i vågor, ibland är alla där nere och ibland är där ingen alls.

Sonderande fråga: Finns det viss lekutrustning där ni får sätta igång leken för att dom ska komma igång och leka där?

Isabella: Ja ni satte ju dit spisen till exempel för att de skulle leka mer där.

Martin: Det beror lite på vem som är ute. Om det inte är någon alls, vuxna eller barn, nere vid den stora gungan och paviljongen, så om man går ner där själv och sätter sig så kommer det minst fem, sex barn dit och alla ska sitta där. Efter fem, tio minuter om man reser sig och går iväg och gör något annat så stannar de oftast kvar en liten stund och sen springer dom iväg och gör något annat.

Isabella: Våra barn brukar gunga men det är klart, de drar sig dit där pedagogen är också.

Martin: Där är nog inget som man måste dra igång med eller hjälpa starta, det är oftast konstellationerna av barnen som är ute och vad dom vill göra. Och säsongen spelar också roll. Vi har inte plats till så många cyklar och vi har inte så många cyklar, men ofta är det mest populära där ute och det blir ofta konflikter om dem. När vi ibland väljer att inte ta ut cyklar så finns det några barn som går runt och har tråkigt, men de måste ju lära sig att ha tråkigt också och att komma igång på det sättet. Men annars är där inget så som man behöver hjälpa dom att komma igång med. Det blir ju en annan lek om man är med dom, det kommer fler barn till leken.

Isabella: De små barnen kör runt med lastbilar på sandlådekanten om de inte får cyklar. Får de inte cyklar så får de ju sandgrejer eller gamla bilar eller något.

Martin: Hade det bara varit en gräsmatta här så hade man nog mer ofta fått starta upp olika aktiviteter och ta ut olika saker.

Följdfråga: Leker de ensamma eller mest i grupp?

Isabella: Det beror på barnen, vissa vill leka själva och har svårt för att knyta kontakt med någon, så då väljer dom att leka själva. Men ofta så har de någon som de valt att leka med. Det finns ju vissa som alltid sitter bredvid någon i personalen och som inte vill leka med någon. Men det beror på barnen, jag tror inte det har med gården att göra.

Martin: Samma här, fördelen med att vara ute är att oftast så är barnen inne på varje avdelning lite hemmablinda, de leker med dom som finns på sin avdelning men när man kommer ut så "oh, här finns nya kompisar, kan leka med den eller den". Fördelen är också att det finns syskon på andra avdelningar, men ibland vill inte syskonen leka med sin lillebror eller lillasyster. Men då är där kanske någon annan som vill leka med den och då blir kanske syskonet sotis för det. Det blir andra grupper när fler avdelningar kommer ut, men sen är det väldigt väldigt sällan som någon går själv på gården. Då är det antingen för att dom vill det eller för att de har haft konflikt med någon och då försöker man lösa det.

- *Upplever du att det finns något som begränsar barnens lek? Förtydligande: Finns det ytor där barnen inte får vistas eller situationer där man måste avbryta leken/förbjuda en viss typ av lek?*

Martin: Ja, här är väldigt lite saker att klättra på. Det är bara stubbar och de runda trästaketen.

Isabella: De leker gärna med dem och det skulle nog behövas mer att klättra på.

Martina: Ja, här är väldigt lite saker att klättra på.

Isabella: Jag tänkte på den platsen vid stubbarna som ligger vid rutschkanan, en sån tom plats där leker de knappt.

Martin: Regnar det så leker de där i geggan.

Isabella: Det skulle varit något där.

Sonderande fråga: Vad skulle det kunna vara?

Martin: Det hade kunnat vara vad som helst. Du vet såna som ser ut som ett tält, att klättra på. Det är ju meningen att det skulle vara fler buskar där, samma sak i planteringen mitt emot.

Isabella: Ja det planterades blommor där, men de vattnades aldrig, så de vissnade.

Martin: Förra året tror jag de var här och vattnade en gång. Det är vad det är.

Isabella: Vi hade lite jordgubbar eller smultron här som de grävde bort.

Martin: Det tog hyresgästerna, de gick ner på kvällen eller helgen och plockade upp plantorna. Men när ritningen kom ut så skulle där varit mer grönt plus någon form av klätterställning. Det hade räckt

med dom ni vet som är i träd och ser ut som ett tält som de kan klättra på. Något sånt litet hade hjälpt, det hade inte behövt vara mycket.

Isabella: Vi har pratat ganska länge och om att det skulle varit möjligt för barnen att cykla runt, men det fick vi inte. I nuläget cyklar de ju bara fram och tillbaka och så krockar dom och så blir det inte roligt längre.

Martin: Om man tittar på ritningen, innan gården byggdes om så var där en liten väg längs muren/staketet som de precis kunde cykla på med trehjulingscykel, vi hade önskemål om att den skulle finnas kvar och breddas så de kunde cykla runt. Men det tog de tydligen bort.

Isabella: Vi hade odlingslådor här innan där barnen kunde plantera, men det har dom plockat bort och det var ju synd för nu ska vi odla igen.

Martin: Så det man saknar är något de hade kunnat klättra på.

Isabella: Det känner vi också.

Sonderande fråga: Får dom klättra på dom här trästaketen runt ventilationstrummorna?

Martin: Nej där får dom inte lov att vara. Men de andra runda trästaketen där klättrar dom och går balansgång runt, så därför märker man att det skulle behövts något mer att klättra på.

Isabella: Dom försöker klättra på de runda träcirkelarna, de kan gömma sig i men inte klättra på riktigt.

- *Saknas det något på gården? Förutom något att klättra på.*

Isabella: Cyklar.

Martin: Ja och kanske någon gräsmatta som de kan sparka fotboll på. Där är ju ett gäng som är helt insnöade på det, dom står och sparkar över den gången som går genom konstgräset. Det har hänt några gånger att när det kommer andra cyklandes på gången så har de fått en boll i huvudet.

Isabella: Där vi har rutschkanan hade de kunnat spela boll och rutschkanan hade kunnat flyttas hit istället (pekar på den tomma planteringen på kartan). Där hade man också kunnat ha gräsmatta istället för jord. Då kan man sätta sig där och läsa osv.

Martin: Den är dåligt planerad, men men.

Isabella: Det hade varit bra med en yta för bollspel för barnen vill kunna spela. Här är ju två avdelningar och en massa fönster så där kan de ju inte spela.

Martin: Man skulle kunna använda gräsmattan utanför Cassiopeia (syftar på bostadsgården intill) men den är full med hundbajs.

Isabella: Och den är ju utanför staketet men vi hade ju kunnat ta oss dit men det är alltid hundar där och bajs.

- *Är det några av dessa faktorer som du upplever påverkar barnens lek och utevistelse på taggården: sol, vind, ljud, vatten, luftföroreningar?*

Isabella: Vi hade någon förälder som reagerade på att det lät väldigt mycket av ventilationen. Då sa hon till oss att "det låter så himla mycket på gården".

Martin: Gör det?

Isabella: Jag vet inte.

Martin: Nej, det enda som påverkar är solen på sommaren. Det har blivit lite bättre men det var som en gryta innan på sommaren. Där var totalt vindstilla och solen stod på och när man sen kom ut på gatan här nere så kunde det blåsa för fulla muggar men det påverkades inte här uppe.

Sonderande fråga: Så det är ganska vindstilla?

Martin och Isabella: Ja

Martin: Och när det blåser så är det som i öknen, allt grus blåser runt. Men det som påverkar mest skulle jag nog säga är solen mitt på sommaren. Det tog 2-3 år för dom att sätta upp solskydd över sandlådorna.

Isabella: Den som är här ute på Lilla gården är felsatt. De skulle ju satt den när solen var framme så de kunde se var skuggan gick men dom satte den helt fel. Det var en liten miss.

Martin: På eftermiddagen är barnen de flesta av barnen nere vid Cassiopeia för där är skugga.

- *Brukar barnen eller pedagogerna ta med sig material inifrån eller från naturen till skolgården?*

Martin: Ja, inifrån brukar vi ta med oss löst material ut. Det handlar ju mycket om vad barnen vill göra för tillfället, om där är någon som jättegärna vill rita eller måla, så tar vi ut lite grejer för det. När det blir torrare ute så kan man ju ta med sig andra leksaker inifrån och ut.

Isabella: Vi målade häromdagen och då bestämde vi att det var en aktivitet vi skulle göra ute. Men målar-redskapen är inget man har ståendes ute.

Martin: Vi har haft lego och klossar och sånt ute.

Isabella: Något vi saknar, som vi prata med Tina om, är bord och stolar, träbänkar. Ofta äter vi mellanmål ute när det blir lite varmare och då har barnen inte möjlighet att sätta sig någonstans.

Martin: Man är så van vid att det aldrig funnits, men nu när du sa det så, någon form av bänk med bord.

Isabella: När barnen leker picknick med dukar och sandleksaker så behöver de bord och bänk att sitta på. Eller kanske när man är ute med barn som är ledsna, då hade man kunnat sätta sig med barnet istället för att stå och hålla det.

Martin: Visst, man hade kunnat sätta sig på kanterna, men om de vill sitta och rita eller måla eller göra något annat ute så kan man sakna ett bord.

Isabella: Vi hade bord innan de renoverade gården.

Martin: Vår förra chef ville inte ha bord för personalen satt vid det. Men ett bord eller två saknas.

Isabella: Flera. Då skulle man kunna ha lite fler aktiviteter ute, t.ex. lera.

Martin: Det hade räckt med picknick bord som man kunde flytta, såna där bänkarna sitter ihop med bordet.

Isabella: Det finns ju på de flesta förskolor. Nackdelen är ju kanske att detta är en gård som även de boende använder så efter helgerna plockar vi ofta, på sommaren, flaskor, grillar, fimpas och allt.

Martin: Ju finare väder, ju skitigare gård. Det kan vara engångsgrillar och ölburkar och allt sånt. Då vet man om att nu börjar detta hända, så då brukar en av oss gå ut innan barnen, går en runda på gården för att plocka upp skräpet. Någon gång kan man ha missat något men då kommer ofta våra barn med det till oss och då kastar vi det och går in och tvättar händerna.

Sonderande fråga: Är de boende på alla gårdarna?

Martin och Isabella: Ja

Martin: Fördelen är att fram till halv sju på kvällen får ingen av hyresgästerna vara på vår gård. Då är det vår.

Isabella: De kan vara på Korpens gård.

Martin: Det har hänt på sommaren att även om vi inte är ute så springer det barn på gården och då kan man öppna fönstret och säga "du, andra sidan" och då får de gå därifrån.

Sonderande fråga: Men efter halv sju så är det ok för dom att vara här?

Isabella: Ja, för då slutar förskolans verksamhet så då får de använda gården.

Sonderande fråga: Brukar ni plocka med er naturmaterial hit?

Martin: Jo, men jag tror att det mesta vi har plockat har vi använt inne med tanke på att det ligger lite i temat som Norr-området har. Det är temat "Vad kan barns möte med naturen i Malmö bli", och då handlar det ju mycket om naturmaterial som man har samlat på sig och det har vi för det mesta inomhus för någon form av aktivitet, därav massa kottar här på bordet. Oftast samlar vi naturmaterialet när vi är iväg.

Isabella: Däremot hade vi i paviljongen, där vid köket, ställde vi en kartong med kottar som vi hämtat från parken, som barnen kunde använda när de lekte att de skulle laga mat. Det var när vi hade så mycket material inne och inte visste vad vi skulle göra med det, så ställde vi ut det.

- *Finns det möjlighet för barnen att vara kreativa och förändra sin lekmiljö?*

Isabella: Barnen måste vara kreativa för annars har dom inte så mycket att göra.

Martin: Här är inte så mycket att förändra, det mesta som är här sitter ju fast, det är ju inte som inomhus att man kan flytta ett bord eller så.

Isabella: Det är knappt något att flytta. De gräver efter myror och letar efter spindlar och maskar.

Martin: Jag kan inte tala för alla, men i vår grupp har vi rätt mycket inställning att prova, vill de göra något så säger vi "prova", bara man inte tar sönder det så kör på. Det värsta som kan hända är att man får sätta tillbaka det. Men som sagt, allting sitter ju fast så det är inte så mycket de kan förändra.

- *Är gården tillräckligt stor för att barnen ska kunna springa och göra alla typer av lekar?*

Isabella: Jag tycker ändå den är stor för att vara en förskola mitt i stan.

Martin: Ja. Barnen har ju själva döpt denna till Lilla gården och den till Stora. Om vi är ute efter mellanmål, så är den här gården (syftar på Lilla gården) alldeles för liten. De stora barnen har mycket spring i benen medan de små vaggar ju fram. De stora har kanske inte uppseende att se "oh, här kommer en liten kanske gående när jag kommer springandes här", så därför har vi bestämt att vi kommer vara på den Stora gården så att de kan springa. När det blir lite färre barn ute så kan man slå ihop grupperna igen. Så den Lilla gården har inte riktigt utrymme för att springa om det är många barn ute, men är man en avdelning ute, t.ex. vi brukar vara där om vi är själva, då är gården helt lagom. 20 stycken. Men kommer de små ut så blir den för liten.

Isabella: Ja gården förändras totalt om det kommer ut en avdelning till med 15 barn, då kan man inte cykla längre, för då cyklar man för fort och då kan de små trilla och allt annat.

Martin: Då är det bättre att vara på den som är lite större för där är lite mer utrymme för lite mer fart.

Sonderande fråga: Får de aldrig röra sig fritt mellan de två gårdarna?

Martin: Jo, vi gjorde det igår. Det beror mycket på pedagogerna som är ute, så är det säkert överallt.

Isabella: Man försöker hålla sina barn så att man vet var dom är.

Martin: Tanken var att det inte skulle vara grindar mellan de olika gårdarna, det var meningen att barnen skulle kunna cykla runt på den slingan som går genom de olika gårdarna. Men vi sa till arkitekten som gjorde gården att här är små barn, 1-2-åringar och är där inte en grind så kan de smita iväg fort.

Isabella: På Korpens gård är där ju ingen grind mot trapphuset så om någon öppnar dörren så kan barn smita ut och komma till hissen och ta sig ner till gatan utan att någon ser dom.

Martin: Därför ville vi ha en grind, så att vi kan skilja av gårdarna.

Isabella: Det går ju omkring folk som bor här och om man skulle missa något så, det är ju inte optimalt att inte ha grindar.

Martin: Man kan ha grinden mellan Stora och Lilla gården öppen så att barnen kan röra sig mellan gårdarna för är man två avdelningar ute så kan ju pedagogerna vara spridda över gårdarna så att barnen kan röra sig fritt. Men de pedagoger som jobbat här ett tag är inte riktigt bekväma med det och de lär ofta de nya att hålla grinden mellan gårdarna stängda.

Men målet är att ha grinden öppen, det hade man kunnat ha oftare.

Isabella: Men det måste finnas en grind ut till Korpens gård, för det för många som bor här och går där.

Förutsättningar på tak

- *Vad är fördelarna med att ha skolgården på tak?*

Martin: Gentemot vad?

Förtydligande: Mark

Isabella: Egentligen känner man inte att man är på tak. Det känns som en förskola på mark för när du öppnar dörren så kan du komma direkt ut på gården. När jag jobbade på Altona (takförskola i Malmö) så var vi tvungna att gå uppför trappan för att komma upp till gården, då känner man ju att man har gården på taket. När man öppnar dörren här så är man ju ute på gården så det känns inte som på tak, jag har inte tänkt på det.

Martin: Alltså det känns ju inte som att du är på taket om du inte tänker på det. Och när man inte vet om vissa av de sakerna, som att vi inte får ha träd för att det kan förstöra neråt och flera andra anledningar, när man inte vet om det så tänker man ju inte att man är på taket. Oftast när det kommer nya föräldrar eller vikarier så är det "oj, är här en gård!", så det är ju lite av den känslan.

Isabella: Det är många som inte ens vet att det finns en förskola här på gamla Åhlens.

Martin: Ni har säkert varit på Södertulls förskola, jämför man deras gård med gården här så är det ju uppenbart där att man är på tak och man ser ut över kanalen, här är det inte riktigt så, går man ditåt så kan man se tornet på Johanneskyrkan. Annars så känns det lite som att du är på markplan fast inne bland hus. Sen är det ju stadsmiljö, man hör ju bilarna och allt det där. Så hade man varit mer utanför staden och nere på marknivå så hade det varit någorlunda samma känsla som det är här.

Isabella: Ja, verkligen.

Martin: Det är lite av den känslan att du är inte i stan, men det är du ju samtidigt för där är en massa bilar och man hör dom. Men vi är väldigt glada att vi har så stor gård. Väldigt glada att den är så stor som den är.

Isabella: Det som vi pratade om ett tag var hissarna. Vi har önskat oss större cyklar med låda fram där man kan ta med sig barnen, där fyra barn kan sitta, men de är så pass breda att de inte får plats i hissen. Vi har inte heller plats att förvara dom.

Martin: Men just hur man känner om gården, så är den ju väldigt bra. Jag har ju varit runt på andra ställen där verksamheten är lika stor som vår men där de bara har en gård som den (syftar på Lilla gården). Vi är väldigt lyckligt lottade att vi har en större gård och det är nog det som gör att det inte känns som att vi är i stan.

Isabella: Barnen får alltid möjlighet att bestämma om de vill vara på denna sidan eller andra sidan, så det är inte alltid fast bestämt hur det ska vara.

Martin: Sen har vi ju många föräldrar som söker sig till denna förskolan och andra förskolor på tak just av den anledningen att det är lite säkrare för att det är avskilt från andra människor.

- *Vad är nackdelarna med att ha skolgården på tak?*

Isabella: Det var ju det med hissen, tar man sina vagnar så är det precis att man får plats med dom i hissen. Och de lådcyklarna fick vi ju inte ha, så det är ju nackdelen.

Martin: Nej, om man bortser från det med att ta hiss, man kan ju lika bra gå eller hyra buss istället, så är det inte, nej det är inget. Jag personligen kan inte komma på några nackdelar, men det är nog bara för att även om man tycker den ser tråkig ut och det är för lite grönt och inga buskar och allt sånt där så är den ändå uppskattad och barnen leker verkligen. Det finns ju betydligt tråkigare gårdar och takmiljöer där dom inte får göra någonting för att man delar gården med hyresgästerna. Vi kan ju ta målarfärg och måla på marken och bara låta det vara och ingen kan säga någonting. Det kan till exempel inte förskolan på Korpens gård göra för att den är delad, de behöver tänka lite på vad de gör. Såna saker är befriande, man har en oerhörd frihet när man inte delar gård med boende. Fast gården är för lite grön, när jag tänker tillbaka på när jag gick i förskolan, på 80-talet, där var ju extremt mycket grönt och där var ju inga pedagoger ute, vilket är helt absurt. Men sen är det så att ju längre det gick så tog man ju bort med grönt för att man ska ha uppsikt. Men samtidigt är ju det gömställen för barnen att komma undan. Man märker ju att barnen söker sig till det. Buskaget nere vid vippgungorna, när det har blad så är det ju där man kan hitta de flesta barnen, då har de byggt en koja där och sitter nästan alla där inne. Så där kommer dom ju undan och får vara lite själv. Men gården i sig är faktiskt väldigt bra tycker jag.

Isabella: Ja.

- *Vilka (tror du) är de största skillnaderna mellan skolgård på tak och skolgård på mark?*

Martin: Vi är ju mer för oss själva när vi är på tak. Är man nere på markplan så har man ju alla som går förbi och allt sånt där. T.ex. Sjöhästen nere vid Lugnet, om man jämför med den, så många som går förbi där och tittar in.

Isabella: Här kan ju ingen "snuskgubbe" komma in, de kan inte komma förbi och titta.

Martin: Sen vad det finns i lägenheterna det vet inte vi. Men det känns lite som att man kommer undan och blir av med alla dom skumma människorna som kan gå förbi.

Isabella: Man känner sig lite tryggare på sommaren när man släppt ut barnen, än om man skulle släppa ut barnen någon annanstans där det är folk som kan gå omkring runt gården.

Martin: Man vet ju också det att när man öppnar eller stänger, så ska där ju egentligen inte vara några skumma personer. Det är t.ex. därför vi öppnar två stycken för att folk har känt sig lite otrygga med att det är mörkt och kan finnas skumma typer. Det hade nog varit värre om det hade varit markplan, där är det ju lättare att bara öppna en grind och ta sig in. Här kan man inte komma in genom dörren om man inte har en tagg.

Isabella: På vanlig förskola kan vem som helst hoppa över staketet bara och sen är de inne på gården, här måste de ha tagg, så det känns lite tryggare.

- *Påverkar höjden och att det är på tak barnens beteende? Förtydligande: Leker de försiktigtare?*

Isabella: Jag tror inte att någon har tänkt på det överhuvudtaget.

Martin: Nej, här (pekar på karta, längs med plantering i södra delen av Stora gården) så går det ju över till ett annat tak som ligger i samma höjd. Det är mer här (pekar på karta, i södra delen, längst till vänster på Stora gården) som du kan märka av att det går neråt. Det enda stället som jag märker av höjden är den lilla "hålet" (mot Korpens gård) som är utloppet för ventilationen för källaren så det är ju ca 5-6 meter ner där, men det är ju ett galler där.

Isabella: Det är ofta barn som sätter sig där och kikar ner och slänger ner spadar och annat.

Martin: Vad jag kan se så är det det enda som kan ge en inblick i höjden. Sen här bakom vagnarna på Lilla gården, på andra sidan stängslet, är ju också ett tak och om man kommer ut där och går fram till staketet så kan man se rakt ner på marken.

Isabella: Det var några killar för många år sedan som tog sig ut dit och kastade ner stenar.

Martin: Men just där vi rör oss är där inte mycket möjlighet till förståelse att vi är uppe på tak.

Isabella: Nej, jag tror inte att någon har den känslan.

Sonderande fråga: Är de nyfikna på ställena där de kan se ner?

Isabella: Ja, det är klart.

Martin: Det är mer eller mindre alltid samma barn som står där. Vi har nog 3-4 stycken i vår grupp som alltid står där och ska kasta ner småstenar eller någonting, medan resten av barnen helt struntar i det. Annars så om barnen vill ha något eller vill något så får de säga till oss så gör vi vad vi kan.

- *Upplever du det som en trygg miljö på taket? Förtydligande: finns det oro att något barn ska ramla eller kasta över saker över staketet?*

Martin: Det vi har märkt att de kastar över är sina mössor eller vantar över staketet här (pekar på karta, längst bort till vänster på Stora gården).

Isabella: När det är dags att säga hejdå till vintern.

Martin: Och då får vi ha de tråkiga samtalen med föräldrarna att det har hänt för vi kan ju inte ta oss över och hämta det.

Martin: Men oro över att de skulle trilla och så finns det inte. Det enda man är lite orolig över är den lilla (syftar på ventilationsutloppet i angränsning till Korpens gård)

Isabella: Man brukar säga till dom att gå därifrån.

Sonderande fråga: Men ni upplever det som en trygg miljö här?

Isabella och Martin: Ja.

- *Hur fungerar samspelet mellan barnen och boende/verksamheter runt omkring? Förtydligande: Finns det något positivt eller negativt, t.ex. konkurrens om yta, mindre vandalism, störande ljud, nedskräpning?*

Isabella: De brukar vara glada för hundarna.

Martin: Det positiva på vår sida (syftar på Stora och Lilla gården) är att vi kan säga till hyresgästerna att gå därifrån när som helst. Det kan inte de på Korpens förskola för de delar gården med hyresgästerna, vilket är lite trist. De kan inte göra riktigt vad de vill på sin gård heller. När de rastar hundarna så kan man ju hitta lite spår av det.

Isabella: Eller kanske att de solar och tittar på.

Martin: Annars är det rätt så bra, enda nackdelen som jag personligen tycker är att när man odlar osv och låter sakerna stå ute över natten så är min noja att hyresgästerna ska gå ner och förstöra det eller plocka det med hem som de gjorde med smultronplantorna.

Isabella: Ja, det var lite trist när man försöker göra något mer barnen.

Martin: Men vi får se, hyresgästerna kanske inte gör det mer.

Sonderande fråga: Klagar de boende på något?

Martin: Nej, i och med att de vet att detta är vår gård så har jag aldrig fått klagomål.

Isabella: Däremot fick jag höra dom klagat, sist när vi var på den Lilla gården så var det en hyresgäst som kom ut på balkongen och skrek att barnen fick hålla sig tysta för han skulle sova eftersom han jobbat natt. Det var någon cykel som lät när barnen cyklade. Det kom inte trevliga ord från honom, men jag menar det är barn och man kan inte säga åt dom att vara tysta ute på gården.

Martin: Det skulle de ju haft i åtanke när de flyttade dit. Men under alla mina år har jag inte haft något sånt med hyresgästerna.

Isabella: Inte jag heller.

Pedagogens åsikter och reflektioner

- *Är skolgården en lämplig utemiljö för barnen?*

Martin: Ja

Isabella: Absolut

- *Om du fick ändra på något, vad skulle du ändra på?*

Martin: Lite mer grönt.

Isabella: Ja, för det ser tråkigt ut, speciellt hela vintern.

Martin: Lite mer grönt och något att klättra på.

Isabella: Och bänkarna, så att man kan ha lite mer aktiviteter ute. Vi fick i alla fall lite solskydd.

- *Finns det något mer som du vill berätta om skolgården?*

Isabella: Den funkar för barnen, de har något att göra hela dagen. Och dom har ju plats för det. Och den är säker, så det känns ju lugnt.

Martin: När de ska upp med saker på gården, t.ex. plantera eller fylla på sandlådan eller gräver upp någonting så sköts ju allting på baksidan av huvudbyggnaden för där går det ju rakt ner till vägen där bilarna kör in i garaget, så där hissar de upp t.ex. en liten bob cat/bulldozer och då kör de på baksidan och kommer ut där rutschkanan är. Vissa gånger har vi därför inte fått vara där, för att de ska gräva upp något på de andra gårdarna t.ex. och behöver tillgång med maskiner osv. Men det är en gång var tredje år kanske.

Isabella: Barnen uppskattar ju att de kan se ner till garageinfarten från lokalerna här inne. De brukar springa fram till fönstret varje morgon och kolla vilka bilar och lastbilar som kör in där, det är väldigt populärt.

Martin: Sen luktar det alltid kyckling på gården för ventilationen. Men nej, det är en stor och trevlig gård trots allt.

Sonderande fråga: När ni odlar, är det lådor som sätts ut här (pekar på karta vid fasad till huvudbyggnad på Stora gården)?

Isabella: Ja, vi kommer få nya lådor för de gamla är borttagna. Vi ska gå kurs nästa onsdag och då får varje avdelning tre lådor men var de ska ställas vet jag inte.

Martin: De gångerna vi har provat odla, t.ex. förra året då grävde vi ner de här längs muren (Stora gården) och satte upp ett litet staket. Det fick ändå vara där någon månad innan det trampades ner.

Isabella: För barnen är det ju roligt när det planteras men det tar sin lilla tid när det växer, så den perioden kanske det inte är så roligt, men de vill ju se resultaten snabbt och då kan de tröttna på det.

Martin: Antagligen kommer det stå längs väggen här eller någonstans här (pekar på karta, planteringen på Stora gården) för det får ju stå någonstans där solen är.

Sonderande fråga: När gjordes gården om?

Martin: Omkring 2011-2012.

Sonderande fråga: Var gården bättre eller sämre innan?

Martin: Allting är relativt, men om man måste jämföra så är den bättre nu.

Isabella: Vi slapp dom gungorna.

Martin: Innan så var det många höga kanter och det var små trappor, 2-3 steg här vid entrén, upp till ett litet förrådshus. Och man kunde inte cykla runt förrådshuset. Det fanns gungor här, men de funkade inte bra för man var tvungen att gå på den smala kanten annars trillade man ner.

Isabella: Den Lilla gården blev mycket bättre. Den Stora gården är sådär, den var bättre innan tror jag.

Martin: Gräsmatta och buskar var där innan.

Isabella: Vi hade förråd där innan också, nu är förrådet utanför grinden, på den Lilla gården.

Martin: Vi hade ett träd här innan som vi pyntade till jul och påsk.

Isabella: Vi hade hängt mat till fåglarna där också, då kunde man sitta där bredvid också.

Martin: Det är lite sånt man kan sakna. Nu finns det inte buskar och sånt som man kan hänga saker i. Det är det lilla trädet här där vi har hängt något någon gång. Men jag har full förståelse för att de gjort om gården och att de inte har så tunga saker och med rötter och sånt för de får ju böta enorma summor i skadestånd om det skulle hända något. Men de har ju sagt i snart två år att de ska sätta småbuskar här men det har de inte satt ännu och nu börjar det bli säsong för att inte plantera mer, det är nu eller i september och oktober.

Sonderande fråga: Hur länge har förskolan funnits här?

Martin: En kollega som jobbat här 19 år säger -98 eller något sånt. Mitten av 90-talet.

Isabella: Men den var inte som den är nu, de byggde till.

Martin: Bottenplan (syftar på Korpens förskola) har det varit förskola sedan 80-talet i alla fall.

BILAGA 2.2

INTERVJU PÅ SÖDERULLS FÖRSKOLA

Utförd 2017-03-24

Om pedagogen

- *Vad heter du?*

Niklas Kronberg.

- *Vad har du för utbildning?*

Utbildad förskollärare och har arbetat som förskollärare sedan 22 år.

- *I vilken ålder är barnen du arbetar med?*

3-5 år, vissa har fyllt 6 år.

- *Hur länge har du arbetat på skolan?*

2 år.

- *Har du arbetat på skola i markplan innan?*

Ja. Bland annat på en skola ute i Åkarp vars gård var 8-10 gånger större än denna gården och 5 avdelningar. Kuperad utemiljö, backar, tre platser med gungor, tre sandlådor, en cykelslinga på flera hundra meter runt gården. Det är den mest fantastiska gård jag varit på under mina år i barnomsorgen. Jag har även jobbat på en annan förskola här inne i Malmö med avdelningar i två olika hus. Den ena avdelningen saknar gård helt och den andra har en liten gård som räcker till max ett tiotal barn. Där får man ta sig över en cykelväg för att ta sig till en gemensam gård som alla kan använda.

Rutiner

- *När vistas barnen på skolgården?*

På förmiddagen går de små barnen upp på gården strax innan 9, ca 08.45, ibland börjar den första gruppen gå ut redan strax efter 08.30. De stora barnen väntar lite med att gå upp. De små går ner någon gång strax efter tio. Vi går ner i grupper för att det är lättare för alla att ta av kläder osv. De större barnen går upp vid strax innan 10 cirka. De är alltså på gården samtidigt en liten stund. De större barnen är lite vildare i sin lek och det kan därför vara skönt att inte vara där samtidigt som de små barnen. Vid finare väder är de ute längre och går upp tidigare, de små och stora barnen är där uppe tillsammans mer då. De är också ute mer om någon i personalen är sjuk, eftersom det är enklare att vara färre pedagoger ute på gården än inne. Schema för veckan ser ut så att vi vandrar iväg till parken med de äldre barnen 1-2 gånger i veckan utanför förskolans område. Vi har ju nära till många lekplatser här i Malmö och det är också skönt för barnen att kunna röra sig mer fritt och de vill ju gärna röra på sig och springa. Och det är ju svårt på vår gård när de små barnen också är där, det kan lätt bli kollisioner då. Vi går för det mesta upp på gården på eftermiddagarna också.

- *Hur många barn är ute samtidigt på gården?*

När de är alla där uppe samtidigt är de 59 barn totalt och 10 vuxna, varav 1 resurs för ett av barnen.

- *Hur tar barnen sig in och ut?*

De går upp till takgården på tredje våningen i smågrupper. Oftast har en i personalen ansvar för 4-5 barn, går upp i grupper och klär på sig i grupper. De större barnen går upp för spiraltrappan. De små barnen tar hissen upp, men de största på småbarnsavdelningen går upp för spiraltrappan, vissa 2-åringar gör det. Barnen är vana vid spiraltrappan och det har inte hänt något hittills. När de går ner tar de oftast hissen ner med de små barnen. De går ner i grupper om 4-5 barn.

Följdfråga: Rör barnen sig fritt in och ut? (t.ex. gå ut när de är påklädda och gå in på toaletten själva?)

De stora barnen (3-5 år) går ner själva på toaletten och kommer upp igen själva. De små barnen följs av vuxna ner och upp igen.

- *Spenderar ni raster på andra platser än skolgården?*

Ja, vi går till Spirallekplatsen, som ligger vid Triangeln. Vi går väldigt mycket till Kungsparken och Slottsparken. Vi är på tåglekplatsen t.ex. men oftast är vi inte på lekplatserna. Utan är i träden och klättrar vid kasinot, de älskar att klättra i träden. Det är mycket barn på sagolekplatsen och då är det inte bra att vara där, svårt att ha koll på alla. Vi är därför ofta utanför lekplatsen, vid backen och klättrar i träden där och samlar kottar och pinnar. När vi går genom parken så springer dom och vi leker lite längs med vägen "kan ni springa till den tredje lyktstolpen där borta". Gången och leken på vägen till dessa lekplatserna är viktig, de rör på sig. De behöver röra på sig, mycket mer stillasittande idag. Jag känner att det är bra att de får röra mycket på sig.

- *Finns det tillfällen då ni inte kan nyttja skolgården? Förtydligande: t.ex. stark vind, sol, översvämning etc.*

Vi har gått upp där även när det regnat riktigt mycket och är stora pölar. Vi har varit där uppe när det snöat. Vi är där uppe på sommaren och har lagt förslag på segelduk pga stark sol, men har ej fått det än. Det blir för varmt för alla barn under sommaren men i synnerhet de små eftersom de har svårt för att flytta sig till skugga. Så i dessa fall kanske vi får vara inne men om vi går ner till våra lokaler så är där också supervarmt eftersom vi har stora fönster. Så när det är varmt på taket är det även varmt inomhus, så man får hitta en bra balans mellan inne och ute på sommaren. Vi har varit där uppe när det stormat till ordentligt också och det går bra. Är det blött så är det blött, då sitter de ner och leker i vattnet, så hänger vi in kläderna i torkskåpet sen. Det finns inget dåligt väder bara dåliga kläder.

Användning av takgården/lek

- *Hur leker barnen på gården? Förtydligande: Vad är det för lekar?/Vad leker barnen med?*

Rutschkana, gräva, leta efter mask i rabatten, hur bra det är vet jag inte men de tycker det är kul att gräva i rabatten och då ska man inte stoppa det. De letar jättemycket insekter, nyckelpigor, de gillar det. De har respekt för getingar. Både de stora och de små är fascinerade av djur. Det lilla huset leker de i iband och har en liten affär. De leker ofta att de gör mat. De små barnen behöver inte komma ut så mycket utanför förskolan, de är jättenöjda med denna gården. De har tillräckligt att upptäcka där, de större behöver mer än gården för att röra på sig på annat sätt. Som pedagog, sätter man sig ner i sanden så kommer det direkt flera barn till en.

Följdfråga: Är det någon lekutrustning eller plats som barnen inte brukar leka med/på?

Gunghästen gungar dom på alltid, framförallt mellanbarnen men både stora och små barn är där också, så det är en gemensam grej. De stora barnen gungar fort, mellanbarnen gungar lite mer och de små gungar inte så fort.

Sonderande fråga: Men inget som inte används?

Nej, där är ju inte så mycket. Allt används. De använder båda bakhorden också. Men det är fler som bakar på bakhordet där rutschkanan inte är. Jag tror att det hänger på att vi vuxna är mer vid rutschen och ofta vill barnen vara lite för sig själv. De stora barnen leker gärna på det, men de små barnen vill ofta vara lite närmare oss och leker därför på bakhordet vid rutschkanan.

Följdfråga: Leker de ensam/ i grupp?

De stora barnen leker för det mesta i grupp, väldigt sällan ensamma. Ofta i grupp om 2-3. De små barnen har mycket bredvidlek, så många av de leker själva men de leker också i grupp ibland. Jag glömde säga innan att barnen leker mycket i buskarna som är vid ingången till spiraltrappan. Där klättrar alltid 4-5 barn i buskarna. De använder de som klätterträd och det fungerar bra. Buskarna är ju faktiskt en grej som är där och som dom använder mycket. Sen har vi också cyklar som vi tar ut ibland och då kan de också använda platsen utanför grinden/vår gård. Då tar vi med 6-7 barn och 5 cyklar dit och så följer 1 pedagog med. Barnen leker också mycket under rutschkanan där det finns bord, där sitter de ofta och det är fullt.

- *Upplever du att det finns något som begränsar barnens lek? Förtydligande: Finns det ytor där barnen inte får vistas eller situationer där man måste avbryta leken?*

Vid det lilla huset kan det ju hända grejer, det är ett sånt ställe där det kan hända kränkningar. Man måste ha lite extra koll där, det måste man också ha bakom förrådsbyggnaden. Lätt att det händer grejer där för barn vet var man har koll och inte koll.

- *Saknas det något på gården?*

Vi vill gärna ha rörelsematerial, t.ex. balansgång av stubbar eller liknande. Vi har också pratat om en lek-buss eller bil där barnen kan sitta i. En liten rutschkana hade vi gärna haft, för den stora rutschkanan låter vi inte de på småbarnsavdelningen att använda. Det är för stor risk att de kan trilla ner så vi har fått säga nej till det och det vet de små barnen om.

Följdfråga: Erbjuds barnen en varierad lek?

De små barnen behöver inte lika varierad lek, de gillar mer upprepning, de föredrar att höra samma pippi långstrump sång flera gånger medan de stora vill ha något annat.

- *Är det några av dessa faktorer som du upplever påverkar barnens lek och utevistelse på taggården: sol, vind, ljud, vatten, luftföroreningar?*

Vinden kan vara jobbig, det blåser mycket när det väl blåser och solen är stark. Det är det som skulle påverka barnens lek.

- *Brukar barnen eller pedagogerna ta med sig material inifrån eller från naturen till skolgården?*

Vi tar med lappar upp där uppe, som de kan titta på insekter med. Tar med grejer där de kan samla insekter. Vi har haft kottar här nere också som vi tagit med upp.

Följdfråga: Får det ligga kvar där?

Ja det får det. Lupporna tar vi ju ner såklart.

- *Finns det möjlighet för barnen att vara kreativa och förändra sin lekmiljö?*

De gräver gropar, leker att det är sommar och ligger där och solar på stranden. Barnen förändrar ju hela tiden sina lekar, de leker oftast inte samma lekar. Det är inte så mycket de kan förändra i själva miljön, de krattar osv men det är ju inte så mycket med att förändra. Lekarna kan ju förändras men inte miljön. Det finns inte så mycket att röra och flytta på.

- *Är gården tillräckligt stor för att barnen ska kunna springa och göra alla typer av lekar?*

Nej. Gården är för liten för alla de barnen som är här på vår förskola, punkt.

Förutsättningar på tak

- *Vad är fördelarna med att ha skolgården på tak?*

Närhet, det är inte så svårt att gå upp och ha koll på barnen. Gården är ju inhägnad osv och vi kommer ju rakt ut i luften. En grej som är jättebra är att vi har det stora glas-staketet, vilket gör att barnen ser rakt ut från gården. När det är uttryckning med t.ex. brandbil och polisbil, så springer barnen direkt dit och det kan vara 10-15 barn i alla åldrar som står där och tittar på. De tittar på annat som händer där ute också och det är ju en fantastisk kvalitet. Barnen kan titta ut och se allt, det är fantastiskt. Jag tycker det är positivt att barnen får en annan överblick, de kan se miljön uppfifrån. Barn lär sig då andra perspektiv och andra saker och det är ju för att vi har de stora glasrutorna, annars hade jag nog inte tyckt gården var lika bra. Vi behöver heller inte korsa några stora vägar.

- *Vad är nackdelarna med att ha skolgården på tak?*

De måste ta sig upp och ner för spiraltrappan. Även att gården inte är tillräckligt stor, men det ser jag inte som en nackdel, utan jag tycker att det är en fördel att det är en närhet till gården, att man inte behöver korsa några vägar för att komma till gården. Jag föredrar ju denna gården framför den jag arbetade på innan där vi fick passera vägar för att komma till gården, utan tvekan.

- *Vilka tror du är de största skillnaderna mellan skolgård på tak och skolgård på mark?*

Det var en svår fråga. Svårt att säga, jag vet inte hur stor skillnaden är egentligen. Jag tror att en skolgård på mark är oftast lite större. Fördelen med en gård som ligger i anknytning till förskola där man kan öppna dörren och komma direkt ut och som är inhägnad kräver mindre personal för rasterna. Här måste man vara lite fler ute. Plus att man måste följa med mindre barn upp och ner för spiraltrappan, till skillnad från en gård på mark där de kanske kan gå själva in och kissa.

- *Påverkar höjden och att det är på tak barnens beteende?*

Klart det gör. De springer ju som sagt och tittar på polisbilar och annat. Här ser de allt och kan följa förlopp som sker utanför, hur länge som helst. Så det är fantastiskt för barnen. De barnen som är glada i traktorer och lastbilar springer och kollar på det också, och det gäller alla åldrar. Det är en jättefördel med glas-staketet och det är något jag skulle rekommendera alla gårdar på tak.

Följdfråga: Leker de försiktigare?

Nej inte alls, de upplever inte det. Jag tror det är vi vuxna som tänker på det, ingen annan.

Följdfråga: Är det vissa saker som de inte får lov att göra eftersom det är på tak? tex. spela boll?

Ja, barnen får inte kasta ut grejer. Det har hänt att de gjort det, restaurangägarna påpekade att de hade fått lite grejer nere vid sin verksamhet. Pedagogerna pratar med barnen om att de inte får kasta ut grejer.

Sonderande fråga: Vad är det för grejer de kastar?

Spadar och krattor kan de kasta ut.

Sonderade fråga: Får de leka med bollar?

De får leka med mindre bollar men inte större bollar. Det har fungerat bra med de mindre bollarna.

Sonderande fråga: Försöker de någon gång klättra över staketet?

De klättrar på staketet men klättrar inte över det. Det finns barn som försökt klättra över, mest för att få våran uppmärksamhet, så är det med barn, de söker uppmärksamhet på olika sätt.

- *Upplever du det som en trygg miljö på taket? Förtydligande: finns det oro att något barn ska ramla eller kasta över saker över staketet?*

Jag känner ingen oro för att barnen skulle klättra över och trilla ner, inte alls. Jag är mer orolig för att de ska ta sig ut genom någon dörr till trapphuset, men vi har skaffat ett extralås nu.

- *Hur fungerar samspelet mellan barnen och boende/verksamheter runt omkring?*

Det fungerar jättebra, det är ingen som säger något. Det är mycket sällan någon som klagar. Det är en del föräldrar som bor i lägenheterna kring gården och då har de någon gång klagat på att de vuxna inte är tillräckligt aktiva. Ofta får vi leende från de som jobbar inne på kontoren här.

Sonderande fråga: Stör de boende er på något sätt?

Nej, inte alls. Och det är ingen som förstör gården när vi inte är där heller. De har haft problem förr med grannar som varit på gården men så är det inte längre.

Sonderande fråga: Är det möjligt för de boende att ta sig in på er gård?

Ja, men de gör ofta inte det.

Följdfråga: Är det mindre vandalism på grund av boende runt omkring tror du?

Ja det tror jag. Där jag jobbade på gården i Åkarp fick man röja lite innan barnen gick ut på gården eftersom det var många ungdomar där på kvällar och helger som skräpade ner.

Pedagogens åsikter och reflektioner

- *Tycker du att skolgården är en lämplig utemiljö för barnen?*

Jag tycker den här gården räcker väldigt långt för de små barnen. De stora barnen behöver lite mer än bara just detta. Mest på grund av ytan. Men man har möjlighet idag att gå iväg med barnen, men ibland är det för stora barngrupper för att göra det.

- *Om du fick ändra på något, vad skulle du ändra på?*

Mer utmanande material, typ balans och buss till de små kanske och andra redskap som kan utmana dom på ett annat sätt än bara rutschkana och något att gunga på. Jag skulle vilja ha lite annat som går att göra, typ att man skulle haft någon större grej som satt fast och som de kanske kunde hålla sand i. Gården har varit orörd i 26 år men nu ska den renoveras.

- *Finns det något mer som du vill berätta om skolgården?*

Jag tror jag har berättat allt jag bara kan.

BILAGA 2.3

INTERVJUER PÅ SPINNERIETS FÖRSKOLA

Intervju 1

Utförd: 2017-03-23

Om pedagogen

- *Vad heter du?*

Anne Sjöstedt

- *Vad har du för utbildning?*

Förskollärare.

- *I vilken ålder är barnen du arbetar med?*

Småbarn 1-3 år.

- *Hur länge har du arbetat på skolan?*

Sen 1 mars 2016 när den öppnade, jag har arbetat som förskollärare sedan januari 1990.

- *Har du arbetat på skola i markplan innan?*

Ja på markplan.

Rutiner

- *När vistas barnen på skolgården?*

Förmiddagar mellan 9.30-10.30, även eftermiddagar 12.30-13.30.

Följdfråga: Skiljer det sig åt mellan olika dagar i veckan?

Det är ungefär samma, sen är det lite olika för alla är inte där ute alla dagar, vi har även utedagar då vi tar oss härifrån då vi går ut till parken eller närliggande grönområden.

- *Hur många barn är ute samtidigt på gården?*

Det kan variera, det kan vara en liten grupp på 5-7 barn till hela förskolan. Just nu är vi runt 70-72 barn.

- *Hur många pedagoger är ute samtidigt?*

12 förskollärare när alla är ute, färre när det är mindre grupper.

- *Hur tar barnen sig in och ut?*

Vi har en liten promenad vi måste genomföra. Vi går från vårt kapprum, genom hallen och så ut i korridoren, som är baksidan av själva köpcentret, där finns affärernas lagerutrymmen och där tar vi en hiss till fjärde våningen. Nu är vi på andra våningen. Så gården ligger inte i direkt anslutning till våra

lokaler. Det blir som när man ger sig iväg ut, så går vi tillsammans. Där uppe finns det toaletter så vi behöver aldrig ta oss ner hela vägen för att gå på toaletten.

Följdfråga: Rör barnen sig fritt in och ut till toaletten?

Småbarnen går i alla fall inte fritt in till toaletten, vi följer med dem. Dörren är kodad, antingen behöver man en tag eller en kod för att ta sig in och ut, det är säkerhetsmässigt, så vi följer alltid med dem.

- *Spenderar ni raster på andra platser än skolgården?*

Ja det gör vi.

Följdfråga: Hur ofta ta ni er till dem?

Alla avdelningar har varsin utedag när man går iväg med en grupp barn, så alla barn kommer ut minst en gång i veckan.

Följdfråga: Vad är syftet med utedagarna?

Det varierar med åldern men för våra små är syftet är att uppleva naturen på annat sätt än vad gården kan ge, leka bland löven och se skiftningar i trädet. Där är mer insekter än vad det är på gården så det är nog huvudsyftet, att uppleva naturen på annat sätt än vad gården kan ge. Det kan även vara något kulturellt vi ska gå på ibland, t.ex. biblioteket eller någon föreställning men då är det bestämt att det är det man går iväg på just den gången.

- *Finns det tillfällen då ni inte kan nyttja skolgården? Förtydligande: t.ex. stark vind, sol, översvämnning etc.*

Vi får inte vara ute när det åskar, om det är stormvarning. Är det jättevarmt så är det också farligt så då får vi stanna inne. Det är vädret och varningar. Smhi går ut med olika varningar så det får man hålla lite koll på.

Användning av takgården/lek

- *Hur leker barnen på gården? Förtydligande: Vad är det för lekar? Vad leker barnen med?*

Det är väldigt individuellt. Gården inbjuder väldigt mycket till att röra sig, det är lite kullar, banor, klätterställning och rutschkanan. Det börjar barnen automatiskt med när de kommer ut; springa runt, rulla upp och ner. Men våra små gillar även sandlådan. När vi plockar ut sandsaker så är det det som lockar, då vill de vara där och gräva och bygga och smaka på sanden också. Sen är det lite olika vid olika årstider också; när det är vår eller sommar och efter sommaren så har vi mycket planteringar. Smultronen och jordgubbarna väldigt intressanta så då har de stått där och plockat och ätit. Vi har även själva planterat tomater och sådana saker så då är det det som fångar dem. Vi har planteringslådor hela vägen och sen även vid vårt förråd är det två stycken. Även vid förrådet har de planterat själva vilket vi kommer göra i år också. Lite för att få in det här hållbara lärandet att man måste sköta om det själva. Sen har vi ju en gård till som man går upp till där vi har en bana runt och en bollbur där uppe, där är det självklart vad det används till. Där vill de cykla. Gruppen vi går ut med på eftermiddagen vill gärna cykla och vara där uppe så den inbjuder till det. Sen är det ju också vad vi gör det till.

- *Är det någon lekutrustning eller plats som barnen inte brukar leka med/på?*

Nej jag tror faktiskt att allt används. Fast inte så jättemycket på asfalten. Vi har köpt in kriterior så man kan rita på asfalten för att göra det lite mer attraktivt att vara där också för det är ju ett annat material än det här gummit som man går på annars. Men annars tror jag faktiskt att de utnyttjar varje centimeter av gården.

Sonderande fråga: Gillar de gummit mer än asfalten?

Ja de går oftast dit, och till det konstgjorda gräset. Asfalten reflekterar solen mer så det blir väldigt starkt solsken där. Det är väl hårdare också, jag vet inte riktigt varför men de är inte så mycket där.

Följdfråga: Leker de ensam/ i grupp?

Man kan gå lite för sig själv, där är kojor där de ofta står lite själva när de vill ha en stund för sig själv. Men de leker rätt så mycket tillsammans. Nu är våra så små så de har inte utvecklat någon rolllek än. Tillsammans är de rätt mycket i sandlådan och där sker rätt så mycket utbyte, och vid rutschkanan också där vi tillsammans klättrar upp och åker ner. Men sen är det ju så att börjar du springa upp för backen så har du alla med dig. Våra är ganska mycket ihop faktiskt. Det är någon enstaka som går lite åt sidan, men de flesta vill nog vara tillsammans i grupp.

- *Upplever du att det finns något som begränsar barnens lek? Förtydligande: Finns det ytor där barnen inte får vistas eller situationer som måste avbrytas?*

På gården får de använda allt. Det som de inte får är att klättra på staket. Det är vi rätt så noga med att lära dem att de inte får hoppa över, eller att de upptäcker oj här kan jag hoppa över. Men det har inte varit någon sådan incident någon gång. Barnen har inte kommit på att de faktiskt kan göra det. Begränsningen sker nog när det regnar till exempel för då blir inte de naturliga vattenpölar som bildas ute så det kan man tycka är lite tråkigt att inte få uppleva. Men däremot kan sandlådan fyllas med vatten när det har regnat riktigt mycket för jag vet inte om där rinner undan lika snabbt, så där kan man få lite vatten att gegga med. Men en vanlig dag kan vi glömma, då är det inga vattenpölar, det torkar upp så himla snabbt och där är ju brunnar som det rinner ner i, så det kanske är en liten begränsning. Men vi har även en tunna där uppe, så man kan skapa vattenlek där. Sånt ska man nog tänka på, sånt material som man kan använda. För allting blir inte likadant som när man är ute på marken, men det är bra att den finns.

- *Saknas det något på gården?*

Det saknas ju träd. Naturliga skuggplatser finns inte heller. Även om det finns plantering med buskar så ger det ingen skugga, det är låga buskar som ska ge en form. Vi har något enstaka träd i en stor kruka men det ger inte alls mycket skugga eller den upplevelsen som träd kan ge. Det kan nog jag sakna lite faktiskt. Den verkliga naturmaterialet som finns ute i skogen det kan vi ju inte ha där uppe. Eller man kanske kan men det är inte så här på gården. Men däremot så har de har tänkt till med bärbuskar och smultronplantor och jordgubbsplantor.

- *Är det några av dessa faktorer som du upplever påverkar barnens lek och utevistelse på taggården: sol, vind, ljud, vatten, luftföroreningar?*

Solen är den som är mest. Nu har vi tyvärr inte fått något segel än som de har pratat om, men jag hoppas det kommer om vi trycker på lite, det måste till där uppe, där är sol överallt. Vinden är inte så

farlig faktiskt. Ibland blåser det mindre där uppe än nere inte alls lika hindrande. Och definitivt inte vatten. Vi har Inga störande ljud. Det enda vi får är osen från restaurangerna, det kan lukta lite, men inte avgaser.

- *Brukar barnen eller pedagogerna ta med sig material inifrån eller från naturen till skolgården?*

Ta med material inifrån har vi gjort, tagit med penslar, pennor, papper för att rita. Och saker som vi använder för rörelse, t.ex. ärtpåsar. Det är inget som hindrar att ta med det. Naturmaterial har vi inte tagit med, det kan man säkert göra men vi har inte kommit så långt än.

- *Finns det möjlighet för barnen att vara kreativa och förändra/påverka sin lekmiljö?*

Finns inte så mycket att påverka, de är inte vi som äger gården utan det är dem som äger byggnaden som äger gården. Vi får inte göra åverkan på den utan då måste vi ha deras godkännande. Vi kan säkert bygga ihop något eget men inte spika fast något. Men barnen kan påverka på det viset att de kan bestämma vad de vill göra där uppe, t.ex. om de vill måla så gör vi det, de kan gräva eller leka med vatten. Vi har köpt in material också som de kan använda för att förändra, t.ex. de kan rita med kritor och sådär.

- *Är gården tillräckligt stor för att barnen ska kunna springa och göra alla typer av lekar?*

Ja det tycker jag, är vi ute alla så blir det lite trångt men det är sällan vi är ute alla. I så fall går oftast några upp på terrassen där uppe så det blir lite uppdelat. Jag har aldrig upplevt att det är trångt, även när vi har haft midsommarfest där uppe och det har gått bra, det är hyfsat stort och man kan sprida ut sig.

Förutsättningar på tak

- *Vad är fördelarna med att ha skolgården på tak?*

Att det faktiskt är vår gård, det enda som gör åverkan är de som bor i huset, de slänger ut fimpar. Så det har vi haft lite grand men jag tror det hade varit ännu värre om det legat på markplan. Där är aldrig hunbajs till exempel. Man kan lämna kvar grejer och veta att de blir kvar, t.ex. så tar ingen en glömd cykel. Ingen har förstört våra planteringar, de har fått vara kvar. Man behöver inte fixa till gården på måndagsmorgonen. Ingen behöver ut och leta kanyler, det finns ju områden där man behöver det. Vi har gården för oss själva, ingen annan skola eller privatpersoner använder den. Vi kan vara ganska säkra på att det inte är öppet ut någonstans, ingen grind som står öppen.

- *Vad är nackdelarna med att ha skolgården på tak?*

Det blir lite konstgjort, precis som de flesta lekplatser idag, de ser ungefär likadana ut med samma slags redskap. Gummit blir väldigt halt när det är blött. Då är det svårt för våra små barn att röra sig, men det är bra träning samtidigt så man kan se både fördelar och nackdelar. Jag tycker faktiskt det fungerar bra, bara man ger dem den andra verkligheten också. Det är väldigt tillrättat här, det blir inte den busiga miljön som man kan ha på markplan, där man kan plantera grejer överallt. På andra gårdar har vi kunnat göra kojor, bygga upp själv av pinnar t.ex. men blir inte på samma vis på vår gård. Det kanske är en nackdel men vi gör det bästa av det vi har. Jag kan ändå tycka att vi har en funktionell gård men man måste visa att det finns annat också, att man kan ta sig härifrån.

- *Vilka (tror du) är de största skillnaderna mellan skolgård på tak och skolgård på mark?*

Det var ungefär det som jag sa, det spontana, om man vill göra något kring miljön så kan man göra det på mark på ett annorlunda sätt än man kan uppe på taket. För det första så är inte gården riktigt vår. Vi kan inte göra allt vi vill där. Vi kan till exempel inte grilla på gården. På markplan har vi haft grillfester med föräldrar men det kan inte vi ha. Vi kan inte göra upp eld och visa vad det är för barnen. Lite såna saker är det som skiljer, men det behöver inte vara något negativt för man kan göra det om man tar sig härifrån så det ena behöver inte utesluta det andra.

- *Påverkar höjden och att det är på tak barnens beteende? Förtydligande: Leker de försiktigare? Är det vissa saker som de inte får lov att göra? tex. spela boll?*

De leker inte försiktigare, jag tror inte ens de reflekterar över att vi är uppe på taket. På översta gården är det en trappa till och den är det bara vi vuxna som tycker är obehagligt, barnen tänker inte på att det är väldigt högt utan de är så fokuserade på att det är en trappa som man går upp i. Så jag tror inte att de reflekterar över att det är högt uppe. När vi kommer upp där så har jag försökt säga till dem att titta på utsikten men de är inte alls intresserade av utsikten, inte våra små i alla fall. Men de som jobbar med 3-5 åringar har kanske en annan bild av det. De leker precis likadant som på mark. Det som är bra är att gården är väldigt tydligt inhägnat så de vet precis var deras gräns går. De kan inte öppna grinden själv.

- *Upplever du det som en trygg miljö på taket?*

Ja upplever det som en trygg miljö.

- *Hur fungerar samspelet mellan barnen och boende/verksamheter runt omkring? Förtydligande: Finns det något positivt eller negativt, t.ex. konkurrens om yta, mindre vandalism, störande ljud, nedskräpning?*

Det negativa är att de bor där men de är inte deras gård för de får egentligen inte vara där. Men de bor ju där och vissa har balkonger över vår gård. Vissa röker och slänger ner fimpar från balkongerna. Det var värre innan men nu har de sagt ifrån att de ska tänka på att det är en plats där barn leker, så nu är det lite bättre. Vi ser inte många av dem, de är väl inte hemma under dagarna. Men när vi har haft fest med föräldrar så har det varit på eftermiddagen och då var det väl någon som varit lite irriterad över att vi var folk där, men jag tror det bara har varit en person som sagt till. De vill kunna vara på sin uteplats men samtidigt har de varit införstådda med att gården finns där. Vi träffar inte på dem så mycket, fimparna har väl varit det största problemet.

Innan har det varit ungdomsgäng som har tagit sig över taket och haft lite kul här på gården med de blev upptäckta så det har inte varit på jättelänge.

Pedagogens åsikter och reflektioner

- *Är skolgården en lämplig utemiljö för barnen?*

Ja lika lämplig som någon annan utemiljö, absolut det tycker jag.

- *Om du fick ändra på något, vad skulle du ändra på?*

Ändra på något är svårt. Det enda stora önskemålet är segel så det blir lite mer skugga, men sen hade det varit jättekul om vi kunde grilla där uppe men det hänger på allt med säkerheten.

- *Finns det något mer som du vill berätta om skolgården?*

Jag är ju ingen expert på material och sånt men det är bra om man utgår från barnen, hur man ska bygga den och vad som ska finnas med, det är alltid bra om det finns lite av varje. Att göra det så lik en naturlig lekplats. Personligen tycker jag att det är lite synd när alla lekplatser byggs på samma sätt, man hade kunnat variera det lite. Kanske ha en lite lägre rutschkana för de små och en lite mer avancerad för de stora. Jag vet inte vad de som har äldre barn säger men gården är perfekt för våra små, men de äldre barnen hade kanske behövt lite mer utmaningar. Man hade kanske kunnat bygga något som liknar en affär, att ha något som triggat igång deras fantasin lite. Men för våra små är den bra, de klarar av det mesta på gården och det som de inte klarar av blir lite som en morot, att nästa gång ska jag klara det. Så för våra små är det jättebra. Det är bra där uppe faktiskt, man tänker inte på att det kan finnas bra miljöer där uppe. Ni hade ju kunnat skapa något ännu bättre med massa träd och sånt.

Intervju 2

Utförd: 2017-03-23

Om pedagogen

- *Vad heter du?*

Karin Henriksson

- *Vad har du för utbildning?*

Jag är förskollärare, jag har jobbat som det i över 35 år.

- *I vilken ålder är barnen du arbetar med?*

De äldre barnen 3-5 år.

- *Hur länge har du arbetat på skolan?*

Sedan 1 mars 2016 när den öppnade.

- *Har du arbetat på skola i markplan innan?*

Ja på markplan innan.

Rutiner

- *När vistas barnen på skolgården? Förtydligande: Vilka tider och hur länge?*

Hos oss så brukar vi va en stund på förmiddagen och en stund på eftermiddagen, är det tänkt varje dag, i längre pass minst en timme på förmiddag och eftermiddag. Sen är det lite beroende på väder, i förskolan kan man mycket väl göra det man ska göra utomhus, så bara vädret tillåter så är vi mycket mer ute.

- *Skiljer det sig åt mellan olika dagar i veckan?*

I stort sett är det så varje dag. Sen har vi en dag i veckan när vi lämnar förskolan och går till ett annat ställe, det gör alla avdelningar.

Följdfråga: Vart går ni då?

Pildammsparken, några lekplatser i närheten och det är en förskola här bredvid som har en annan gård som vi går till ibland till exempel. Med de stora har vi åkt till Bokskogen.

- *Hur många barn är ute samtidigt på gården?*

Det är rätt så många, vi är ju 21 barn hos oss och ibland så är alla ute.

- *Hur många pedagoger är det ute samtidigt?*

Vi är ute alla tre med vår avdelning. Det är tre pedagoger eller barnskötare på varje avdelning så sammanlagt är vi 12. Vi har två plan på vår gård. En på fjärde våningen och en på sjätte. Så vi brukar dela upp oss på dem så inte alla är på samma.

- *Hur tar barnen sig in och ut? (Det har vi redan fått svar på tidigare intervju)*

Det är lite annorlunda med gång i korridoren, hiss, koder, och dörrar.

- *Finns det tillfällen då ni inte kan nyttja skolgården? Förtydligande: t.ex. stark vind, sol, översvämning etc.*

Vi har inte råkat ut för det än, vi har varit försiktiga när de varnar för storm, då går vi ut och kollar, men vi har inte varit med om det än. Det går ut mail från förvaltningen och då brukar vi gå och kolla.

Användning av takgården/lek

- *Hur leker barnen på gården? Förtydligande: Vad är det för lekar? Vad leker barnen med?*

Det är inte annorlunda mot någon annan förskolegård, vi har sandlek, bollar, cyklar som de cyklar på, och vi har faktiskt lite backar som är roliga att springa i. Det som är annorlunda är att det inte finns någon riktigt gräsmatta, det är lite andra material. Det blir inga krypin med buskar.

Följdfråga: Är det någon lekutrustning eller plats som barnen inte brukar leka med/på?

Inte på den första gården men på den översta gården så är där en hörna med konstgräs som de inte brukar nyttja. Vi har pratat om att vi måste tillföra något till den hörnan för där är barnen inte.

Följdfråga: Leker de ensam/ i grupp?

Våra stora leker jättemycket ihop. De tränar i turtagning, "kom alla mina kycklingar", springlekar, det är tävlingar där man ska vara störst, bäst och vackrast och snabbast. Så det är mycket tävlingar och det är bra, de behöver träna på det.

- *Upplever du att det finns något som begränsar barnens lek?*

Man kan alltid tillföra, det som vi känner behövs är något som engagerar dem i rörelser. Vi var på en föreläsning förra veckan som handlade om rörelse och aktivitet. Då visar forskningen på att barn i förskolan ska röra på sig minst 60 min per dag för att kroppen ska må bra. Då blev det en aha upplevelse, för vi blev osäkra på om de faktiskt rör på sig så mycket även om de är ute mer än en timme varje dag. Om de sitter i sandlådan kanske de inte rör sig, sitter man på gungan så kanske man inte riktigt rör sig. Så nu är vi väldigt medvetna om att plocka fram bollar, rockringar och att vi sätter igång lekar som "kom alla mina kycklingar". Sandlådan är populär och det är ju bra att sitta där men kanske inte hela tiden.

- *Saknas det något på gården?*

Ja det gör det ibland, man får hela tiden förändra en förskolegård för barngrupperna ser olika ut. Men inget stort som jag kan komma på.

- *Är det några av dessa faktorer som du upplever påverkar barnens lek och utevistelse på takgården: sol, vind, ljud, vatten, luftföroreningar?*

Solen påverkar faktiskt, det är väldigt starkt ljus där faktiskt. Även om det inte är klar sol så är det ljus. Antingen får man ha keps eller solglasögon, det är lite jobbigt faktiskt. Förra våren fick vi säga till att de skulle ta med keps. Vinden har jag inte tänkt på, det blåser alltid på förskolegårdar oavsett om de är på taket eller på mark. Luftföroreningar är tyvärr som det är i en storstad, men jag tror inte

det är någon skillnad om det är nere eller uppe. Jag tror att det egentligen är bättre på taken, de har gjort sådana mätningar när man promenerar med barnen och då är de i den höjden som bilavgaser är. Det blir kanske inte lika koncentrerat när man kommer upp en bit. Ljud är nog det samma, det påverkar inte. Vatten ansamlas inte på gården, men vi ser att det gör det utanför vår gård, det är ett platt tak. Det bör de göra något åt, men påverkar inte oss. Så inne på vår gård har de nog tänkt på att få det rätt.

Däremot hände det en grej förra året, det har inte varit något riktig vinter i år så nu hände det inget, men förra vintern i sandlådan så blev det nästan lite kvicksand-aktigt för att det inte rann ner. Men detta året hände det inte, så vi måste ha koll på det till nästa vinter. Det är samma sak om det ösregnar så får man känna efter om det går att vara där, det rinner inte undan så snabbt.

- *Brukar barnen eller pedagogerna ta med sig material inifrån eller från naturen till skolgården?*

Ja inifrån gör vi det, färg, papper, böcker och allt vad det är. Men nu har vi pratat om att vi ska tillföra naturmaterial på vår gård, då blir det vi pedagoger som får plocka och ta med, så det har vi tänkt. Vi kan även ta med om vi hittar något i parken.

- *Finns det möjlighet för barnen att vara kreativa och förändra/påverka sin lekmiljö?*

Ja dessa yngre barnen använder gården på ett annat sätt än vad skolbarn gör, de förflyttar sina lekar mycket mer, materialet är lite överallt. När vi köper in grejer så försöker vi alltid fråga vad skulle ni vilja ha på gården? Det är svårt för dem ibland för de vet inte vad de kan välja på, men de säger ändå till exempel: vi vill ha mer bollar eller mer bilar osv.

- *Är gården tillräckligt stor för att barnen ska kunna springa och göra alla typer av lekar?*

Det är den på ett sätt, men när vi är ute allihopa så blir det rätt mycket hänsynstagande till de små barnen så man inte springer ner dem. Men samtidigt tror jag det är en pedagogisk vinst att man ska lära sig att man måste ha koll på det. Är vi alla 76 barn så får vi kanske inte plats, då blir det lite tight.

Förutsättningar på tak

- *Vad är fördelarna med att ha skolgården på tak?*

Fördelen är att den är skyddad, det är en jättestor fördel. Vi hittar kanske lite fimpar, men på andra ställen där jag har jobbat på marken har vi inte kunnat släppa ut barnen innan någon pedagog har varit ute och städat gården. Det problemet har vi inte på det viset här, här är inga obehöriga. Så det tycker jag är jätteskönt.

Innan jag började var jag skeptiskt till hur det skulle funka att vara på taket, jag hade ingen erfarenhet av det men det är precis som någon annan gård, det är inte förrän man tittar ut över kanten som man märker det. Jag har jobbat bort min höjdskräcka, till den högsta gården är det en lång ståltrappa och den var läskig innan men det är lugnt nu.

- *Vad är nackdelarna med att ha skolgården på tak?*

Nackdelarna är att det inte är en naturlig miljö, även om jag tycker att de har gjort så gott de kunnat med buskar, träd, smultron och sånt, men det är klart det blir lite färdigställt, det kan kännas lite tråkigt. Nackdelar kan också vara att det är lite annorlunda. Man hade kanske önskat att förskolan låg på samma plan, vi måste ju åka hiss upp. Det finns ju på andra förskolor på tak där gården och

lokalerna är på samma plan, hade jag fått önska så hade jag haft det så för här måste allt vara organiserat. När vi går ut blir inte så fritt som man kanske kunnat önska för de äldre barnen.

- *Vilka (tror du) är de största skillnaderna mellan skolgård på tak och skolgård på mark?*

Det är ju det att man måste organisera när man ska transportera sig dit och så är det lite konstgjort. Sen är det andra grejer som är lite häftiga. Det finns ju en fin utsikt som man kan använda pedagogiskt, som man inte har annars om man är instängd mellan husen. Där är mycket som man kan jobba med. Det känns lite friare än förra gården jag var på där vi var instängda på en gård där vi inte fick någon sol till exempel. Här har vi bra förutsättningar där man känner vad det är för väder, det visste man knappt där fast att man var ute.

- *Påverkar höjden och att det är på tak barnens beteende? Förtydligande: Leker de försiktigare? Vad är barnens inställning till staketet?*

Nej det märks inte på dem, jag tror inte att de tänker på det. Känslan när vi började var mer att det var personalen som kände bekymmer om staketet, tänk om de klättrar på staketet. Men barnen är inte framme vid staketet speciellt mycket. Det är mer när vi tar initiativ, till exempel att vi räknar bussar med de äldre, vi kollar ibland hur många gröna bussar det kommer på tio minuter, men det är nog mer när vi inspirerar dem.

Följdfråga: Är det vissa saker som de inte får lov att göra för att det är på tak? tex. spela boll?

Nej, vi spelar av fotboll ändå och vi blir av med hur många bollar som helst. Skulle något barn börja klättra på staketet så får de ju absolut inte det, men det har inte hänt på min avdelning i alla fall och jag har inte hört om det.

Sonderande fråga: Hur funkar det med bollarna?

Längst upp så är det en bollplan med nät ovanför så där kan de skjuta bollar. Sen på första plan så ligger det lägenheter med uteplatser mot vår gård och de brukar få in bollar, men de är snälla och kastar tillbaka dem. Sen hamnar ofta bollarna utanför vårt staket på det platta taket, men då går vi ut och hämtar dem när inte barnen är där. Sen har vi faktiskt lyckats med en grej, det är någon ventilation, det är ett jättehögt rör och i det har vi lyckats få i bollar men dem får vi inte ut igen. Det får vara som det är, vi försöker flytta bollspel och all lek från närmast de boende, för det har varit några som har varit irriterade över ljudnivån. Men värre i början, nu har det lagt sig.

- *Upplever du det som en trygg miljö på gården?*

Ja det är trygg miljö att vara där, problemet är snarare om de lär sig koden till dörren så att de kan försvinna in i byggnaden. Så vi får byta vår kod ganska ofta, och vi får förklara för föräldrarna att de inte ska lära sina barn koden. Det är inte så lätt för det tänker man inte på som förälder och barnen tycker att det är roligt att trycka, och då kan ju de ta sig ut i hissen sen och korridorerna. Det är väl det man kan ha lite oro för, och eftersom det är automatiska dörrar så tar det ett litet tag för dem innan de går igen. Därför har vi alltid någon av personalen som får ha koll på dörren så ingen smiter, det är nog den stora grejen. Vi har varit oroliga för att det skulle vara halt där i vinter men nu har det inte varit en riktigt vinter så det blev inte så halt. Då är det mest gummimattan och trädäcket som blir halt, det kan vara lite halt när det regnat också. Vi vet inte hur det blir på gården om det vräker ner snö, vi har ingen erfarenhet av det än.

- *Hur fungerar samspelet mellan barnen och boende/verksamheter runt omkring?*

Det var lite irriterat i början, vilket jag kan förstå. Det är kanske inte så jätteroligt om man sitter på sin altan, och vi hade 40 barn på inskolning, då de är ledsna och sådär. Men inga större grejer. Nu har de boende lärt sig att det är flest barn ute på förmiddagen, så då ser man dem inte, men på eftermiddagen kan man se dem. De har vetat om att det ligger en förskola här när de har flyttat in. Vi har flyttat våra bord till andra sidan så det inte står så nära balkongerna som de gjorde innan.

Pedagogens åsikter och reflektioner:

- *Är skolgården en lämplig utemiljö för barnen?*

Ja den funkade bra men man kan alltid utveckla den. Vad ska man göra? Drömmen är en fin skolgård med mycket naturlig växtlighet och man kan gömma sig. Men vi får inse att vi är i Malmö som är en storstad med tomtbrister. Man kanske ändå inte vågat gå iväg med dem så. Då är det tryggt med denna formen.

- *Om du fick ändra på något, vad skulle du ändra på?*

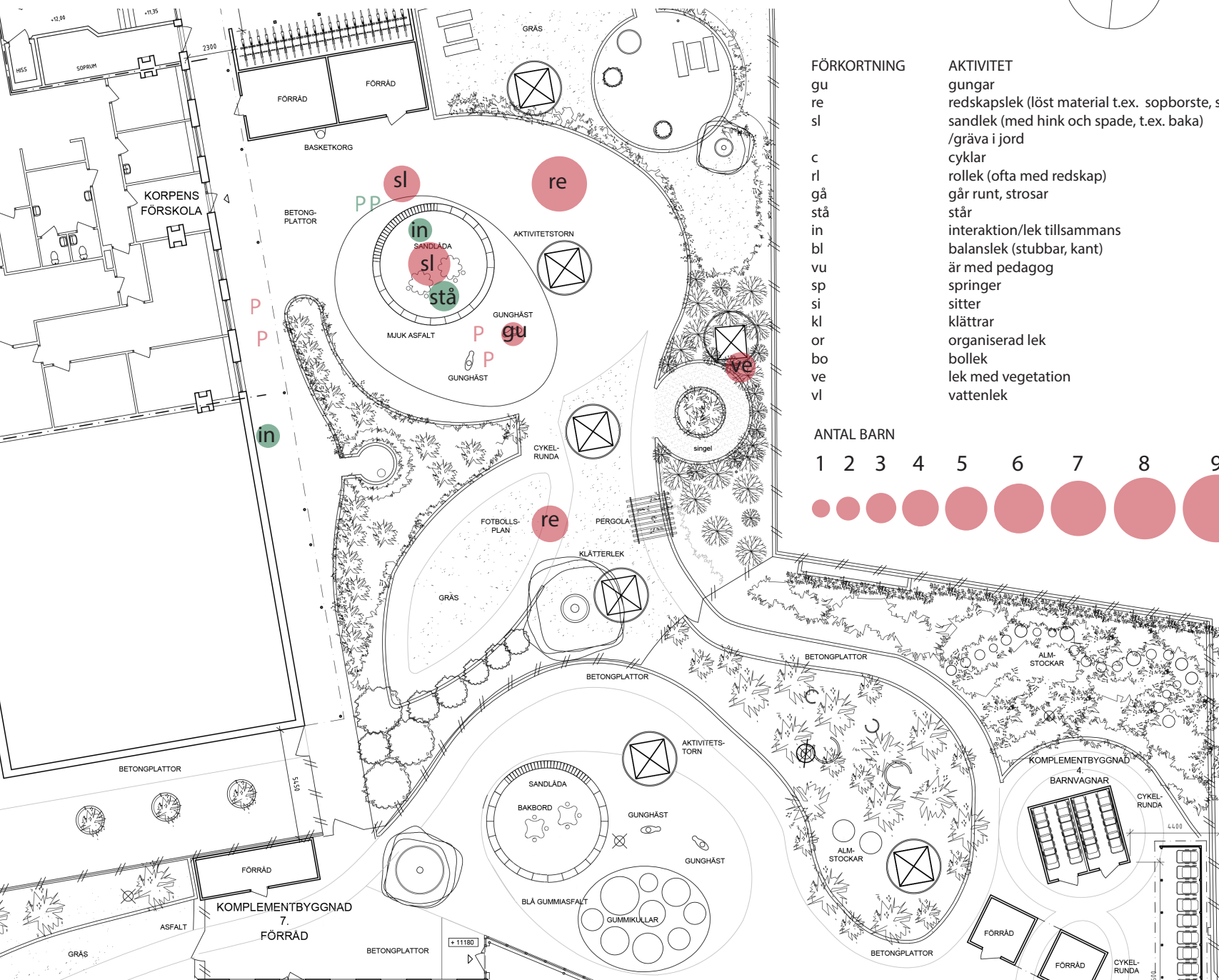
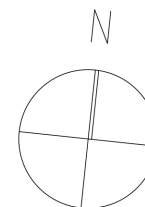
Det som vi har kommit på är att i ena hörnan på gården så blåser det jättemycket. Man hade behövt flytta sandlådan för den ligger precis där, där blir faktiskt ganska kallt även mitt på sommaren. Så jag hade flyttat på den eller gjort något åt vinden.

- *Finns det något mer som du vill berätta om skolgården?*

Det är lite annorlunda och konstgjort, så man måste tillföra grejer. Men barnen utnyttjar den bra, jag tror inte att barnen tänker så mycket på det. Det var mer jag själv som tänkte på det första gången.

BILAGA 3.1 - OBSERVATION ÖVERBLICK

Triangelns förskola - Korpens gård

FÖRKORTNING

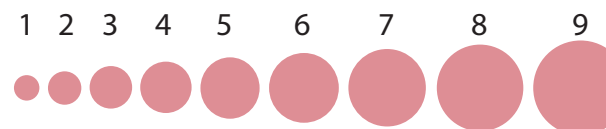
gu
re
sl

c
rl
gå
stå
in
bl
vu
sp
si
kl
or
bo
ve
vl

AKTIVITET

gungar
redskapslek (löst material t.ex. sopborste, stylvor, kannor, gåvagn)
sandlek (med hink och spade, t.ex. baka)
/gräva i jord
cyklar
rollek (ofta med redskap)
går runt, strosar
står
interaktion/lek tillsammans
balanslek (stubbbar, kant)
är med pedagog
springer
sitter
klättrar
organiserad lek
bollek
lek med vegetation
vattenlek

ANTAL BARN

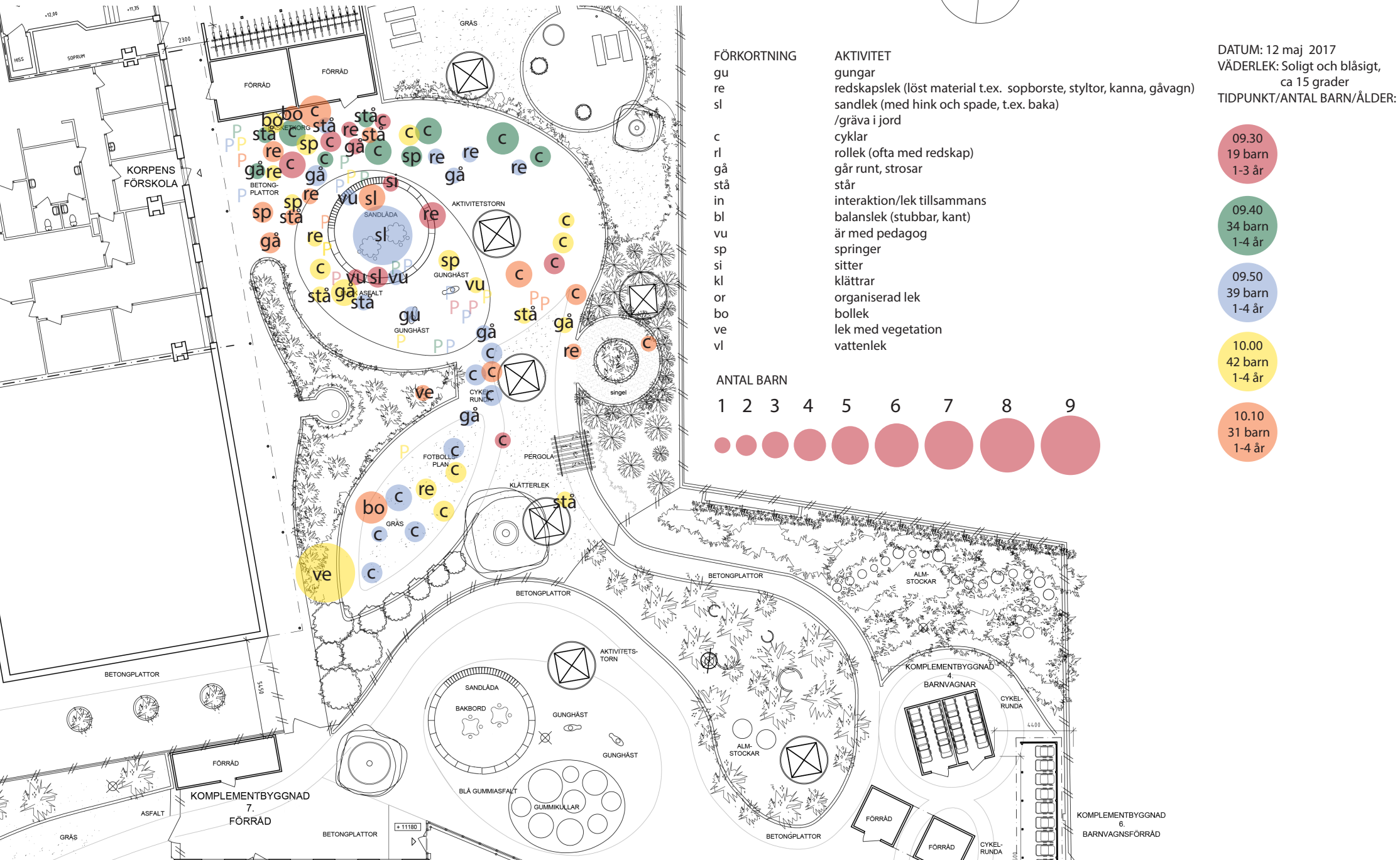
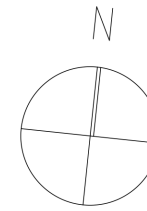
DATUM: 17 mars 2017
VÄDERLEK: ca 7 grader,
växlande molnighet, ganska bläsigt
TIDPUNKT/ANTAL BARN/ÅLDER:

10.20
26 barn
1-6 år

10.30
7 barn
1-3 år

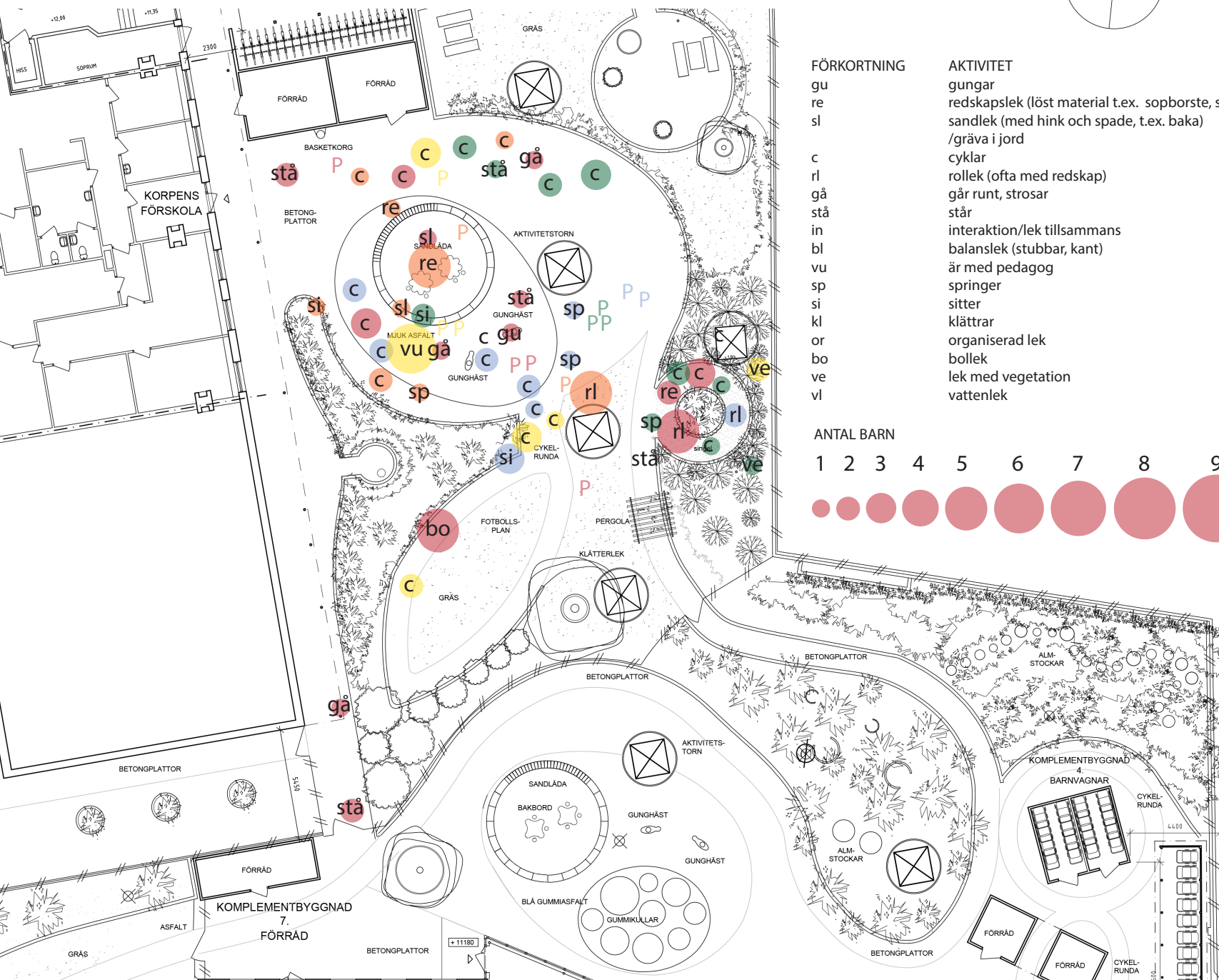
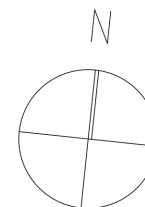
BILAGA 3.1 - OBSERVATION ÖVERBLICK

Triangelns förskola - Korpens gård

BILAGA 3.1 - OBSERVATION ÖVERBLICK

Triangelns förskola - Korpens gård

FÖRKORTNING

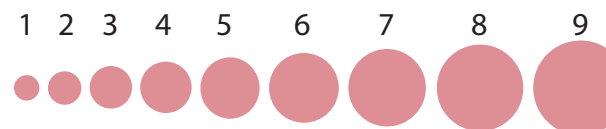
gu
re
sl

c
rl
gå
stå
in
bl
vu
sp
si
kl
or
bo
ve
vl

AKTIVITET

gungar
redskapslek (löst material t.ex. sopborste, stylvor, kanna, gåvagn)
sandlek (med hink och spade, t.ex. baka)
/gräva i jord
cyklar
rollek (ofta med redskap)
går runt, strosar
står
interaktion/lek tillsammans
balanslek (stubbar, kant)
är med pedagog
springer
sitter
klättrar
organiserad lek
bollek
lek med vegetation
vattenlek

ANTAL BARN

DATUM: 12 maj 2017
VÄDERLEK: Soligt och blåst
ca 15 grader
TIDPUNKT/ANTAL BARN/ÅLDER:

10.20
16 barn
1-4 år

10.30
16 barn
1-4 år

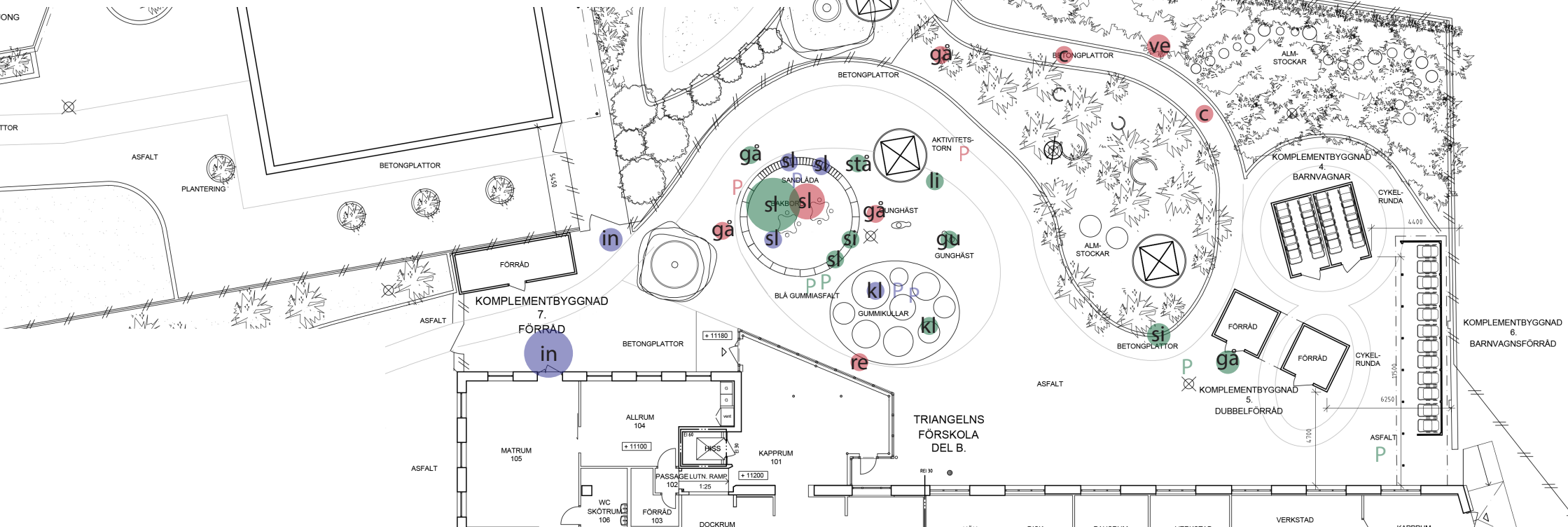
10.40
16 barn
1-4 år

10.50
17 barn
1-4 år

11.00
18 barn
1-4 år

BILAGA 3.2 - OBSERVATION ÖVERBLICK

Triangelns förskola - Lilla gården

DATUM: 16 mars 2017

VÄDERLEK: ca 7 grader, mullet, lätt regn, inte så blåsigt (enl. prognos 3 m/s)

TIDPUNKT/ANTAL BARN/ÅLDER:

10.15
12 barn
1-3 år

10.25
12 barn
1-3 år

DATUM: 17 mars 2017

VÄDERLEK: ca 7 grader, växlande molnigt/soligt, ganska blåsigt (enl. prognos 7 m/s)

TIDPUNKT/ANTAL BARN/ÅLDER:

10.15
18 barn
1-3 år

FÖRKORTNING

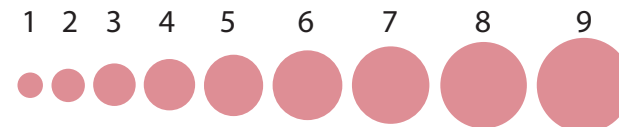
gu
re
sl

c
rl
gå
stå
in
bl
vu
sp
si
kl
or
bo
ve
vl

AKTIVITET

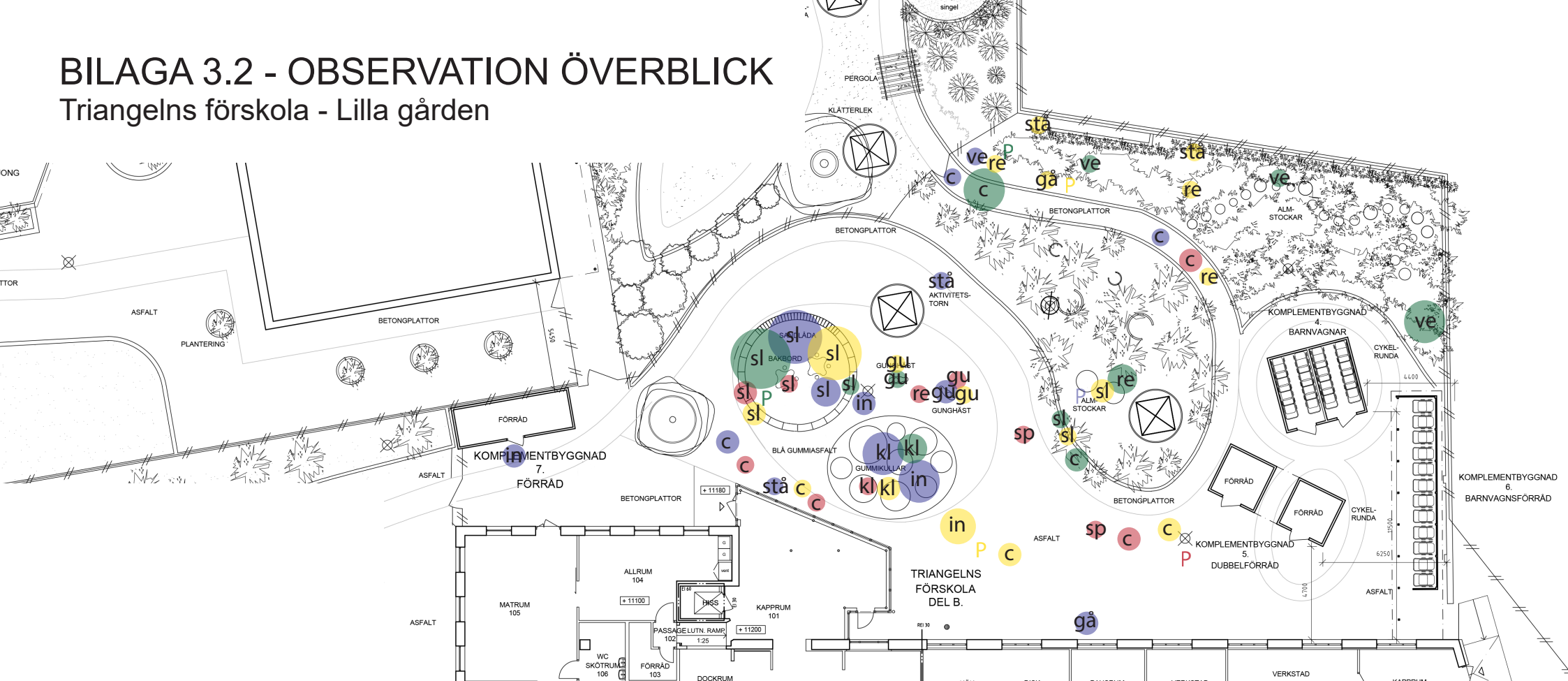
gungar
redskapslek (löst material t.ex. sopborste, styltor, kanna, gåvagn)
sandlek (med hink och spade, t.ex. baka)
/gräva i jord
cyklar
rollek (ofta med redskap)
går runt, strosar
står
interaktion/lek tillsammans
balanslek (stubbar, kant)
är med pedagog
springer
sitter
klättrar
organiserad lek
bollek
lek med vegetation
vattenlek

ANTAL BARN

BILAGA 3.2 - OBSERVATION ÖVERBLICK

Triangelns förskola - Lilla gården

DATUM: 16 mars 2017

VÄDERLEK: ca 7 grader, delvis sol, delvis mulet, inte så blåsigt (enl. prognos 3 m/s)

TIDPUNKT/ANTAL BARN/ÅLDER:

12.20
14 barn
3-6 år

12.30
31 barn
3-6 år

12.40
31 barn
3-6 år

12.50
31 barn
3-6 år

FÖRKORTNING

gu
re
sl

c

rl

gå

stå

in

bl

vu

sp

si

kl

or

bo

ve

vl

AKTIVITET

gungar

redskapslek (löst material t.ex. sopborste, styltor, kanna, gåvagn)

sandlek (med hink och spade, t.ex. baka)

/gräva i jord

cyklar

rollek (ofta med redskap)

går runt, strosar

står

interaktion/lek tillsammans

balanslek (stubbar, kant)

är med pedagog

springer

sitter

klättrar

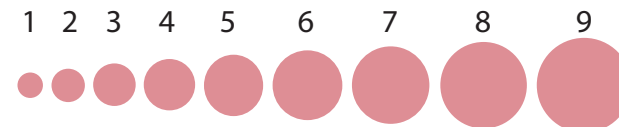
organiserad lek

bollek

lek med vegetation

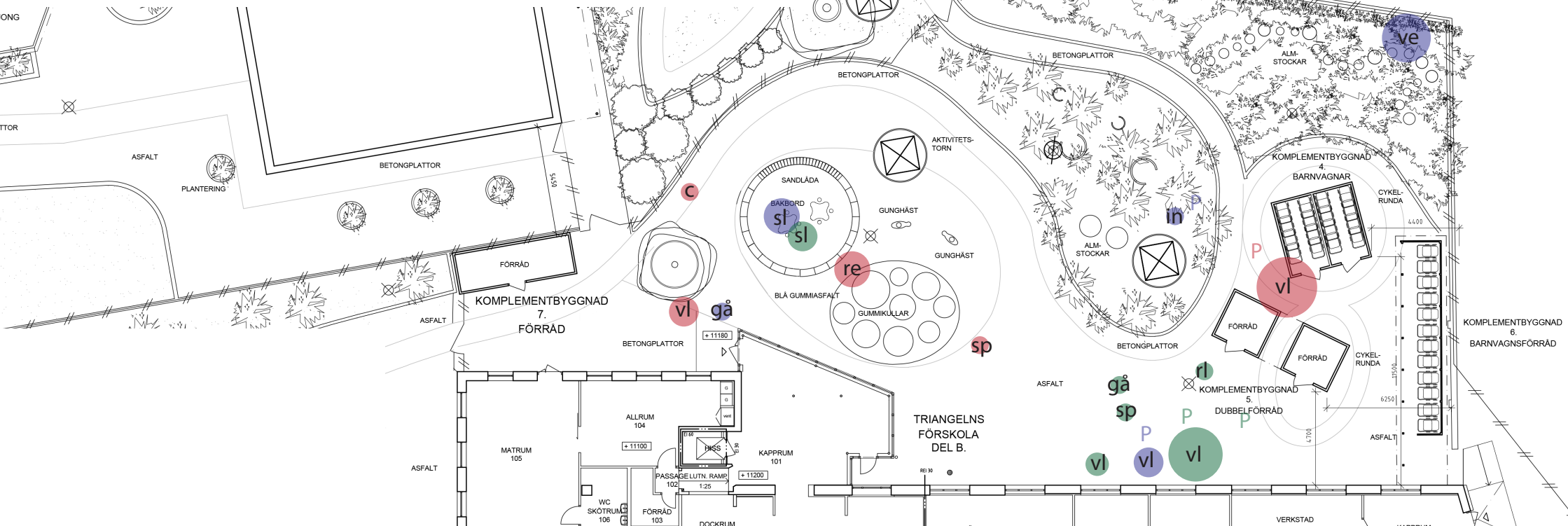
vattenlek

ANTAL BARN

BILAGA 3.2 - OBSERVATION ÖVERBLICK

Triangelns förskola - Lilla gården

DATUM: 11 maj 2017

VÄDERLEK: ca 7 grader, regn, sydöstlig vind 4 m/s

TIDPUNKT/ANTAL BARN/ÅLDER

10.20
17 barn
1-6 år

10.30
15 barn
3-6 år

10.40
15 barn
3-6 år

FÖRKORTNING

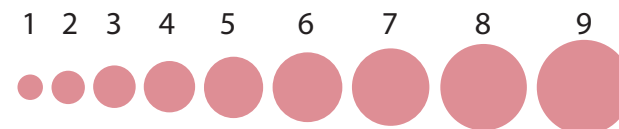
gu
re
sl

c
rl
gå
stå
in
bl
vu
sp
si
kl
or
bo
ve
vl

AKTIVITET

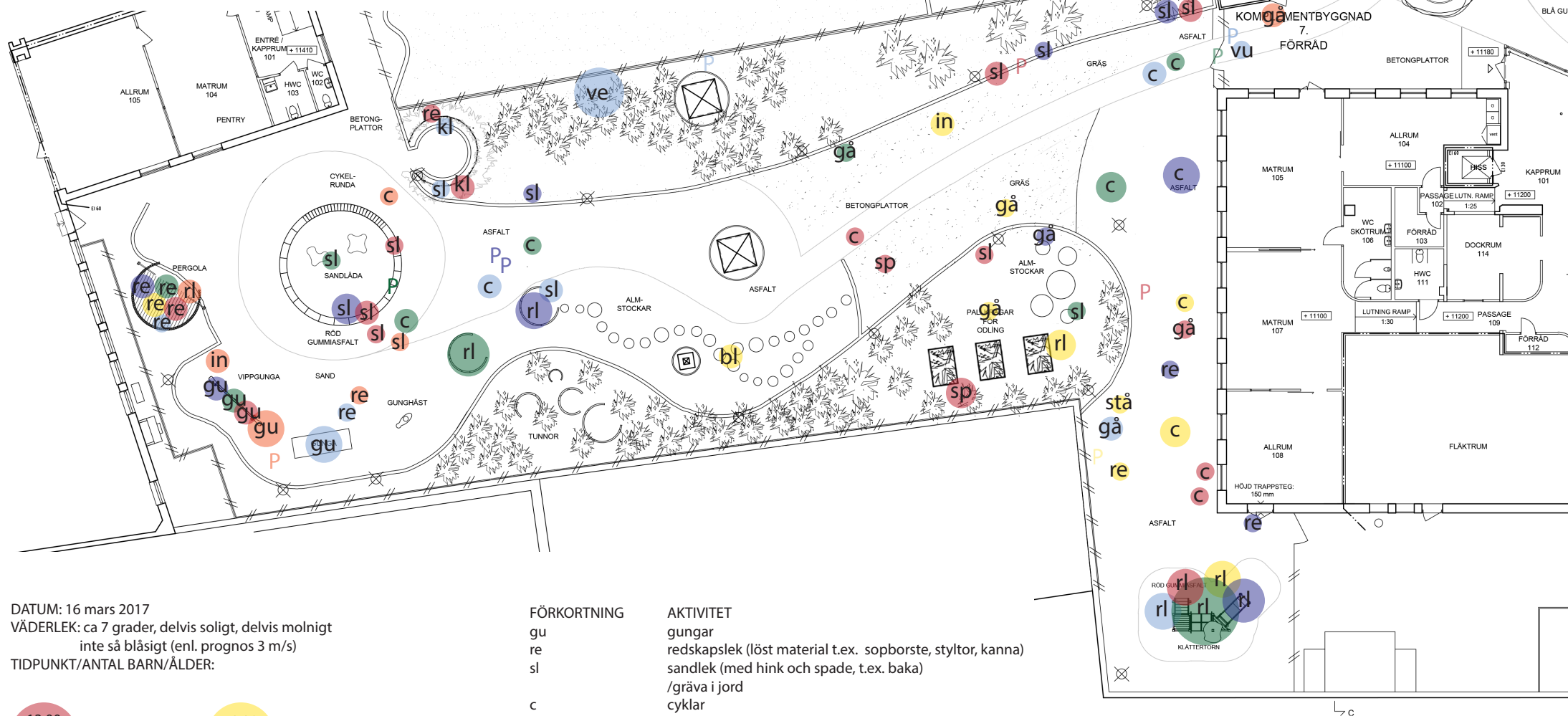
gungar
redskapslek (löst material t.ex. sopborste, styltor, kanna, gåvagn)
sandlek (med hink och spade, t.ex. baka)
/gräva i jord
cyklar
rollek (ofta med redskap)
går runt, strosar
står
interaktion/lek tillsammans
balanslek (stubbar, kant)
är med pedagog
springer
sitter
klättrar
organiserad lek
bollek
lek med vegetation
vattenlek

ANTAL BARN

BILAGA 3.3 - OBSERVATION ÖVERBLICK

Triangelns förskola - Stora gården

DATUM: 16 mars 2017

VÄDERLEK: ca 7 grader, delvis soligt, delvis molnigt
inte så blåsig (enl. prognos 3 m/s)

TIDPUNKT/ANTAL BARN/ÅLDER:

13.00
29 barn
3-6 år

13.30
21 barn
3-6 år

13.10
29 barn
3-6 år

13.40
26 barn
3-6 år

13.20
28 barn
3-6 år

13.50
16 barn
3-6 år

FÖRKORTNING

gu
re
sl

c

rl

gå

stå

in

bl

vu

sp

si

kl

or

bo

ve

AKTIVITET

gungar

redskapslek (löst material t.ex. sopborste, stylvor, kanna)
sandlek (med hink och spade, t.ex. baka)
/gräva i jord

cyklar

rollek (ofta med redskap)

går runt, strosar

står

interaktion/lek tillsammans

balanslek (stubbar, kant)

är med vuxen

springer

sitter

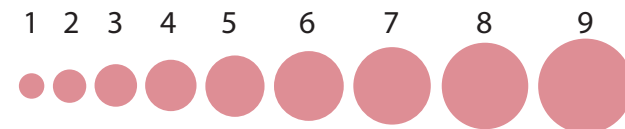
klättrar

organiserad lek

bollek

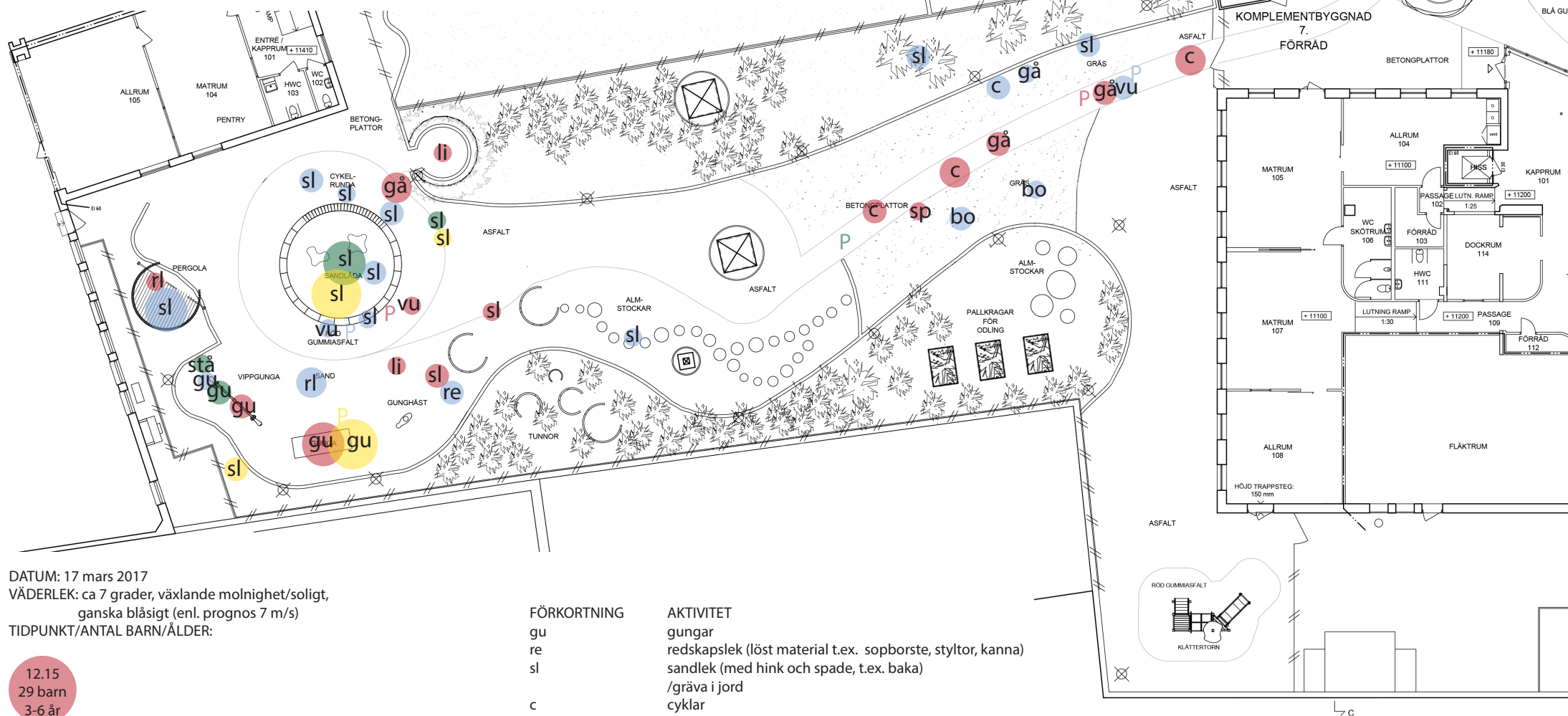
lek med vegetation

ANTAL BARN

BILAGA 3.3 - OBSERVATION ÖVERBLICK

Triangelns förskola - Stora gården

DATUM: 17 mars 2017

VÄDERLEK: ca 7 grader, växlande molnighet/soligt,
ganska blåsig (enl. prognos 7 m/s)

TIDPUNKT/ANTAL BARN/ÅLDER:

12.15
29 barn
3-6 år

12.25
9 barn
3-6 år

12.35
15 barn
3-6 år

12.45
31 barn
3-6 år

FÖRKORTNING

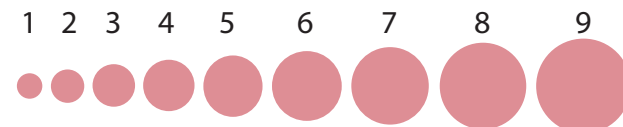
gu
re
sl

c
rl
gå
stå
in
bl
vu
sp
si
kl
or
bo
ve

AKTIVITET

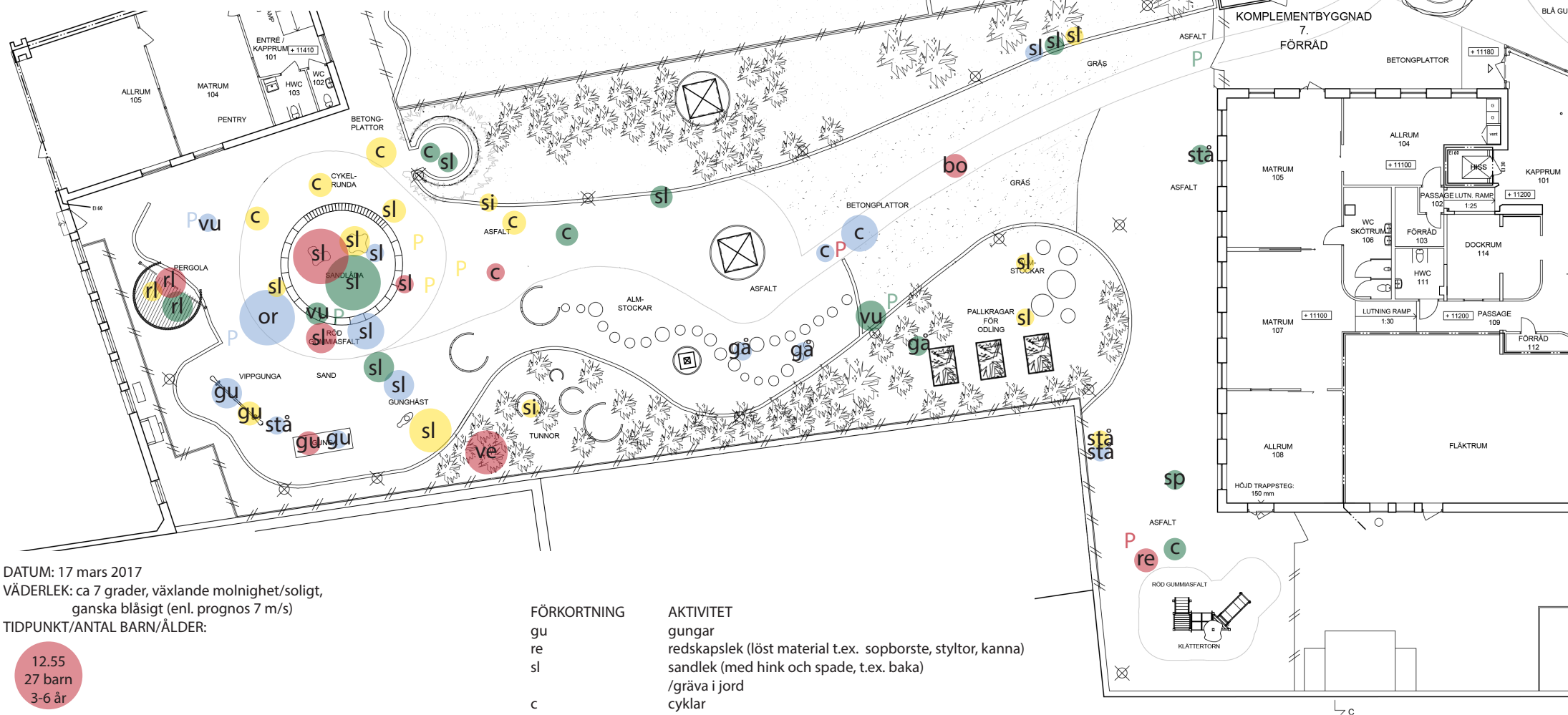
gungar
redskapslek (löst material t.ex. sopborste, styltor, kanna)
sandlek (med hink och spade, t.ex. baka)
/gräva i jord
cyklar
rollek (ofta med redskap)
gå runt, strosar
står
interaktion/lek tillsammans
balanslek (stubbar, kant)
är med vuxen
springer
sitter
klättrar
organiserad lek
bollek
lek med vegetation

ANTAL BARN

BILAGA 3.3 - OBSERVATION ÖVERBLICK

Triangelns förskola - Stora gården

DATUM: 17 mars 2017

VÄDERLEK: ca 7 grader, växlande molnighet/soligt,
ganska blåsig (enl. prognos 7 m/s)

TIDPUNKT/ANTAL BARN/ÅLDER:

12.55
27 barn
3-6 år

13.05
29 barn
3-6 år

13.15
30 barn
3-6 år

13.25
29 barn
3-6 år

FÖRKORTNING

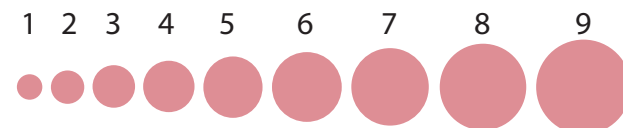
gu
re
sl

c
rl
gå
stå
in
bl
vu
sp
si
kl
or
bo
ve

AKTIVITET

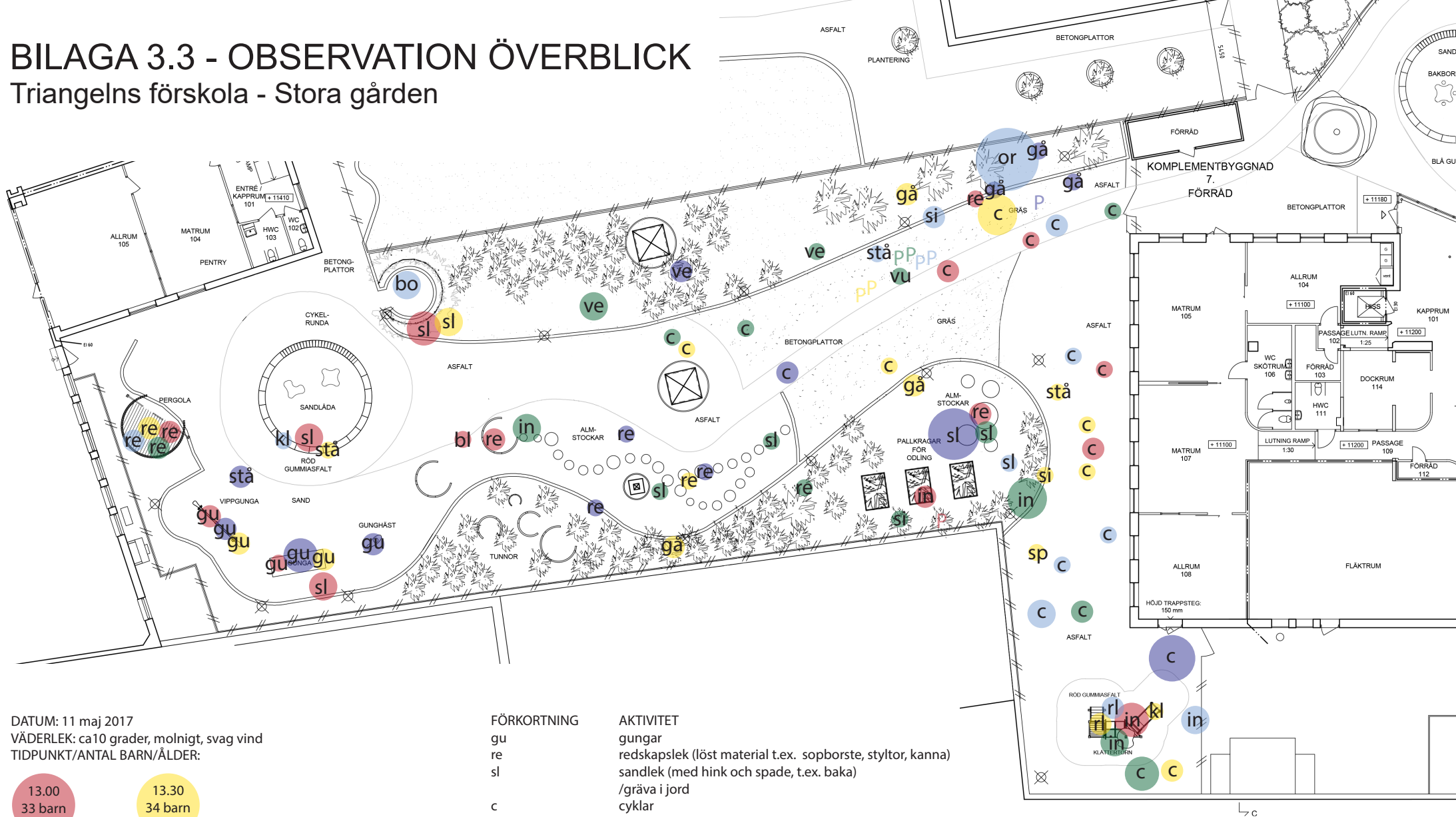
gungar
redskapslek (löst material t.ex. sopborste, stylvor, kanna)
sandlek (med hink och spade, t.ex. baka)
/gräva i jord
cyklar
rollek (ofta med redskap)
går runt, strosar
står
interaktion/lek tillsammans
balanslek (stubbar, kant)
är med vuxen
springer
sitter
klättrar
organiserad lek
bollek
lek med vegetation

ANTAL BARN

BILAGA 3.3 - OBSERVATION ÖVERBLICK

Triangelns förskola - Stora gården

VÄDERLEK: ca10 grader, molnigt, svag vind
TIDPUNKT/ANTAL BARN/ÅLDER:

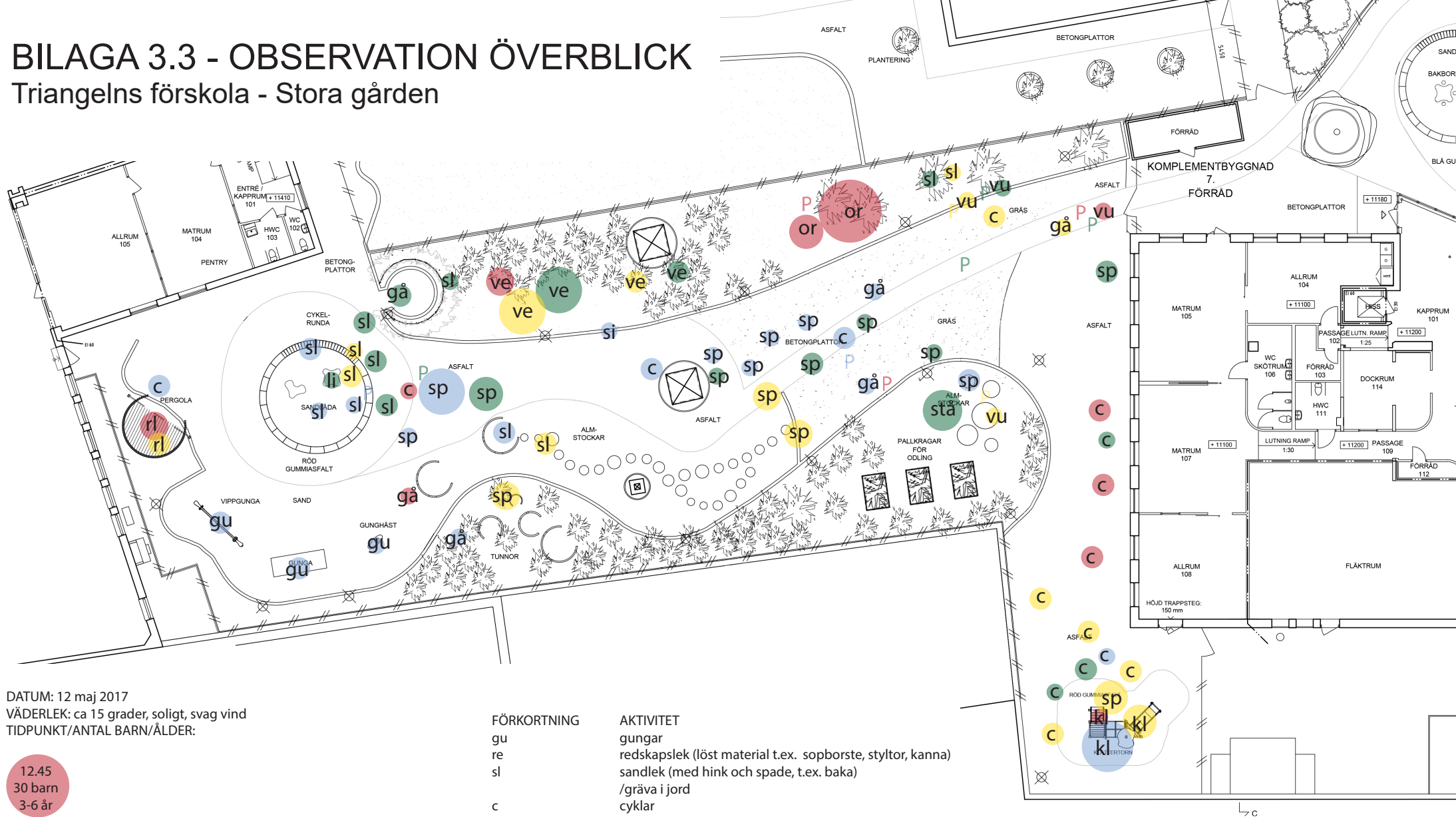
gu
re
sl

- gungar
- redskapslek (löst material t.ex. sopborste, stylvor, kanna)
- sandlek (med hink och spade, t.ex. baka)
- /gräva i jord
- cyklar
- rollek (ofta med redskap)
- går runt, strosar
- står
- interaktion/lek tillsammans
- balanslek (stubbbar, kant)
- är med vuxen
- springer
- sitter
- klättrar
- organiserad lek
- bollek
- lek med vegetation

c
rl
gå
stå
in
bl
vu
sp
si
kl
or
bo
ve

BILAGA 3.3 - OBSERVATION ÖVERBLICK

Triangelns förskola - Stora gården

DATUM: 12 maj 2017
VÄDERLEK: ca 15 grader, soligt, svag vind
TIDPUNKT/ANTAL BARN/ÅLDER:

FÖRKORTNING

gu
re
sl

C

rl

gå

stå

in

bl

vu

sp
.

SI
L-L

KI
or

of
boDO
VE

AKTIVITET

gungar

redskapslek (löst material t.ex. sopborste, styltor, kanna)
sandlek (med hink och spade, t.ex. baka)
/gräva i jord

cyklar

rollek (ofta med redskap)

går runt, strosar

står

interaktion/lek tillsammans

balanslek (stubbar, kant)

är med vuxen

springer

sitter
 lättnadklattr
organi

organiserad lek
bollar

lek med vegetation

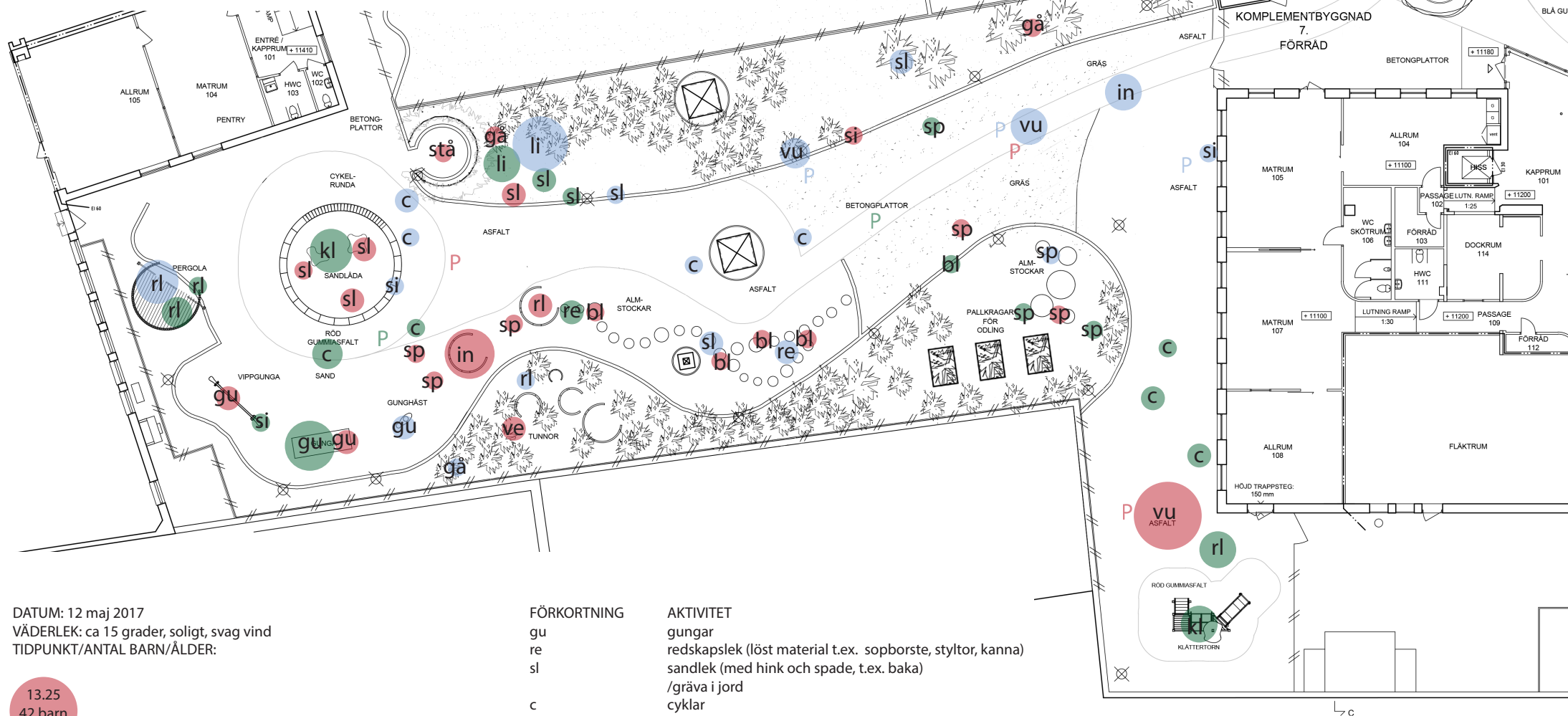
ANTAL BARN

1 2 3 4 5 6 7 8 9

BILAGA 3.3 - OBSERVATION ÖVERBLICK

Triangelns förskola - Stora gården

DATUM: 12 maj 2017
VÄDERLEK: ca 15 grader, soligt, svag vind
TIDPUNKT/ANTAL BARN/ÅLDER:

13.25
42 barn
3-6 år

13.35
46 barn
3-6 år

13.45
41 barn
3-6 år

FÖRKORTNING

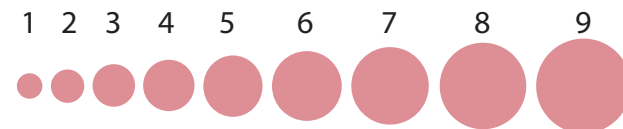
gu
re
sl

c
rl
gå
stå
in
bl
vu
sp
si
kl
or
bo
ve

AKTIVITET

gungar
redskapslek (löst material t.ex. sopborste, styltor, kanna)
sandlek (med hink och spade, t.ex. baka)
/gräva i jord
cyklar
rollek (ofta med redskap)
går runt, strosar
står
interaktion/lek tillsammans
balanslek (stubbar, kant)
är med vuxen
springer
sitter
klättrar
organiserad lek
bollek
lek med vegetation

ANTAL BARN

BILAGA 4.1

OBSERVATION FÖLJA ENSKILT BARN

Observationer 16 mars 2017

Lilla gården

Kl. 10.15-10.45

12 barn till en början och 3 pedagoger

10 min senare kom ytterligare en avdelning ut med ca 12 barn och 2 pedagoger

Värderlek: ca 7 grader, mulet, lätt regn, inte så blåsigt (enl. prognos 3 m/s)

Ålder: 1-3 år

- Kl. 10.15-10.35, Pojke 1

Pojke 1 går runt ensam med två rockringar, släpper den ena. Tar med handen på en snurra som sitter på träväggen. Springer runt, tittar på barnen som är på andra sidan staketet. Han skrattar och springer iväg. Barnen på andra sidan staketet kommer in, då skrattar han igen. Han står med rockringen och observerar. Han springer och försöker ta en cykel men en flicka hann precis före. Snurrar med rockringen och när en annan flicka med en rockring kommer fram så börjar de hoppa med rockringen likadant fast de pratar inte med varandra. Han försöker sätta sin rockring framför flickan på cykel och den andra flickan gör likadant. Han trillar. Han interagerar lite med den andra flickan med rockring. Sedan går han iväg för sig själv till kullarna. Han placerar sin ring på en kulle. Pedagogen kommer fram med två barn, då går han iväg till en annan kulle, klättrar upp och säger "Den är min!", en annan pedagog kommer fram och fixar till hans mössa. Han lämnar sin rockring och springer iväg till tunneln, sen springer han till ett fönster där det sitter en massa gosedjur och säger "hallå" till alla. Går mot det förbjudna hörnet men blir stoppad av pedagoger två gånger. Leker med en jordhög. Går runt för sig själv. Tar upp en slev och gräver i sandlådan. Slår mot kanten, gräver i sanden utanför sandlådan. Går på till kullarna och blir nöjd när han kommer upp på en låg kulle. Han svingar med slev. Flickan med rockringen försöker ta kontakt igen, sen hoppar hon på en cykel. Pojke 1 säger "den är min", troligtvis om kullen han är på. Sedan tar han upp en rockring och säger "den är min, hallå". Sen slänger han iväg rockringen och tar en cykel istället. Han rullar runt på cykeln, springer iväg och kommer sen tillbaka till cykeln igen. Cyklar runt byggnaderna, säger "hej". Går in mot det förbjudna hörnet, då kommer pedagogen och säger: "ni får stanna här", hon slänger också ut en liten boll därifrån så att alla barnen springer efter. Pojke 1 cyklar in i tunneln. Han börjar röra sig mot det förbjudna hörnet igen dit de andra barnen gått in igen när pedagogerna är upptagna att prata med varandra. En pojke med sand i ett durkslag kommer fram och pratar lite. Han cyklar upp och ner för den lilla backen till förbjudna hörnan och välter två gånger med cykeln men reser sig igen. Nu kommer pedagogen springande och säger: "kom mina kycklingar, ni kan inte leka här" och tar med alla barnen ut ur hörnet. Pojken cyklar vidare.

- Kl 10.35-10.43, Pojke 2

Pojke 2 sitter i sandlådan och har ett durkslag fyllt med sand. Han säger "nej" till en kompis som försöker röra den. Han bygger med spaden. Han säger till sin kompis att det är en soppa. De går iväg till kanten på planteringen och sätter soppan. Kompisen rör med en slev. Det kommer fram ett barn till. De gräver lite i jorden med slev. Sedan går de iväg och pratar. Nu säger pedagogerna att de ska plocka undan och gå in. Han vill inte gå in så han går iväg igen och kompisen följer efter. Pedagogerna säger att de ska städa men pojken säger nej när de försöker ta hans sandsoppa. Pedagogen tar spaden ifrån honom och han sitter kvar med soppan. Tillslut går han med på att tömma ut durkslaget och lägga den i lådan. Då får han beröm av pedagogen. Sedan står han och tittar på och sätter sig på kanten till sandlådan. Säger: "Jag vill cykla" och hoppar på en cykel. Blir tillsagd att cykla in den i förrådet. Tar en annan cykel istället. Cyklar in i förrådet. Kramar lyktstolpen. Springer bakom förrådet efter en kompis. Blir tillsagd att gå in. Springer efter sin kompis till fel grind. Han hoppar och slänger sig ner på marken precis som sin kompis. Klättrar upp vid staketet, går fram till ett träd. Han dröjer sig kvar till sist tills han måste gå in med de andra.

Lilla gården

Kl. 12.20-12.55

14 barn till en början och 1 pedagog

12.30 kommer ytterligare en avdelning ut med ca 17 barn och 2 pedagoger

Väderlek: ca 7 grader, delvis sol, delvis mulet, inte så blåst (enl. prognos 3 m/s)

Ålder: 4-6 år

- Kl. 12.20-12.23

Först kom en barngrupp ca 14 barn ut med en pedagog. Två barn lyckades öppna grinden själva till Stora gården och sprang in medan de andra stod kvar. Pedagogen ropade tillbaka dem och sa att de skulle vara på den lilla gården. Alla vill in när förrådet öppnas, cyklarna tas ut först.

- Kl. 12.23-12.33, Flicka 1

Flicka 1 leker med en hink och spade tillsammans med en kompis på ett gungdjur. De leker på kullarna istället. De går upp på en kulle och försöker hoppa till nästa, trillar. Lyckas inte riktigt hoppa mellan kullarna. Kompisen har lagt sig ner mellan två kullar och flicka 1 försöker få upp henne. De springer och skriker. Flicka 1 går fram till mig och pratar om att hennes mamma ska hämta henne sen. Tar upp sin spade. De leker mamma och bebis. Flicka 1 är mamman. De sitter vid kullarna. Flicka 1 säger: "kom nu bebis, nu ska vi gräva lite". De gräver i de små sandhögarna som bildats mellan kullarna. De går och hämtar sand från sandlådan, i sandlådan sitter ca 8 flickor som pratar om gäster och att laga mat. Kompisen hämtar sand till samma spann och flicka 1 ropar "nej". Hon hämtar en spann och välter ut hinken. De sätter sig vid kullarna igen. Flicka 1 bestämmer var de ska sitta. Hon tar kompisen grejer och går tillbaka till sandlådan igen. Där ger hon lite sand från sin spade till en annan tjejs spade och hon säger "tack".

- KL. 12.34- 12.43, Flicka 2

Flicka 2 bjuder en pedagog på fest, han ville komma och hon sa att de måste laga mat. Hon kryper runt på en kulle och går bort till sandlådan. Pedagoger frågar om en annan flicka vid bordet om hon är med på festen, det är hon inte, svarar hon. Tre flickor sitter runt bakkbordet och leker med sandformar, skålar, tallrikar och spadar, de vill bjuda på tårta. Pedagoger är med i leken. En pojke kommer fram och då frågar pedagoger om han vill vara med på kalaset, det vill pojken. Flera barn ansluter så de är ca 7 stycken, då erbjuder pedagoger sin plats till en av dem. Nu är det ca 12 barn i sandlådan som leker i grupper. En pojke har ingen spade, då frågar pedagoger om någon använder den som ligger framme, det gör någon så de går bort till förrådet och hämtar en ny. Flickorna diskuterar att pojken hade kunnat få låna spaden. Pojken kommer tillbaka från förrådet med en hink och en visp. Flicka 2 som bjöd in till kalaset rör runt i en stor köksform och hämtar mer sand, sen går hon bort till planteringen och hämtar lite jord. Sedan springer hon tillbaka till bordet. När hon hör någon skrika så säger hon till pedagoger att någon är ledsen, han svarar "eller arg". Hon springer tillbaka till planteringen och hämtar mer jord i en form. Hon blandar runt och sedan slänger hon ut jorden och tittar på något annat.

- KL. 12.43 - 12.53, Pojke 3

Pojke 3 sopar med en kompis fram till grinden till den andra gården. Han vill att pedagoger ska öppna grinden. De båda springer i gången och sopar jorden. Sedan hoppar han upp på en cykel och kompisens sätter sig där bak. De cyklar runt de små förråden och in i tunneln. En tredje pojke följer efter på en egen cykel. De cyklar runt och stannar sedan i ett hörn bakom glasväggen till entrén. De säger: "Du kan inte ta mig", till kompisens på den andra cykeln och så leker de tagen. Nu har de alla tre en varsin cykel. De ropar till en flicka att hon inte kan ta dem. De börjar leka med några andra pojkar som cyklar. Han fortsätter jaga sin kompis som inte har cykel längre och han räddar sig upp på en kulle. Pojken försöker cykla in mellan kullarna för att ta honom. Han blir tillsagd av pedagoger att han inte får cykla bland kullarna. Han cyklar fram till glasväggen och tittar in. Sen cyklar han bort till en pedagog som står med en ledsen kille. Hon frågar om han får åka på cykeln men pojken säger nej.

- Kl. 12.53- 12.55, Pojke 4

Pojke 4 tar upp grästuvor och lägger i sin kompis hink. Han skakar bort jorden innan han lägger i dem. De fyller hinken tillsammans. Kompisen kastar jord på en annan pojke och då gjorde pojke 4 likadant. De pratar om att de kanske ska gå in, men alla ska byta gård så de går över till den stora gården.

Stora gården

Kl. 12.55-14.00

Ca 30 barn och 3 pedagoger.

Väderlek: ca 7 grader, delvis sol, delvis mulet, inte så blåsig (enl. prognos 3 m/s)

Ålder: 4-6 år

- Kl. 13-13.10, Flicka 3

Flicka 3 leker med tre kompisar vid rundeln med staket. De sitter på staketet och välter baklänges ner på marken flera gånger. Två av dem leker med rockringar sen sätter de sig på stenkanten. Flicka 3 frågar de andra: "Var kommer sand och grus ifrån?" De andra svarar i kör: "Sten!". "Ja" svarar flicka 3. De hänger på staket på kanten och snackar. De gräver lite i sanden. De hittar en spann och spade men någon annan vill ha tillbaka den. En av flickorna säger att hon kan laga mat till dem när de blir hungriga och går iväg till sandlådan. De andra sitter på räcket igen. Flickan ropar att maten snart är klar och de svarar att de vill ha sand i maten. De börjar försöka prata med mig om hur gammal jag är och hur gamla de är, sedan börjar de prata med varandra om hur gamla deras föräldrar är. De leker på kanten igen. Flickan vid sandlådan ropar att maten är klar och att det blir bröd idag. De andra går bort till henne. De är fem stycken nu som äter, maten tog slut snabbt. Ett av barnen kastar sand på en av de andra. De går tillbaka och lägger sig på marken i rundeln, men flickan med maten stannar kvar. Ingen vuxen är i närheten. En pojke fångar in en av flickorna i sin rockring. Flickorna börjar gnälla som bebisar och kryper runt i buskarna. Flickan med maten kommer och säger: "Ni får inte smita in i skogen". De leker att de äter jorden medan de gnäller och kryper runt. Nu ropar flickan med maten att maten är klar så alla går till sandlådan och äter igen. Sedan springer alla bort till den stora fågelgungan. De är fem som gungar och så kommer fler barn och då går de vidare till gungbrädan istället. De sitter en på varje ände och en på mitten av gungbrädan medan flickan med maten står och tittar på.

- Kl. 13.10-13.20, Flicka 4

Flicka 4 säger till kompis: "Du får vara prinsessa", kompisens svarar: "Du också". Flicka 4 går på styltor uppför trappan. Hon ropar att hon måste åka på cykel. Sedan kommer en pojke och klättrar upp på ställningen. Flicka 4 säger: "Vad tänker du göra?" Flickorna ropar: "Nej någon är inne i vårt hus, åh nej!" Hon fortsätter gå på styltorna. Bråk uppstår för att barnen kastar sand på varandra, ingen pedagog är i närheten. En pojke är ledsen och kommer fram till mig, jag säger till en av pedagogerna. En annan flicka kommer fram till mig och vill ha hjälp. Flicka 4 fortsätter gå upp för trapporna på styltorna, det har lugnat sig lite nu. Flickorna säger att de behöver sin kvast, när de fått tag på den så börjar de sopa klätterställningen. Flicka 4 säger att hon ska gå och hämta en hink. Hon börjar prata med mig och undrar vem jag är. Nu är pedagogen här. De andra flickorna sitter kvar i klätterställningen. De börjar kasta ner sand för rutschkanan med spadar och kannor. Många barn håller sand, även pojkarna kastar sand fast nerifrån rutschkanan. Några åker ner för rutschkanan och en pojke försöker klättra upp för rutschkanan samtidigt som de kastar sand på den. 6 stycken barn är med i leken. Ett barn kommer på cykel och säger: "Här brukar jag parkera min cykel", så ställer hon den under klätterställningen. Flickorna sopar klätterställningen igen. Hela leken kretsar kring sand. Flicka 4 kommer tillbaka fast utan spann.

- Kl. 13.25-13.38, Flicka 5

Flicka 5 går runt på kanten till planteringen och iakttar barn som leker. Hon går fram till pedagogerna. Sedan går hon fram till rutschkanan. Hon är vid kanten och sen går hon uppför trappan. Hon åker nedför rutschkanan och verkar bli ledsen och springer iväg. Hon går runt för sig själv. Hon sätter sig vid en pedagog. Hon följer efter pedagogen och några andra barn in i förrådet, men hon kommer ut

utan att ha tagit med sig något. Hon följer efter pedagogen och ett annat barn. Sedan går hon upp på kanten till planteringen och sätter sig och tittar på. Hon tar på jorden. Följer hoppbanan på marken. Följer efter kanterna på planteringen. Börjar gräva i jorden med en spade. Hon tar upp en spade och drar med den längs kanten. Hon börjar gräva i jorden och lägger lite jord i en stekpanna. hon går på kanten till planteringen igen. En pojke kommer fram och ställer sig framför henne men det sker ingen kommunikation. Flicka 5 går vidare. Hon tar lite på sanden och gräver lite med handen. En pedagog kommer fram och frågar vad hon gör. Hon sitter kvar och pedagogen går vidare. Hon har upptäckt att hon har en myra på handen som hon tittar på. Pedagogen kommer fram och säger: "Har du en myra på handen?" Myran trillar ner; "Nu smet den, där är den", säger flicka 5. Två andra barn tittar på myran. De går och hon sitter kvar själv och tittar på myran.

- Kl. 13.40-13.52, Pojke 5 & Flicka 6

Pojke 5 och flicka 6 leker att de har en fest och de sjunger Happy birthday. De säger att de har byggt en kaka. Flicka 6 säger att det är hon som bestämmer för att det är hennes tårta. De fortsätter sjunga. Två andra pojkar kliver in, och flickan ropar nej! Så säger hon åt sin kompis att han också skulle säga nej till de andra pojkarna. Pojken kastar sand på väggen och hon säger åt honom att han inte får slänga sand. Pedagogen ropar högt att alla ska gå in. De märker inte att de andra barnen börjar gå in. Flickan säger till sin kompis igen att han ska sjunga happy birthday till henne och lär honom hur han ska sjunga. Hon själv börjar sjunga den på något annat språk. Nu märker flicka 6 att de borde gå in. Nu ropar pedagogen igen och kommer och säger till att de ska plocka undan. Nu ropar den andra pedagogen högt. Alla andra barn har samlats vid grinden och sitter och väntar på dem men det märker de inte. Nu lämnar de sina leksaker i det cirkelformade trästaketet och börjar hoppa långsamt på stubbarna tillbaka till de andra som redan börjat gå in. När de kommer fram så får de en tillsägelse av pedagogen och får sitta kvar när alla andra går in. Hon säger: "när jag säger att Medusa ska gå in så gäller det er också!"

- Kl. 13.52-14.00

Nu är det bara en avdelning med 12 barn kvar och en pedagog. Hela gruppen håller sig samlad i den trygga zonen. I paviljongen med spisen har barnen hittat något kryp, troligtvis en spindel. Den sitter på en vattenkanna som de håller i. Pedagogen kommer fram för att titta. Helt plötsligt ropar de att de måste döda den. De börjar trampa och sparka på vattenkannen på marken. "Är den död?" frågar ett barn. "Vad ska vi leka nu då", frågar ett annat barn. Pojken som hittade spindeln har fått för sig att han blivit biten av den på foten och han tar av sig skon och alla tittar på. De fortsätter att sparka på vattenkannen. Sparkar den till en flicka och säger att hon ska ta den, men hon säger nej. En pojke har ställt sig på en hink och kastar en spade. Han tar upp en sopkvast och sopar bort sand. En flicka pratar om krabbor och fisk och han sitter på spisen och lyssnar. Nu ska de gå in för det blir mellanmål om en halvtimme säger pedagogen. De plockar in och går in.

BILAGA 4.2

OBSERVATION FÖLJA ENSKILT BARN

17 mars 2017

Lilla gården

Kl. 10.15-10.20

18 barn och 3 pedagoger

5 min senare går avdelningen in och vi förflyttar oss till Korpens gård där vi fortsätter observationerna.

Väderlek: ca 7 grader, växlande molnigt/soligt, ganska blåsig (enl. prognos 7 m/s)

Ålder: 1-3 år

- Kl. 10.15-10.20, Pojke 1

Pojke 1 tittar på leksaksbil som står på asfalten. Han tittar på de andra barnen som är på gården, går till förrådet där andra barn är. Sen går han till annat barn som leker med en bil på muren till planteringen. Går tillbaka till leksaksbilen, tar upp den och går med den till förrådet eftersom det blev städdags. Pojke 1 lägger leksaksbilen i förrådet. Observationen avslutas eftersom rasten är slut.

Korpens gård

Kl. 10.20- 10.40

Först är det 26 barn och 4 pedagoger, efter 10 min går de mellanstora barnen in och det är 7 mindre barn och 2 pedagoger kvar.

Väderlek: ca 7 grader, växlande molnigt/soligt, ganska blåsig (enl. prognos 7 m/s)

Ålder: 1-4

- Kl. 10.20-10.30, Pojke 2

Pojke 2 klättrar upp på cementringen som omger trädet. Han går fram till det stängsel som skiljer gården från Lilla gården. Han håller i stängslet med händerna och tittar ut över den tomma gården. Vänder sig om, tittar på ett annat barn som spelar boll. Det kommer ett barn till som är med och spelar boll, han tittar på dessa. Han går till vippgunga. Ställer sig på den och gungar. Gungar några minuter. Ett annat barn kommer och sätter sig på samma gunga. De gungar tillsammans och tittar på varandra. De byter plats på gungan, så att pojke 2 sitter ner istället. Det andra barnet går in 10.30 eftersom det tillhör en annan avdelning. Pojke 2 följer med det andra barnet som ska gå in men blir sedan tillsagd av sin pedagog att han inte ska gå in. Han går tillbaka till sandlådan och leker där tills de ska gå in.

- Kl. 10.30-10.40, Flicka 1

Flicka 1 går på kanten som omger sandlådan. Tar sand som ligger på kanten och kastar ner i sandlådan. Hon går ner från sandlådan och går sedan upp på kanten igen. Hon tar sand från kanten och kastar ner i sandlådan. Går ner i sandlådan. Springer bort till den delen av kanten som är klädd med

träribbor. Hon hoppar upp på kanten och ligger där på mage. Går ner i sandlådan igen och går runt där. Hon tar sand och sätter sig på kanten. Tittar på mig och tittar på de andra barnen. Går upp på kanten och följer den runt. Sätter sig på kanten. Går ner för kanten och går upp för kanten igen. Glider ner från kanten och ut från sandlådan och går bort till vippgungan och gungar. Hon går ner från gungan och springer bort till sandlådan. Hon hänger sig över kanten med händerna i sandlådan. Går efter ett tag upp på kanten. Tar sand som ligger på kanten och kastar det. Pedagog säger till henne att man inte får kasta sand. Därefter är rasten slut och de plockar ihop lekföremålen.

Stora gården

Kl. 12.15-13.15

11-31 barn och 2-3 pedagoger

Väderlek: ca 7 grader, växlande molnigt/soligt, ganska blåsig (enl. prognos 7 m/s)

Ålder: 4-5 år

- Kl. 12.15-12.26, Pojke 3 & Pojke 4

Pojke 3 springer rakt fram till hinkar och rör vid dem. Springer in i buskage tillsammans med pojke 4. Pojke 4 tar upp en karta ur fickan och visar för Pojke 3. De samtalar. Båda två springer in i en trärundel. Ytterligare två barn kommer till trärundeln och de pratar om kartan. De springer in i en annan trärundel. De springer runt bland stubbarna vid trärundlarna. De springer tvärs över hela gården till grinden där de kom in. De går upp i planteringen och går runt busken och rör på den. Går ner för planteringen och kanten. De håller i stängslet och tittar in på Lilla gården. Går upp i planteringen igen. De tar en boll och håller i bollen och kastar den. De springer efter bollen men ett annat barn tar bollen före. De jagar bollen båda två. Pojke 3 går upp i planteringen igen och går runt buske. Han ställer sig vid stängslet som gränsar till bostadsgården. Springer runt i planteringen, springer till andra sidan av planteringen. Han gömmer sig i buskarna och springer sedan till klätterställningen på andra sidan av gården.

- Kl. 12.27-12.32, Flicka 2

Flicka 2 står och knuffar på två andra barn som gungar på gungbrädan. Säger "Ni kan bli åksjuka". Hon knuffar på dem ett tag. Hoppar sedan upp på brädan till gungställningen och kryper uppe på den. Ett annat barn försöker komma upp varpå hon säger "nej". Hon trillar ner för brädan men klättrar upp direkt igen. Hon är där uppe ett tag. Säger sedan till pedagogen att hon vill gunga på den stora gungan. Hon går till pedagogen och de andra barnen som gungar på den stora gungan och pratar med dem. Hon står på marken och leker med sand som ligger uppe på den stora gungan.

- Kl. 12.32-12.41, Pojke 5

Pojke 5 sitter utanför sandlådan och samlar upp sand som kommit utanför sandlådan och lägger i en hink. Han har en proppfull hink och säger till ett annat barn "Försök bära denna". Det andra barnet provar att lyfta hinken. Ett annat barn kommer sedan och plattar till sanden i hinken varpå han säger "Sluta" till det barnet. Han bär med sig hinken med sand och säger till andra barn att testa bära hinken. Han sätter sedan hinken på kanten av sandlådan. Han hoppar upp över kanten och in i sandlådan. Tar hinken och ställer på bakkbordet. Han flyttar den sedan till nästa bakkbord och säger

“Detta är köket”. Han rör om i sanden med en visp. Han tar sand med en spade och håller i en karaff. Rör runt med vispen. Pratar med ett annat barn som också står och bakar med sand vid bakhordet. Han vänder på karaffen och sanden åker ut över bakhordet. Drar sanden över kanten så att det åker in i karaffen igen. Han fyller på hinken med sand, säger att den är “full med kanel”. Håller ut sanden ur karaffen. Knådar sand på bakhordet och vänder den. Rör om i karaffen med visp. Flyttar sand från hink till karaff.

- Kl. 12.41-12.54, Pojke 6

Pojke 6 leker i trärundel. Han tar upp sandblandad jord från marken och lägger på ett fat som vilar på kanten av trärundeln. Fatet trillar ner och han går därifrån. Han går upp på ena kanten på kubbsargen (vid brunnen) och balanserar på sidan till nästa kant av sargen och kliver sedan ner. Han går till förrådet och letar efter lekredskap. En pedagog kommer och säger att de inte får ta ut cyklar. Han går in på skolgården längs planteringen. Han stannar och tittar på några flickor som står vid en cykel. Flickorna cyklar iväg från honom och han står kvar ett tag och tittar sedan på två pojkar som spelar boll. Han går mot sandlådan och ställer sig vid en flicka som sitter på cykel. Han springer sedan in bland buskarna där 3 barn leker. De leker med spade, hink och sand. “Jag lagar lite mat”. De sitter tätt inne bland buskarna och pratar med varandra samtidigt som de bakar med sanden. De gräver i den sandblandade jorden inne bland buskarna och lägger det i hinkarna. De förflyttar sanden och äter den på låtsas. De leker att de lagar mat och säger “Nu är maten klar”. De sätter slevor och vispar upp och ner i sanden i den ena hinken. Leken pågår länge och ostört mellan de tre barnen. De sitter trångt och gömda inne bland buskarna. De sitter nästan i en grop för att de grävt upp så mycket sand. Hade buskarna varit gröna hade man inte sett dem där inne. De leker tillsammans och sätter ännu fler spadar uppochned i sanden i hinken. De pratar om Pokémon. De låtsas att spadarna är ljus och att de blåser ut ljusen.

- Kl. 12.55-13.05, Flicka 3

Flicka 3 går runt bland buskarna med hink och spade och en gammal saft-dunk i händerna. Hon pratar med ett annat barn som sitter och leker under buskarna med andra barn. De går en bit genom de täta buskarna och får trycka sig fram mellan grenarna. De hoppar ner från planteringen och flicka 3 rör sig till stubbarna i sanden, ett barn följer efter. De strosar runt bland stubbarna och stannar och sätter sig på en stubbe. De gräver i sanden och lägger det i hinken. De strosar vidare och sätter sig i sanden utanför sandlådan. De gräver i sanden och lägger i hinken. De förflyttar sig och sätter sig på ett nytt ställe vid sandlådan. De tar upp sand och lägger det i hinken. De gör samma sak igen på ett nytt ställe. De går sedan tillbaka till stubbarna i sanden igen. De kliver upp och ner på några stubbar. De går upp på muren till planteringen och balanserar där för att sedan gå ner i planteringen. De sätter sig i planteringen ett tag, reser sig och strosar runt i planteringen. De går in mellan buskarna, går runt bland stubbarna. Snubblar lite med alla saker i händerna. Bär hela tiden med sig hinken, spaden och dunken. Går runt i sanden bland stubbarna. Hon går in i en trärundel och 2 barn följer efter in. De går till sandlådan igen och börjar gräva bredvid pedagogen som sitter på kanten.

- Kl. 13.05-13.10, Flicka 4

Flicka 4 balanserar på stubbarna. Hon hoppar ner från en hög stubbe, klättrar upp i planteringen och springer till pedagog som sitter med tre andra barn på en stor stubbe uppe i planteringen. Hon klättrar

upp på en stor stubbe, hoppar ner, klättrar upp på nästa stubbe, hoppar mellan stubbarna. Hon pratar med pedagog och går sen till en lekställning. Hon tar en cykel och ett barn till kommer som hoppar på cykeln där bak. De cyklar iväg. Hon backar med cykeln och de står stilla med cykeln ett tag. De cyklar sedan vidare genom asfaltgången som går genom konstgräset. De gör ett stopp där några andra barn är och pratar med dem. De backar sedan med cykeln igen och vänder. Hon cyklar fram till mig och pratar om sin nya kompis som hon lärde känna igår. Hon cyklar sedan vidare med det andra barnet där bak. Några andra barn kommer och cyklar ikapp dem, det blir ett race. Flicka 4 säger "Hejdå Martin" till pedagogen när de cyklar förbi honom.

BILAGA 4.3

OBSERVATION FÖLJA ENSKILT BARN

11 maj 2017

Lilla gården

Kl. 9.38-10.55

Först bara barn i åldern 1,5-3 år med 4 pedagoger. Kl 10.10 kommer en avdelning till med större barn och 2 pedagoger ut, men de yngre är fortfarande kvar. Kl 10.20 går de yngre barnen in.

Värderlek: ca 7 grader, ganska mycket duggregn, inte så blåsigt (enl. prognos 3 m/s)

Ålder: 1,5-5 år

- Kl. 9.38-9.48, Flicka 1

Flicka 1 börjar spela boll tillsammans med en vuxen och ett annat barn men står lite bakom. Bollen kommer mot henne och hon springer efter men istället för att hämta bollen så tar hon upp en sopborste. Hon går runt och borstar marken med borsten på fel håll. Hon går bort till de cirkelformade trästaketerna och snurrar på hjulet på väggen en liten stund. Sedan tar hon upp sopborsten igen. Hon tittar på ett barn som gråter i sandlådan som en pedagog försöker trösta. Hon börjar leka lite med sanden på sandlådekanten och hoppar sedan över och ner i sandlådan. Hon sätter sig bredvid det ledsna barnet. Hon plockar upp en spade, sedan tar hon sand och lägger i en hink som står bredvid det andra barnet. Hon tappar spaden och håller upp sina händer och tittar på dem. Sedan tittar hon på barnet som gråter och följer efter det barnet. Hon klättrar upp på sandlådekanten. Hon blir upplyft så att hon står på kanten av en pedagog som försöker få de två barn som är ledsna glada igen genom att dra igång en lek. Hon tillsammans med tre barn och två pedagoger börjar gå runt längs med kanten samtidigt som de sjunger. Sen vill hon hålla pedagogen i handen och blir hjälpt ner för kanten. Hon går runt lite och bort till några andra barn som tillsammans med en pedagog leker med vattnet, hon tar en spade ur lådan bredvid dem. Hon säger något till pedagogen och sen går hon till sandlådan. Hon gräver lite med spaden i sanden som ligger utanför sandlådan och sedan lite på kanten. Hon håller sand på lyktstolpen med spaden. Sedan går hon bort till det ledsna barnet som är med pedagogen.

- Kl. 9.49-9.59, Pojke 1

Pojke 1 sitter i ett cirkelformat trästaket och ett annat barn är utanför. Det andra barnet går iväg en liten bit. Han hänger ut för kanten på staketet och pekar på marken och rakt fram. En pedagog kommer fram med papper och torkar hans näsa. Han fortsätter att hänga ut för kanten. Han ser ut att räkna på sina fingrar. Några minuter senare så kommer en annan pedagog som har ett barn med sig och säger att de ska gå fram och se vad han gör, så frågar pedagogen vad han gör men han svarar inte. Hon frågar om han vill följa med bort och leka med vattnet och spadarna och han följer med. De tar även med sig flickan som stod en bit bort. Först tittar han bara på cykeln och de andra sakerna vid barnen som leker. Han går fram till lådan med saker men sen går han bort till cykeln istället och sätter sig på den. Han rullar lite fram och tillbaka men sitter mestadels bara på cykeln och iakttar de andra

barnen som leker med spadar och vattenpölar. Efter flera minuter så cyklar han lite baklänges sen vänder han och cyklar iväg framlänges. Stannar och sedan cyklar han lite till.

- Kl. 10.00-10.10, Pojke 2

Pojke 2 leker på vippgungan. Han hoppar av och sparkar på en boll som en pedagog, som spelar boll med ett annat barn, säger att han ska ta. Han ställer sig upp på vippgungan igen och hoppar. Pedagogen säger att han ska sitta på den och visar hur han ska sätta sig. Han sitter och sparkar lite men gungar inte. Sen börjar han gunga. Han pratar med en pedagog och pekar på ett barn som är ledset. Han blir hjälpt ner från vippgungan av pedagogen och går fram till den andra vippgungan. Han försöker klättra upp men lyckas inte så istället står han bredvid och puttar på den så att den gungar. En pedagog ser att han vill upp så hon hjälper honom upp. Han sitter stilla på vippgungan. En pedagog frågar om han vill ner och hjälper honom ner. Han går och snurrar lite på hjulet på det cirkelformade trästaketet. Han tar upp en sandform och leker lite på kanten av sandlådan. Sedan klättrar han in i sandlådan och tar upp en spade. Han sätter sig och gräver och tar upp sand som han lägger i formen och plattar till den med sin spade. Han vill visa vad han har gjort men ingen i närheten lyssnar. Han står och tittar på de andra barnen. Sedan fortsätter han att lägga i sand i formen och plattar till med spaden. Han gör så några gånger och mellan varven står han bara och tittar på de andra barnen. Sedan vänder han på formen men han tappar den så att den glider ner för kanten och han får göra om det igen, så att sanden som är kvar hamnar på sandlådekanten. Han börjar lägga i sand i formen igen och sen står han och tittar.

- Kl. 10.10-10.20, Pojke 3

Pojke 3 står med en flicka på kanten till rabatten längst bort på gården och tar av blad från bambun och kastar på två barn som cyklar runt förrådet. De hoppar ner och springer efter de cyklande barnen. De skrattar och skriker och springer runt förråden och jagar de som cyklar. De hämtar mer blad. Barnen på cyklarna säger åt dem att de är dumma som kastar blad på dem och pojken säger att man inte får säga att någon är dum. De tar fler blad och kastar på de cyklande. En till flicka kommer och börjar kasta blad. Alla sjunger la la la på ett retsamt sätt väldigt högt. Pojken tar upp en boll och går tillbaka till sin kompis. Han går efter de cyklande barnen och sen springer han upp i rabatten igen med bollen. Alla sjunger fortfarande. En flicka har plockat upp en stor saftdunk som hon kastar in i väggen på förrådet. Pojken tar upp dunken och håller ut sanden som var i den över en buske, sedan sätter han dunken i en bambubuske. Den andra flickan tar ut dunken och slår den i en stubbe. Pojken säger: Det är min dunk! Han säger att bladen är strössel. Han börjar sjunga igen. Ett annat barn ropar: "Ta mig om du kan!" Fler barn kommer. Ett barn frågar pojken om han kan få dunken men pojken säger nej, då säger det andra barnet att han hade den innan. Alla bråkar om dunken. Barnen börjar hoppa på stubbarna och de andra ropar: "Vi följer efter er!" Alla 6 barn hoppar efter varandra i ett led på stubbarna och det första barnet ropar: "Jag vann!"

- Kl. 10.20-10.30, Flicka 2

Flicka 2 cyklar runt på gården. Hon frågar några barn var hennes lillebror är och en pojke svarar att han har gått in. Hon cyklar iväg och sen backar hon med cykeln. Hon cyklar in under tunneln mellan förråden och stannar och tittar på de andra som leker i en vattenstråle som droppar från taket på

förrådet. En pedagog är där och säger att de måste gå en i taget och tvätta händerna under vattendropparna så de bildar en kö. Hon står sist i kön. Pedagogen frågar barnen var vattnet kommer ifrån. Nu har det blivit flickans tur och hon tvättar också händerna. Hon börjar skrika på en pojke som står bredvid och säger att han ska sluta. Pedagogen visar hur man kan klappa händerna och sedan gnugga dem för att torka så barnen gör likadant. Flicka 2 säger till pedagogen att det regnar och att hon vill gå in. Pedagogen säger att den andra pedagogen gav dem valet att vara inne eller ute och de valde att vara ute så nu får de ta sitt ansvar. Hon går bort till kanten på sandlådan där flera barn samlas. Hon klättrar in i sandlådan och tar upp en spade som hon använder till att hålla sand på en stolpe. Hon kastar sand över ett annat barn i sandlådan och blir tillsagd att inte göra så. Hon släpper sin spade och börjar gå runt istället. Hon går fram till en pedagog och säger att hon vill gå in. Hon springer bort till pedagogen och barnen som leker i vattenpölen och är med i leken att göra saft genom att skopa i vatten från vattenpölen i en hink med spade.

- Kl. 10.30-10.40, Flicka 3

Flicka 3 leker med saftdunken och springer runt i rabatten och gräver upp jord med spade som hon sedan håller i dunken. Hon går bort till hörnet av planteringen där 5 andra barn sitter undagömda i bambun. Alla barnen gräver i jorden. Ett av barnen säger åt ett annat barn att sluta göra dumma saker. Men flicka 3 är inte riktigt med i samtalet. Barnen är inne i en fantasilek med leran: "Vi behöver lite godis", säger en. "Här är lite bajs" svarar en annan, "Nej godis" säger den första. En flicka fyller på hinken med jord, "Vi lagar mat". De leker att de sitter i en bil. "Du måste sitta där bak" säger de till en pojke som vill vara med i bilen. Barnen slår med sina spadar i bambun och på sina hinkar. Flicka 3 ropar: "Nej jag vill inte!" för att några slog bambu på henne och så går hon ut. Hon fortsätter att gräva upp jord och hålla ner i dunken. Det är svårt att träffa hålet på dunken så hon håller försiktigt. Hon bankar dunken i stubben. Hon går tillbaka in i "bilen" till de andra barnen. Hon frågar vad det är i hinken. De lägger bambublad i hinken. "Jag vill smaka" säger en pojke. "Man får inte äta dem" säger en annan pojke. Han frågar flicka 3 om hon vill smaka sallad. "Nej" svarar hon. De diskuterar om man får äta bladen på riktigt. "Var är alla?" frågar en av pojkarna. De börjar plötsligt skrika som monster och springer upp. Även flicka 3 skriker en gång men fortsätter att hålla sand i sin dunk. Barnen jagar varandra och tjuter som sirener.

- Kl. 10.40-10.48, Flicka 4

En stor grupp barn sitter med en pedagog vid en vattenpöl. De har fyllt hela hinken med vatten nu. Pedagogen säger: "Vet ni vad vi ska använda vattnet till? Att vattna våra växter med". Barnen leker med vattnet i hinken och håller med spadarna. Pedagogen säger: "Försiktigt, ha inte i för många spadar i hinken samtidigt". Flicka 4 vill hålla vatten från en annan hink med sand blandat med vatten i den andra hinken men får inte för pedagogen för att det vattnet är smutsigt. Nu är de 5 stycken barn som leker. "Vad vill ni göra med vattnet? Hålla ut det?" frågar pedagogen. Barnen håller ut hinken på marken. Sedan fortsätter de att hålla i vatten i hinken igen. Flicka 4 håller ut lite av det smutsiga vattnet med sand i den kärran hinken stod på. Hon försöker börja samla in vatten i den andra hinken igen men något annat barn säger åt henne att hon inte får vara med så hon står bara och tittar på. Pedagogen säger åt barnen att de ska gå in. Hon ropar på pedagogen och springer dit. "Vem vill gå in? Ställ er på led vid dörren" Hon ställer sig i ledet och går in. Sedan får de gå ut igen för att hjälpa till att plocka undan. Hon tar upp en form i sandlådan och går fram med den till pedagogen som visar att

hon ska gå med den till förrådet. Hon slänger in den i förrådet och sen får hon tillåtelse att gå in och hon är den som går in först.

- Kl. 10.48-10.55, Flicka 5 & Flicka 6

Två flickor stannar kvar ute med en pedagog för de ville inte gå in än. De leker med sanden i sandlådan vid bakkorden. Flicka 5 samlar vatten i hinken och flicka 6 samlar sand på bakkordet. Flickan 5 har en visp som hon blandar vattnet med. Flickan 6 får hjälp av pedagogen att vända hinken upp och ner på bakkordet. Flickan 5 frågar pedagogen om han vill smaka hennes soppa och han frågar vad det är för soppa, han smakar och tycker att den var lite smaklös. Sedan håller hon ut soppan i sandlådan och de går in.

Stora gården

Kl 13.02-13.50

Ca 33 barn och 3 pedagoger, två avdelningar:

Väder: ca 7 grader och molnigt men uppehåll.

Ålder: 3-6 år

- Kl. 13.02-13.12, Pojke 4

6 barn leker att de bakar i en form på en stubbe, de har även en vattenkanna. Pojke 4 lagar mat och vill att de andra ska smaka på den. Han springer iväg med en spade i handen och vill hämta fler redskap men de som han försöker ta är upptagna och barnen blir ledsna när han försöker ta dem. Han fick tag på en stor spade som han tar med tillbaka. En flicka vill ta hans spade men det får hon inte. Pojke 4 och flickan bär iväg med formen. Flickan vill bära den men han försöker ta tillbaka den. De sätter formen på kanten till planteringen lite längre bort men han tar upp den igen och bär tillbaka den till stubben. Han sitter där ensam ett tag och penslar på sanden i formen. Han ropar till ett annat barn: ”Du får vara med”. Barnet svarar: ”Jag vill inte.. okej då. Vad ska vi göra?” Alla barn kommer tillbaka. Flickan försöker ta penseln. ”Sluta bråka mamma och pappa” säger de andra barnen. ”Det var jag som hämtade penseln först” säger flickan. ”Kan ni sluta bråka mamma och pappa, man ska vara snälla mot varandra.” Flickan välter ut sandformen. ”Nu går jag”, säger pojke 4 och tar en tallrik och springer iväg. De går till en annan stubbe där några andra barn är. Han tar en pensel och barnen bråkar om vems den är. Barnen penslar med vatten och sand på en vit leksak. De använder även sopborste och spadar för att städa. Pojke 4 springer och hämtar lite sand ur sandlådan.

- Kl. 13.12-13.22, Pojke 5

Pojke 5 leker med två andra barn i buskarna vid det cirkelformade trästaketet. Ett barn håller i en spade och den andra i en pinne. De hittar en spade till och pojke 5 och en annan pojke börjar gräva i ett djupt hål vid det cirkelformade staketet. De pratar om att leta efter daggmaskar: ”Det har ju regnat och då finns det ju daggmaskar. Kommer du ihåg när vi fick en daggmask? Det var ju kul!” Säger pojke 5 till sin kompis. De pratar om att de tappade masken den gången. En flicka kommer fram och undrar vad de gör. ”Vi gräver efter daggmask” Svarar pojke 5. ”Har ni hittat någon?” Undrar en annan flicka innan hon springer iväg igen. Pojke 5 frågar sin kompis: ”Vet du var jag köpte de nya skorna? I Hyllie”. ”Kolla!” säger kompis, ”Vi gräver där daggmasken har grävt innan, kolla där!” Pojke 5 frågar: ”Kan vi inte gräva där vi la den andra masken vi hittade?” ”Ja då kanske vi kan hitta den igen”

säger kompisen. "Vi får leta efter en ny" säger pojke 5. Kompisen hittar en lapp och säger till, "Det var ingenting på den.. eller jo det är ju pegasus lista", säger han. En flicka kommer springande och säger: "De har hittat en skalbagge där borta!" Pojkarna springer med. 6 stycken barn står och tittar på skalbaggen vid en stubbe. De håller den på spaden och sen tar pojken den i handen. Då säger ett barn att de borde ge tillbaka skalbaggen till flickan som hittade den. De bråkar lite om den och sen tappar de den i sanden och försöker ta den igen. Ett annat barn tar deras spade och de börjar bråka och sen springer pojkarna tillbaka. Hans två kompisar säger att de ska skrämma de andra barnen men säger till pojke 5 att stanna kvar där han är. De börjar låta som monster och springer mot de andra barnen. Pojke 5 stannar kvar som han blev tillsagd men låter också som ett monster. De två pojkarna kommer tillbaka och säger åt honom att titta på något bakom sig och när han vänder sig om så skrämmer de honom, sen springer de iväg och pojke 5 följer efter.

- Kl. 13.22-13.32, Flicka 7 & Flicka 8

Två flickor leker i den cirkelformade pergolan med en ugn. De skriker och sitter båda två på ugnen. De leker med sina mössor genom att dra ner dem över ansiktet. "Jag ser bara blått och grönt" säger flicka 7. Hon hoppar ner från spisen och går fram till öppningen av pergolan. De har en leksakstermometer och leker att det tar tempen på sig själva. De diskuterat vem av dem som har feber, båda tycker att de har det. "Vi kan baka kladdkaka!" säger den flicka 8. "Vakna!" Flicka 7 står uppe på ugnen nu. De pratar om att det regnar. "Tänk om det ösregnar som det gjorde i lördags, jag blev rädd då för det regnade supermycket!" Säger flicka 7. "Ska vi gå till skolan nu?" frågar flicka 8. De hoppar ut från pergolan men sen går det tillbaka in igen. De tar ut grytan ur ugnen. "Vi ställer den här så länge". De tänker välta spisen, "Vi ska vända den såhär" säger flicka 7. "Nej jag kan" säger flicka 8. De välter hela spisen och sätter sig på den. De har tagit ut två stycken grytor ur ugnen och nu skakar de runt sanden i dem. De stoppar in grytorna i ugnen igen och sätter sig på den välta spisen igen. "Du ska sitta på det här hållet" säger flicka 7 till den andra. Den andra flickan sjunger en bokstavssång. De sätter sig på andra hållet på spisen och så skriker de lite.

- Kl. 13.34-13.44, Flicka 9

Flicka 9 åker på en sparkcykel bort till det cirkelformade staketet där hennes två kompisar är. Hon sällskapar dem men rullar fortfarande på sin sparkcykel. Kompisarna springer iväg och hon följer efter på sin sparkcykel tills hon hinner ikapp dem. Hon snurrar runt och sparkar iväg ett varv runt det cirkelformade trästaketet i mitten av gången. Sedan följer hon efter sina kompisar igen. Hon åker på gången i mitten. Kompisarna har gått upp i planteringen och hon sätter sig på kanten och håller fortfarande i sin sparkcykel som hon inte vill släppa, för att ingen ska ta den, men hon kan inte ta med den upp i planteringen. Hon ropar till sina kompisar: "Ska vi leka mamma, pappa, barn?" Hon släpper tillslut sparkcykeln och börjar pensla på två tallrikar på stubben tillsammans med sin kompis. De leker att de diskar tallrikarna genom att skaka ur sanden och pensla på dem. "Skolan börjar snart, nu ska jag till skolan mamma!" säger hon till sina kompisar men de lyssnar inte riktigt och de springer iväg. Flicka 9 tar sparkcykeln igen ända bort till det cirkelformade staketet dit kompisarna sprang. Hon sätter sig på bänken i cirkeln men nära öppningen så att hon kan hålla i sin sparkcykel. Hon säger att hon ska till skolan men kompiserna säger att detta inte är skolan utan det är hennes jobb, skolan kan inte vara på hennes jobb. Då säger flicka 9 att skolan var stängd. Pedagogerna ropar att Pegasus ska gå in och börja plocka undan. Flickorna sitter på bänkarna i det cirkelformade staketet och börjar kasta boll. Flicka 9 sitter fortfarande och håller i sin sparkcykel. Hon säger: "Mamma är du på jobbet".

Kompisen svarar inte utan säger till sin andra kompis att hon ska kasta bollen till henne så att hon får den på tungan. Flickan tittar bara på när de andra kastar boll. "Men vi leker ju att du är på jobbet", säger hon, men får inget svar. En annan flicka kommer fram och de som kastar boll säger att hon kan få sitta och heja på. De pratar om vilka lag de ska vara, den ena ska vara Malmö och den andra ska vara Sverige, båda kan inte vara samma.

- Kl. 13.45-13.50

Tre barn leker vid klättertornet i hörnet. Den ena har en sopborste och borstar och de andra två leker tagen. "Du kan inte ta mig, nananana!" ropar den ena. De springer upp för trappan och åker ner i rutschkanan. De springer runt klätterställningen och skriker. Medan den tredje fortfarande sopar nedanför klätterställningen. Pojken fångade tillslut flickan och lägger sig på henne på marken. Sedan springer de vidare. De slåss lite på skoj och sen åker de ner för rutschkanan. "Jag sa Medusa kom in!" Ropar pedagogen. Barnen plockar med sig sina saker och går in. Alla barnen sätter sig på rad på kanten vid grinden så att de kan räknas in. De är 17 barn och tre pedagoger. De bråkar lite där de sitter på kanten och sen går alla barn in i turordning.

BILAGA 4.4

OBSERVATION FÖLJA ENSKILT BARN

12 maj 2017

Korpens gård

Kl. 9.30-11

16-42 barn och 3-5 pedagoger.

Väderlek: Soligt, måttlig vind, ca 12 grader.

Ålder: 1-4 år

- Kl. 09.30-09.41, Flicka 1

Flicka 1 sätter sig på en cykel där ett annat barn redan sitter i "baksätet". Hon försöker trampa men cykeln är för stor så hon når inte riktigt ner till pedalerna. Hon sitter en stund på cykeln och tittar mot väggen. Hon försöker ett tag med att kliva av cykeln och lyckas till slut. Ena stöveln åker av när hon kliver av cykeln så hon sätter på den igen. Hon går till sandlådan, går i runt i den och går sedan ur den igen. Hon går fram till förrådet och går in och hämtar en stor spade. Hon tar sand från sandlådan och leker med på kanten av sandlådan. Hon lämnar spaden på kanten och går in i förrådet igen. Barnen blir tillsagda av en pedagog att de inte får ta ut någonting ur förrådet. Flicka 1 står kvar i dörröppningen till förrådet, efter en stund tar hon en spade och går till sandlådan. En pedagog säger till henne "Ska vi gräva i sandlådan?". Hon håller i spaden, kliver över kanten till sandlådan och går runt i sandlådan med spaden i handen. Hon går runt där en längre stund med spaden i handen. Hon tittar på vad som händer runt omkring. Hon hänger sig över pallen till bakhjulet. Hon gräver i sandlådan med spaden och lägger sanden i hinken. Hon tar hinken med sand och sätter den på pallen och fortsätter gräva sand och lägga i hinken och trycka till den med spaden.

- Kl. 09.41-09.51, Flicka 2

Flicka 2 går till cykelslingan, sedan upp på gräset bredvid pergolan. Hon tar ett äldre barn i handen som går runt med en barnvagn. Hon släpper handen och följer istället efter det äldre barnet. Flicka 2 håller i barnvagnen och tittar på dockan som ligger i barnvagnen. Hon hittar något på marken och plockar upp det. Hon fortsätter sedan att följa efter det äldre barnet. Hon kommer över en bakform och spade som hon tar med sig in i sandlådan. Hon hittar fler bakformar som hon tar och lägger på sandlådekanten. Hon sätter sig på kanten och gräver efter sand med spaden och lägger den i bakformen och trycker till. Det kommer en flicka med en vagn som sätter sig på kanten bredvid henne. De pratar med varandra en stund och sedan fortsätter flicka 2 att gräva i sanden. Hon hittar en boll i sandlådan som hon tar upp och rullar med på kanten av sandlådan.

- Kl. 09.51-10.16, Pojke 1

Pojke 1 står i buskplanteringen. Han hukar sig för att gömma sig bland buskarna. Han går ner från planteringen, och sätter sig på en ledig cykel och cyklar runt sandlådan. Han stannar vid en pedagog och tittar på ett barn som sitter i pedagogens knä och gråter. Han cyklar vidare och cyklar fram till ett

annat barn som sitter på vippungan och frågar barnet ”Vad ska vi göra?”. Han cyklar ett varv till runt sandlådan och in på cykelslingan. Det är många andra barn som cyklar där också så han får ”stå i kö” efter de andra barnen. Han går av cykeln och går upp i planteringen där han springer runt mellan buskarna samtidigt som han hukar sig. Där är andra barn i planteringen och tillsammans gömmer de sig bland buskarna. De pratar om en lek som går ut på att kasta in en liten boll bland buskarna för att sedan leta upp den. Ett av barnen kastar bollen, de letar sedan efter bollen bland buskarna. När de hittat bollen kastar ett annat barn iväg den igen. Alla sex barnen springer och letar efter bollen. De har svårt för att hitta bollen bland alla buskar, men till slut hittar de den. De säger att de ska leka kurragömma med bollen, så 1 person ska gömma sig tillsammans med bollen. Alla barnen, förutom det som gömmer sig med bollen, räknar till 20 och sedan springer de och letar upp den som gömt sig. De letar över hela gården och har svårt för att hitta personen som gömt sig. Ett av barnen säger ”Det skulle bara vara i buskarna”. De springer bort till buskplanteringen där de hittar barnet. Nu springer ett annat barn iväg och gömmer sig medan de andra räknar till 20. De springer och letar efter barnet och hittar det i andra änden av planteringen. Nu springer ett annat barn och gömmer sig, men utanför buskplanteringen, bakom ett cirkelformat trästaket. När de andra barnen hittat honom kommer de på att två personer ska gömma sig istället. Såpbubblor blåser förbi och de blir fångade av dem och leken stannar upp en stund. Leken fortsätter och utvecklas vidare. Den nya leken går ut på att 1 barn kastar bollen och sen ska de andra hämta den så snabbt som möjligt. Pojke 1 vill inte vara med längre för att han tycker att ett annat barn fuskade. Så han går och tar en cykel istället och cyklar runt på cykelslingan där de andra barnen fortsätter leken att kasta boll. Efter en stund går han med i leken igen. Leken fortsätter; de kastar bollen och barnen springer så snabbt de kan för att vara först med att hämta den. Efter en stund går pojke 3 ut ur leken igen och plockar upp en barkbit som han ritat med på muren till planteringen och sedan på asfalten på cykelslingan. Han går med i leken igen och nu går den ut på att barnen kastar bollen mellan varandra. Barnen diskuterar vem som fuskade. Efter en stund börjar de spela fotboll med bollen istället. Det är en skumboll som är ca 10 cm i diameter. Leken pågår på konstgräsytan i mitten av cykelslingan men även på det naturliga gräset utanför cykelslingan. Fler barn ansluter till leken. Några barn trillar över en gåvägn. En av pedagogerna kommer då och säger till ett av barnen att hen ska säga förlåt till två andra barn. Leken fortsätter med de barnen som nyligen anslöt till leken. De barn som lekte leken från början tar istället varsin cykel och cyklar därifrån.

- Kl. 10.16-10.25, Pojke 2

Pojke 2 strosar runt i buskplanteringen. Han går fram till den stängda grinden som leder in till lilla gården. Han står och håller i stängslet och tittar på barnen som leker på andra gården. Han rycker lite i grinden och försöker öppna den. De kommer fram två barn på cykel till honom. Han rycker i grinden igen och skriker. De kommer fram två andra barn på lilla gården som ställer sig och pratar med honom en liten stund. De går sedan därifrån och han går ifrån grinden mot sandlådan. Han springer fram till förrådet och håller i handtaget och skriker. Han står där ett tag och rycker i handtaget och pratar/skriker. Han går fram till 3 andra barn som sitter på cykel och sedan går han och sätter sig på en egen cykel och cyklar runt. En pedagog säger att de ska gå in och att han ska parkera cykeln. Han cyklar fram till förrådet och parkerar den.

- Kl. 10.25-10.51, Pojke 3

Pojke 3 går runt i gräsplanteringen och samlar grejer som han lägger i gåvagnen. Två andra barn kommer och plockar ur leksakerna ur vagnen och börjar leka med dem. Efter en stund lägger de leksakerna i gåvagnen igen. Pojke 3 tar ur leksaksbussen igen och sätter sig bland prydnadsgräsen och leker med den. Han lägger i leksakerna i vagnen igen och tittar på sina kompisar som kommer cyklandes mot honom. De håller ut leksakerna ur vagnen igen och leker med dem. De två barnen som kom tar lek-vagnen med sig på cykeln och cyklar iväg. Pojke 3 sitter kvar och leker med leksakerna. Han lägger en av leksakerna i ett av prydnadsgräsen. Ett av de andra barnen kommer tillbaka med gåvagnen. Pojke 3 leker vidare med leksakerna och sätter sig på en av dem. Han lämnar sedan leksakerna och springer bakom en trärundel där ett annat barn står. De pratar och går sedan till andra barn och pratar med dem om körkort. Han går sedan tillbaka till leksakerna och fortsätter leka. Han rycker i stolpen bredvid som är lös. Han säger till ett annat barn ”kolla stolpen så lös den är”. Han springer tvärs över gården till sandlådan och bakkbordet och springer sedan tillbaka till leksakerna. Han leker med en docka och visar den för ett annat barn. Han sätter sig sedan på en cykel och cyklar iväg runt sandlådan. Han går av cykeln och sätter sig bak på ett annat barns cykel och åker med när barnet cyklar runt sandlådan. De cyklar mot leksakerna, in i rundeln med grus där de försöker cykla runt. Han går av och ställer sig vid leksakerna och de andra barnen. De samlar grus som de lägger i en leksak som de sedan drar fram över gruset. Han tar gå-vagnen och kör den runt trärundeln. Han går fram till en cykel och sätter sig där bak och åker med när ett annat barn cyklar. De cyklar runt sandlådan. Några andra barn kommer och tar cykeln så han hoppar av. Han går upp i buskplanteringen och strosar runt där. Han går fram till syrenbusken och drar av flera blad. Han går ner från planteringen och hoppar på en cykel där bak och åker med en sväng. Han går upp i planteringen igen och försöker rycka av några grenar från måbärsbusken men de sitter för hårt så han lyckas inte. Han tar en gren från syrenbusken istället och springer och letar och skriker efter ett annat barn. Pojke 3 sträcker fram blomman till det andra barnet. Något händer med ett annat barn som gör att det börjar gråta. En pedagog kommer och frågar pojke 3 och barnet med blomman vad som hände. Barnen säger förlåt till det barnet som skadat sig och de sen fortsätter de leka.

- Kl. 10.51-11.10, Flicka 3

Flicka 3 cyklar runt på gården. Hon stannar vid ett annat barn och de byter keps och mössa med varandra. Hon cyklar sedan efter ett annat barn på cykel. De stannar och pratar med två andra barn. Sedan cyklar de vidare, in på cykelslingan där de stannar och pratar med andra barn på cykel. De cyklar runt på cykelslingan. Sedan cyklar hon ut ur cykelslingan tillsammans med två andra barn på cykel. De cyklar samma runda om och om igen: runt sandlådan och ett varv på cykelslingan. Efter några rundor går hon av cykeln och går fram till några andra barn. Hon sätter sig på muren och tittar på dem. Hon går och tar sin keps som hänger på cykeln och sätter sig på muren igen. Hon sitter där och tittar på barnen som passerar på cykel. Hon går och pratar med ett annat barn som sitter på marken. Det andra barnet går. Flicka 3 går fram till ett barn som cyklar och sätter sig där bak på cykeln. Hon åker runt där bak på cykeln.

Stora gården

Kl 12.45-13.56

30-42 barn, ca 4 pedagoger

Väderlek: Ca 15 grader, soligt, svag vind.

Ålder: 3-6

- Kl. 12.45-12.58, Flicka 4

Flicka 4 går i planteringen och letar efter något på marken. Hon går på kanten och håller något i handen som hon ger till ett annat barn. Barnen letar efter stora och små stenar för att pedagogen sagt att de ska göra det, för att de håller på att lägga en ram av stenar runt en yta där de sått frön. Hon går ner från planteringen, över till andra sidan där hon hoppar mellan stubbarna. Hon sätter sig bak på en polis-cykel. Ett annat barn kommer och drar ifrån cykeln från henne. Hon går och tar en annan cykel och lägger stenarna som hon hade i handen på cykelsadeln. Hon tar upp stenarna igen och visar dem för ett annat barn som står bredvid. Flicka 4 lägger ifrån sig stenarna och plockar upp skålar från marken som hon kastar över ett lågt trästaket. Hon strosar runt på gården och hänger sig över kanten på sandlådan och tittar på de andra barnen som leker. Hon går fram och pratar med ett annat barn som sitter på kanten till planteringen. De pratar och hon visar sina stenar. Det andra barnet går iväg och flicka 4 leker nu för sig själv och plockar gräs från marken.

- Kl. 12.58-13.10, Flicka 5

Flicka 5 leker med ett annat barn i buskarna. De håller i pinnar som de petar in i springorna i staketet. De tar med sig pinnarna och sätter sig på kanten av planteringen. De ritar med pinnarna i sanden som ligger på marken. Flicka 5 böjer pinnen som är elastisk. De båda barnen går in i buskarna igen och pratar med varandra. Flicka 5 tar upp ett snöre ur fickan och binder det lite löst runt en gren på busken. Hon tar sedan av snöret igen och tar det med sig när de går till en gräsplätt i planteringen där de slår sig ner. De samtalar hela tiden, men lite tyst och viskande. Sittandes i gräset tar de upp pinnarna igen och ritar med dem i jorden. De går in bland buskarna igen och barn 2 plockar upp en spade från marken som hon kastar över det låga trästaketet. De går till gräset igen och plockar gräs som de sedan kastar över kanten på planteringen. De pratar med varandra. De hoppar ner från planteringen och sätter sig på kanten av den. Flicka 5 har fortfarande pinnen i handen, hon böjer den och skalar av barken från den. De sitter kvar på kanten och pratar med varandra och håller sand på pinnen. En pojke kommer fram till dem men de går iväg och sätter sig längre bort på muren.

- Kl. 13.10-13.29, Pojke 4

Pojke 4 springer från ena sidan av gården till andra sidan. Pedagogen säger till honom att han får ta av sig koftan för att han är svettig. Han tar av sig den och lägger den bredvid pedagogen och springer runt i kortärmad tröja. Han springer upp i planteringen, och springer till andra sidan av gården. Han springer upp på plankorna som vilar mellan odlingslådorna. Han springer tillbaka till andra sidan av gården där han tar ett annat barn i handen och de springer tillsammans. Jag får reda på senare av en pedagog att de leker en lek från barnkanalen där de låtsas vara olika djur. De är en organiserad lek och barnen har band på armen i olika färg som pedagogerna ordnade till dem innan rasten började. Det är fem barn som leker denna leken. Leken pågår länge och barnen springer fram och tillbaka över gården. Man kan anta att barnen har lekt denna leken sedan de kom ut på gården, kl. 12.45, och när

klockan blir 13.25 börjar leken lugna ner sig. Barnen verkar trötta och varma efter allt springande. De sitter på stubbarna och vilar. De sätter sig också uppe på kanten av det cirkelformade trästaketet för att vila.

- Kl. 13.29-13.38, Pojke 5

Pojke 5 lägger två burkstyltor bak på cykeln och försöker dra loss cykeln som står i sanden mellan stubbarna. Han lyckas inte och tar av stylvorna och hänger vardera handtag på styret. Han tar upp leksakstraktorn från sanden och lägger den bak på cykeln för att sedan slänga av den igen. Han säger till ett annat barn att lägga bollen där bak. De två barnen leker nu tillsammans. De leker med en bakform och leksakstraktorn i sanden. Efter en stund går det andra barnet iväg och två nya barn kommer. De leker tillsammans i sanden, med leksakerna och cykeln. Pojke 5 snurrar på trampan med en pinne. Leken fortsätter i sanden med cykeln och leksakerna.

- Kl. 13.38-13.48, Flicka 6

Flicka 6 sopar golvet i paviljongen med en sopkvast tillsammans med ett annat barn. Fyra andra barn kommer och är med i leken. Flicka 6 hämtar en burkstylta och hinkar till paviljongen. Hon hänger hinken uppe i en träregel som utgör taket till paviljongen. Hon lämnar leken en stund för att gå och hämta fler saker. De andra barnen sopar golvet noga. Ett av barnen ligger uppe på leksaksspisen, ett annat barn leker att han är en hund. Efter en stund utvecklas en rollek mellan de sex barnen där de leker ”mamma, pappa, barn och hund”. De pratar om vem som ska vara mamma respektive pappa. Ingen vill vara pappa, vilket resulterar i att de istället leker att de alla är hundar. De kryper runt på golvet. De diskuterar vem som ska vara barn i familjen.

- Kl. 13.48-13.56, Flicka 7

Flicka 7 lägger jackan på konstgräset och säger att ”här ska jag sola”. Två andra barn kommer och lägger sig på sina jackor bredvid henne. De flyttar sig till träplankorna som vilar på kanterna av odlingslådorna och skapar bänkar. Hon lägger ut sin jacka och kofta på bänken och lägger sig på rygg på dem. Hennes kompis gör likadant och lägger sig på den andra bänken. Efter en stund reser sig flicka 7 och går balansgång på kanten av odlingslådan till sin kompis som ligger på andra bänken.

BILAGA 5

ANALYSVERKTYG OPEC

Outdoor Play Environment Categories (OPEC)

Miljödimensioner från 1-3 poäng som används för att värdera en utemiljöns lekpotential där ”1” innebär lägst kvalitet och ”3” högst kvalitet. För att få ett OPEC-mått på en lekmiljö beräknas ett genomsnitt på de tre miljödimensionerna. Utemiljön graderas från 1 - 3 poäng på var och en av dessa och delas därefter med 3. Ingen utemiljö kan få ett lägre värde än ”1” i någon dimension.

A. Utomhusarean:

1 poäng	<1200 m ²
2 poäng	1200-3000 m ²
3 poäng	>3000 m ²

alternativ

1 poäng	< 2000 m ²
2 poäng	2000-6000 m ²
3 poäng	> 6000 m ²

B. Andelen yta med buskar, träd och kuperad terräng:

1 poäng	lite/icke-existerande (< 15 % av den totala arean)
2 poäng	<hälften
3 poäng	≥hälften

C. Integrationen mellan vegetation, öppna ytor och lekytor:

1 poäng	Ingen integration. Öppna ytor, vegetation och lekytor finns i separata delar av miljön.
2 poäng	Något av följande karakteristika: a) Det finns träd eller buskar intill lekytorna b) De öppna ytorna ligger mellan lekytorna.
3 poäng	Både a) och b) i <i>alternativet</i> för 2 poäng.

Not. De två alternativen i spektret för arean är anpassat till hur variationen i denna variabel såg ut i specifika regioner där studier genomförts. När det gäller utomhusarean (A) har bedömningarna anpassats till regionala förhållanden; det första alternativet till Stockholmsregionen och det andra till Malmö och Raleigh i North Carolina, USA.

Källa:

Mårtensson, F. (2013). Vägledande miljödimensioner för barns utomhuslek. *Socialmedicinsk tidskrift*, vol. 4, ss. 506-507.

BILAGA 6

ANALYSVERKTYG LEKVÄRDESFAKTOR

Bedömning av lekvärdesfaktorns delpunkter

Innehållet i lekvärdesfaktorn är hämtad från kapitlet Lekvärdesfaktor i dokumentet Utemiljö vid förskolor i Malmö -ett verktyg för planering, utformning och bygglovgranskning framtaget i en förvaltningsövergripande arbetsgrupp med representanter från Miljöförvaltningen, Stadsbyggnadskontoret, Gatukontoret och Stadsfastigheter och förskoleverksamheten i Malmö stad samt Malmö Naturskola. Vissa delar är direkt hämtade från dokumentet, medan andra är omformulerade för att enklare kunna användas vid granskning av situationsplaner för förskolor. Om gården endast delvis når upp till kvaliteterna inom respektive poängnivå, kan halva poäng ges.

Friyta:

Till friytan räknas de ytor som barnen har tillgång till och kan använda vid sin utevistelse. Ytor för exempelvis förrådsbyggnader, bil- och cykelparkering och ytor för leveranser där barnen inte kan vistas, räknas bort.

- +1 Gården är ≥ 30 m² /barn och ≥ 2000 m² totalt.
 - 0 Gården är 25-30 m² /barn och ca 2000 m² totalt.
 - 1 Gården är ≤ 25 m² /barn och ≤ 2000 m² totalt.
-

Zonering av gården:

En förskolegård bör ha egenskaper från tre zoner, en trygg, en vidlyftig och en vild.

- +1 Gården har egenskaper från alla tre zonerna.
- 0 Gården har egenskaper från två av zonerna.
- 1 Gården upplevs endast som en zon.

Innehåll i respektive zon:

Trygg zon: Området närmast huset ska vara en plats för trygghet, lugn och ro. Zonen bör innehålla bord och sittplatser. Förutsättningar för någon form av lugnare aktivitet som bakbar sand, lekhus eller odlingar bör även förekomma.

Vidlyftig zon: Erbjuder utrymme för rörelse i många olika riktningar och ett flertal redskap som främjar en rörelsefylld lek. Redskapen kan exempelvis främja klätterlek och balansgång av olika slag. I denna zon hör bland annat gungor och rutschkanor hemma. Även kullar och terräng kan skapa förutsättningar för den vidlyftiga leken.

Vild zon: Bör vara placerad utanför den vidlyftiga zonen. Tät växtlighet ska ge möjlighet för barnen att uppleva känslan av att vara ifred. Den vilda zonen ska innehålla lekbar vegetation med buskar och träd och ska gärna utgöra minst en tredjedel av förskolegården. Varierad topografi förstärker den vilda karaktären.

Tillgänglighet:

- +1 Rörelsehindrade kan ta sig runt förskolebyggnaden och ut på stora delar av gården, till områden i alla förskolegårdens zoner. Markmaterialet möjliggör att rörelsehindrade kan komma intill de flesta av gårdens lekredskap. Ett flertal av lekredskapen är möjliga för rörelsehindrade att använda på egen hand. Färgsättning med kontraster ökar orienterbarheten för barn och vuxna med nedsatt syn.
 - 0 Rörelsehindrade kan röra sig runt byggnaden och utnyttja en större del av gården på egen hand. Det ska finnas exempel på lekredskap som är tillgängliga även för funktionshindrade.
 - 1 Rörelsehindrade kan inte ta sig runt byggnaden på egen hand. På grund av markens utformning kommer rörelsehindrade inte fram till lekredskapen och kan heller inte använda dessa.
-

Vegetation och topografi:

- +1 Minst hälften av gården har varierad topografi. Det finns ytor med naturlig vegetation eller planterad varierad vegetation som går att leka i. Det finns platser för lek i såväl soliga lägen som i skugga.
 - 0 Gård med enstaka kulle. Den största delen av vegetationen går inte att leka i, men en del av vegetationen är lekbar. Delar av gården ligger i skugga.
 - 1 Platt gård med vegetation som inte går att leka i. I stort sett hela gården har samma solförhållanden. Den är antingen solbelyst eller ligger i skugga.
-

Integration av lekutrustning i förskolegårdens landskap:

- +1 På ett flertal ställen finns exempel på lekredskap som är integrerade i landskapet. Dessa står således inte inom inramade ytor för lek. Naturliga partier av gårdens landskap kan används

som lekutrustning.

- 0 Det finns lekredskap som är integrerade i landskapet, men de flesta står inom avgränsade områden utan kontakt med det omkringliggande landskapet.
 - 1 I princip all lekutrustning står inom inramade lekområden. Landskapet utanför detta erbjuder en torftig lekmiljö.
-

Möjlighet till omvärldsförståelse:

- +1 Gården förändras under året och det finns olika saker för barnen att göra här under de olika årstiderna. Det finns löst material för barnen att använda och möjlighet för konstruktionslek med exempelvis vatten och sand. Det finns odlingsmöjligheter på gården och någon naturlig/vild miljö där barnen kan följa kretsloppet.
 - 0 Ett flertal naturliga inslag på gården förändras med årstiderna. Delar av gården är möjliga för barnen att undersöka och påverka. Det finns någon form av praktiskt exempel på hur omvärlden fungerar, exempelvis odling.
 - 1 Den största delen av gården är hårdgjord och inte möjlig att påverka. Färdiga lekredskap och anvisade lekytor styr leken.
-

Utsikt över grönska / Samspel mellan ute och inne:

- +1 Både små och stora barn har god utsikt över grönska. Lågt placerade fönster gör att barnen kan se rakt ut. Utgångar till gården finns från såväl kapprum, som från verksamhetsrummen. Direktkontakten gör det lätt att flytta ut den pedagogiska verksamheten.
- 0 Barnen kan uppleva grönska inifrån avdelningarna. Direktutgångar finns från kapprummen till gården.
- 1 Ingen eller nästan ingen grönska upplevs inifrån avdelningarna. Det finns inga direktutgångar till gården utan barnen måste invänta personal för att få tillgång till gården i dess helhet.

Källa: Wallby, K. (2011). *Lekvärdesfaktor för förskolegårdar i Malmö - med syfte att nå en hög lekkvalitet*. Malmö: Malmö stad. Tillgänglig:

<https://www.lund.se/globalassets/naturskolan/grona-skolgardar/lekvardesfaktor-for-forskolegardar-i-malmo.pdf> [2017-03-10].